

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
України**

**Кіровоградський національний
технічний університет**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 12

Частина II

Кіровоград
2012

Збірник є науковим виданням, в якому публікуються основні результати наукових робіт викладачів, студентів та магістрантів університету.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Кіровоградського національного технічного університету, протокол № 3 від 29 березня 2012 року.

Редакційна колегія:

Черновол М.І.	д.т.н., професор (головний редактор)
Кропівний В.М.	к.т.н., професор (заступник головного редактора)
Будулатій В.В.	відповідальний секретар
Воробейчик В.Я.	к.ф-м.н., доцент
Гамалій В.Ф.	д.ф-м.н., професор
Давидов Г.М.	д.е.н., професор
Зіновік М.А.	д.х.н., професор
Златопольський Ф.Й.	к.т.н., доцент
Кириченко А.М.	к.т.н., доцент
Магопець С.О.	к.т.н., доцент
Мостіпан М.І.	к.б.н., доцент
Миценко І.М.	д.е.н., професор
Магопець О.С.	к.т.н., доцент
Миценко В.І.	к.п.н., доцент
Свірень М.О.	к.т.н., доцент
Настоящий В.А.	к.т.н., доцент
Носуленко В.І.	д.т.н., професор
Осадчий С.І.	к.т.н., доцент
Павленко І.І.	д.т.н., професор
Пальчевич Г.Т.	к.е.н., доцент
Пальчук О.В.	к.е.н., доцент
Плешков П.Г.	к.т.н., доцент
Решетов О.О.	к.ф.н., доцент
Сидоренко В.В.	д.т.н., професор
Тарнавський М.П.	к.е.н., доцент
Федунець А.Д.	к.т.н., доцент
Фільштейн Л.М.	д.е.н., професор
Якименко С.М.	к.ф-м.н., доцент

УДК 65.012.32.018(045)

А.О. Гаврилюк, ст. гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Механізм антикризового управління підприємством

Досліджено причини виникнення кризового стану підприємства, інструментарій попередження та управління підприємством в кризових ситуаціях.

механізм, кризовий стан, підприємство

Під кризою розуміється крайнє загострення протиріч у діяльності підприємства, що загрожує його сталому функціонуванню. Виникнення кризового стану на підприємстві може бути зумовлене різними причинами, як об'єктивними, пов'язаними з циклічними потребами модернізації і реструктуризації підприємства, несприятливою дією чинників зовнішнього оточення, так і суб'єктивними, зумовленими помилковими рішеннями менеджменту підприємства.

Причини кризи можуть носити зовнішній і внутрішній характер. Зовнішні причини виникають як наслідок дії негативних по відношенню до підприємства явищ в мікро- та макросередовищі: зміна впливу конкурентних сил, економічної чи політичної ситуації в країні, тенденцій і стратегії макроекономічного розвитку; внутрішні, як правило, пов'язані з недосконалим рівнем організації виробництва, неефективною інноваційною та інвестиційною політикою, невдало визначеною стратегією маркетингу.

Вихід з кризового стану може супроводжуватись як позитивними, так і негативними наслідками; можливе виникнення наступної, ще більш руйнівної кризи, а також консервації кризових явищ на достатньо тривалий час [1].

Що стосується України, її сучасне ділове життя – це та сфера, в якій діяльність по антикризовому управлінню набула особливої актуальності.

Світова фінансова криза застала більшість українських підприємств зненацька і вони виявилися до неї не підготовленими. Якщо підприємство не має можливостей і здатності боротися з кризовою ситуацією воно зникає, в іншому випадку підприємство може використовувати всі свої сильні сторони і пережити кризу.

Антикризове управління підприємством – це комплексна система управління підприємством, що відрізняється стратегічним характером, направлена на усунення можливих і наявних проблем в його діяльності шляхом розроблення і реалізації спеціальної програми з використанням всього потенціалу сучасного менеджменту.

До основних принципів, на яких повинна базуватись система антикризового управління, слідує віднести:

- рання діагностика кризових явищ діяльності підприємства;
- терміновість реагування на різні кризові явища;
- адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його життєдіяльності;
- повна реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи.

Економічний механізм виникнення кризового стану підприємства може бути пізнаним лише шляхом постійного сканування середовища підприємства із застосуванням комплексу маркетингових досліджень, методів стратегічного аналізу і контролінгу, що дозволяє визначати взаємозв'язок і логічну послідовність економічних

явищ після виявлення певних сигналів, а також прийняти рішення або про підсилення позитивних наслідків, або про послаблення можливих загроз.

Очевидно, що сигнали, які несуть інформацію про можливі зміни стану підприємства, пов'язані з наступними чинниками зовнішнього середовища: показники, що характеризують стан попиту (величина, стабільність, еластичність); стан кон'юнктури ринків (сировинних, матеріальних, фінансових, трудових ресурсів, засобів виробництва); показники конкурентного середовища; стан потенціалу суміжних галузей; діяльність державних владних структур; випадкові чинники.

Що стосується чинників внутрішнього середовища, які можуть служити джерелами відповідних сигналів, до них доцільно віднести показники технічних, технологічних, кадрових, просторових ресурсів, показники ресурсів організаційної структури, показники інформаційних і фінансових ресурсів, стратегічного потенціалу підприємства.

Для здійснення ефективного сканування середовища підприємства є необхідним реалізація певних дій, до головної з яких відноситься вироблення переліку основних показників зовнішнього і внутрішнього середовища, які підлягають аналізу. Це можуть бути як уже відомі, діючі показники, так і спеціалізовані, котрі, імовірно, і доведеться розробляти для кожного підприємства окремо.

Зниження рівня деяких показників може носити епізодичний характер, а може і свідчити про тенденцію кризового розвитку.

Не менш важливим є визначення періодичності відслідковування установлених показників, а також виявлення так званих «больових точок» і найбільш суттєвий вплив на стан фірми, його відповідність попередньо сформульованій місії.

Вибір методів внутрішньо-фірмового економічного аналізу дозволяє одержати узагальнені результати спостереження за зміною показників зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, що є базою для вироблення антикризових управлінських рішень. Прийняття антикризових рішень повинно здійснюватись у відповідності зі стратегічними програмами, коригування яких є обов'язковим у випадку змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства [3].

Особлива увага при здійсненні антикризового управління приділяється поєднанню стратегії і тактики; прийняття стратегічних рішень здійснюється на ранніх стадіях управління, коли сигнали про несприятливі тенденції можуть бути не зовсім достовірними; тактичні рішення приймаються на базі достатньо повної інформації, але в умовах обмеженості часу для здійснення докорінної перебудови діяльності підприємства.

Менеджмент фірми вимушений приймати рішення, або про застосування екстрених заходів, щоб не допустити кризи, або знаходити шляхи виходу з кризи. Сутність цих заходів залежить від фази кризи, в якій знаходиться підприємство.

Симптомами першої фази є зниження рентабельності і об'єму прибутку, що приводить до погіршення фінансового стану підприємства, скорочення джерел і резервів розвитку. Вихід із цієї ситуації може здійснюватись, як за рахунок застосування стратегічних дій, включаючи зміну стратегії підприємства, його реструктуризацію, так і шляхом прийняття тактичних рішень – зниження витрат, підвищення продуктивності праці.

Ознакою другої фази кризи є збитковість підприємства; якщо підприємство володіє резервними фондами, їх величина зменшується, в протилежному випадку (якщо резервні фонди відсутні) настає третя фаза кризи. Якщо резервні фонди наявні, можливе використання заходів стратегічної направленості, а саме реструктуризація; на третій фазі, коли резерви вичерпані, реструктуризація неможлива із-за відсутності коштів.

Якщо керівництво підприємства не в змозі стабілізувати його фінансовий стан, настає четверта фаза кризи – неплатоспроможність. Стан неплатоспроможності означає досягнення такої критичної межі, коли відсутні кошти для фінансування навіть скороченого виробництва і оплати попередніх зобов'язань. Реальною стає зупинка виробництва і банкрутство. Очевидним є необхідність застосування надзвичайних заходів по відновленню платоспроможності і підтриманню виробництва.

Таким чином, для виходу із кризи підприємству необхідно вирішити дві проблеми:

1. Усунути наслідки кризи – відновити платоспроможність і стабілізувати фінансовий стан підприємства.

2. Усунути причини кризи, розробити стратегію розвитку і здійснити на її основі реструктуризацію підприємства з ціллю недопущення в майбутньому повтору кризових явищ; маневрування грошовими коштами, що дасть можливість або збільшити їх величину, або зменшити поточну потребу в них.

Після усунення нестачі грошових коштів необхідним є радикальне зменшення неефективних витрат; у випадку досягнення позитивного ефекту щодо тимчасового відновлення фінансової сталості підприємства, повинні бути застосовані заходи для збільшення грошового потоку від основної діяльності. Важливим є також проведення відповідних маркетингових досліджень для формування комплексу заходів антикризового маркетингу [4].

Аналіз поведінки менеджменту підприємств в умовах кризи підтверджує, що найбільш розповсюдженими є дві помилки – піддаватись паніці при втраті фінансових активів і приймати термінові заходи по скороченню персоналу.

Отже, стратегія попередження банкрутства та антикризового управління повинна розглядатись як постійна складова загальної стратегії підприємства, що передбачає обґрунтований вибір стратегічних рішень у межах товарної, цінової, інвестиційної та інших складових економічної стратегії для забезпечення стійкого розвитку, попередження кризових ситуацій, досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Список літератури

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством / Василенко В.О.- К.: ЦУЛ, 2003.- 504 с.
2. Іванюта С.М. Антикризове управління / Іванюта С.М. – К.:ЦУЛ,2007.- 288 с.
3. Шершньова З.Є. Антикризове управління підприємством / Шершньова З.Є., Оборська С.В. К.:КНЕУ, 2004.- 196 с.
4. Штангрет А.М., Антикризове управління підприємством / Штангрет А.М.,Копилюк О.І.- К.: Знання, 2007. – 335 с.

А. Гаврилюк

Механізм антикризисного управління підприємством

Исследован экономический механизм возникновения кризисного состояния предприятия, инструментарий предупреждения и управления предприятием в кризисных ситуациях.

A.Gavriluk

The mechanism of crisis management

The economic mechanism of crisis companies, tools, prevention and management in crisis situations.

Одержано 16.02.12

УДК 347.736

М.С. Пасічник, ст. гр. ФК – 11М, Т.М. Котенко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Правові засади процедури ліквідації підприємств та наявні проблеми

В статті розкривається процедура ліквідації підприємств в сучасних умовах, оскільки в процесі розвитку бізнесу інколи виникає необхідність припинення діяльності підприємства. Було досліджено поняття «ліквідація» як процедура банкрутства, що застосовується до неплатоспроможного боржника, якого суд визнав банкрутом; звільнення банкрута від боргів і припинення його діяльності.
регламентація, процедура, господарський суд, ліквідатор, заборгованість, ліквідація

Проблема ліквідації підприємств є надзвичайно актуальною, оскільки кожен суб'єкт господарювання, незалежно від виду основної діяльності і форми власності повинен реально оцінювати як власний фінансовий стан та фінансові можливості, так і фінансовий стан потенційних партнерів чи конкурентів. Проблема ліквідації підприємств в умовах сьогодення є досить актуальною також тому, що закриття підприємств погіршує економіку країни, оскільки саме податки юридичних осіб займають суттєве місце в економіці країни.

Закономірним для підприємств є процес їхнього створення, функціонування та ліквідації. За умов ринкової економіки замість ліквідованих підприємств з'являються нові, які здатні більш ефективно займатися бізнесом і отримувати сталі прибутки. Старі ж відходять у небуття, якщо не встигнуть передати комусь повністю або ж частково свої права й обов'язки в порядку правонаступництва. Розглянемо правові проблеми, що виникають чи можуть виникнути за такого своєрідного «відкриття спадщини», як ліквідація підприємства [1].

Метою дослідження є: виявлення причин ліквідації підприємствами своєї діяльності; вивчення основного законодавства, щодо ліквідації підприємств та процедури припинення їхньої діяльності.

Ліквідація – це припинення діяльності суб'єкта господарювання, визнаного господарським судом банкрутом, з метою забезпечення справедливого та пропорційного задоволення вимог кредиторів неплатоспроможного боржника на колективній основі відповідно до правил визначених законодавством [1].

В сучасному механізмі ліквідації, можна виділити ряд чинників, що негативно впливають на її ефективність, серед них основними є:

- неврегульованість законодавства;
- порушення законодавства під час провадження у справах про банкрутство;
- непрозорість процедури оцінки та реалізації майна;
- штучне збільшення заборгованості;
- приховування майна або інформації про майно підприємства;
- високий рівень корупції у судовій системі та в органах місцевої виконавчої влади, хабарництво тощо.

Головною проблемою ліквідації підприємств є відсутність належної регламентації щодо процедури ліквідації акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю.

На сьогодні детального нормативного акту, який регулює порядок ліквідації підприємства не існує. Існуючі нормативні акти не достатньо чітко й повно усувають цю прогалину. Певний етап ліквідації, пов'язаний із припиненням прав і обов'язків підприємства щодо певної категорії контрагентів, регулюється окремими нормативними документами. Очевидно, що ліквідація є об'єктом цивільно-правового регулювання, тому сама ліквідація – це сукупність певних суспільних відносин. З іншого боку, ці правовідносини, зокрема припинення існування суб'єкта права, є причиною настання певних наслідків, а саме припинення існування суб'єкта права – юридичної особи.

У процесі розвитку бізнесу часто виникає необхідність припинення діяльності підприємства. Повна ліквідація підприємства звичайно пов'язана із втратою прибутковості й функціональності. Сам процес ліквідації найчастіше здійснюється одним із двох способів: продажу підприємства іншим особам або виключенням його з Єдиного державного реєстру юридичних осіб. В наш час, саме питання ліквідації підприємств є досить вагомим, так як багато підприємств є неплатоспроможними і не можуть продовжувати своє існування [2, с. 197].

Якщо розглядати правові аспекти ліквідації юридичних осіб за законодавством України, слід відмітити, що дана процедура є достатньо тривалою та складною. Вона потребує глибоких юридичних знань та фахової підготовки. Для її здійснення варто звернутися до юристів, які мають достатній досвід відповідних процедур і які можуть здійснити ліквідацію юридичної особи максимально ефективно з точки зору часових, фінансових та інших ресурсів [3].

Передумовами ліквідації можна вважати цілісну взаємодію чинників. Одні з них можуть бути зовнішніми щодо підприємств, інші – внутрішніми і безпосередньо залежати від організації роботи на самому підприємстві [4, с. 66].

Закон України «Про порядок ліквідації юридичної особи» становить, що юридична особа ліквідується:

- за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами;
- за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом.

В разі, якщо юридична особа готова до ліквідації, її учасники або суд повідомляють про ліквідацію державного реєстратора, шляхом подання пакету обов'язкових документів, який повинен внести у Державний реєстр відомості про те, що юридична особа перебуває на стадії ліквідації згідно п. 1 ст. 105 Цивільного Кодексу України. Після цього, відбувається призначення учасниками юридичної особи ліквідаційної комісії, яка буде займатися управлінням справами юридичної особи протягом її ліквідації. Крім того, учасники мають визначити строки для ліквідації та задоволення вимог кредиторів, що не може бути меншим ніж два місяці з дня оголошення про ліквідацію [5].

Прийняття рішення про ліквідацію підприємства є важливим кроком для його власника, адже реалізація цього кроку потребує здійснення повного аналізу господарської діяльності підприємства.

Досить поширеною є ситуація, коли господарський суд приймає рішення про ліквідацію підприємства. Зокрема, цікавим є момент, пов'язаний з примусовою ліквідацією підприємств у зв'язку з прийняттям відповідного рішення судом, а саме: яким чином виконати рішення про ліквідацію підприємства? Адже власник підприємства зазвичай ухиляється від проведення дій, спрямованих на виконання

ліквідаційних процедур. Якщо рішення про ліквідацію приймається в порядку провадження у справах про банкрутство, то ускладнень майже не виникає, оскільки ліквідація підприємства відбувається в порядку, визначеному законодавством про банкрутство та за участі суду. Однак, поза межами конкурсного процесу ситуація залишається невизначеною. Чинне законодавство не надає органам державної виконавчої служби повноважень діяти в якості та від імені ліквідаційної комісії. Так само законодавство про підприємства не передбачає можливості проведення ліквідації підприємства будь-яким іншим органом, крім ліквідаційної комісії. Останню ж створює сам власник підприємства.

Зважаючи на необхідність виконання судових рішень, у такій ситуації можна порадити хіба що один варіант – намагатися порушити кримінальну справу проти власника підприємства чи його посадових осіб, на яких установчими документами покладено обов'язок здійснювати ліквідацію підприємства, та відсторонити їх від участі в управлінні підприємством у межах кримінально-процесуального законодавства. На жаль, чинне законодавство про виконавче провадження інших варіантів не передбачає, оскільки за неможливістю виконати рішення без участі боржника, виконавчий документ постановою виконавчої служби, повертається до суду чи іншого органу, що його видав. Таким чином, отримання судового рішення про ліквідацію підприємства зовсім не означає реальної ліквідації такого підприємства.

Строк звичайної ліквідації підприємства, яке не має заборгованості та правильно здійснювало бухгалтерській облік складає приблизно один рік з моменту подачі протоколу про припинення юридичної особи. Середня вартість платежів, необхідних для ліквідації підприємства дорівнює від півтори тисячі гривень до трьох тисяч гривень.

Оперативне реагування податкової і порушення кримінальних справ по ряду підприємств спровокувало зростання кількості підприємств, які ліквідуються в результаті, як правило, банкрутства. Так, за 2008 рік ліквідовано 916 підприємств, з них 378 підприємств за процедурою банкрутства, за 9 місяців 2009 року ліквідовано 547 підприємств, з них 263 підприємства за процедурою банкрутства, всього за процедурою банкрутства ліквідовано 641 підприємство.

У поточному році з 235 підприємств, по яких господарським судом порушено справи про банкрутство, перевірки проведено тільки у 23-х. Такий стан справ спричинений, як недосконалістю процедури погодження в судових органах самого факту проведення податківцями перевірок підприємств, які ліквідуються у зв'язку з банкрутством, так і грубим ігноруванням законодавства ліквідаторами [5].

Основним фігурантом у процедурі ліквідації є ліквідатор, який призначається господарським судом. Суд також може призначити членів ліквідаційної комісії, яка стає керівником ліквідаційної процедури. Крім указаних осіб, певну роль у процедурі ліквідації може відігравати Антимонопольний комітет України. Так, згідно зі ст. 10 Закону України «Про холдингові компанії в Україні» ліквідація холдингової компанії здійснюється у разі скасування органом Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України дозволу на концентрацію [6].

Зазначимо, що українське законодавство не закріплює за ліквідатором статусу юридичної особи. Тому, формально оскаржити рішення ліквідаційної комісії неможливо. Цю правову прогалину заповнило роз'яснення Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із створенням, реорганізацією та ліквідацією підприємств» від 12 вересня 1996 року. Згідно з положенням цього документа, якщо кредитор вважає, що ліквідаційна комісія необґрунтовано відхилила його вимогу до підприємства, що ліквідується, то він має право до моменту виключення останнього з державного реєстру України звернутися до нього з позовом.

Ліквідація підприємства тягне за собою зняття його з обліку як платника податків в органах ДПС. Цей порядок регулюється Інструкцією про порядок обліку платників податків від 1998 року. Закриття рахунків є важливою умовою зняття платника податків з обліку. Процедура відбувається відповідно до Інструкції про порядок відкриття та використання рахунків у національній валюті.

Невиконання ліквідаторами своїх функцій примушує податкову службу витратити державні кошти на забезпечення процедури їх розшуку (більшість ліквідаторів, які призначаються судами, або не знаходяться за адресою, зазначеною в ліцензії, або ж мають замість адреси абонентську скриньку), надсилати листи засновникам підприємств, надавати позови до суду. В умовах недосконалості законодавства в питанні порядку проведення процедури ліквідації підприємств, прискорена і фактично «фіктивна» ліквідація, в основному через судові рішення, є одним з головних способів ухилення від оподаткування. Небажання виконувати перед державою в повному обсязі зобов'язання по сплаті до бюджету податків і зборів, нечисті на руку підприємці знаходять усе більш витончені методи фальсифікації податкової звітності.

Останнім етапом ліквідаційного процесу є внесення запису про припинення юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців про державну реєстрацію. Після цього повноваження ліквідаційної комісії припиняються і ліквідація юридичної особи вважається завершеною [7, с. 156].

Досить часто трапляються випадки, коли під час ліквідації підприємства наявного майна підприємства виявляється недостатньо для повного погашення заборгованості перед численними кредиторами. В цьому випадку слід керуватися ч. 3 ст. 36 Закону України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 року, відповідно до якого претензії, не задоволені за браком майна, вважаються погашеними формально. Частина 5 ст. 7 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року в цій ситуації зобов'язує боржника в місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про власне банкрутство, якщо під час ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі. У цьому випадку слід застосувати інший механізм ліквідації боржника – в порядку банкрутства. Порушення цієї вимоги призводить до порушення прав кредиторів, а також може потягти за собою відмову органу державної реєстрації у скасуванні державної реєстрації підприємства, що ліквідується.

Отже, досліджена проблема ліквідації підприємств дозволила виявити ряд прогалин, а саме таких як: мала кількість законів у вітчизняному законодавстві (Цивільному та Господарському кодексах), що визначають поняття «ліквідації юридичних осіб», а також не чітка регламентація ліквідаційної процедури. Тому, хотілося б наголосити на важливості детальної регламентації ліквідаційної процедури, а також повноваженнях відповідних органів, в установчих документах підприємств. Тому, для усунення зазначених проблем, необхідно приймати більшу кількість законів, що стосуються ліквідації юридичних осіб, забезпечувати прибутковий фінансовий стан підприємства, що є важливою умовою його безперервного й ефективного функціонування. Для його досягнення потрібно забезпечити постійну платоспроможність суб'єкта, високу ліквідність його балансу, фінансову незалежність і високу результативність господарювання, а також стійке фінансове становище підприємства, яке насамперед залежить від поліпшення таких якісних показників, як продуктивність праці, рентабельність виробництва та фондоддача.

Таким чином, встановлено, що удосконаливши законодавчу базу, що регулює механізм банкрутства і ліквідації в Україні, знизивши рівень корупції в місцевих органах виконавчої влади, судовій системі, покращивши рівень оцінки та реалізації

майна банкрута можливо збільшити рівень ефективності від ліквідації вітчизняних збанкрутілих підприємств.

Список літератури

1. Величко О. Ліквідація підприємств: вирішуємо проблеми / О.Величко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=821>.
2. Економіка підприємства: Навч. посіб. [Текст] / Бойчук І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В.: друге вид., випр. і доп. – К. : Каравела; Львів: Новий світ. – 2000; 2001. – 298 с.
3. Городинський І. Ліквідація юридичної особи в Україні / І.Городинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalaid.com.ua/likvidatsiya-yurydychnyh-osib-v-ukrajini/>.
4. Петленко Ю.В. Механізм банкрутства підприємства / Ю.В. Петленко // Фінанси України. – 1998. – №2. – С. 65-69.
5. Банкрути під контролем. // Вісник податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.visnuk.com.ua/article/one/Bankruty_p.html.
6. Про холдингові компанії: Закон України від 15 березня 2006 року № 3528-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 34. – с. 291.
7. Кондрашихін Т.В., Пепа В.О. Федорова А.Б. Фінансова санація і банкрутство підприємств: Навчальний посібник / Т.В. Кондрашихін, В.О. Пепа, А.Б. Федорова. – К. : ЦУЛ, 2007. – 208 с.

М. Пасечник, Т. Котенко

Правовые принципы процедуры ликвидации предприятий и имеющиеся проблемы

В статье раскрывается суть процедуры ликвидации предприятий в современных условиях, поскольку в процессе развития бизнеса иногда возникает необходимость прекращения деятельности предприятия. Было исследовано понятие «ликвидация» как процедура банкротства, которая применяется к неплатежеспособному должнику, которого суд признал банкротом; освобождение банкрота от долгов и прекращение его деятельности

М. Pasechnik, T. Kotenko

Legal basis of procedure of liquidation and existing problems

The article reveals liquidation procedure in modern terms, because in business sometimes it is necessary to stop the enterprise. It explores the «liquidation» bankruptcy as applicable to the insolvent debtor, whose bankruptcy court found, release the bankrupt from debts and cease its activities.

Одержано 16.02.12

УДК 336.142.53

Ю.І.Чорнокнижна, ст. гр. ФК – 11МБ, Т.М. Котенко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми фінансування закладів охорони здоров'я

В статті розкриваються проблемні питання фінансування галузі охорони здоров'я. Зазначено, що система формування бюджету закладів освіти несуттєво змінилася, що впливає з постійного дефіциту фінансових ресурсів на технологічні та інноваційні реформи. Було досліджено програму перспективи розвитку загальнообов'язкового медичного страхування. Показані переваги впровадження моніторингу та інноваційного фінансування системи охорони здоров'я

бюджетне фінансування, загальнообов'язкове медичне страхування, інноваційне фінансування

Система охорони здоров'я відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні належного рівня життя громадян. Значення здоров'я людини визнають у світі настільки важливим, що цей показник першим входить до індексу людського розвитку – універсального визначення рівня суспільного розвитку тієї чи іншої країни. Тому охорона здоров'я громадян є однією з найважливіших внутрішніх функцій сучасної держави.

Кризовий стан фінансових відносин, економіки, дефіцит державних ресурсів зумовлює функціонування медичної галузі в Україні за принципом обмеженості бюджетного фінансування. В результаті недоотримання фінансових ресурсів, що виділяються державою, недосконаленість нормативно-правової бази та відсутністю механізмів залучення і використання інших джерел фінансування, а саме коштів спеціального фонду, медична галузь постійно відстає в розвитку.

Національна система охорони здоров'я надзвичайно гостро відчуває брак фінансування, внаслідок чого конституційна норма щодо безоплатності медичних послуг у державних і комунальних закладах охорони здоров'я стала суто декларативною. Здебільшого, хворі за власний кошт купують ліки, медичні засоби як при амбулаторному, так і стаціонарному лікуванні. Поряд з цим, населення змушене самостійно сплачувати за медичні послуги лікарям та медичним працівникам. Оплата таких послуг набула, фактично, обов'язкового характеру і є своєрідною компенсацією за надзвичайно низькі офіційні зарплати у працівників галузі. Якщо в закладах охорони здоров'я і введені платні послуги, або, як інколи, це заміняють благодійністю – якість від цього краще не стає, спрацьовує менталітет.

Принципи фінансування галузі не відповідають вимогам ринкової економіки. Медичні заклади фінансуються за кількістю лікарняних ліжок та на підставі штатних нормативів. Кошти, таким чином, виділяються не з урахуванням якісних показників діяльності закладу охорони здоров'я або його завантаженості, а виходячи із формальних цифр, що характеризують розміри закладу.

Система оплати праці лікарів також не є заохочувальною і не залежить від результатів їхньої роботи. У національній системі охорони здоров'я відсутні реальні стимули до зниження витрат та підвищення якості медичного обслуговування. За вкрай низьких ставок заробітної платні лікарів на відповідному ринку праці не може йтися про суттєву конкуренцію.

Наявні ресурси система охорони здоров'я використовує неефективно. Систему медичних закладів, створену за радянських часів, все ще не оптимізовано відповідно до

кількості населення та його попиту на медичні послуги. Тому медичні заклади нерідко виявляються завеликими для тієї кількості пацієнтів, яку вони обслуговують. Як наслідок, виникають додаткові витрати на утримання та оновлення надто великих споруд.

Ефективності використання ресурсів у медичних закладах не сприяє й система роботи за старими штатними нормативами. Передбачається, що незалежно від завантаженості закладу охорони здоров'я, штат працівників усіх спеціальностей мусить бути повністю укомплектованим, оскільки існують чіткі та незмінні вимоги щодо кількості медиків різних спеціальностей та допоміжного персоналу. Така негнучкість у кількості та спеціалізації персоналу часто призводить до надмірних витрат на робочу силу.

Нераціональне використання ресурсів безпосередньо позначається також на рівні ефективності лікувального процесу. Зокрема, в Україні хворі перебувають на стаціонарному лікуванні не виправдано довго – при тому, що таке лікування коштує дорожче за всі інші види лікування. До такого стану справ призвели використання застарілого обладнання, його нестача, а також слабка первинна медична допомога. Застосування застарілого обладнання та брак коштів на його оновлення унеможливають запровадження новітніх технологій лікування, особливо ця тенденція спостерігається у сільській місцевості.

Через неефективність первинної (здебільшого, амбулаторної та найдешевшої) медичної допомоги істотно зростає вартість і подовжується тривалість лікувального процесу. Більшість хворих доводиться лікувати у фахівців вузької спеціалізації або в стаціонарах. При цьому “рутинна патологія”, якою має опікуватися первинна ланка, становить 80-90% усіх захворювань. Тим часом, частка лікарів загальної практики (або сімейних лікарів) поки що є порівняно невеликою.

Концепція, що зараз розроблена і впроваджується передбачає системні зміни у сфері охорони здоров'я. У першу чергу пропонується суттєво розширити позабюджетні джерела фінансування охорони здоров'я. Основними такими джерелами визначені загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування, добровільне медичне страхування, кошти територіальних громад, цільові медичні збори, добровільні внески та пожертви юридичних та фізичних осіб тощо. При цьому обсяги державного фінансування також передбачається поступово збільшувати.

За цих умов існуюча система фінансування витрат на охорону здоров'я за рахунок бюджету є неефективною і, фактично, неспроможна задовольнити відповідні потреби населення у гарантованому державою обсязі та на відповідному рівні.

Одним з головних наслідків реформування галузі має стати створення реального ринку медичних послуг, який зможе залучити альтернативні джерела фінансування медицини. Конкуренція між медичними закладами щодо надання медичних послуг сприятиме підвищенню їх якості, а також легалізації існуючих тінювих фінансових потоків у сфері охорони здоров'я.

Реформування галузі передбачає також зміщення акцентів на первинну медико-санітарну допомогу, що зменшить потребу у високозатратній спеціалізованій допомозі. Тут дуже корисним може стати досвід розвинених країн, які головну увагу приділяють саме профілактиці захворювань, що, по-перше, дозволяє попередити захворювання, а, по-друге, суттєво здешевлює саму систему охорони здоров'я.

Однак, ключовим елементом реформи сфери охорони здоров'я має стати запровадження загальнообов'язкового медичного страхування. Механізм фінансування такої системи передбачає створення Національного фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Він формуватиметься за рахунок страхових внесків роботодавців для страхування працюючих, а також бюджетних та інших джерел. Разом з тим, внески за пенсіонерів сплачуватиме Пенсійний фонд, а за

інвалідів праці – Фонд загальнообов’язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Відтак етапу реформування української системи охорони здоров’я (СОЗ) шляхом запровадження обов’язкового соціального медичного страхування має передувати значна підготовча робота щодо підвищення ефективності функціонування існуючої державної СОЗ з паралельним сприянням розвитку добровільного медичного страхування.

Виходячи з вищенаведеного, для підвищення ефективності функціонування існуючої державної СОЗ необхідна реалізація наступних кроків:

1. Посилення ресурсного забезпечення СОЗ:

– Запровадити механізми інноваційного фінансування СОЗ шляхом, наприклад, введення механізму цільового використання акцизних зборів на шкідливі для здоров’я продукти (алкоголь, тютюнові вироби, напої з великим вмістом цукру тощо) на потреби охорони здоров’я.

– З метою вдосконалення процедури державного забезпечення населення України базовим пакетом лікарських препаратів створити Державний реєстр цін на лікарські засоби; на державному рівні запровадити систему фіксування цін на низку найбільш соціально важливих лікарських засобів з одночасним введенням державного замовлення на їх виробництво.

– З метою підвищення ефективності використання видатків на СОЗ, впровадити систему моніторингу, яка б оцінювала ефективність державних видатків з точки зору якісних наслідків для здоров’я суспільства, а не за даними статистики звернень до медичних закладів чи тривалості перебування та стаціонарному лікуванні.

– Сприяти розвитку соціального партнерства між державою та представниками приватної медицини шляхом залучення їх до соціальних програм: побудови та фінансування хоспісів, фінансування протитуберкульозних програм тощо [2].

Список літератури

1. Щербаченко Л.В. Фінансове планування доходів та витрат у діяльності бюджетних медичних закладів / Щербаченко [Електронний ресурс]. – Вісник ЖДТУ № 1 (51) Економічні науки: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=821>.
2. Щодо пріоритетних напрямів вдосконалення вітчизняної сфери охорони здоров’я". Аналітична записка/ Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/480/>
3. Законопроект «Про особливості діяльності закладів охорони здоров’я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20110404_0.html.
4. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президентові України. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf

Ю.Чернокнижняя, Т. Котенко

Проблеми фінансування учреждений охорони здоров’я

В статье раскрываются проблемные вопросы финансирования сферы охраны здоровья. Было определено, что система формирования бюджета учреждений сферы здоровья существенно не изменилась, что исходит из постоянного дефицита финансовых ресурсов на технологические и инновационные реформы. Исследовано программу перспектив развития общеобязательного медицинского страхования. Показаны преимущества предложенного мониторинга и инновационного финансирования системы охраны здоровья.

U. Chornoknignaya, T. Kotenko

The problems of financing of public health care institutions

The article is devoted to problematic issues of financing of the sphere of health protection. It was determined that the system of formation of the budget of the institutions of health is vital not change, and that the proceeds from the constant lack of financial resources for technological and innovative reforms. Studied the program of prospects of development of mandatory medical insurance. Details the advantages of monitoring and innovative financing the health system.

Одержано 14.02.12

УДК 339.543

Н В. Мазуренко, ст. гр. ФК-11МБ

В.В. Шалімов, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Амортизаційна політика та її вплив на формування фінансових ресурсів підприємства

В статті розглянуто сучасний стан та перспективи вдосконалення амортизаційної політики України, її вплив на основні засоби, як перспективне джерело формування фінансових ресурсів підприємства.

амортизаційна політика, основні засоби, фінансові ресурси

Амортизаційна політика упродовж багатьох років залишається найслабкішою ланкою у процесі функціонування багатьох підприємств України. Оскільки сформована амортизаційна система не виконує своєї головної функції – не створює зацікавленості підприємців до оновлення основних фондів, впровадження наукових розробок та новітніх технологій у виробництво.

Амортизаційна політика держави і окремих підприємств зокрема є одним з основних чинників відновлення і економічного зростання в умовах інвестиційної кризи, спаду виробництва і інфляції. Проте, до цього часу відсутня цілеспрямована державна амортизаційна політика, не розроблена концепція відновлення, ефективного накопичення і використання фінансових ресурсів. Як наслідок, на рівні підприємств система амортизації розглядається як другорядна у вирішенні завдань оновлення фінансових ресурсів підприємств. Амортизаційні відрахування в значній частині використовуються не за своїм безпосереднім призначенням.

Відсутність вираженої державної амортизаційної політики в Україні в період становлення ринкових відносин призвела до порушення механізму відтворення основних засобів на підприємствах, наслідком якого виявилася невідповідність амортизаційних відрахувань фінансовим потребам в оновленні необоротних активів. Причинами тому стали неадекватність індексації основних засобів, занижені норми амортизації через тривалі нормативні терміни експлуатації основних засобів, недостатнє використання прискореної амортизації активів. Лібералізація економічних відносин в Україні позначилася втратою належного контролю з боку держави за цільовим використанням амортизаційних коштів. Із джерела фінансування капітальних вкладень вони на більшості підприємств перетворилися у джерело поповнення обігових коштів[3].

Основне призначення амортизаційної політики в умовах ринкової економіки –

створення умов для забезпечення фінансових потреб господарюючого суб'єкта у відтворенні його необоротних активів. Саме умови списання вартості необоротних активів разом з податковими пільгами є для підприємців важливими орієнтирами в процесі прийняття рішень про інвестування в реальний сектор економіки.

Починаючи з 1997 року, амортизаційна політика держави та підприємств перебуває в центрі посиленої уваги багатьох вітчизняних науковців і практиків. Амортизаційні реформи 1997, 2000 та 2002 рр. дали змогу наблизити вітчизняну амортизаційну політику до практики країн з ринковою економікою.

В умовах формування на підприємствах амортизаційної політики виникає потреба у глибокому вивченні методологічних основ процесу відтворення основних засобів та ролі амортизаційних відрахувань у фінансуванні розвитку підприємств. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ амортизації та відтворення основних засобів за радянських часів внесли: А.А.Аракелян, Д.А.Баранов, А.М.Бірман, Ю.В.Куренков, Ю.І.Любимцев, В.В.Олександров, А.С.Павлов, В.К.Сенчагов, Л.А.Хорунжий, А.М.Цигічко. Ці питання знайшли своє відображення і в працях таких зарубіжних учених, як Л.А.Бернстайн, М.Ван Бреда, Е.Домар, М.Лохман, К.Маттерн, Л.Рушті, Є.Хендріксен та ін. Однак наукові досягнення вказаних авторів не повною мірою відповідають специфічним умовам перехідного періоду української економіки. В період становлення амортизаційної політики в Україні питаннями амортизації займалися вітчизняні вчені-економісти: А.А.Безуглий, М.Д.Білик, І.А.Бланк, З.М.Борисенко, Н.Г.Виговська, А.Г.Загородній, Г.В.Зябченкова, І.В.Зятковський, М.І.Крупка, П.А.Орлов, Ю.М.Стадницький, А.Е.Фукс та ін.

Вивчення опублікованих за даною проблематикою наукових праць, методологічних концепцій та аналіз практики нарахування амортизаційних відрахувань дозволили встановити коло нерозв'язаних питань, що гальмують процес оновлення основних засобів на вітчизняних підприємствах. Серед них: проблема визначення рівня зносу основних засобів та врахування його в нормах амортизації; вибір раціонального методу амортизації; встановлення оптимального амортизаційного періоду та ряд інших.

Як зазначає М.Д.Білик амортизаційна політика складається з сукупності методів управління порядком нарахування та використання амортизації, що виходить із загального алгоритму амортизаційної політики держави[1].

Слід зазначити, що амортизаційна політика підприємства в значній мірі відображає амортизаційну політику держави на різних етапах її економічного розвитку. Вона базується на встановлених державою нормах, принципах та методах нарахування амортизації. На мою думку, амортизаційна політика підприємства - це процес управління системою формування та використання амортизаційних відрахувань в межах чинного законодавства відповідно до обраної підприємством фінансово-інвестиційної стратегії.

Кожне підприємство має можливість індивідуалізувати свою амортизаційну політику, враховуючи конкретні фактори, що обумовлюють порядок її формування.

На думку М.Д.Білик, амортизаційну політику підприємства визначають макроекономічні, мікроекономічні та специфічні чинники[1].

Я вважаю, що запропоновані чинники є дійсно дуже важливими в процесі формування амортизаційної політики, їх доцільно враховувати в процесі загального управління необоротними активами та для підвищення ефективності амортизаційної політики на підприємстві, яка може зазнавати певних змін в умовах дії зазначених факторів.

Недостатня увага до проблем оновлення основних засобів на підприємствах веде до подальшого погіршення їх стану. Останнім часом суттєво зросли права підприємств по формуванню та використанню амортизаційних відрахувань

Що стосується амортизації основних засобів, як складову формування фінансових ресурсів підприємства то її можна охарактеризувати наступним чином:

1) амортизація основних засобів – це досить тривалий процес перенесення частини вартості основних засобів на виробничі витрати;

2) амортизація часто є однією з самих великих статей витрат в бюджеті інвестицій;

3) сума амортизації зменшує податкові зобов'язання суб'єктів господарювання;

4) внаслідок того, що амортизація є не грошовими витратами і ніякі кошти не виходять за межі підприємства, суб'єкт господарювання отримує можливість використовувати ці кошти.

Тому вибір амортизаційної політики підприємства потребує стратегічного підходу, адже амортизаційний процес займає тривалий період, впливає на численні економічні показники і піддається впливу факторів зовнішнього середовища.

Амортизація основних засобів як складова фінансових ресурсів підприємства виконує дві основні функції: податкову(фіскальну), що передбачає виведення з оподаткування витрат на придбання основних засобів, та економічну, яка полягає у перетворенні необоротних активів в оборотні внаслідок нарахування амортизації.

Суперечність між економічною і податковою амортизацією полягає в тому, що навіть набір підприємством податкового методу амортизації і норм для бухгалтерських цілей не ліквідує розбіжності між ними, адже податкові норми і методи будуть застосовані до різних об'єктів при визначенні економічної і податкової амортизації. Отже, відсутність узгодженості між податковою і економічною амортизацією змушує підприємства вести окремо вести бухгалтерський і податковий облік амортизації основних засобів, оскільки бази для їх визначення і періодичність нарахування відрізняються[5].

В обліку слід відображати амортизації по мірі зносу основних засобів. Такий підхід відіграв важливу історичну роль у визнанні легітимності витрат на амортизацію у складі витрат підприємства. Економічна амортизація відрізняється від бухгалтерської перш за все тим, що базується на майбутніх грошових потоках, очікуваних від використання основних засобів з урахуванням їх ліквідаційної вартості в кінці терміну корисного використання.

Амортизаційний фонд підприємства формується у розмірі амортизаційних відрахувань та отриманого доходу у вигляді відсотків на інвестиції або вклади. Розмір амортизаційних відрахувань розраховується таким чином, щоб до кінця терміну служби основних засобів амортизаційний фонд дорівнював їх первинній вартості (віднімаючи ліквідаційну вартість).

Амортизаційна політика є дієвим інструментом активізації інвестиційних процесів в умовах ринкової трансформації економіки. Вона повинна забезпечити надійне внутрішнє джерело фінансування капітальних вкладень. Саме за рахунок амортизації в розвинутих країнах формується до 70% - 80% інвестицій.

Вивчення зарубіжного досвіду показало, що українська амортизаційна система суттєво відрізняється від амортизаційних систем розвинутих країн, у яких досить часто для стимулювання впровадження найновіших засобів виробництва та технологій основні засоби прирівнюються до оборотних і витрати на їх придбання відносяться на витрати виробництва протягом одного року. Узагальнюючим результатом неефективності амортизаційної політики є низька частка амортизації у структурі ВВП.

Для подолання існуючих негативних тенденцій в амортизаційній політиці, підвищення ролі амортизації як джерела фінансування оновлення основних фондів, створення зацікавленості до впровадження та виробництва сучасних основних засобів і технологій необхідно реалізувати комплекс заходів:

1. Переглянути підходи до формування груп основних фондів та встановлення для них норм амортизації. Враховуючи досвід розвинутих країн, пріоритет у нарахуванні амортизації для цілей оподаткування має бути відданий сучасним засобам

виробництва, таким як повністю автоматизовані лінії виробництва, енергозберігаюче устаткування, системи очистки та захисту навколишнього середовища тощо.

2. З метою стимулювання попиту на сучасні засоби виробництва такі як роботи, необхідно сформувати окрему групу основних фондів, до якої їх включити. Норму амортизації на роботи доцільно встановити на рівні 100% в розрахунку на рік. Це означатиме, що витрати на придбання роботів мають повністю амортизуватись протягом першого року їх використання.

3. Виділити в окрему групу основних фондів устаткування, яке використовується у біотехнологіях. Річна норма амортизації на основні фонди цієї групи має бути встановлена на рівні 50%.

4. Доцільно виділити також в окрему групу для цілей оподаткування сільськогосподарську техніку та встановити для цієї групи норми амортизації на рівні, не нижчому, ніж для комп'ютерної техніки.

5. З метою відтворення у підприємств мотивації до інвестування у нові основні фонди доцільно скасувати порядок, за яким витрати на поліпшення основних фондів включаються до складу валових витрат[4].

Удосконалення системи нарахування амортизації здійснюється через прийняття управлінських рішень за допомогою узагальнюючої методики стосовно вибору з усієї сукупності оптимального методу її нарахування, а системи її використання – за даними відомості нарахування й використання через прийняття управлінських рішень про розподіл за напрямками використання[2].

Таким чином, амортизаційні відрахування на кожному підприємстві є розрахунковими витратами у собівартості продукції, а їх сума у виторгу від реалізації продукції – джерелом фінансування інвестицій підприємства. І така двоїста функція амортизаційних відрахувань виникла ще при зародженні товарного виробництва та зберігається при всіх загальноекономічних формаціях.

В сучасних умовах «налагодити» систему амортизації та інші економічні важелі можна лише за допомогою забезпечення вилучення з експлуатації застарілого обладнання. При цьому треба підкреслити, що без глибокого теоретичного та практичного усвідомлення необхідності стимулювати ранню заміну основних засобів неможливо успішно вирішити проблему вилучення старого обладнання. Можна з впевненістю сказати, що зі збільшенням заміни обладнання в ранньому віці поступово зменшиться кількість обладнання, яке давно «перетнуло» свій оптимальний вік. В ситуації, що склалася, коли на діючих підприємствах накопичилося багато застарілого обладнання, система амортизації повинна сприяти як найшвидшій заміні обладнання, так і вилученню з експлуатації надто застарілого обладнання. Вирішення цієї двоїстої задачі передбачає необхідність гнучкої амортизаційної політики.

Список літератури

1. Білик М. Д. Принципи амортизаційної політики в сучасній вітчизняній економіці // Фінанси України. - 2006. - № 10. - С.48-57.
2. Бабяк Н.Д. Вплив амортизаційних відрахувань на результати фінансово-господарської діяльності підприємств // Фінанси України. – 2001. – № 11. – С.34-40
3. Голов В. Дискусійні питання амортизації // Бухгалтерський облік та аудит. – 2005. - №5. – с. 2-7.
4. Пластара К.І. Амортизаційна політика підприємства та роль амортизації у відновленні основних засобів. http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Economics/25943.doc.htm
5. Парнюк В.О. Про підвищення ролі амортизації як джерела інвестицій і регулятора попиту та пропозиції основних засобів// Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №5. – с. 166 – 172.

Н. Мазуренк

Амортизационная политика и её влияние на формирование финансовых результатов предприятия

В статье описаны функции и основные направления амортизационной политики, настоящее положение и перспективы усовершенствования амортизационной политики.

N. Mazurenko

Depreciation policy and her influence for the forming of financial resources of the enterprise

This article describes the functions of the depreciation policy, the main direction of depreciation policy, the problems and methods to improve it.

Одержано 14.03.12

УДК 657

Я.С. Заверуха, магістр гр. ОА-11М

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Класифікація зобов'язань підприємства

У статті досліджено існуючі підходи до класифікації зобов'язань, визначені іноземними та вітчизняними вченими, запропоновано загальну класифікацію зобов'язань в бухгалтерському обліку, що дозволить розробляти комплекс управлінських рішень із забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства.

зобов'язання, заборгованість, класифікація, критерії

Постановка проблеми. Погіршення умов господарювання підприємств та організацій України, викликане негативним впливом факторів зовнішнього середовища, неминуче призвело до зростання заборгованості та кризи неплатежів. Ситуація погіршується в умовах стрімкого зростання інфляційних процесів, зниження рівня платоспроможності українського споживача, відповідних змін структури попиту, зростання вартості кредитних ресурсів тощо.

Фінансово-господарська діяльність підприємств зумовлює виникнення багатьох видів зобов'язань і великої кількості кредиторів. Це потребує окремого розгляду питання класифікації зобов'язань, як об'єкта бухгалтерського обліку. Від того, наскільки правильно здійснено поділ та класифікацію об'єктів бухгалтерського обліку, а також від того, наскільки правильно обрано класифікаційні ознаки, залежать організація та ведення бухгалтерського обліку зобов'язань, а також правильне відображення їх у фінансовій звітності.

Проблемному питанню класифікації зобов'язань було присвячено багато праць вчених-економістів. Вагомий внесок у його вирішення зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Х. Андерсон, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.М. Герасимович, Р.Е. Грачова, І.П. Житна, З.В. Задорожний, І. Річард, Д.Г. Лаптева, Р. Майданик, Л.Н. Нікуліна, Л.В. Чижевська, В.Ф. Палій, С.Л. Береза, М.С. Пушкар, М.Л. Пятов, Я.В. Соколов, О.А. Солдаткіна та ін. Проте існуюча класифікація зобов'язань з економічної точки зору потребує додаткових досліджень, адже, вона не сприяє ефективному управлінню фінансово-господарською діяльністю підприємства.

За мету при написанні статті було поставлено розробку рекомендацій щодо класифікації заборгованості підприємства за критеріями.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день не існує єдиної, загально визначеної, всеохоплюючої класифікації зобов'язань, розробленої з урахуванням максимальної кількості ознак, яка б задовольняла потреби користувачів фінансової звітності.

Найбільш точно визначення зобов'язань дають І.А. Єфремов та Ю.С. Ігумнов [4]. Під зобов'язаннями автори розуміють розрахункові відносини між об'єднаннями (підприємствами) в процесі господарської діяльності, а також з працівниками і службовцями, в результаті чого виникають незакінчені розрахунки.

Досить широко поняття «зобов'язання» розкриває Б. Райан [11]. В його теоремах про зобов'язання досить влучно надане визначення поняття «зобов'язання». Зобов'язання - вільно укладена згода між двома чи більше сторонами для здійснення певної діяльності, що має економічну цілеспрямованість.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» [2], зобов'язання - це заборгованість підприємства, що виникла, внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Зобов'язання виникають через існуючі (завдяки минулим операціям чи подіям) борги підприємства щодо передачі певних, активів чи надання послуг іншому підприємству в майбутньому. Отже, зобов'язаннями виступає заборгованість підприємства, яка виникає, головним чином у зв'язку з придбанням товарів та послуг, в кредит, або кредити, які, підприємство отримує для свого фінансування.

Різні погляди щодо класифікації зобов'язань мають вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, тому це питання потребує детального дослідження. Так, М.С. Пушкар зобов'язання поділяє на довготермінові та поточні. Н.В. Чебанова і Ю.А. Василенко зобов'язання класифікують на довготермінові, поточні, забезпечення, непередбачені [12].

С.Ф. Голов, окрім цього, поділяє зобов'язання залежно від порядку визначення їхньої суми на реальні та потенційні. Реальні зобов'язання (довготермінові, поточні) виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунку. Сума платежу за потенційними зобов'язаннями залежить від подальших подій і визнається за умови, що вона може бути виміряна з певною достовірністю та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок їхнього погашення. Потенційні зобов'язання поділяються на забезпечення та непередбачені зобов'язання. [3, с.321]. Такий поділ зобов'язань є важливим, оскільки підприємство зможе визначити реальну суму своїх зобов'язань та встановити ті, які є лише потенційними.

Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» передбачено такі види зобов'язань: довготермінові; поточні; забезпечення; непередбачені зобов'язання; доходи майбутніх періодів [9].

Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза зобов'язання поділяють на: монетарні й немонетарні; поточні і майбутні; довготермінові та поточні; фактичні, оціночні й умовні [2, с.50]. Така класифікація зобов'язань дає змогу глибше зрозуміти їхню суть, а також допомагає бухгалтерам і керівникам отримувати різнобічну інформацію про заборгованість з метою ефективного ведення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

У зарубіжній науковій літературі поточні зобов'язання за ступенем ймовірності поділяють на фактичні, оціночні та умовні. Зокрема, Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл дають таку характеристику цим видам зобов'язань [6, с. 179]:

1) фактичні - виникають з договору, контракту або на основі законодавства. Вони можуть бути підраховані точно. Фактичні зобов'язання включають в себе

заборгованість по рахунках, векселях, дивідендах до оплати, податку з продаж, нарахованій заробітній платі тощо;

2) оціночні - це зобов'язання, точна сума яких не може бути визначена до настання певної дати. Прикладами таких зобов'язань є податки на прибуток, виплати по гарантійних зобов'язаннях та оплата відпусток;

3) умовні - неіснуючі зобов'язання. Тим не менше вони є потенційними зобов'язаннями, оскільки залежать від майбутньої події, що виникає від минулої угоди. Умовні зобов'язання класифікують на припустимі, ймовірні, можливі.

Броунлі та І. Річард класифікують поточні зобов'язання на: непередбачувані операційні зобов'язання; короткотермінові зовнішні фінансові зобов'язання; передоплати покупців (клієнтів); поточні зобов'язання як результат обачливих дій; поточні зобов'язання перед зовнішніми суб'єктами господарювання [14, с.496].

Подібну класифікацію поточних зобов'язань у зарубіжних країнах подає О.В. Соловйова. Вона виокремлює такі їхні види:

а) детерміновані, або чітко визначені зобов'язання до яких належать рахунки до оплати; векселі до оплати; частина довготермінової заборгованості, термін оплати якої завершується в поточному році; дивіденди до виплати; поворотні депозити і аванси; доходи майбутніх періодів; нараховані зобов'язання; податки до виплати;

б) можливі, або непередбачені, умовні потенційні зобов'язання. Іноді в складі цієї групи виокремлюють оціночні зобов'язання.

У вітчизняній практиці гарантійні зобов'язання та зобов'язання з оплати відпусток зараховують до складу забезпечень, а умовні вважаються непередбаченими. Відповідно до п. 6 П(С)БО 11 «Зобов'язання» [9] забезпечення, непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів становлять окремі види зобов'язань на рівні з поточними і довготерміновими. Проте, у вітчизняній науковій літературі інколи зустрічаються і наведені вище класифікації поточних зобов'язань. Такий поділ поточних зобов'язань, але з прив'язкою до національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку подано у працях С.Ф. Голова, Ф.Ф. Бутинця, Р.Е. Грачової, Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевської, С.А. Берези.

Зокрема, Р.Е. Грачова вказує, що «за міжнародною обліковою традицією всі поточні зобов'язання умовно поділяються на дві групи: фактичні зобов'язання; оціночні зобов'язання. Фактичні зобов'язання випливають із контрактів, договорів тощо і вони є результатом першої події в угоді, яка відбулася на користь підприємства. Оціночні зобов'язання – це заборгованість, точна сума якої не може бути визначена до настання певних подій або дати».

Аналогічну позицію при поділі зобов'язань відстоюють Ф.Ф. Бутинець, Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська і С.А. Береза, проте вони подають більш ширшу класифікацію поточних зобов'язань, виокремлюючи в їхньому складі оціночні.

На нашу думку, поділ зобов'язань на фактичні (реальні, детерміновані), оціночні та умовні (потенційні, можливі) доцільно застосовувати не тільки до поточних зобов'язань, як це наведено у зарубіжній літературі, а до всіх видів зобов'язань, як це пропонують вітчизняні вчені.

Проведене дослідження існуючих класифікацій видів зобов'язань дозволило обґрунтувати та класифікувати зобов'язання підприємства за критеріями, що сприятиме більш ефективному управлінню фінансово-господарською діяльністю підприємства в залежності від мети та обраного інструменту реструктуризації зобов'язань.

У зв'язку з тим, що бухгалтерський облік представляє велику частину інформації для цілей управління, а управління, в свою чергу, має потребу в достовірних даних для оперативних дій і прогнозування, вважаємо, що потрібно доповнити існуючу класифікацію видів зобов'язань за критеріями: терміну виконання, можливостями реструктуризації, методом реструктуризації, періодом погашення, можливістю

передбачення, методу погашення, наслідками невчасного виконання, ризикованістю невиконання, можливістю управління, впливом на ефективність. Ця доповнена класифікація дозволить розробляти комплекс управлінських рішень із забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства (табл. 1).

Таблиця 1- Класифікація зобов'язань підприємств для цілей управління

Класифікаційна ознака	Класифікація зобов'язань
1	2
За терміном виконання	1. нормальна (поточна); 2. прострочена (заборгованість); 3. безповоротна фінансова допомога;
За можливістю реструктуризації	1. нереструктуризовані; 2. реструктуризовані;
За методом реструктуризації	1. пролонговані; 2. замінені;
За періодом погашення	1. довгострокові; 2. короткострокові; 3. забезпечення;
За можливістю передбачення	1. передбачувані; 2. непередбачувані;
За методом погашення	1. такі, що виконуються у визначену дату; 2. такі, що виконуються до вказаної дати;
За наслідками невчасного виконання	1. такі, за невиконання яких застосовуються штрафні санкції; 2. такі, невиконання яких покривається активами (заставою); 3. такі, за невиконання яких використовується процедура судового розслідування
За ризикованістю невиконання	1. такі, при невиконанні яких виникає загроза майнової цілісності підприємства; 2. такі, при невиконанні яких виникає загроза погіршення ділової репутації;
За можливістю управління	1. ті, якими можна управляти; 2. ті, якими не можна управляти;
За впливом на ефективність	1. ті, які впливають на ефективність; 2. ті, які не впливають на ефективність.

Зобов'язання підприємства займають дуже важливе місце в системі управління діяльністю підприємства. Це аргументується тим, що приймаючи управлінські рішення щодо тактичних чи стратегічних планів підприємства, керівник в першу чергу здійснює аналіз чи перевірку фінансової звітності, а особливо зобов'язань підприємства, що дає змогу визначити його фінансову стійкість, незалежність та в кінцевому результаті прибутковість.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз літературних джерел вказує на відсутність єдиного погляду з приводу класифікації зобов'язань серед науковців. Серед них є прихильники більш детальної класифікації зобов'язань з подальшим її відображенням у статтях фінансової звітності, а деякі з них вважають, що даний факт призводить лише до перевантаження фінансової звітності нагромадження інформації та її незрозумілості. Аналітичний підхід до класифікації зобов'язань, який тісно пов'язаний із цільовими потребами користувачів, на нашу думку, надає різноманітність інформації. Саме тому, в подальшому виникає потреба чітко і оптимально систематизувати та групувати інформацію, щоб уникнути її

нагромадження. Таким чином, не можна нехтувати деталізацією інформаційного забезпечення будь-якого об'єкту, бо від правильності та розумної кількості класифікаційних груп цього об'єкту залежить не тільки точність, достовірність самої інформації та її відображення в обліку, фінансовій звітності, а й можливість ефективного управління нею, повного та детального аналізу, своєчасного реагування на отриманні результати.

Список літератури

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств/ М.Д. Білик// Фінанси України.—Міністерство фінансів України, 12/2003.--№12. С. 24-36;
2. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник / Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза; За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ЖІТІ, 2005. – 672 с.
3. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / За ред. С.Ф. Голова. – Дніпропетровськ, ТОВ —Баланс-Клуб□, 2004. – 768 с.
4. Ефремов И.А. Теория бухгалтерського учета / Ефремов И.А., Игумнов Ю.С – М.: Недра, 1979 – 287 с.
5. Івженко А.С. Основні напрямки удосконалення механізму санації підприємств за сучасних економічних умов // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - №4(82). - с. 142 - 148.;
6. Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д.: Принципы бухгалтерского учета / Пер. с англ. Соколова Я.В. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
7. Остапченко Н.В. Методичні підходи до планування реструктуризації боргових зобов'язань / Остапченко Н.В. // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2008. – № 27 – С. 77-80;
8. П(С)БО № 2 затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87
9. П(С)БО № 11 «Зобов'язання» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. № 20 (зі змінами та доповненнями);
10. Прядко В.В. Вибір оптимальних джерел фінансування інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості України / Прядко В.В. Остапченко Н.В. // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – Випуск 189. Том IV. – С. 1275-1280;
11. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / Б. Райан; пер. с англ. под. ред. В.А. Микрюков – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с.
12. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К.: Видавничий центр „Академія, 2002. – 672 с.
13. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник / Шелудько В. М. – К.: Знання, 2006. – 439с.;
14. Fundamental concepts in liability valuation and reporting' In Brownlee and Richard E.(eds.), Corporate Financial Reporting: Text and Cases. Boston: Irwin / McGraw-Hill, 1998.(перев. с англ.)
15. www.bank.gov.ua – електронний ресурс НБУ.

Я.С. Заверуха

Классификация обязательств предприятия

В статье исследованы существующие подходы к классификации обязательств, определенные иностранными и отечественными учеными, предложена общая классификация обязательств в бухгалтерском учете, который позволит разрабатывать комплекс управленческих решений из обеспечения роста эффективности деятельности предприятия.

Y.S. Zaveryha

Classification of obligations of enterprise

In the article investigational existent going near classification of obligations, certain foreign and home scientists, general classification of obligations is offered in a record-keeping that will allow to develop the complex of administrative decisions from providing of increase of efficiency of activity of enterprise.

Одержано 13.03.12

УДК 628.13

В.В. Мошнягул, канд.техн.наук, Л.В. Тищенко, викл., О.С. Бабчинська, магістрант гр. ОС-11-МБ*Кіровоградський національний технічний університет*

Еколого - економічна оцінка аеробного і анаеробного способів очищення стічних вод

В статті розглянуті питання доцільності застосування методів очищення органічних стічних вод комунальних та промислових об'єктів України в нових умовах господарювання.
стічні води, анаеробні мікроорганізми, біогаз

Відомо, що в світі очищення органічних стічних вод здійснюється з використанням біологічного метода, тобто аеробних і анаеробних мікроорганізмів. Відповідно до умов життєдіяльності мікроорганізмів побудовані і експлуатуються технологічні споруди. Сталося так, що в переважній більшості випадків на сучасних промислових підприємствах та комунальних очисних спорудах використовуються технології побудовані на використанні аеробних мікроорганізмів для підтримання життєдіяльності, яким потрібні живлення та кисень для дихання. У випадку очищення органічних стічних вод питання живлення не викликає сумніву. Проте дещо складніше складається з підтриманням дихання мікроорганізмів. В сучасних умовах це здійснюється продувкою стічних вод в штучних технологічних спорудах повітрям з забезпеченням питомої норми не менше $5 \text{ м}^3/\text{м}^3$ оброблювальних стічних вод. Тільки на таких умовах можливо забезпечити якість очищення стічних вод, яке дозволяє скид у внутрішні водойми України. Подача такої кількості повітря вимагає застосування потужних повітрядувок, особливо для крупних населених пунктів і промислових об'єктів, а це в свою чергу пов'язано з затратаю значної кількості електроенергії, що має велике значення в сучасних умовах.

З іншого боку, при мінералізації органічної частини стічних вод в повітря виділяються продукти розкладу H_2S , CO_2 , SO_2 , NH_3 , NO , CH_4 та інші. Ця обставина вказує на те, що паралельно з очищенням стічних вод відбувається забруднення атмосфери, яке впливає на поряд розташовані житлові масиви. В світі склалась суперечна ситуація щодо вимог складу очищення стічних вод підвищеної якості. Це пов'язано з збільшенням забруднення атмосфери і екологічним неблагополуччям довкілля. Крім цього, на цю ситуацію накладається суто технічна проблема – намагання зменшення витрат на подачу повітря в технологічний процес. Проте пряме зменшення витрат електроенергії пов'язано з порушенням життєдіяльності мікроорганізмів і як правило погіршенням технології очищення та якості стічних вод.

Оцінка створеної ситуації в світі поставила перед спеціалістами вимоги пошуку шляху вирішення цієї проблеми. Тому зусилля були направлені на розвиток інших методів очищення стічних вод з обмеженням використання повітря. Це стало основним стимулом для розвитку анаеробних способів очищення органічних стічних вод шляхом використання анаеробних мікроорганізмів, які спроможні мінералізувати органічну частину стічних вод в умовах нестачі або відсутності кисню.

Життєдіяльність мікроорганізмів в таких умовах ще недостатньо вивчена [1], але навіть тих досягнень що здійснено в цьому напрямку достатньо, щоб стверджувати що

анаеробний метод очищення органівмісних стічних вод має майбутнє, бо відкриває можливість повністю відокремити технологічні споруди від впливу на атмосферу, отримати в 5-6 раз менше осаду, повністю відмовитись від продувки повітрям, що пов'язано з заощадженням електроенергії.

Хімічна мінералізація органічних сполук показує, що органічна частина спочатку гідролізується до білків, жирів і вуглеводів, а в подальшому з допомогою полімікроорганізмів відбувається деструкція складних органічних сполук з утворенням більш простих, при цьому деструкції підлягають також утворення які шкідливі для довкілля, та гальмують процеси мінералізації.

Останнім процесом при анаеробному збродженні є процес метаногінезу, який здійснюється двома шляхами [2] .

За першим, мікроорганізми які споживають CO_2 і H_2O перетворюють їх в метан (CH_4) та H_2O . За другим, анаеробні мікроорганізми перетворюють оцтові сполучення в $\text{CH}_4 + \text{H}_2\text{O}$. Як показує технологія анаеробного збродження в результаті отримується біогаз в складі якого 70% CH_4 і 30% CO_2 , що по якості близький до побутового газу, тому користь його безперечна. Крім цього при анаеробному методі обробки стічних вод отримується біогаз корисний для суспільства в противагу аеробному методу обробки органівмісних стічних вод, в результаті чого виникає більш широкий спектр газів, які фактично є забруднювачами атмосфери. Проте з екологічної точки зору безперечна перевага технології анаеробного методу полягає у повній ізоляції стічних вод від атмосфери. Крім цього мінералізований осад отриманий в результаті анаеробного процесу більш пристосований для застосування як добрива при сільськогосподарському виробництві. Разом з тим відпадає необхідність в дезинфекції та очищення січних вод, бо потрапивши в аеробні умови в водойми, анаеробні мікроорганізми гинуть і використовуються як корм для риби.

Висновок. Як показують дослідження спеціалістів різних наукових напрямків[3], анаеробний метод очищення органівмісних стічних вод має значні переваги перед аеробним методом через повну ізоляцію, значно меншу кількість мінералізованого осаду, заощадження електроенергії. Осад отриманий після мінералізації більш пристосований для використання.

Список літератури

1. Л.Ф. Долина. Реакторы для очистки сточных вод. Днепропетровск: .– 2001.– 82 с.
2. Фізико-хімічні основи технології очищення стічних вод. За заг. ред. проф. Запольського А.К.– Київ: Лібра.– 2000.– 552 с.
3. Микробиология и биотехнология (тезисы докладов конф , 18 сентября 1989) Общество «Знание» Украина Киев – 1989г.

В статье рассмотрены вопросы целесообразности применения методов очистки органосодержащих сточных вод коммунальных и промышленных объектов Украины в новых условиях ведения хозяйства.

Одержано 02.03.12

УДК 336.011

О.Б. Каюда, магістрант гр. ОА-11М*Кіровоградський національний технічний університет*

Основні напрямки підвищення ефективності використання матеріальних запасів бюджетних установ

В статті розглянуті основні напрямки підвищення ефективності використання матеріальних запасів в бюджетних установах.

бюджетні установи, облік, контроль, матеріальні запаси, автоматизація

Матеріальні запаси складають істотну частину вартості майна організації, а витрати матеріальних ресурсів становлять значну частку у витратах бюджетних установ та в собівартості виробленої ними продукції і надаваних послуг. Тому посилення контролю над станом матеріальних запасів і ефективним їх використанням робить істотний вплив на фінансове становище організації, що і є актуальністю теми статті.

Метою даної роботи є вивчення особливості обліку матеріальних запасів і виявлення напрямів ефективного і раціонального їх використання в бюджетних установах.

Постановка проблеми. Бюджетні установи зобов'язані вести бухгалтерський облік операцій, готувати досить об'ємну за показниками фінансову звітність. Одним з головних критеріїв ефективності господарської діяльності для таких структур є налагодження контролю та аналізу використання ресурсів, зокрема, запасів.

Розробці методики обліку і аналізу діяльності бюджетних організацій та установ (в тому числі обліку і аналізу запасів) приділяли в своїх працях увагу такі вітчизняні вчені, як В.І. Самборський, О.О. Грищенко, Б.М. Литвин, М.Г. Чумаченко та інші.

Разом з тим, сьогодні ці питання потребують розвитку, насамперед, з точки зору аналізу ефективності використання запасів, що дозволить своєчасно вносити та затверджувати відповідні зміни в кошторисі та інші питання.

Виклад основного матеріалу. Бюджетний облік являє собою упорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому виразі про стан фінансових і нефінансових активів і зобов'язань підприємств, органів державної влади, органів управління державних позабюджетних фондів, органів управління територіальних державних позабюджетних фондів, органів місцевого самоврядування та створених ними бюджетних установ, і операціях, які призводять до зміни вищевказаних активів і зобов'язань.

До основних завдань бюджетного обліку належать:

- формування повної і достовірної інформації про стан активів і зобов'язань установ, а також про фінансові результати їх діяльності;
- забезпечення контролю над відповідністю законодавства України;
- забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів звітністю про стан активів і зобов'язань установ.

Організація бухгалтерського обліку в бюджетних організаціях має ряд особливостей, які ґрунтуються на законодавстві про державний бюджет, Інструкції по

бюджетному обліку, інших нормативних документах з обліку та звітності в бюджетних організаціях, а також їх галузевою специфікою.

До таких особливостей бухгалтерського обліку в бюджетних організаціях належать:

- організація обліку в розрізі статей бюджетної класифікації;
- контроль виконання кошторису витрат;
- перехід на казначейську систему виконання бюджетів;
- виділення в обліку касових і фактичних видатків;
- галузеві особливості обліку в установах бюджетної сфери.

Основними завданнями обліку матеріальних запасів в бюджетних установах є: контроль над збереженням цінностей, відповідністю складських запасів нормативам; виконанням планів постачання матеріалами; виявлення фактичних витрат, пов'язаних з заготівлею матеріалів; контроль за дотриманням норм споживання; своєчасне виявлення не використовуваних матеріалів, що підлягають реалізації; отримання точних відомостей про залишки, що знаходяться на складах установи.

Особливістю бюджетного обліку матеріальних запасів є те, що вартісний критерій при віднесенні об'єктів до матеріальних запасів не береться до уваги.

Одним з основних напрямків підвищення ефективності використання матеріальних запасів в бюджетних установах є впровадження ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій. Велике значення для збереження матеріальних запасів має наявність технічно оснащених складських приміщень з сучасними ваговимірними приладами та пристроями, що дозволяють механізувати й автоматизувати складські операції і складський облік. Також важливою умовою підвищення ефективності використання матеріальних запасів є посилення особистої та колективної відповідальності і матеріальної зацікавленості робітників, керівників і фахівців структурних підрозділів у раціональному використанні зазначених ресурсів.

Однією з умов раціонального використання матеріальних запасів є нормування складських запасів і матеріальних затрат.

Під нормою виробничого запасу розуміється середній протягом року запас кожного виду матеріалів, що приймається як перехідний запас на кінець планованого року. Ця норма вимірюється в днях середньодобового споживання кожного виду матеріалів. Бюджетні установи повинні прагнути до дотримання норм матеріальних запасів кожного виду матеріалів, оскільки їх надлишок призводить до уповільнення оборотності оборотних коштів, а недостача - до зриву діяльності організації.

Раціональне використання матеріальних запасів залежить також від повноти збору та використання відходів і обґрунтованою їх оцінки. Також не останню роль грає аналіз ефективності, так як аналіз використання - один з найважливіших складових процесу обліку і контролю матеріальних запасів. За допомогою аналізу ефективності використання матеріальних запасів бюджетна установа складає звіти (пояснювальна записка до річного звіту), а також прогнози подальшої діяльності.

Також до істотного поліпшення обліку матеріальних запасів можна віднести удосконалення застосування документів та облікових реєстрів, тобто більш широко використовувати накопичувальні документи (лімітно-забірні карти, відомості тощо), попередню виписку документів по руху матеріалів та оперативних документів на обчислювальних машинах та ін. Тому, особливе значення для підвищення ефективності використання матеріальних запасів є впровадження сучасних засобів автоматизації та аналізу матеріальних запасів.

Для вирішення завдання повної автоматизації оперативного обліку матеріально-виробничих запасів останнім часом широко застосовують незнімні плівкові етикетки з штриховими кодуванням, термінали збору даних і особливе програмне забезпечення.

Придбання та впровадження будь-якого програмного комплексу з використанням технології штрих кодування та ідентифікації - захід дорогий, тому треба заздалегідь підготуватися, щоб його використання принесло максимальний ефект і дійсно полегшило роботу.

Штрих-кодові етикетки, на зразок тих, які можна побачити на товарах в супермаркетах - аналог інвентарної бирки. При спробі переклеювання етикетки з одного об'єкта на інший штрих-код руйнується.

Для збору інформації про прихід, переміщення та зняття з обліку помічених об'єктів використовуються недорогі ручні комп'ютери із вбудованим сканером штрих-коду. Ручний комп'ютер дозволяє проводити збір і попередню обробку інформації з подальшим перенесенням її в настільний комп'ютер.

Широкий вибір етикеток, стійких до вологи та інших зовнішніх факторів, наявність різних варіантів виконання ручних комп'ютерів дозволяють успішно використовувати дане рішення як в приміщеннях (офіс, опалювані склади та інше), так і на відкритому повітрі в різних кліматичних умовах (неопалювані склади та інше). Завдяки обов'язковій автоматизації, без якої неможливо впровадження нових правил бюджетного обліку, оперативний облік державного майна може бути організований на новому рівні. При цьому максимально ефективно вирішується завдання маркування майна з метою запобігання несанкціонованої заміни інвентарних одиниць. Користуватися плодами сучасних технологій зовсім нескладно. У бухгалтерській програмі вже є довідник матеріальних запасів. Він перекачується з бухгалтерської програми за допомогою спеціального програмного модуля, який забирає і обробляє цю інформацію. Потім ця інформація кодується в штрих-коди та роздруковується на особливому (термотрансферном) принтері.

На термінал збору даних встановлюється програма «Інвентаризація майна» і завантажуються довідники з переліком об'єктів обліку. Співробітник установи (оператор) зчитує за допомогою лазерного сканера штриховий код з усіх підлягаючих обліку предметів. У процесі інвентаризації виконується вибір місця зберігання та сканування всіх об'єктів обліку. На кожен лічений код відображається його найменування. Якщо код не знайдений в довіднику - дається попередження, що об'єкт обліку з даними кодом не знайдено. Якщо оператор виявив погану етикетку, то він може її відзначити як таку, що вимагає заміни. При цьому пошкоджений штрих-код майна або сканується, або вводиться вручну. При неможливості визначення коду оператор вибирає майно зі списку об'єктів обліку, закріпленого за даним місцем зберігання. Так, можна легко визначити предмети, які ще не враховані, а також враховані, але закріплені, скажімо, за іншим приміщенням. Існує і можливість об'єднання предметів обліку в комплекти незалежно від їх місця розташування на території. У спеціальні файли (файл) записується така інформація, яка пізніше буде перенесена в звичайний настільний комп'ютер. В даний час на ринку програмних продуктів представлені різні програмні комплекси, що дозволяють проводити інвентаризацію за допомогою обладнання для нанесення і читання етикеток зі штрих кодом. Найбільш зручним в даний час є програмний комплекс Бюджет-21 «Інвентаризація», сумісний з такими системами для ведення обліку, як «1С: Підприємство» і «Бюджет-21».

Висновки. Таким чином, автоматизація системи бюджетного обліку (в т.ч. і матеріальних запасів) ведеться в основному за рахунок впровадження окремих програмних комплексів, які повністю автоматизують окремі ділянки обліку. Це дозволяє полегшити працю бухгалтера, позбавити його від рутинної роботи. Більше залишається часу для проведення економічного та фінансового аналізу роботи установи, пошуку резервів підвищення ефективності роботи. Впровадження автоматизації дозволяє: більш оперативно вести бухгалтерський облік; виводити

оперативну інформацію за певний період часу; забезпечувати швидкий пошук і виведення необхідної економічної інформації; зменшується трудомісткість облікових робіт і кількість допущених помилок.

Список літератури

1. [Бюджетний кодекс України №2542-III від 21.06.2001 р.](#)
2. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. №996-XIV.
3. Інструкція про складання типових форм обліку та списання запасів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства від 18.12.2000, № 130.
4. Інструкція з обліку запасів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства України від 08.12.2000. № 125.

О.Каюда

Основные направления повышения эффективности использования материальных запасов бюджетных учреждений

В статье рассмотрены основные направления повышения эффективности использования материальных запасов в бюджетных учреждениях

Одержано 15.03.12

УДК 657.01

О.С. Дворцова, ст. гр. ФК-08-3

Кіровоградський національний технічний університет

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні

У статті розглянуто сутність недержавного пенсійного забезпечення, сучасний стан та тенденції. Висвітлені проблеми функціонування системи недержавного пенсійного страхування та окреслено пропозиції щодо їхнього вирішення.

недержавне пенсійне забезпечення, недержавний пенсійний фонд, пенсійні внески та виплати, активи недержавного пенсійного фонду

Основним законом України Конституцією гарантовано громадянам право на соціальний захист та різні види соціальної допомоги, серед яких є і пенсія.

На сучасному етапі розвитку української економіки все більшої актуальності набуває проблема пенсійного забезпечення населення. Внаслідок поганої демографічної ситуації та поступового старіння нації соціальне навантаження ринок праці постійно зростає, посилюється соціальна напруга. Вже зараз кількість людей похилого віку перевищує кількість працездатного населення, а починаючи приблизно з 2015 року почне стійко зростати. [3] Нажаль, уряд не в змозі повністю самостійно задовольняти потреби населення в пенсійному забезпеченні. Саме тому проблема створення та підтримки умов для ефективного функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в нашій країні є особливо актуальною та потребує нагального вирішення.

Дослідженням цього питання займаються такі автори, як А. Бахмач[3,4], О. Неліпович[7,8], О. Ткач[10], Т. Сальникова[9], Т. Негода[6], Д. Леонов[5] та інші. Ними

досліджена нормативно-правова база щодо створення недержавних пенсійних фондів, досвід іноземних держав, але, тим не менш, дана проблема, котра охоплює все населення країни, потребує подальшого детального дослідження та окреслення шляхів її подолання.

Концепція системи пенсійного забезпечення в Україні визначена Законами України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та "Про недержавне пенсійне забезпечення". Згідно цих законів українська пенсійна система складається з трьох рівнів (Рис. 1), які є взаємодоповнюючими та основне завдання, яких створити гідні умови для життя всіх верств населення при виході на пенсію.

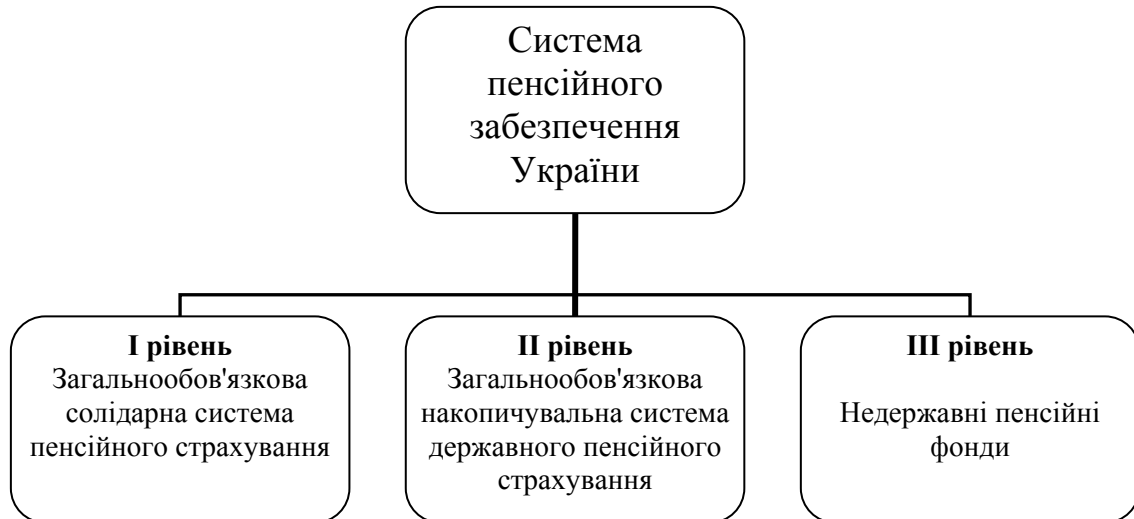

Рисунок 1 - Система пенсійного забезпечення в Україні

Перший рівень фінансується за рахунок коштів Пенсійного фонду та гарантує базові мінімальні пенсії. Передбачається, що другий рівень доповняє перший, так як частина загальнообов'язкових перерахувань в пенсійну систему буде накопичуватися в єдиному Накопичувальному фонді, враховуватися на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян, на користь яких ці перерахування зроблені.

Третій рівень представляє систему недержавного пенсійного забезпечення, яка базується на принципах добровільної участі громадян, а також роботодавців у формуванні додаткових пенсійних накопичень до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Для забезпечення функціонування третього рівня пенсійної системи Законом України передбачено створення нових установ – недержавних пенсійних фондів (НПФ), які займаються виключно накопиченням пенсійних внесків вкладників з подальшим їх інвестуванням та здійсненням пенсійних виплат учасникам [2].

Недержавне пенсійне забезпечення (НПЗ) відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні гідного рівня життя громадян після виходу на пенсію. Окрім цього, воно сприяє економічному розвитку, оскільки сформовані за рахунок внесків вкладників фонди є стабільним джерелом інвестиційних ресурсів.

На даний момент згідно з Державним реєстром фінансових установ в Україні функціонують 97 недержавних пенсійних фондів та 40 адміністраторів НПФ. Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно. Основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1- Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів [12]

Недержавні пенсійні фонди	2009	2010	9 м. 2011	Абсолютне відхилення		
				2010-2009	2011-2010	2011-2009
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	62,5	69,7	72,2	7,2	2,5	9,7
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	497,1	569,2	558,3	72,1	-10,9	61,2
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	857,9	1 144,30	1 306,40	286,4	162,1	448,5
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	754,6	925,4	1 060,20	170,8	134,8	305,6
від фізичних осіб	31,8	40,7	47,6	8,9	6,9	15,8
від юридичних осіб	722,7	884,6	1 012,30	161,9	127,7	289,6
від фізичних осіб-підприємців	0,1	0,2	0,2	0,1	0	0,1
Пенсійні виплати (млн. грн.)	90,1	158,2	200,5	68,1	42,3	110,4
Кількість осіб, що отримали/отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	28,1	47,8	60,8	19,7	13	32,7
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	236,7	433	519,7	196,3	86,7	283
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	47,1	64,6	79,5	17,5	14,9	32,4

Протягом січня-вересня 2011 року зріс обсяг сплачених пенсійних внесків. Так, станом на 30.09.11 загальна сума пенсійних внесків становить 1 060,2 млн. грн. пенсійних внесків, що на 14,6% більше, ніж на кінець 2010 року (або на 134,8 млн. грн.).

Пенсійні виплати станом на 30.09.11 становили 200,5 млн. грн., збільшившись за 9 місяців 2011 року на 26,7%. Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 30.09.11 було здійснено пенсійних виплат 60 833 учасникам, тобто 10,9% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати.

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 30.09.11 становить 1 306,4 млн. грн. Всього за дев'ять місяців 2011 року активи недержавних пенсійних фондів зросли на 14,2% (або на 162,1 млн. грн.), у порівнянні з кінцем 2010 року. (рис.2)

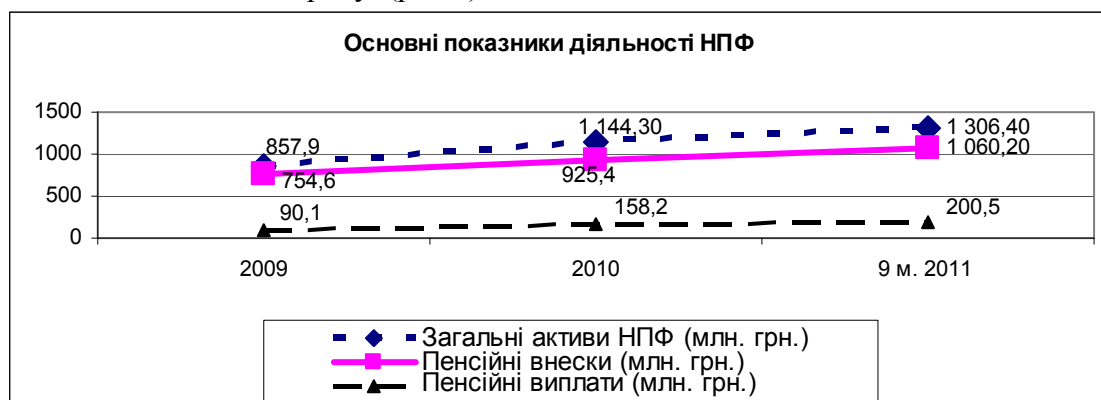

Рисунок 2 - Основні показники діяльності НПФ станом на 30.09.2011

Так як головною ціллю інвестування пенсійних активів є накопичення та збереження пенсійних заощаджень громадян, тому інвестиційна стратегія НПФ повинна бути більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальна сума доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів станом на 30.09.11 становила 519,7 млн. грн. (або 49,0% від суми залучених внесків), збільшившись протягом 9 місяців 2011 року на 86,7 млн. грн. (або на 20,0%).

Нажаль основною перешкодою для зростання інвестиційного доходу НПФ, є незначний обсяг залучених пенсійних внесків для забезпечення можливості спрямування пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти.

Акумуляована структура активів українських НПФ не зовсім відповідає світовим тенденціям. Якщо на розвинутих ринках капіталу пенсійні фонди передусім інвестують в акції (у середньому 54%) і облігації (у середньому 28%), то українські НПФ вклали в акції менше 20% своїх коштів. [11] Більш суттєві вкладення в державні, муніципальні та корпоративні облігації (35,7%). А переважають (43,2%) депозити, банківські метали, нерухомість та інші активи, не заборонені законодавством України. Насамперед це пов'язано з обмеженим вибором фінансових інструментів та загальною неефективністю вітчизняного фондового ринку. Дивись рисунок 3.

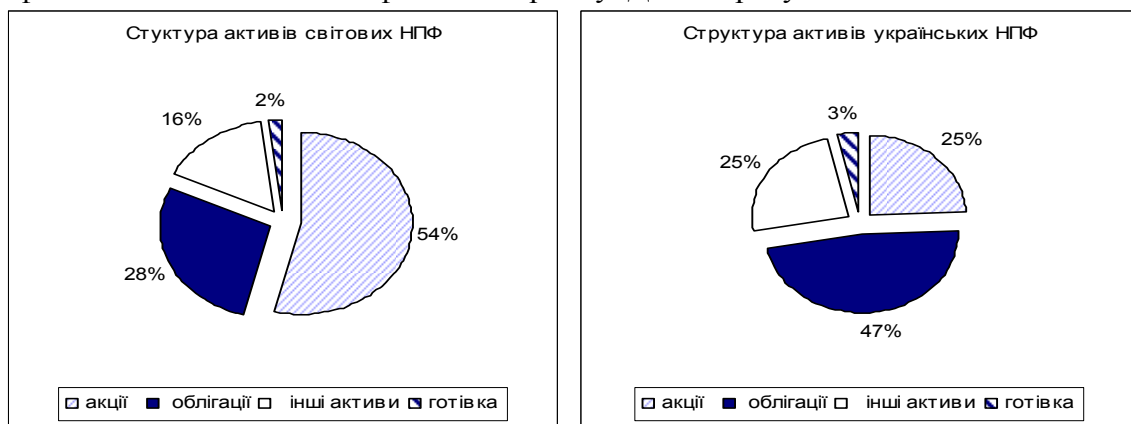

Рисунок 3 - Порівняльна діаграма структури активів НПФ

Незважаючи на позитивну динаміку діяльності НПФ, існує ряд проблем які гальмують повноцінне становлення та розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення.

Передумовами неефективної діяльності НПФ є загальнонаціональні проблеми пов'язані із загальним зuboжінням населення України, необхідністю його підтримки урядом, а з іншого боку обмеженістю ресурсів бюджету та іноді занадто великою кількістю пільг населенню.

Але тим не менш саме НПФ можуть та повинні надавати допомоги населенню для забезпечення нормального рівня життя при виході на пенсію. Сприяння підвищенню обізнаності та довіри до НПФ повинно стимулювати громадян та роботодавців вкладати з ними пенсійні програми, тим самим збільшуючи активи НПФ. Адже НПФ з невеликими активами не можуть інвестувати в фондовий ринок. Чим більшим розміром коштів має змогу управляти НПФ, тим більше прибутку від інвестицій може бути отримано та краще диверсифіковано ці інвестиції.

Необхідним також є перегляд урядом структурних обмежень щодо інвестування пенсійних активів і взагалі розвиток фондового ринку. Адже лише при використанні нових ефективних інструментів для інвестування пенсійних накопичень, НПФ можуть забезпечити високу дохідність та мінімальний ризик для вкладених населенням коштів.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що одним із найважливіших питань, які повинен вирішувати уряд, є соціальний захист населення і не останнє місце у сфері соціального захисту займає саме пенсійне забезпечення населення. І саме НПФ, як один із суб'єктів пенсійного забезпечення, представляє гарні можливості для покращення ситуації пов'язаної з пенсійним забезпеченням українців.

Існує ряд проблем пов'язаних з діяльністю НПФ, але на нашу думку подальше реформування системи недержавного пенсійного забезпечення дозволить вирішити не лише соціальні, а й економічні проблеми, оскільки НПФ є важливим джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів в країні та сприяють стабільній розбудові та підвищенню конкурентоспроможності національного господарства та забезпечення добробуту населення.

Список літератури

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" 09.07.2003 № 1058-IV;
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 № 1057-IV;
3. Бахмач А. Недержавні пенсійні фонди: статистика, перспективи / А.Бахмач // Вісник Пенсійного фонду України. - 2008. -№9. - С. 14-15.
4. Бахмач А. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні // Вісник пенсійного фонду України. – 2008. – № 3. – С. 12-13.
5. Леонов, Д. Реорганізація недержавних пенсійних фондів в Україні: дискусійні питання [Текст] / Д. Леонов, В. Січевлюк // Ринок цінних паперів України. – 2007. – №11-12. – С. 83-94.
6. Негода Т. Пенсійне забезпечення громадян: вчора, сьогодні, завтра // Ірпінська панорама. – 2003. - "35. – с. 3-4.
7. Неліпович О.В. Основні аспекти функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – Т.3, № 4. – С. 99-103.
8. Неліпович О.В. Пенсійні схеми з участю недержавних пенсійних фондів в країнах з ринковою економікою [Текст] / О. В. Неліпович // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – №2, Т.1. – С. 58-62.
9. Сальникова Т. Пенсійне забезпечення: світовий досвід // Вісник пенсійного фонду України. – 2008. – № 7. – С. 24-26.
10. Ткач О. Недержавні пенсійні фонди сьогоднішній погляд у майбутнє. – К. Вид-во «СПД Савчина», 2001. – №111.
11. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fundmarket.ua/experts/nyedyerzhavn-pyensyn-fondi-nayueyefektivnomu-fondovomu-rinku-priklad-ukrani-20110215145731/>
12. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.01.2011 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_1kv_2011.pdf

О.Дворцова

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні

В статье рассмотрено суть негосударственного пенсионного обеспечения, его современное состояние и тенденции. Раскрыты проблемы функционирования системы негосударственного пенсионного страхования и наведены предложения по поводу их решения.

O.Dvortsova

Nongovernmental pension insurance in Ukraine

In the article content of the nongovernmental pension insurance guaranteeing, its current state and tendencies. Problems of functioning of the nongovernmental pension insurance system are opened. Ways of its improvement are brought.

Одержано 15.03.12

УДК 336.717

С.С. Шульга, магістр гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний стан і перспективи розвитку

Проаналізовано сучасний стан особливостей формування ресурсної бази українських банківських установ. Розглянуто підходи до управління ресурсною базою комерційних банків в умовах кризи. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму формування та використання банківських ресурсів.

ресурси банків, зобов'язання, власний капітал, пасиви, кошти фізичних осіб, кошти юридичних осіб, кошти банків

Банківська система є важливим елементом будь-якої країни, оскільки, мобілізуючи тимчасово вільні кошти, перетворює їх на капітал, що працює. Від оптимальної структури ресурсної бази комерційних банків залежать такі показники їхньої діяльності, як рентабельність і ліквідність. В умовах дефіциту фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання формування ресурсної бази банків, оптимізація їхньої структури та вибору стратегії управління ними.

Перед українськими комерційними банками гостро стоїть проблема розбіжності строків залучення та розміщення ресурсів, тобто не вирішено остаточно завдання забезпечення ліквідності та платоспроможності. Необхідно підтримувати певне співвідношення між власними і залученими коштами, оскільки надмірна наявність залучених коштів збільшує ризик і підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності банку. Переважне формування банківських ресурсів за рахунок власного капіталу призводить до втрати певною групою акціонерів контролю над банком, зниження рівня виплати дивідендів і ринкової вартості акцій [1].

Кризові явища у фінансовій системі України загострили цю проблему ще більше, тому формування і ефективне використання ресурсної бази банків залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Формування ресурсної бази комерційних банків є одним із найважливіших завдань для забезпечення економічного зростання. Банківська система повинна мати сукупність ресурсів, достатніх як для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, так і для розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів і підтримки власної ліквідності. Обсяг фінансових ресурсів визначає попит на фінансовому ринку й безпосередньо впливає на розмір процентних ставок як за пасивними, так і за активними операціями [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив зробити висновок про те, що вирішенню проблеми формування банківських ресурсів приділено багато уваги в теоретичних і практичних розробках провідних учених-економістів як України, так і світу.

Дослідженню основних аспектів ресурсної політики банків в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних економістів – М.Д. Алексеєнка, О.І. Барановського, О.В. Васюренка, А.П. Вожжова, А.М. Мороза, М.І. Савлука та ін.

Питання ефективної діяльності банків, зокрема проблеми ресурсів, і питання розроблення ресурсної політики досліджувалися у роботах провідних іноземних вчених, таких як Дж. Е. Доллан, Б. Едвардс, Е. Гілл, Дж. Розмарі Кемпбелл, Р. Коттер, Е. Рід, П. С. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Ж. Рівуар та ін.

Варто також виділити праці російських учених – О.І. Лаврушина, А. В. Глаголевої, Г.С. Панової, В.І. Колесникова, В. М. Усокіна та інших.

Беручи до уваги розробки цих науковців, а також спираючись на останні статистичні дані, спробуємо визначити сучасні проблеми формування ресурсів комерційних банків і проаналізувати можливі підходи щодо вдосконалення механізму збільшення ресурсної бази.

Постановка завдання. На основі аналізу динаміки зміни кількісних показників основних видів ресурсів комерційних банків визначити обсяг сучасних проблем формування ресурсної бази банків, проаналізувати підходи щодо їх вирішення, узагальнити рекомендації науковців стосовно напрямів формування та підвищення ефективності використання банківських ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Банківські ресурси – це власні кошти банку (власний капітал), а також кошти, залучені та запозичені на фінансовому ринку, які використовуються для здійснення активних операцій та надання послуг з метою отримання прибутку. При цьому розмір прибутку має забезпечувати виплату дивідендів, створення резервів і розширення банківської діяльності.

У структурі ресурсів банків за останні роки склалися такі тенденції. По-перше, у до кризовий період спостерігалася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб. Це відбувалося завдяки росту доходів населення, позитивним зрушенням в ощадній поведінці домашніх господарств, а також певному збільшенню довіри населення до банківської системи. Вклади населення почали відігравати вагомую роль у формуванні ресурсної бази банків. По-друге, закріпилася тенденція до збільшення коштів юридичних осіб у структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку. Одночасно помітно зростала динаміка випущених банком боргових зобов'язань.

Потім в кризовий період, для нашої країни, довіра до комерційних банків набагато зменшилася, до того ж більшість банків самостійно припинили видачу кредитів на споживчі потреби населення, та ще й девальвація національної валюти майже зупинили грошовий потік в банківській системі. Ресурсна база банків ще деякий час поповнювалась за рахунок сплачених зобов'язань по кредитах фізичних та юридичних осіб, але з часом різниця в котируванні валют стала непід'ємною для резидентів України і виплати припинилися, що в той самий час підірвало благоустрій великої кількості українців. Що в свою чергу спричинило недостатній рівень довіри клієнтів і вкладників до банківського сектору.

На сьогодні негативний вплив на банківську діяльність мають низькі доходи населення, незадовільний фінансовий стан позичальників потребує створення значних резервів, що в умовах відсутності відносно стабільних джерел надходження ресурсів ускладнює формування ресурсної бази комерційних банків.

Розглянемо динаміку пасивів банківської системи України у 2007 – 2011 роках (табл. 1) [3,4,5,6,7]. Згідно з принципами бухгалтерського обліку в банках ресурси останніх поділяються на зобов'язання і власний капітал. Власне за таким критерієм і публікуються дані про діяльність банківської системи України [8, 11].

Таблиця 1 – Динаміка пасивів банківської системи України у 2006 – 2010 роках (тис. грн.)

Показники	2007	2008	2009	2010	2011
Власний капітал	42 566 109	69 578 275	119 263 040	120 207 625	137 725 117
Зобов'язання	297 613 179	529 817 828	806 823 449	753 241 949	804 358 877
Пасиви	340 179 288	599 396 103	926 086 489	873 449 574	942 083 994

Наведені дані (див. табл.1) свідчать про абсолютне зростання обсягів ресурсів банківської системи України: від 340 млрд. грн. у 2007 році до 942 млрд. грн. у 2011 році. Як бачимо, головним джерелом ресурсів комерційних банків є залучені та запозичені кошти, які становлять близько 85% загального обсягу ресурсів, що в цілому відповідає світовій банківській практиці.

Незважаючи на це, важливу роль в ефективній діяльності комерційного банку відіграють власні ресурси. Найважливіше значення належить власному капіталу, який використовується для захисту вкладників і кредиторів і для покриття збитків від банківських операцій [9].

Роль власних ресурсів у діяльності комерційних банків дуже велика, оскільки за їхній рахунок фінансується придбання будівель, меблів, організаційної техніки та ін. [2].

Власний капітал банків за п'ять років зріс на 95 159 008 тис. грн., майже в 3,2 рази, зобов'язання банків зросли на 506 745 698 тис. грн., тобто в 2,7 разів, а пасиви банків – також майже в 2,8 рази, що становить 942 083 994 тис. грн. [11].

Значний приріст власного капіталу українськими банками в останні часи вказує на позитивну динаміку, але все одно капітал наших банків набагато менший за капітал зарубіжних. Тому його нарощування має бути одним із пріоритетних завдань кожного комерційного банку.

Велика частина ресурсів банку утворюється за рахунок депозитних ресурсів – коштів, розміщених в банку для збереження та використання з наступною виплатою відсотків вкладникам.

Розглянемо динаміку основних видів ресурсів комерційних банків України за останні п'ять років (табл. 2) [3,4,5,6,7].

Таблиця 2 – Динаміка основних видів ресурсів комерційних банків України у 2006 – 2010 роках (тис. грн.)

Показники	2006	2007	2008	2009	2010
Кошти банків	76 644 665	168 624 018	320 838 288	274 300 457	249 518 874
Кошти юридичних осіб	95 793 690	152 402 483	220 411 536	136 094 327	164 371 646
Кошти фізичних осіб	107 135 297	165 986 680	216 315 201	213 541 657	275 074 581

З табл. 2 видно, що спостерігається загальна тенденція до зменшення коштів банків у сукупних зобов'язаннях, хоча за п'ятирічний період відбулося їх збільшення в 3 рази.

Найбільшу питому вагу всіх зобов'язань банків займають кошти юридичних і фізичних осіб, тому їх зростання в пасивах банків надає більші можливості банків для своїх активних операцій. Динаміка свідчить про збільшення цих статей в обсязі

зобов'язань банків. Винятком став 2009 рік, але протягом 2010 року банки надолужили попередні втрати.

Частка коштів фізичних осіб в кожному році значно зростає, випереджаючи кошти юридичних осіб, винятком став 2008 рік, через всесвітню кризу, а також мораторій Національного банку України на дострокову видачу депозитів, що підірвало довіру населення до банківського сектора за 2008 рік. Проте кошти фізичних осіб набувають значної ваги у структурі зобов'язань і залишаються надійним джерелом ресурсної бази банків: на кінець 2010 року їхня частка у загальних пасивах становить майже 30%. Показники коштів юридичних осіб зазнають коливань і не мають швидкої тенденції до збільшення.

Необхідно зазначити, що рішення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про збільшення гарантованої суми відшкодування до 150 тис. грн. суттєво стимулює зацікавленість вкладників у зберіганні грошей в банках. З розвитком банківської системи України виникають нові форми і види депозитних рахунків (йдеться про різноманітні ощадні сертифікати, спільні рахунки, накопичувальні пенсійні рахунки, інвестиційні рахунки), стосовно яких у законодавстві слід чітко обумовити форму гарантування у випадку банкрутства банку. Ці питання необхідно вирішувати в міру появи нових видів депозитів на українському ринку фінансових послуг, щоб діяльність фонду була якомога ефективнішою.

Світова практика свідчить, що важливим джерелом фінансування не тільки економіки, а й дефіциту державного бюджету є заощадження приватного сектора. В період криз національного виробництва саме вони становлять вагомий чинник економічного зростання і розвитку країни.

Вирішити проблеми економіки України не удаючись до залучення іноземного капіталу можна лише за умов впровадження нових ефективних заходів щодо залучення коштів приватного сектора і ефективного їх розміщення, оскільки чим більша доля залучених коштів клієнтів банку на довгостроковій основі, тим стабільніша частина ресурсів комерційного банку, що задовільно впливає на його ліквідність і зменшує залежність від міжбанківських позик.

Комерційним банкам при залученні вільних грошових коштів слід звернути увагу не тільки на цінові, а й на нецінові методи, серед яких реклама, поліпшений рівень якості обслуговування клієнтів, розширення спектра пропонованих банком послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів. Це багато в чому залежить від кваліфікації апарату банку, який повинен враховувати не лише свої власні інтереси, а й інтереси клієнтів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Управління ресурсами, залученими комерційними банками, має дві взаємодоповнювальні сторони: кількісну і якісну.

Кількісна сторона полягає у всезростаючому розвитку пасивних операцій банків із метою залучення якомога найбільшої кількості ресурсів. Для цього використовуються усі можливі заходи, що стимулюють залучення вкладів і забезпечують їх збереження.

Якісна сторона управління залученими банківськими ресурсами тісно пов'язана з розробленням напрямів їх розміщення, що дозволяє найбільш ефективно їх використовувати.

Кожен із даних методів взаємодоповнює один одного, тому банкам у своїй практиці необхідно застосовувати їх не окремо, а спільно.

З метою збільшення власного капіталу банку можна застосувати такі заходи:

- обмеження можливостей зростання ризикових активів;
- впровадження дивідендної політики;

- залучення нових акціонерів;
- залучення коштів на умовах субординованого боргу.

Напрямами збільшення депозитних ресурсів банку є:

- розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів;
- стимулювання залучення ресурсів через збільшення та диференціацію процентної ставки;
- удосконалення порядку та методів виплати відсотків;
- розвиток спектра додаткових послуг вкладникам;
- використання різних видів цінних паперів для залучення ресурсів;
- підвищення якості обслуговування клієнтів.

Для якісного управління депозитною базою комерційними банками вирішуються такі завдання:

- визначати найбільш вигідних клієнтів, тобто таких, які забезпечать більшу стабільність депозитної бази та більш високий залишок на своєму рахунку;
- визначати кількість клієнтів, яких необхідно залучати для підтримання заданого обсягу депозитної бази;

– проводити роботу щодо залучення найбільш вигідних потенційних клієнтів, однак продовжувати утримувати й колишніх клієнтів;

- проводити гнучку цінову політику індивідуально для окремих клієнтів.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку мають бути питання розроблення і оптимізації ресурсної політики українських комерційних банків.

Список літератури

1. Стойко, О. Я. Банківські операції [Електронний ресурс]: навч. посіб./ О. Я. Стойко. – Режим доступу: <http://www.vuzlib.net>.
2. Гринько О. Прогнозування ресурсів банківських установ [Текст] О. Гринько, В. Хохлов // Вісник НБУ. – 2008. – № 8. – С. 30 - 36.
3. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2007 р. // Вісник НБУ. – 2007. - №3.
4. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2008 р. // Вісник НБУ. – 2008. - №3.
5. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2009 р. // Вісник НБУ. – 2009. - №3.
6. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2010 р. // Вісник НБУ. – 2010. - №3.
7. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2011 р. // Вісник НБУ. – 2011. - №3.
8. Інструкція НБУ «Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України»: Затверджена Постановою Правління НБУ № 480 від 27.12.2007.
9. Васюренко, О.В. Банківські операції [Текст]: навч. посіб. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 255 с.
10. Піддубний, В. Світова торгівля та українські банківські ресурси [Текст]/ В. Піддубний // Фондовый рынок. – 2008. – №23. – С. 26 - 32.
11. <http://bankografo.com>

С. Шульга

Формирование ресурсной базы коммерческих банков: современное состояние и перспективы развития

Проанализировано современное положение особенностей формирования ресурсной базы украинских банковских учреждений. Рассмотрены подходы по управлению ресурсной базой коммерческих банков в условиях кризиса. Предложены пути усовершенствования механизма формирования и использования банковских ресурсов.

Одержано 16.03.12

УДК 336.1:352

І.М.Стадник, студ. гр. ФК-11МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми формування доходів місцевих бюджетів

В статті проаналізовано стан виконання законодавчо закріплених вимог щодо дотримання принципів побудови бюджетної системи і, як наслідок, умов формування доходів місцевих бюджетів, надано пропозиції щодо подолання проблем формування фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування.

доходи місцевих бюджетів, Бюджетний кодекс, органи місцевого самоврядування, принципи побудови бюджетної системи, міжнародні стандарти організації місцевих фінансів

Питання оптимізації формування доходів місцевих бюджетів та виявлення резервів їх зростання набувають особливої актуальності в умовах ринкових трансформацій українського суспільства. Діюча система акумулювання доходів бюджетів України характеризується низьким рівнем частки власних доходів місцевих бюджетів, що відображається нарощуванням обсягів міжбюджетних трансфертів. Реальні фінансові можливості місцевих органів влади значно обмежуються, що, у свою чергу, є гальмівним фактором демократичних перетворень у державі.

Проблемам фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів присвятили свої праці вітчизняні вчені: Буковинський, О.Д. Василик, В.В. Зайчикова, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, В.П. Кудряшов, І.Г. Лук'яненко, І.О. Луніна, Ц.Г. Огонь, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник, С.В. Слухай, Н.В. Старостенко, О.О. Сунцова, І.Я. Чугунов, С.І. Юрій.

Проте, більшість наукових праць названих фінансистів орієнтована на виявлення загальних тенденцій функціонування місцевих бюджетів, формування та використання їх коштів. Бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення підходів до оптимізації формування доходів місцевих бюджетів, які б відповідали умовам підвищення самостійності регіонів, що зумовлює актуальність теми дослідження, її теоретичну та практичну важливість.

Метою статті є визначення і узагальнення проблем формування доходів місцевих бюджетів та окреслення орієнтирів зміцнення та обґрунтування шляхів оптимізації формування фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування, розробки рекомендацій щодо резервів їх зростання.

Формування доходів місцевих бюджетів повинно відбуватися на основі загальних принципів, які базуються на законодавчих та нормативних актах відповідної держави. Однак, жодна країна не може будувати свою систему міжбюджетних відносин без врахування закордонного досвіду систематизованого у міжнародних правових актах, до яких належить Всесвітня декларація місцевого самоврядування (вересень 1985 р.), Європейська хартія місцевого самоврядування (1985 рік) [2], Декларація про принципи місцевого самоврядування в країнах СНД (1993 р.).

Оскільки, Україна, як суверенна держава, стала у 1995 році членом Ради Європи, вона взяла на себе зобов'язання будувати місцеві фінанси відповідно до міжнародних стандартів їх організації.

Правове закріплення повноважень щодо виконання певних функцій не має сенсу, якщо місцева влада позбавлена фінансових ресурсів для їх здійснення. Органи місцевого самоврядування відповідно до ЄХМС [2] не можуть бути позбавлені свободи

вільно визначати пріоритети фінансової діяльності. Принцип відповідного фінансового забезпечення полягає в тому, що між фінансовими ресурсами місцевого самоврядування та завданнями, яке воно виконує, має бути адекватне співвідношення. Його співвідношення потрібно особливо чітко дотримуватись щодо спеціально переданих органам місцевого самоврядування функцій. Фінансове забезпечення закріплених повноважень регламентується нормами діючого Бюджетного кодексу України та щорічними законами „Про державний бюджет України”. Але для уявлення чіткої картини бюджетних перетворень та виконання зазначеного принципу розглянемо всю хронологію законодавчих подій.

До прийняття Бюджетного кодексу України [1] бюджетна система регулювалася Законом України „Про Бюджетну систему України” [6] і визначалася як об’єднання всіх ланок державного бюджету на єдиних принципах. Відповідно до діючого у 1995-2000 роках Закону України „Про бюджетну систему України” [6] бюджетний устрій визначався як організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв’язок між окремими її ланками. В його основу були покладені такі принципи: єдності, повноти, достовірності, гласності, наочності, самостійності.

При формуванні бюджетів не завжди застосовувались реальні показники. Місцеві органи влади намагалися занизити свої прогностичні показники з тим, щоб отримати додаткову дотацію, що свідчило про значну централізацію влади, відсутність зацікавленості місцевих органів влади у нарощуванні власної доходної бази та невиконання відповідно принципів самостійності, повноти, достовірності, наочності. Принцип гласності взагалі був лише продекларованим. Оприлюднювався лише закон про бюджет. За таких умов бюджет став погано керованим, бо за нього не відповідали повністю ні вищі владні структури, ні місцеві органи.

Отже, Закон України “Про бюджетну систему України” 1995 року [6] не встановив чіткої організації побудови бюджетної системи. Неефективним було впровадження всіх зазначених принципів в процесі функціонування бюджетної системи країни. Ці та ще багато інших вад та проблем функціонування бюджетної системи обумовили проведення бюджетної реформи в Україні та запровадження Бюджетного кодексу.

Бюджетний кодекс [1], прийнятий 21 червня 2001 року, вводить загальноприйнятту бюджетну термінологію, даючи точне визначення важливих бюджетних понять та характеру різних бюджетних повноважень. Він запроваджує систему єдиних процедур для ухвалення рішень всіх учасників бюджетного процесу та визначає основні принципи бюджетної системи України. Послідовно розглянемо стан виконання принципів побудови бюджетної системи України, що реалізуються на місцевому рівні, визначимо основні проблеми та недоліки, що виникають в процесі їх реалізації.

Принцип єдності. Практика свідчить, що уже у процесі дії принципу єдності на місцевому рівні, стосовно ведення бухгалтерського обліку та звітності з’ясувалося, що існує нерегульоване питання між фінансовими органами та органами податкової адміністрації, що ускладнює роботу фінансових органів при плануванні та виконанні місцевих бюджетів. Це пов’язано з відсутністю податкової звітності по окремих містах та районах областей, оскільки, відповідно до структури податкової системи, вони є об’єднаними Державними податковими інспекціями у містах та районах, що потребує вирішення на загальнодержавному рівні.

У Бюджетному кодексі [1] не передбачено єдиної методики розрахунку прогностичних надходжень податкових і неподаткових доходів. Тому на практиці кожний фінансовий орган розраховує майбутні доходи самостійно, за своєю власною методикою, що обумовлює необхідність розробки єдиного порядку розрахунку прогностичних показників доходів, який би забезпечив реальність проведених розрахунків

[9, с. 71]. Та, крім необхідності розробки єдиного порядку розрахунку, виникає необхідність застосування нових підходів до бюджетного процесу на місцевому рівні, який би дозволив керувати соціально-економічним розвитком територій на перспективу, дозволив врахувати закордонний передовий досвід економічного розвитку муніципальних утворень, який показує, що для того, щоб успішно розвиватись, залишатись конкурентоздатними необхідно мати „чітке уявлення про майбутнє”. З позицій переймання, в цьому сенсі, позитивною новацією Бюджетного кодексу Російської Федерації є те, що весь процес роботи над бюджетом заснований на прийнятті та виконанні бюджетів, що обумовлює перехід на середньострокове бюджетне планування та до системи бюджетування, орієнтованого на результат [8, с. 16].

Такий метод дає можливість планування великих проектів, що виходять за рамки одного року та керувати процесом соціально-економічного розвитку, а не вирішувати питання ситуативно. Однак, принципово важливою умовою впровадження середньострокового бюджетного планування, як зазначає Л. І. Проніна [8, с. 17], є чітке та максимально „жорстке” закріплення повноважень та фінансових ресурсів за визначеними рівнями публічної влади, що є актуальною проблемою нашої практики формування місцевих бюджетів.

Принцип збалансованості. Природною умовою впливу на соціально-економічний розвиток регіону і його відтворювальні процеси є фінансова збалансованість доходів та видатків місцевих бюджетів. Досягнення збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів можливе за умов зміни підходів до розподілу і перерозподілу фінансових потоків між центром і регіонами, які забезпечують такий стан платоспроможності органів місцевого самоврядування з урахуванням балансу доходів і видатків місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів, і не порушують порогові значення індикаторів фінансової безпеки держави.

На даному етапі розвитку бюджетної системи збалансованість бюджету поки що досягається лише завдяки трансфертам, що надаються місцевим бюджетам у вигляді дотацій, субсидій та субвенцій. Останні носять цільовий характер та обмежують права органів місцевого самоврядування на визначення напрямів використання коштів. Крім того, збалансування бюджетів за рахунок державних трансфертів призводить до свідомого зменшення потреби забезпеченості регіону фінансовими ресурсами, що призводить до недофінансування соціальних та економічних потреб регіону. Ц.Г. Огонь [5, с. 19–28], досліджуючи теорію та практику функціонування конституційних зобов'язань та фінансових можливостей і напрацювання засад досягнення оптимальності у процесі надання суспільних благ та послуг за рахунок доходів бюджету пропонує для розгляду філософію фінансової стабільності за формою „зобов'язання – доходи – суспільні блага – видатки” як вихідну основу у побудові стратегії збалансованого розвитку зобов'язань і доходів бюджету з метою підвищення ефективності надання суспільних благ та послуг у період трансформаційних змін, а досягти балансу бюджету можна за рахунок провадження бюджетної політики, яка б оптимально поєднувала інтереси суспільства, окремих територій, підприємств та громадян, через оцінку критеріїв економічної ефективності й достатку усіх та кожного. Це досягається за умови реалізації принципу поєднання фіскальної достатності та соціально-економічної ефективності. За таких обставин Ц.Г. Огонь [5, с. 28] звертає увагу „на необхідність досягнення узгодженості бюджетної та податкової політики у процесі формування, використання і відтворення бюджетних коштів, а також розроблення бюджетної стратегії та визначення ролі і завдань доходів бюджету щодо забезпечення виконання зобов'язань у перспективі”.

Принцип самостійності. Дія принципу самостійності після прийняття Бюджетного кодексу характеризується тим, що складена на даний час структура доходів місцевих бюджетів, свідчить про :

- високий ступінь централізації бюджетних ресурсів;
- низький рівень власних доходів місцевих бюджетів;
- значну частку трансфертів у доходах місцевих бюджетів;
- відсутність зв'язку між податками, які збираються на території та видатками місцевого бюджету

Тенденції до централізації фінансових ресурсів суперечать загальній практиці децентралізації повноважень на користь органів місцевого самоврядування, що відбувається в Україні. „Зміцнення автономії місцевих бюджетів не можна розглядати як основу послаблення функцій центрального уряду. Навпаки, вони мають посилюватись. Але це повинно досягатися шляхом використання не адміністративних, а переважно ринкових механізмів [4, с. 32]”.

Органи місцевої влади наділені достатнім обсягом повноважень для втілення необхідних заходів. Аналіз переліку повноважень, якими наділені органи місцевої влади, свідчить, що в Україні дотримуються положення Європейської хартії про місцеве самоврядування – здійснення державних повноважень переважно покладається на органи влади, що найбільш близькі до громадян, тим самим має забезпечуватися повніше врахування інтересів кожного громадянина.

Розмежування видів видатків, визначених Бюджетним кодексом [1, ст. 82, п.2, п. 3], між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача.

Основним у цьому принципі слід вважати, що самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом органів державної влади та органів місцевого самоврядування на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства. Але згідно зі ст. 83 Бюджетного кодексу України [1 ст. 83.] частина видатків місцевих бюджетів здійснюється за рахунок трансфертів із державного бюджету України. Трансферти місцевим бюджетам надаються переважно у формі субвенцій (міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції) – на здійснення програм соціального захисту і на компенсацію витрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою на виконання інвестиційних проектів, та інше (п.2. ст.97), тобто у такому разі органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування не можуть певною мірою володіти правом на визначення напрямів використання бюджетних коштів, що приводить до неефективності реалізації принципу субсидіарності.

Ця проблема потребує якомога скорішого вирішення: співвідношення самостійності бюджетів та можливості відшкодування за рахунок цих бюджетів, встановлення меж бюджетних компенсацій. Ігнорування її призводить до збільшення суперечностей в галузі міжбюджетних відносин, закріпленні необґрунтованих повноважень органів місцевого самоврядування, які не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами та можливостями. При цьому треба враховувати дуже складне підґрунтя ситуації. Навряд чи можна з однаковими критеріями підходити до всіх місцевих бюджетів. Різні регіони характеризуються неоднаковими умовами і тому окремі бюджети можуть забезпечити фінансування потреб громад на своїх територіях, а окремі не мають цієї можливості і орієнтуються на кошти, що перерозподіляються їм за рахунок інших регіонів. Для забезпечення самостійності бюджетів необхідно передбачити обов'язкове відшкодування місцевим органам влади тих непередбачених витрат, що виникають у результаті прийняття рішень центральними органами влади. Це вимога ст. 142 Конституції України [3, ст. 142]. Те, що передбачене ст. 97 Бюджетного кодексу України [1], не вирішує цього питання. Доходи бюджетів місцевого

самоврядування обчислюються відповідно до законодавства про податки, збори та обов'язкові платежі з урахуванням того, що законодавство може передбачати окремі пільги та звільнення. Тому на стадії формування і затвердження трансфертів із державного бюджету не може йтися про субвенції з цього приводу.

Принцип повноти. Органи управління різних рівнів влади, органи податкових адміністрацій покликані сприяти повній мобілізації коштів до бюджетів різних рівнів з тим, щоб у повному обсязі забезпечити фінансування соціально-необхідних видатків та програм соціально-економічного розвитку.

Як свідчить практика, органи Державної податкової адміністрації та Контрольно-ревізійного управління на місцях є представниками держави, які захищають інтереси виконання державного бюджету, відповідно в першу чергу забезпечується повнота сплати податків до державного бюджету і не приділяється належна увага повноті сплати податків до місцевих бюджетів, що обумовлюється відсутністю зацікавленості місцевих органів влади у нарощуванні власної доходної бази.

Принцип ефективності. Як свідчить практика, доведені Міністерством фінансів України завищені плани по доходах загального фонду Державного бюджету України, за рахунок яких здійснюється перерахування дотацій вирівнювання місцевим бюджетам, недовиконуються, в результаті чого місцевий бюджет втрачає можливість, а, отже, і стимул отримання додаткової дотації з державного, що в свою чергу не дає гарантії досягнення ефективності.

Принцип справедливості і неупередженості. Аналізуючи зміни, які відбуваються в економіці України, не можна уникнути суб'єктивної оцінки. У зв'язку з цим, завдання, яке стоїть перед центральним урядом, коли він здійснює політику у сфері міжбюджетних відносин, полягає в необхідності гарантувати певний справедливий рівень послуг людям, які мешкають у різних регіонах, і одночасно, враховувати належним чином унікальні економічні, соціальні та культурні особливості кожного регіону. Відповідно Уряд має вживати заходів щодо гарантування рівності прогнозування обсягів видатків та розрахунку міжбюджетних трансфертів, що означає рівність у можливостях для кожного учасника бюджетного процесу задовольнити свої видаткові потреби.

Як зазначає Н.В. Старостенко [10, с. 41], важливі економічні і фінансові результати зусиль місцевих органів влади з поліпшення фінансової ситуації в адміністративно-територіальних одиницях, зокрема, підвищення зайнятості, зростання обсягів заробітної плати, а отже, і податку з доходів фізичних осіб, що надходить до місцевих бюджетів, приводить до зниження дотацій вирівнювання, які надаються з державного бюджету (або ж збільшення коштів, що мають бути перераховані з місцевого бюджету до державного). Це відбувається у наслідок того, що позитивні і негативні трансферти місцевим бюджетам розраховуються за однією і тією формулою [7]:

$$T_i = a_i (V_i - D_i)$$

де T_i - дотація вирівнювання;

a_i - коефіцієнт вирівнювання для місцевих бюджетів;

V_i - розрахунковий обсяг показника видатків;

D_i - прогнозний показник обсягу доходів (кошик доходів).

Позитивну оцінку зазначеній формулі надають Р.В. Шинкаренко та О.А. Волошина [12, с. 29]. Вони виділяють три основні причини, чому розподіл коштів на основі чіткої і стабільної формули є кращими, ніж рішення про розподіл фінансування на основі суб'єктивних суджень експертів та посадових осіб, що представляють державну адміністрацію:

- по-перше, якщо формула є достатньо стабільною і доведена до відома заздалегідь, то це дозволяє використовувати принцип довготермінового планування і допомагає приймати раціональні рішення використання бюджету на місцевому рівні;

- по-друге, розподіл фінансування на основі формули допомагає уникнути звинувачень щодо політичних чи особистих мотивів, які б стояли за рішеннями про розподіл коштів;

- по-третє, значно підвищується ступінь прозорості управлінських рішень.

Недосконалість розрахунку розміру дотацій вирівнювання відмічають як науковці, так і практики, зазначаючи, що згідно з цією формулою:

- перевищення доходів бюджетів над витратами призводить до збільшення вилучень до державного бюджету. Відбувається „ефект заміщення”, оскільки місцевим органам влади немає сенсу прагнути до збільшення доходів у зв'язку з тим, що приріст фактичних доходів місцевих бюджетів враховується при розрахунку трансфертів.

- відсутня зацікавленість місцевих органів влади у нарощуванні доходної бази у своїх регіонах (регіони-реципієнти розраховують на дотаційну підтримку у разі недостатності коштів, зібраних на території цих регіонів, регіони-донори намагаються занизити податковий потенціал, оскільки збільшення доходів призведе до додаткового їх вилучення);

- об'єктивне фінансування економіки регіону або її пріоритетних секторів є неможливим;

- діюча система надання дотацій та субвенцій, не має ніякого відношення до вирівнювання територій в економічному та соціальному розрізах, оскільки кошти, які виділяються спрямовуються виключно на фінансове забезпечення мінімальних поточних видатків місцевих бюджетів.

Підходи, що лежать в основі формульного розрахунку, виховують у регіонів „утриманські настрої” та небажання зміцнювати та нарощувати власний фінансовий потенціал. Тому, в цьому сенсі, поняття стабільності не є безумовно позитивним моментом у вирішенні питань міжбюджетних відносин. Треба „змістити акценти з вирівнювання умов життя населення різних регіонів шляхом перерозподілу коштів через державний бюджет на механізми, котрі підвищать інтерес регіонів [167, с. 69]”. Тому виникає необхідність створити умови, що активізують процес економічного зростання і максимального використання „ефекту його поширення”, що передбачає „реформування усєї системи фіскальних важелів, а особливо механізмів фінансового вирівнювання” [11, с. 27].

У процесі формування проектів бюджету має місце практика застосування Міністерством фінансів України нереальних середніх макро та мікро показників по Україні, застосовуваних у формульному розрахунку до всіх регіонів, що порушує ще один принцип організації бюджетної системи України - принцип обґрунтованості. Тому виникає необхідність у новому чіткому та об'єктивному підході, що буде базуватися на простому та зрозумілому для всіх алгоритмі розрахунків.

На основі викладеного матеріалу слід зазначити, що на практиці повністю не виконується жоден з принципів організації бюджетної системи держави та місцевих бюджетів, зокрема, особливо в частині виконання принципу самостійності місцевих бюджетів та формування їх доходної частини, тому доцільним буде використовувати новий комплексний підхід до системи фінансового забезпечення розвитку бюджетів регіонів, що дасть можливість створити умови для виконання на практиці принципів бюджетної системи, зокрема в частині формування доходів місцевих бюджетів (рисунок 1).

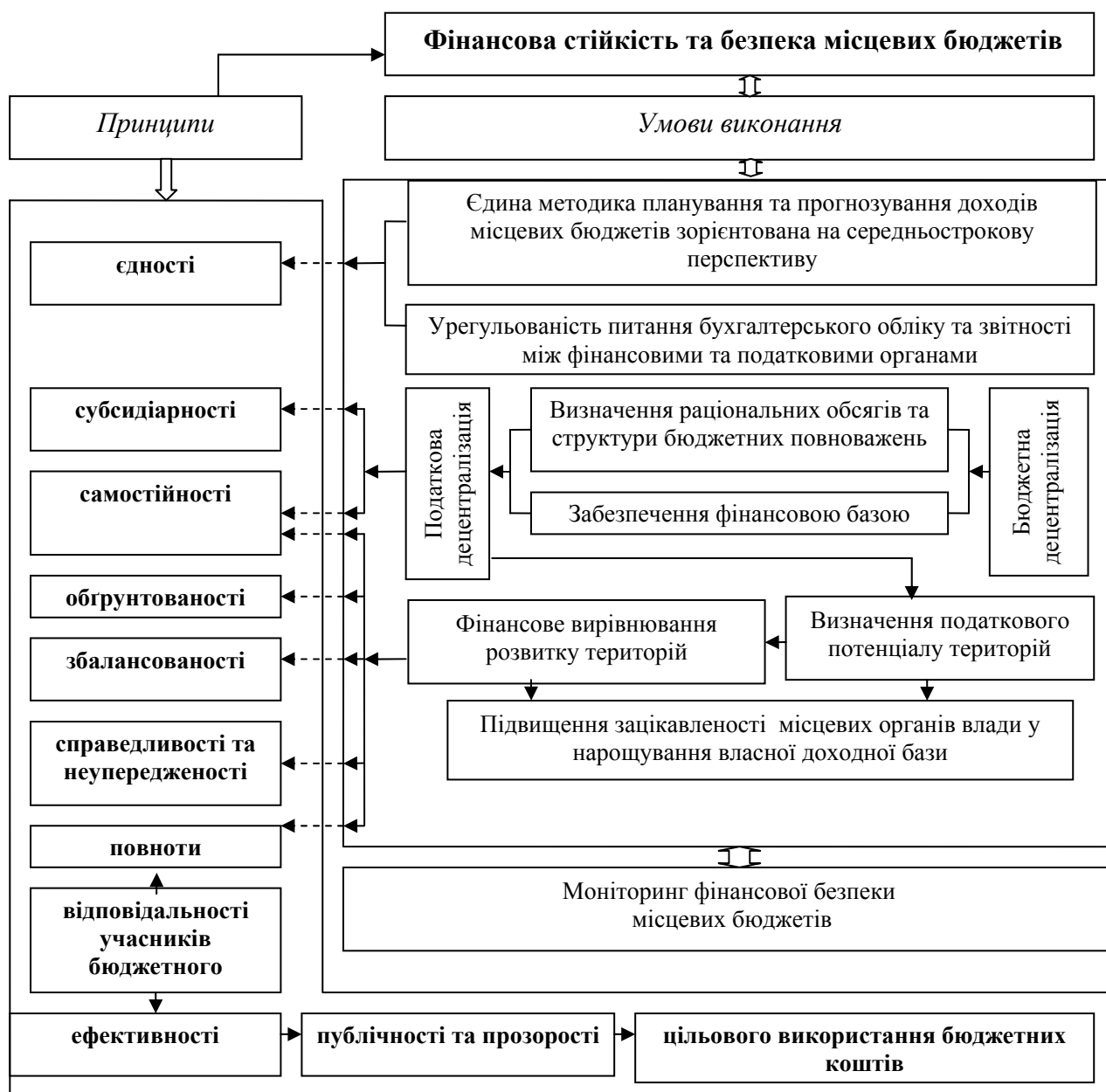

Рисунок - 1. Комплексний підхід до формування доходів місцевих бюджетів

Виконання зазначеного підходу можливе лише за умови стабільного податкового законодавства та соціально-економічної політики держави та тісно пов'язане з визначенням рівня фінансової стійкості та безпеки місцевих бюджетів, що викликає необхідність розгляду сутності цих понять.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України станом на 09.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
2. Європейська Хартія про місцеве самоврядування. – Страсбург: Рада Європи, відділ вид. і док., 1990. – 10 с.
3. Конституція України: затверджена 28.06.96 № 254/96 – ВР / Верховна Рада України // Відомості ВРУ. – 1996. - №30. – Ст.141.
4. Кудряшов В. П. Поняття бюджетної системи та її децентралізації / В. П. Кудряшов, Б. П. Сіленков // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 25 – 32.
5. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету як домінанта фінансової стабільності держави / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 19 – 28.

6. Про бюджетну систему України: закон України від 29 червня 1995 р. / Верховна Рада України // Голос України. — 1995. — 18 липня.
7. Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання, субвенцій та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами (зі змінами та доповненнями на 27.12.2008 р.): постанова Кабінету Міністрів України від 5.09.2001 № 1195 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1195-2001-%EF>
8. Пронина Л. И. Местное самоуправление в условиях среднесрочного финансового планирования / Л. И. Пронина // Финансы. — 2007. — № 5. — С. 16 – 20.
9. Слухай С. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні / С. В. Слухай, О. В. Гончаренко // Фінанси України. — 2007. — №8. — С. 63 – 72.
10. Старостенко Н. В. Методологія формування міжбюджетних трансфертів / Н. В. Старостенко // Фінанси України. — 2005. — С. 39 – 44.
11. Швець В. Я. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин / В. Я. Швець // Фінанси України. — 2005. — № 3. — С. 23 – 31.
12. Шинкаренко Р. В. Ефективний розподіл коштів між державним і місцевим бюджетом / Р. В. Шинкаренко, О. А. Волошина // Економіка і регіон. — 2006. — № 3(10). — С. 27 – 30.

І. Стадник

Проблеми формування доходів місцевих бюджетів

В статті проаналізовано состояние исполнєния законодательных норм относительно выполнения принципов построения бюджетной системы и, как следствие, условий формирования доходів місцевих бюджетів, сформулировано предложения преодоления проблем формирования фондов денежных средств органов местного самоуправления.

Одержано 16.03.12

УДК 339.543

А.В. Цюпа, ст. гр.ФК-11-М

І.Л. Загреба, доц., канд. ек. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

В статті визначені особливості наукових підходів щодо визначення сутності понять фінансова стійкість, запропоновано трактування поняття механізм управління фінансовою стійкістю підприємства та визначено основні етапи процесу його формування.

фінансова стійкість, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства, інструменти управління фінансовою стійкістю

В сучасних умовах господарювання, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, перед підприємствами стоїть складна задача забезпечення сталого та ефективного функціонування. Проте, не лише вплив факторів зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, а й відсутність ефективного механізму управління фінансовою безпекою та забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості підприємств, які б могли протистояти постійним змінам в умовах господарювання.

Саме тому достатньо актуальним і своєчасним є завдання дослідження механізму управління фінансовою стійкістю підприємств. Визначення особливостей

формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства відноситься до числа найбільш важливих і актуальних на сьогодні проблем, оскільки недостатність фінансової стійкості може призвести до неплатоспроможності підприємства, а також загрожувати фінансовій безпеці підприємства.

В останніх наукових публікаціях вітчизняні та зарубіжні вчені переважно звертають увагу на вдосконалення методики аналізу й оцінки фінансової стійкості підприємства, на стратегічне управління фінансовою стійкістю. Так, В.З.Бугай пропонує здійснювати оцінку фінансової стійкості підприємства на основі підходу, який включає уточнену методику розрахунку власного оборотного капіталу підприємства та передбачає визначення граничного рівня фінансової стійкості. О.В.Постаногова та Н.В.Борисова розробили модель підвищення запасу фінансової стійкості районних споживчих товариств. На думку А.О.Шенаєва, важливим завданням є дослідження фінансової стійкості в банківській сфері й умов її забезпечення. Проте на сьогодні і досі залишаються актуальними питання своєчасного виявлення позитивних і негативних чинників, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства та його конкурентоспроможність, а також формування ефективних систем фінансового планування.

Мета статті полягає у дослідженні поняття «фінансова стійкість підприємства» та визначенні процесу і основних елементів механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Особливе значення в сучасних умовах повинно приділятися забезпеченню фінансової стійкості на підприємстві, що можливо за умов впровадження стратегічних підходів до управління підприємством. Важливим напрямом сталого функціонування суб'єктів господарювання є розробка дієвого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Для формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, на нашу думку, необхідно дослідити поняття «фінансова стійкість підприємства».

В економічній літературі відсутня єдина думка щодо визначення поняття «фінансова стійкість». Одні вчені характеризують фінансову стійкість як довготривалу платоспроможність. Інші – як раціональну структуру та склад оборотних активів, їх використання. Треті вважають, що вона відображає стабільність діяльності підприємства в довгостроковій перспективі та визначається співвідношенням власних і позикових ресурсів і їх ефективним використанням.

Серед різноманіття визначень фінансової стійкості, запропонованих ученими, можна виділити як розбіжності у тлумаченні сутності даного поняття, так і спільні риси. Деякі автори, зокрема В. В.Бочаров, Л. А.Лахтіонова, Г.М.Лиференко, Г. Г.Старостенко та Н. В.Мірко, розуміють фінансову стійкість як певний стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, що забезпечує його ефективний розвиток.

При цьому Г. Г.Старостенко та Н. В.Мірко розрізняють внутрішню, загальну та фінансову стійкість. На їх думку, фінансова стійкість досягається при стабільному перевищенні доходів над витратами, вільному маневруванні грошовими коштами та стійкому економічному зростанні. М. С.Абрютіна та А. В. Грачов поняття «фінансова стійкість» ототожнюють з поняттям «платоспроможність підприємства». М. Я.Коробов вказує на те, що фінансова стійкість підприємства формується, з одного боку, під впливом рентабельності його діяльності, а з іншого боку – під впливом забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами.

Г.В.Савицька зазначає: «Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня

ризик». Тоді механізм управління фінансовою стійкістю підприємства можна визначити як сукупність принципів, методів, заходів та інструментів управління, які застосовуються суб'єктами для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розпочати з характеристики його складових, а також визначення послідовності етапів.

Перший етап процесу формування повинен включати в себе визначення об'єктів управління, суб'єктів, які б здійснювали конкретні дії, а також цілей, які переслідують дані суб'єкти. В нашому випадку об'єктами можуть бути діяльність підприємства або його окремого підрозділу, певний виробничий процес, фінансова діяльність, прибуток, фінансові ресурси та інше.

Суб'єктами можуть виступати керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби і відділи, аналітики. Ціллю є збереження, забезпечення або досягнення певного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство отримувало б прибуток, було рентабельним і платоспроможним.

На другому етапі необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей.

Оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу. Отримані результати будуть визначати обсяги, глибину та напрями впливу суб'єктів управління на діяльність чи хід роботи підприємства. При визначенні чинників, які впливають на поставлені цілі, необхідно оцінити глибину їх впливу на величину досліджуваних показників.

Найчастіше ці чинники класифікують на внутрішні і зовнішні. Оцінка впливу тих чи інших чинників дозволить визначити слабкі і сильні місця, виявити резерви, а також розробити ефективні управлінські рішення та можливі напрями розвитку.

Наступним кроком у формуванні механізму управління є визначення методів впливу на зазначені раніше чинники. Характерним для цього етапу є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю, вибір якого залежить від можливостей підприємства, виду його діяльності, фінансового стану.

Інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства представляє собою сукупність засобів, методів, важелів, способів здійснення управлінського впливу. Залежно від приналежності чинників до внутрішніх чи зовнішніх розробляється певний набір заходів для нейтралізації загроз та обираються методи, спрямовані на реалізацію цих заходів.

Наступний етап включає розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії із стратегією підприємства.

Передостаннім етапом розробки є реалізація стратегії. Для реалізації керівникам необхідно мати набір методик та моделей на основі яких приймати найбільш доцільні рішення.

Успіх реалізації розробленої стратегії підприємства залежить певною мірою від діючої системи контролю. Як частина управлінського контролю стратегічний контроль є процесом вимірювання та оцінки ступеня наближення підприємства до стратегічної цілі.

У системі стратегічного управління контроль здійснюється протягом періоду дії стратегії і за змістом передбачає аналіз та оцінку виконання стратегічних заходів з точки зору відповідності стратегічному плану і ступеня досягнення стратегічних цілей. Тому на заключному етапі необхідно проводити:

1) моніторинг, який включає в себе аналіз та оцінку фінансової стійкості підприємства;

2) визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з встановленим стандартом;

3) коригування стратегії;

4) формування коригуючих заходів.

За результатами аналізу надається інтегральна оцінка діючої стратегії підприємства та виявляються стратегічні проблеми підприємства, ключовий фактор успіху, потенціал у підприємства. За умов відхилення фактичних результатів від стандартів управлінські дії спрямовуються на коригування процесу досягнення цілей.

У разі відсутності відхилень або наявності їх у встановлених межах, коригування процесу реалізації стратегії не є необхідним. Спільним для кожного етапу розробки механізму управління фінансовою стійкістю підприємства є використання інструментів управління фінансовою стійкістю підприємства, тому при розробці схеми механізму управління доцільно було б вказати для кожного етапу процесу управління конкретний набір інструментарію, що може бути використаний.

Таким чином, формування механізму управління фінансовою стійкістю дозволить керівникам використовувати його для забезпечення стабільного функціонування та прогнозування розвитку підприємства в майбутньому.

Отже, за умови удосконалення фінансово-економічного механізму управління діяльністю підприємства стане можливим досягнення довгострокових цілей як самого підприємства, так і держави, а також стабілізація національної економіки та підвищення рівня її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список літератури

1. Артус М. М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М.М. Артус // Фінанси України. – 2005. – №5. – С.54–59.
2. Бугай В. З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства / В.З.Бугай // Держава та регіони. – 2008. – № 1.– С.34–39.
3. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста / С. М. Гончаров, Н.Б. Кушнір. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
4. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С. С. Гринкевич, М. А.Михалевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Випуск 18.5. – С.112–115.
5. КоробовМ.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. Я. Коробов. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2002. – 294 с.

А. Цюпа

Формирование механизма управления финансовой стойкостью предприятия

В статье определены особенности научных подходов относительно определения сущности понятий финансовая стойкость, предложена трактовка понятия механизм управления финансовой стойкостью предприятия и определены основные этапы процесса его формирования.

А. Суира

Forming of mechanism of management financial firmness of enterprise

In the article certain features of naykovikh approaches are in relation to determination of essence of concepts financial firmness, interpretation of concept is offered mechanism of management of enterprise financial firmness and certainly basic stages of process of his forming.

Одержано 16.03.12

В.М. Кікоть, ст. гр. КІ 10-2, І.З. Скловський, доц., канд. істор. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Філософський аналіз проблем смерті та безсмертя в історії філософії

В статті розглянута філософія екзистенціалізму – проблема смерті і безсмертя в історії філософії
 У чому складається сенс життя, коли відомі структура і сенс життя
проблема смерті, безсмертя, екзистенціалізм, філософія

При розгляді життя як філософського явища основним об'єктом дослідження тут береться поняття «життя» як такого, що має відношення до смерті та. Цю проблему як об'єкт дослідження для себе обрали екзистенціалісти. Згідно екзистенціалізму, людина, вирвавши себе з контексту звичайного, повсякденного життя, повернутися до своєї істинної сутності може лише у випадку, коли зможе прямо «дивитися смерті у очі», яка є «кінцем існування взагалі».

Один із засновників філософії екзистенціалізму Карл Ясперс (Німеччина), перш за все розглядав існування людини. Він багато раз спостерігав за психологічним станом людей, намагався зрозуміти сенс межі тих, що перебували між життям і смертю. Намагання зрозуміти ті відчуття, які переносить людина на межі смерті виявляє як сприймає світ і життя людина, що думає про сенс життя? Саме ці спостереження і глибокі роздуми над ними допомогли йому виділитися серед численної когорти провідних філософів ХХ століття.

Формування віри в життя та бажання жити проповідується трьома опозиційними щодо екзистенціалізму течіями філософії, такими, як прагматизм, марксизм і персоналізм. У центрі їх міркувань більше стояла не проблема філософського дослідження смерті, а проблема філософського дослідження ускладнення життя. В цілому слід зазначити, що питання смерті у філософському сенсі цікавили не тільки екзистенціалістів. Що може бути краще для людини? На це питання Гомер відповідав: Краще не народжуватися зовсім і швидше дістатися до воріт пекла і пройти їх. Демократ у своїх творах «Наука зцілення», «Про те, хто буде після смерті» давав більш загальний аналіз проблем людського існування (на противагу міфологічного підходу), що дало йому можливість більш ґрунтовного аналізу проблеми смерті у давньогрецькій філософії. Суперечливі думки про наявність потойбічного світу не давали можливості зробити осмислені висновки про смертність людини взагалі. У діалозі «Федон» Платон пише, що, згадуючи останню розмову з Сократом напередодні смерті останнього, перед смертю Сократ оголосив і зізнався в тому, що призначення філософії він насамперед бачить у підготовці людиною себе до смерті. Для Сократа з його трансцендентальним відчуттям світу подібний підхід не був випадковим. Сократ викладав проблему смерті в контексті своєї доктрини щастя, Платон же розглядав проблему смерті в рамках свого світогляду.

Інший видатний представник екзистенціалізму, який по праву вважається засновником атеїстично - філософського напрямку - Мартін Гайдеггер у своєму «Листі про гуманізм» писав про проблеми, серед яких особливо виділяється філософський аналіз проблеми смерті. Автор пояснює тут феномен смерті, протиставляючи «справжнє» і «несправжнє» існування людини. Якщо існування «несправжнє», то приреченість людини смерті їм не сприймається, тут приреченість прихована від нього.

Відомо, що Гайдеггер ставив завдання в тому, щоб вивести самосвідомість зі способу буття самої людини, тобто з його кінцівки, з «екзистенції», Оскільки проблема бути, чи не бути вічно хвилює цивілізовану людину. Феноменологічний підхід до людського існування як вихідного моменту осмислення всього суцього викладається в тому числі в його творі «Буття і час», (1927).

«Несправжнє» існування віддаляє людину від її власної сутності. Смерть же, будучи виключно індивідуальним проявом екзистенції, залишає позаду всілякі межі «неістинного існування». Разом з тим людині і самій іноді вдається подолати притаманні їй межі буття. У цьому випадку вона переживає екзистенційний страх. Страх, на думку Гайдеггера, є з філософської точки зору, основний зміст людського існування. В основі будь-якого страху, в свою чергу, лежить страх смерті. «Страх відкриває перед людиною перспективи смерті» [2, с. 319-325].

Екзистенціальні відчуття є усвідомленням людиною вартості життя і смерті, звідси завданням філософа є допомогти звичайній людині подолати страх та сформувати у неї віру в життя і бажання жити.

В історії філософії були ще філософські школи і напрямки, які визначили своє ставлення до проблеми смерті, зокрема, серед них слід назвати стоїцизм, певною мірою заклав основу для підготовки як християнства, так і середньовічної католицької філософії в цілому. Філософ-стоїк все своє життя готується до смерті. І якщо при цьому він в обіймах смерті раптом злякається, то тоді ця моральна підготовка буде позбавлена сенсу.

Римський імператор і філософ Марк Аврелій, наприклад, вважав, що нема ніякої відмінності між життям в три дні або в три людські життя, тобто немає різниці між довгим життям і коротким [1, с. 67]. Філософ-стоїк закликав людей не боятися смерті, прагнути до неї, як природно прагнуть всі живі істоти, оскільки і смерть є такою ж закономірним подією, як і молодість, старість, зростання, народження, випадання зубів, зростання бороди, посивіння, запліднення, вагітність, народження та інші природні події. Тому людина, яка розуміється в житті, не повинна відкидати смерть, ненавидіти її, потрібно підходити до неї без будь-якої зарозумілості, очікувати її як звичайне природне явище. «Точно так само, як ти чекаєш появи дитини з утроби своєї дружини, так і твоя душа повинна чекати моменту, коли вона покине твоє тіло. На питання про те, що таке смерть, слід відповісти, що тут потрібно підходити до неї такої, яка вона є, тобто визнати, що вона є частка природи, боятися ж природи занадто по-дитячому, смерть не тільки є справа природи, але і річ, що приносить їй користь» [1, с. 46].

Віра в загробний світ у християнстві (зокрема, у православних звичаях) певною мірою зменшує страх смерті, замінюючи цей страх боязню майбутнього покарання за земні гріхи. Такий підхід був розвинений ще Августином Святим, який вважав, що за допомогою розуму можна довести існування Бога і безсмертність людської душі. Межі пізнаної істини, на думку Августина, є можливості людського розуму, все, що понад - це інтуїція, пов'язана з божественним одкровенням. «Будь-яка пізнана істина не може бути противна вірі» [1, с. 89].

Можна зробити такий загальний висновок, що багато напрямків сучасної філософії також характеризують смерть з точки зору приреченості та песимізму, в той же час ігнорують філософський досвід людського існування. Для подолання такого нігілістичного ставлення необхідний комплексний розгляд проблеми смерті як біологічного і соціального явища. Тут потрібен гуманістичний підхід, коли за традицією українці сприймали свою власну неповторну і унікальну сутність, а також правильно оцінювали своє місце в житті, в бутті взагалі (Г. Сковорода, Т. Шевченко і т.д). Суперечлива сутність людини складається з усвідомлення неминучості смерті і бажання залишатися як можна довше живим. Бажання жити – природне, оскільки це усвідомлюваний процес, на відміну від смерті, бо маємо ще зрозуміти таємниці

потойбічного життя та так званого «безсмертя душі». У той же час дослідники розуміють, що думки про безсмертя самі по собі є лише як смутні уявлення. У такому разі постає питання про сенс такого життя, про погані і хороші вчинки, про моральний обов'язок і т.д. Чи можна засуджувати аморальні вчинки, неробство, пусту трату часу - адже попереду у такої людини ціла вічність, коли він переробить всі свої справи і виправиться. Дослідники прийшли до висновку про те, що про сенс життя може бути лише тоді, коли життя має тимчасові рамки, і людина постійно думає про те, як треба правильно прожити цей відпущений йому невеликий часовий проміжок.

Список літератури

1. Марк Аврелій. Наедине с собой. Ростов-на-Дону, 1991.
2. Гайдеггер М. Письмо о гуманизме. // Проблемы человека в западной философии, М., 1988.
3. Скловский И.З. "Роль религии в истории народов мира", К.: ННК Министерства образования Украины, 1993 г., 116 с.
4. Скловський І.З. "Український етнос на рубежі ХХ-ХХІ ст. : метафізичний аналіз".- Дніпропетровськ, вид-во "Пороги", 2007 р., 320 с.

Одержано 15.02.12

УДК 629.113:368

О.С.Бойко, ст.гр. ФК-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Аналіз тенденцій та проблемні питання ринку страхування автотранспорту в Україні

В статті розглянуто тенденції ринку страхування автотранспорту в Україні, головні проблем розвитку та внесені пропозиції щодо поліпшення ситуації даної галузі страхування.

ринку автостраховання, КАСКО, цивільна відповідальність власників автотранспортних засобів

В Україні кількість автотранспорту на дорогах щорічно зростає. Оскільки ймовірність настання страхових випадків під час експлуатації автотранспортних засобів висока, то виникає необхідність їх страхування. Тому цей вид страхування є одним з провідних для більшості українських страховиків.

На сьогодні ринок страхування автотранспорту має досить складне становище, оскільки фінансова криза понесла за собою тяжкі наслідки для всіх суб'єктів господарювання. Але, як показує світова практика, страховий ринок, і зокрема автостраховання, сприяє розвитку економіки країни та розв'язання соціальних проблем громадян.

Бабчук А. [1], Лозов'ягіна О., Клімович І. [2], Нестеренко О. [3] висвітлюють в своїх роботах проблеми та аналізують перспективи автостраховання на національному ринку. Паскал А. та Русул Л. детально розглядають страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні.

Метою написання статті є систематизація проблемних питань та розробка дій щодо поліпшення становища на ринку авто страхування в Україні.

Сьогодні молодий ринок страхування автотранспорту України потребує

глибшого дослідження. А саме проблеми: відсутність дієвого контролю з боку держави за дотриманням автовласниками чинного законодавства; невисока страхова культура автовласників; менталітет громадян; відсутність довіри до страховиків; низька платоспроможність автовласників.

Найбільш популярними видами страхування залишаються послуги автострахування (КАСКО та ОСЦПВ), які мають найбільший потенціал.

За словами учасників страхового ринку, доходи по КАСКО у першому кварталі 2011 року виросли на 4,8%, порівняно з аналогічним періодом 2010 року. Це пов'язано з тим, що банки менше кредитують фізичних осіб щодо купівлі нового автомобіля. А старі автомобілі, яких на ринку страхування близько 50%, страхують далеко не всі страхові компанії. Згідно з експертними оцінками таких автомобілів в Україні - від мільйона до півтора мільйона.

За висновками деяких експертів, ринок автострахування дуже довго повертатиметься на докризовий рівень, оскільки ставки за кредитами сьогодні в гривнях - від 16 і більше відсотків, що для споживача дорога ціна.

Згідно даних МТСБУ страхові компанії за січень-листопад 2011 року збільшили збір страхових премій по полісам ОСЦПВ на 38,5 % порівняно з аналогічним періодом 2010 року: ріст від 1,463 млрд.грн до 2,026 млрд.грн; виплати на 23,5 % до 804,99 млн.грн. Кількість ОСЦПВ за цей період зросла на 3 % - до 7,488 млн.шт., врегульовано було 92,1 тис. справ, що на 7,1 % більше, ніж за січень-листопад 2010 року (86 тис. справ). За кількістю виданих полісів лідерами залишаються НАСК "Оранта", СК "Провидна", СГ "ТАС". За кількістю страхових виплат: НАСК "Оранта", СГ "ТАС", СК "Провидна".

У 2010-2011 роках здійснено ряд заходів, спрямованих на якісне удосконалення системи обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [2], зокрема: скасування «короткострокових» полісів за договорами внутрішнього страхування для транспортних засобів, зареєстрованих в Україні та встановлення одного типу договору; запровадження системи моніторингу платоспроможності страховиків-членів МТСБУ; запровадження системи спрощеної фіксації обставин ДТП із застосуванням «європротоколу» без участі працівників ДАІ.

Однією з проблем зі страхування цивільної відповідальності на сьогодні залишається ігнорування автовласниками Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Науковці пов'язують це передусім відсутністю бажання компетентного державного органу застосувати встановлену ч. 3 ст. 126 Кодексу про адміністративні правопорушення України відповідальність до водіїв, що керують транспортним засобом без страхового поліса [3]. А для нашого менталітету характерне виникнення поваги до закону, лише в тому випадку, коли за його порушення чи невиконання встановлена і застосовується жорстка відповідальність. Ще однією причиною є низький рівень довіри до страховиків, що часто є виправданою.

Оскільки на сьогодні для переважної більшості страховиків обов'язкове автострахування цивільної відповідальності не є прибутковим, то природно, що кожний страховик намагається мінімізувати свої витрати. Здійснюється це за рахунок зменшення страхових виплат саме за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Для цього страховики цілком законно використовують формальні приводи, які пов'язують з неналежним виконанням страхувальником договірних зобов'язань без поважних на те причин, наприклад: несвоєчасне повідомлення страхувальником про страховий випадок, неподання чи несвоєчасне подання деяких із передбачених полісом документів, необхідних для здійснення страхової виплати тощо. Звернення страхувальників до суду також стають марними.

Ще однією проблемою для страхувальників при отриманні виплат є довгий термін (від трьох місяців до півтора року), який необхідно чекати на отримання грошових надходжень, що погіршує репутацію ринку страхових послуг України в цілому [1]. А оскільки українці в першу чергу при виборі страховика звертають свою увагу саме на репутацію компанії (39% від загальної кількості користувачів та потенційних клієнтів), то гарантована допомога клієнту та гарантована матеріальна виплата при настанні страхового випадку для страховика повинна стати одним з основних завдань розвитку на сьогодні.

Істотна особливість ринку страхування на сьогодні - ріст махінацій. Все частіше фальсифікують ДТП, викрадення автомобілів, які були придбані у кредит, умовчування важливої інформації, яка має значення для страховика при прийнятті рішення про виплату. Частішають випадки намагання застрахувати по каско вже пошкоджений (розбитий) автомобіль. В такі складні часи страховики направляють всі сили своїх служб безпеки на те, щоб досконально вивчати ті випадки, які можуть попадати під підозри.

[Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України](#) зазначає, що витрати автостраховиків за 2009 року постійно зростали, при цьому потік страхових премій знижувався. Виникла проблема неплатоспроможності страховиків, але за підсумками 2010 року проявилися позитивні тенденції розвитку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Кількість забезпечених транспортних засобів зросла на 5% і досягла рівня 70% від загальної кількості транспортних засобів, які приймають участь у дорожньому русі. А збільшення кількості укладених договорів в умовах значного зниження продажів автомобілів та призупинення кредитування громадян свідчить про зародки усвідомлення водіями необхідності обов'язкового страхування автотранспорту. Позитивною тенденцією для автостраховиків є зниження кількості ДТП внаслідок удосконалення системи контролю за дорогами та збільшення рівня фінансової відповідальності за скоєні правопорушення.

Таким чином, основними проблемами сучасного ринку автострахування України можна визначити:

- 1) недосконалість законодавчого регулювання у сфері авто страхування та значна інформаційна закритість страхового ринку;
- 2) низький рівень довіри до страховиків через неякісні послуги авто страхування;
- 3) наявне страхове шахрайство та незадовільний стан доріг в Україні;
- 4) вчинення грубих порушень правил дорожнього руху громадянами, що призводить до великої кількості дорожньо-транспортних пригод;
- 5) неякісне врегулювання, потреба у збиранні додаткових документів, тривалі стояння у черзі, затягування розгляду страхових справ;
- 6) низька платоспроможність населення, яка пов'язана зі світовою економічною кризою в умовах якої населення більшу частину своїх доходів вимушене витратити на харчування та негайні потреби.

Вирішення цих проблем дозволить покращити ситуацію на страховому ринку, а саме:

- 1) використання досвіду розвинених країн світу [4], наприклад, відшкодування збитків без використання франшизи;
- 2) реформування системи страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів, здатної компенсувати збитки від непередбачених подій;
- 3) інформаційне забезпечення населення про стан і перспективи страхового ринку;

4) підвищення платоспроможного попиту на страхові послуги шляхом запровадження нових систем заохочення;

5) відкриття центрів врегулювання збитків з розгалуженою мережею та повномасштабного впровадження власної інформаційної системи з персоніфікованим веб-доступом салонів, банків, страхових компаній до бази даних компаній-посередників.

Список літератури

1. Бабчук А., Проблеми і перспективи автостраховання в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/44-356-1>
2. Лозов'ягіна О., Клімович И. Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ Сучасні проблеми та особливості автостраховання в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/10_99098.doc.htm
3. Нестеренко Олександр Партнер ЮК «Шмаров і Партнери» Проблемні питання автостраховання, або Чому автовласники не поспішають страхувати свої автівки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=59>
4. Паскал А.І., Русул Л.В. Основні проблеми та перспективи розвитку страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні <http://intkonf.org/paskal-ai-rusul-lv-osnovni-problemi>

А. Бойко

Анализ тенденций и проблемные вопросы рынка страхования автотранспорта в Украине

В статье рассмотрены тенденции рынка страхования автотранспорта в Украине, главные проблемы развития и внесены предложения по улучшению ситуации данной отрасли страхования.

А. Воико

Analysis of trends and issues vehicle insurance market in Ukraine

The article deals with trends in the market car insurance in Ukraine, the main development issues and make suggestions for improving the situation of the insurance industry.

Одержано 20.03.12

УДК 631.319

Р.А Бринза, студент, В.М. Сало, проф., д-р техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет.

Удосконалення конструкції комбінованого експериментального культиватора КПМ-6

В статті представлені результати удосконалення конструкції експериментального комбінованого культиватора шляхом введення до його конструкції додаткових робочих органів у вигляді дискових котків з адаптованими до умов використання конструктивними параметрами.
грунт, коток, культиватор, екологічні складові, конструктивні параметри

За нових умов в галузях виробництва сільськогосподарської продукції значно зростають вимоги до якості виконання технологічних процесів як ґрунтообробними так і посівними та садильними машинами, так як від їх роботи в значній мірі залежить схожість висіяного зерна, трудомісткість подальшого догляду за посівами, і в кінцевім рахунку об'єми вирощеної продукції. Важливим напрямком збереження родючості ґрунтів і подальшого розвитку сільського господарства є застосування протиерозійних технологій – безвідвальний обробіток ґрунту, стерньовий посів, зниження питомого тиску агрегатів на ґрунт та інше. При виконанні процесів обробітку ґрунту, особливо безвідвального, мінімального, необхідне додаткове розпушування поверхневих шарів ґрунтових агрегатів до стану придатного для виконання процесів сівби звичайними рядковими сівалками. Забезпечення даних умов потребує суттєвих змін як самих технологій вирощування сільськогосподарських культур так і удосконалення існуючих та розробка нових ґрунтообробних машин. В зв'язку з цим роботи направлені на удосконалення конструкції ґрунтообробної техніки залишаються цілком актуальними.

Попередній аналіз ситуації, яка склалася в Україні з ґрунтами в результаті використання традиційних технологій та технічних засобів дозволив визначити основні екологічні складові, які супроводжують механізовані процеси в галузі рослинництва:

- переуцільнення ґрунтів рушіями як важких енергетичних засобів так і робочих машин;
- руйнування структури ґрунтів самими робочими органами сільськогосподарських машин і в першу чергу ґрунтообробних та посівних;
- перенасичення ґрунтового середовища різними препаратами мімічного походження.

Як приклад, при глибині обробітку понад 18 см одним робочим органом в зонах контакту лез робочих органів з ґрунтом формується тиск понад 1000 Па, якого достатньо для зминання елементів твердої фракції і переведення їх в пиловидний безструктурний стан [1].

Черговим кроком у підвищенні ефективності застосування вказаного способу обробітку ґрунту та його технічного забезпечення, на наш погляд, може бути диференціація складу комбінованих ґрунтообробних знарядь стосовно до ґрунтово-кліматичних умов їх використання.

Для вирішення даної задачі та з метою підвищення якості виконання технологічного процесу, універсальності та уніфікації окремих робочих органів

комбінованих машин пропонується обладнати експериментальний комбінований культиватор дисковими котками за конструкцією кріплення до рами культиватора уніфікованими з зубовими боронами та іншими робочими органами (рис.1).

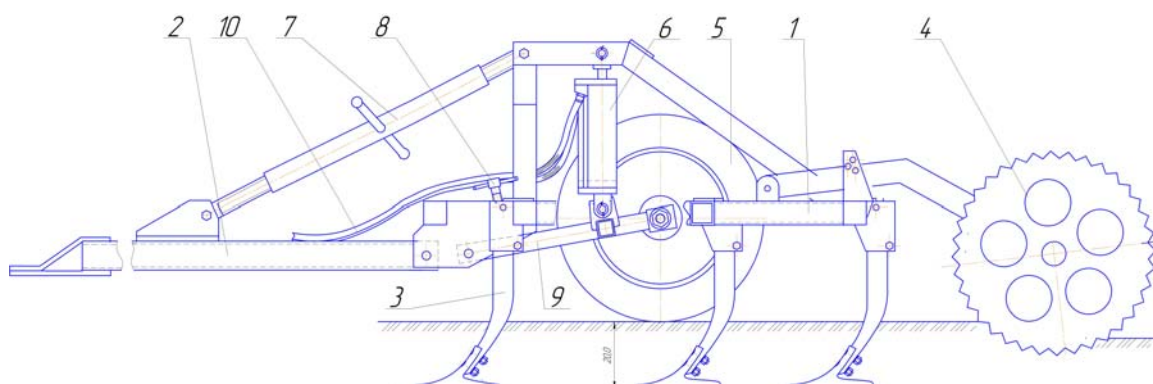

Рисунок 1 - Комбінований універсальний причіпний культиватор КПМ-4.

- 1 - рама; 2 - причіпний пристрій (сниця); 3 - важкі культиваторні лапи на жорстких стояках;
4 - додаткові робочі органи (дискові котки); 5 - опорні колеса; 6 – гідроциліндр; 7 - телескопічна тяга;
8 – механізми регулювання глибини обробітку; 9 – траверса; 10 - гідравлічна система.

З урахуванням результатів попередніх досліджень (2) для роботи на важких глинистих ґрунтах проведене обґрунтування такого конструктивного параметру робочих органів як відстань між дисками. Для вказаних умов даний параметр повинені знаходитися в межах 7...10 см. Діаметр котка по аналогії з подібними робочими органами які використовуються на ґрунтообробній техніці німецької фірми «Лемке» вибираємо рівним 710 мм. При такому значенні додатковий робочий орган формує вирівняну поверхню поля після обробітку, не забивається грудками, і формує поверхневий агрегатний склад ґрунту придатний для виконання навіть сівби ряду зернових культур.

В результаті представленого удосконалення забезпечується підвищення якості виконання технологічного процесу та його надійність.

Список літератури

1. Огрызков Е. П. Экологическая пригодность лаповых глубокорыхлителей // Тракторы и с.-х. машины.– 1992.– №8.– С. 11–13.
2. Сало В. М., Гончаров В.В. Оцінка ефективності кришення ґрунту голчастим котком з горизонтальними перемичками при роботі в складі комбінованого знаряддя // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.– Вип. 44; «Механізація сільськогосподарського виробництва»– Т. 2.– Харків, 2006.– С. 172–183.

Одержано 19.03.12

УДК 631.319

С.О.Сумченко, студент, В.М.Сало, проф., д-р техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Технічне забезпечення процесів розпушування підорних шарів ґрунту

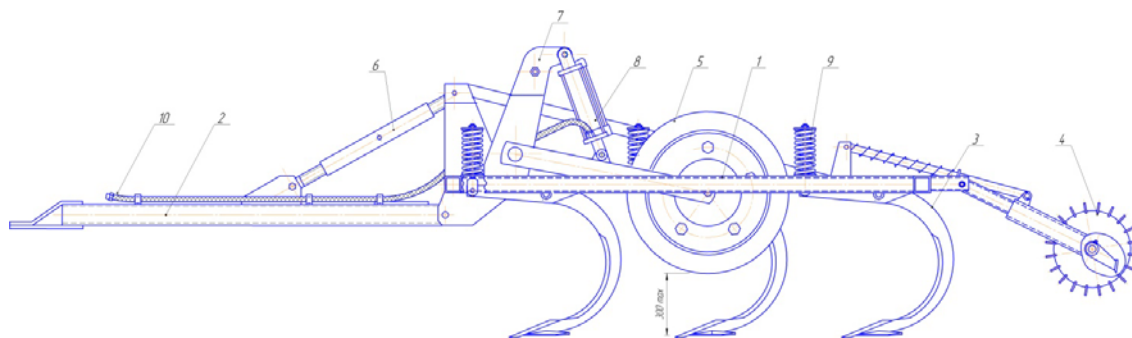
В статті запропонований шлях удосконалення конструкції експериментального комбінованого культиватора для забезпечення розпушування підорної ґрунтової підшви чизельними робочими органами з пружинними запобіжниками.

ґрунт, культиватор, чизельні робочі органи, екологічні складові, конструктивні параметри

Ефективність виробництва будь якої сільськогосподарської культури залежить від якості виконання усіх технологічних процесів, але особлива увага приділяється процесам обробітку ґрунту.

Кіровоградська область відноситься до зони ризикованого землеробства, ґрунти глинисті, важкі, опадів недостатньо. На час осіннього обробітку ґрунти переущільнені $1,5 \dots 1,8 \text{ г/см}^3$. В результаті осіннього обробітку формується глибиста поверхня обробленого поля, яка не сприяє накопиченню, а особливо, утриманню вологи. Другим негативним фактором є ще більш ущільнені підорні горизонти, які не пропускають в нижні шари ґрунту і без того малу кількість опадів. В результаті створюються умови для розвитку негативної екологічної складової процесу - водної ерозії [1,2,3]. Широко застосовувані прийоми безвідвального обробітку ґрунту як дискування та плоскорізнний обробіток також мають свої недоліки. Після плоскорізного обробітку на поверхні поля залишається значна кількість рослинних решток які ускладнюють наступні процеси поверхневого обробітку чи сівби. Дискування ж призводить до інтенсивної деградації ґрунтів – руйнування їх структури [4]. Необхідно зауважити, що в останні роки до складу технологічних процесів у рослинництві все частіше залучаються процеси подрібнення рослинних решток спеціальними машинами. З урахуванням таких можливостей, одним із шляхів вирішення представлених проблем може бути інтенсивне розпушування ґрунтів на глибину більшу за 20 см. з одночасним мульчуванням їх поверхневих шарів подрібненими рослинними рештками. В технічному плані цього можна досягти використовуючи комбіновані ґрунтообробні знаряддя з чизельними робочими органами (рис.1). Масивні чизельні робочі органи з лаповими наральниками та долотами здатні проникати в нижні щільні шари ґрунту і руйнувати ґрунтову підшву сприяючи проникненню вологи вниз.

Також до складу представленого комбінованого знаряддя можуть входити додаткові робочі органи – різного типу борони, дискові чи рубчасті котки та інші [5], які забезпечать передбачену агрономіями дрібногрудкувату структуру поверхневих шарів. Відомо, що згідно агрономічного розміру грудок на поверхні обробленого поля після основного обробітку не повинен перевищувати 50 мм для 80% від загального його об'єму.

- 1 - рама; 2 – причіпний пристрій; 3 – чизельний робочий орган; 4 – рубчастий коток;
5 – колесо; 6 – гвинтова пара; 7 – кронштейн гідроциліндра; 8 – гідроциліндр;
9 – пружина запобіжного механізму; 10 – гідропроводи.

Рисунок 1 - Схема експериментального чизельного культиватора

Конструктивними особливостями представленої машини є також форма та розміри С- подібних чизельних стояків. Передбачається, що великий радіус кривизни (понад 400 мм), гострий (до 25^0) кут входження в ґрунт лапових наральників, а також розташування робочих органів в три ряди запобігатиме зависанню рослинних решток як на самих стояках, так і в просторі між робочими органами. Інтенсивність додаткового розпушування поверхневих шарів ґрунту рубчастими котками регулюється натискними штангами. Для підвищення надійності виконання технологічного процесу та захисту робочих органів від можливої деформації при зіткненні з ґрунтовими включеннями кожен стояк захищений запобіжним пружинним механізмом.

Передбачається, що представлений чизельний культиватор при роботі на швидкостях наближених до 10 км/год. забезпечить якісне розпушування ґрунтів на глибину до 30 см, надійне виконання технологічного процесу і його високу продуктивність.

Список літератури

1. Медведєв В. Чому знижується родючість ґрунтів? / Віталій Медведєв // Голос України.- № 226, 28 листопада 2003 р.)
2. Кукса Л. Ресурсо- й енергоощадні технології обробітку ґрунту та сівби зернових культур / Л. Кукса // Пропозиція.- 2008.- № 4.- С. 118-125.
3. Гречкосій В.Д. Сучасна зарубіжна техніка для ґрунтозахисного землеробства / В.Д. Гречкосій // Аграрна техніка та обладнання.- 2008.-№1.- С. 28-32.
4. Консервирующая и минимальная обработка почвы. Информационное издание фирмы «Монсанто» (США). 1991 г
5. Сало В. М., Гончаров В.В. Оцінка ефективності кришення ґрунту голчастим котком з горизонтальними перемичками при роботі в складі комбінованого знаряддя // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.-Вип. 44; «Механізація сільськогосподарського виробництва»- Т. 2.- Харків, 2006.- С. 172-183.

Одержано 19.03.12

УДК 657

М.О. Созонович, ст. гр. ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості аудиту витрат на підприємствах будівельної галузі

У статті розглянуто особливості діяльності підприємств будівельній галузі та їх вплив на проведення аудиторської перевірки витрат. Виходячи із специфіки функціонування будівельних підприємств, визначено мету, завдання та процедури при аудиті витрат.

аудит, витрати, будівельна галузь, аудит витрат

Сьогодні в умовах фінансової кризи та процвітання тіньової економіки роль аудиту є досить важливою, оскільки саме аудит може підтвердити достовірність фінансової звітності підприємства. Особливої уваги потребують витрати підприємства, адже від ефективності і якості обліку витрат виробництва та правильності калькулювання собівартості продукції залежать загальні результати діяльності. Контроль за витратами, а також їх зниження й оптимізація є одними з основних напрямків удосконалення діяльності підприємства.

Питання аудиту витрат, порядку і організації його здійснення завжди були об'єктом дослідження науковців, у працях яких визначені мета, завдання та загальні підходи проведення аудиторської перевірки витрат підприємства. Існує велика кількість підручників та статей в яких докладно описана загальна методика та організація аудиту витрат. Проте, методика проведення аудиторської перевірки на підприємствах будівельної галузі окремо не розглядається. Дане питання є важливим і потребує детального розгляду і роз'яснення, адже кожна галузь національної економіки має свої особливості, що безумовно впливають на порядок проведення аудиту.

Метою статті є визначення цілі та завдань, опис алгоритму здійснення аудиту та надання рекомендацій щодо проведення аудиторської перевірки витрат на підприємствах будівельної галузі з урахуванням впливу особливостей будівництва на організацію та методику аудиту.

Будівництво – це спорудження нового об'єкта, реконструкція, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт.

Суб'єктами будівництва є підприємства, які надають будівельні послуги (загальнобудівельні та спеціалізовані підприємства). Галузь будівництва має свої особливості, які значно впливають на організацію обліку та методику аудиту. До таких особливостей можна віднести:

- унікальність кожного об'єкта будівництва – яка виявляється в обліку будівельних процесів (розрахунків з постачальниками, обліком обсягів робіт тощо);
- велика тривалість виробничого циклу – у будівництві спостерігаються значні обсяги незавершеного будівництва, об'єкти мають велику собівартість, період будівництва може тривати кілька звітних періодів;
- будівельні об'єкти знаходяться на значній відстані від апарату управління, що вимагає від бухгалтерської служби додаткового контролю за збереженням матеріальних цінностей;

– об'єкти будівництва знаходяться на відкритій місцевості, а тому спостерігається вплив кліматичних умов, що призводить до значних витрат. У бухгалтерському обліку потрібно проводити чітке розмежування природних втрат і втрат з вини матеріальних осіб;

– у будівництві існує велика залежність від суміжників. У завдання обліку входить контроль за дотриманням строків постачання матеріалів, виконання суміжних робіт;

– собівартість будівельних послуг, що надаються, розраховується на основі технічної та кошторисної документації;

– будівельна діяльність підлягає ліцензуванню кожні п'ять років;

– існують особливості інвентаризації будівельних матеріалів;

– специфіка обліку тимчасових не титульних споруд тощо [3, с. 267].

При проведенні аудиторської перевірки витрат будівельного підприємства, аудитор має керуватись законодавчо-нормативними документами, що регламентують облік витрат та формування собівартості будівельно-монтажних робіт, основними серед яких є:

- Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI (із змінами та доповненнями);

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 (зі змінами та доповненнями);

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205 (зі змінами та доповненнями);

- Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт, затверджені Наказом Мінрегіонбуду 31.12.2010 р. № 573 (зі змінами та доповненнями);

- Наказ Держкомстату та Держкомітету будівництва, архітектури та житлової політики України «Про затвердження типових форм первинних документів з обліку в будівництві» від 21.06.2002 р. № 237/5 (зі змінами та доповненнями);

- Правила визначення вартості будівництва (ДБН Д.1.1 — 1-2000), затверджені наказом Держбуду України від 27.08.2000 р. № 174 (зі змінами та доповненнями).

Метою аудиту на будівельних підприємствах є встановлення законності, правильності та повноти обліку операцій, що здійснюються у діяльності такого підприємства.

При аудиті витрат будівельних підприємств необхідно здійснити:

– інвентаризацію будівельних матеріалів;

– перевірку наявності дозволів на здійснення будівельної діяльності;

– контроль порядку формування цін на будівельні послуги та виконання договірних зобов'язань;

– контроль виконання договірних зобов'язань;

– перевірку обліку витрат у будівництві [2, с.355].

Джерелами інформації для аудиту є первинна документація і бухгалтерські записи за рахунками обліку витрат, реєстри бухгалтерського обліку, зокрема, журнал-ордер № 5, картки на замовлення, таблиці з обчислення заробітної плати, відрахувань на соціальні потреби, відповідні дані про послуги допоміжних виробництв, розрахунки амортизації основних засобів.

Крім загальновідомої використовується і специфічна документація: договори із замовниками; журнали обліку виконаних робіт; акти приймання виконаних підрядних

робіт; довідки про вартість виконаних робіт і витрат; лімітно-забірні карти; договори про матеріальну відповідальність тощо.

Таким чином, аудит витрат на будівельних підприємствах доцільно здійснювати за наступними напрямками:

- Інвентаризація будівельних матеріалів. Особливості проведення інвентаризації будівельних матеріалів полягають у тому, що сипучі будівельні матеріали (щебінь, пісок, цемент) важко виміряти, оскільки їх зберігають насипом на спеціальних майданчиках. Тому перед інвентаризацією матеріально відповідальні особи повинні надати їм певну геометричну форму (паралелепіпеда, конуса).

- Перевірка порядку ціноутворення. Система ціноутворення в будівництві базується на нормативно-розрахункових показниках і поточних цінах трудових і матеріально-технічних ресурсів. Тому перш за все зіставляються фактичні ціни підприємства з нормативами. Нормативними показниками є ресурсні елементні кошторисні норми. На підставі цих норм і поточних цін на трудові й матеріально-технічні ресурси визначаються прямі витрати у вартості будівництва. Решта витрат, які враховуються у вартості будівництва, визначається не за нормами, а шляхом спеціальних розрахунків. До таких витрат належать накладні витрати, засоби на зведення і розбирання титульних тимчасових будівель і споруд, додаткові витрати при виконанні будівельно-монтажних робіт у зимовий період та інші.

- Перевірка правильності визначення собівартості та порядку обліку витрат будівельного підприємства. Собівартість будівельно-монтажних робіт – це витрати будівельної організації, безпосередньо пов'язані з виконанням на свій ризик, власними силами за замовленням підприємств, установ, організацій і громадян. Склад витрат, що формують собівартість робіт, регламентований П(С)БО 16 «Витрати». Облік витрат за будівельними контрактами регламентується П(С)БО 18 «Будівельні контракти». Однією з відмітних особливостей формування витрат за будівельними контрактами є те, що загальновиробничі витрати не поділяються на постійні та змінні. І, відповідно, постійні загальновиробничі витрати не підлягають розподілу на постійні розподілені та постійні нерозподілені. Вся сума загальновиробничих витрат поділяється між будівельними контрактами, що виконуються підрядною організацією. Перелік і склад статей калькуляції собівартості робіт встановлюються підприємством. Отже, виробнича собівартість містить виключно виробничі витрати і не містить невиробничих. Невиробничі витрати не включають у собівартість виконаних робіт і відносять безпосередньо на фінансовий результат діяльності підрядної організації.

- Перевірка обсягу виконаних будівельно-монтажних робіт, який визначається на підставі інвентаризації шляхом інструментального вимірювання і підрахунку. Виконані роботи за закінченими частинами конструктивних елементів здаються генеральним підрядником замовнику щомісячно пропорційно обміру і кількості в натуральних вимірниках.

- Перевірка порядку відпуску матеріалів. Відпуск матеріалів має здійснюватися в межах попередньо затверджених лімітів. Ліміти відпуску матеріалів на виконання будівельно-монтажних робіт встановлює плановий відділ під час складання проектно-кошторисної документації. Основою лімітів є затверджені у встановленому порядку виробничі норми витрачання матеріалів на одиницю конструктивного елемента або виду робіт з урахуванням організаційно-технологічних заходів, які покладено в основу затвердженого плану зниження вартості будівництва, відображені у технологічній картці. Зміни до лімітів вносять з дозволу тих осіб, яким надане право їх затвердження. Лімітування видачі матеріалів і дотримання технологічних карток будівництва попереджують створення надмірних запасів і сприяють їх економному використанню [2, с. 348].

Вартість будівельної продукції визначається в розрізі складових (калькуляція собівартості продукції, розрахунок загально-виробничих витрат, розрахунок заробітної плати). Тому, особлива увага при аудиті повинна приділятися правильності складання кошторисної документації.

Отже, будівельній галузі властиві певні особливості, які безпосередньо впливають на організацію та методика проведення аудиторської перевірки. Тому необхідно звернути увагу на законодавчо-нормативні документи, якими регулюється діяльність та регламентується облік витрат будівельних підприємств, а також окрім загальновідомої провести аналіз специфічної документації. До початку проведення аудиту важливо ознайомитись зі специфікою і особливостями діяльності підприємства та врахувати їх при складанні програми аудиту.

Список літератури

1. Давидов Г.М. Аудит : [Підручник] / Г.М. Давидов, М.В. Кужельний [2-ге вид., перероб. і доп.], - К.: Т-во «Знання», 2009. - 495 с.
2. Дікань Л.В. Фінансово-господарський контроль : [Навч. посіб.] – 2010. – 395 с.
3. Зінкевич О.В. Бухгалтерський облік в галузях народного господарства: [навч. посіб.] /О.В. Зінкевич, С.О. Левицька, М.М. Мосійчук та ін. – Рівне: НУВГП, 2006. – С. 456.
4. Никонович М.О. Організація і методика аудиту: [навч. посібник] / М.О. Никонович, К.О. Редько, О.А. Юр'єва; за ред. Є.В. Мниха. – К.: КНТЕУ, 2009. – 472 с.

Одержано 21.03.12

УДК 657.

А.І. Суська, студ. гр. ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості аудиту доходів торговельної діяльності

У статті розглянуто особливості функціонування підприємств торгівлі та з'ясовано їх вплив на організацію аудиту. Наведено особливості аудиту доходів торговельної діяльності та представлено методика аудиту торговельних підприємств.

аудит, доходи, торговельна діяльність, аудит доходів

В умовах фінансової кризи першочерговим завданням українських підприємств є отримання доходу і збереження конкурентоспроможності. Допомогти в цьому може аудит, оскільки функції аудитора не обмежуються лише підтвердженням достовірності даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, в існуючих економічних умовах аудитор має надати ґрунтовні рекомендації щодо підвищення прибутку підприємства. Також з розвитком ринкових відносин підприємства почали, окрім основної діяльності, інвестувати вільні активи у фінансову та інвестиційну діяльність, а це неможливо, коли більшість українських підприємств є збитковими чи їх дохід мінімальний. Тому керівники підприємств усвідомили необхідність суворого контролю за доходами підприємства. Торговельна діяльність в Україні є однією з основних та включає велику кількість діючих підприємств, а тому аудит доходів таких суб'єктів господарювання має вагомe значення та свої особливості – все це обумовлює актуальність обраної тематики.

Вагомий внесок у розгляд організації і методики аудиту торговельної діяльності зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти: А. Бабо, Ф. Вуд, В. Бачинський, М. Білуха, Ф. Бутинець, С. Голов, Г. Давидов, С. Котляров, П. Куцик, Є. Мних, В. Озеран, В. Пархоменко, М. Пушкар, А. Садовников, Л. Солошенко, В. Сопко, Н. Ткаченко, Б. Усач, М. Чумаченко та ін. Але слід відмітити, що, незважаючи на таку кількість наукових праць, на сьогодні питанню аудиту торговельних підприємств не приділяється достатньо уваги, а тому воно потребує подальшого розгляду.

На основі вивчення поглядів вітчизняних і зарубіжних авторів, що наведені в економічній літературі, слід зробити висновок, що аудиторські процедури перевірки доходів торговельного підприємства – це конкретні упорядковані інформаційні операції, що здійснюються за логічною послідовністю дій із застосуванням методів чи методичних прийомів, з метою отримання конкретних результатів щодо оцінки доходів, визначених умовами договору на проведення аудиту. В аудиторській практиці процедури не є обов'язковими для їх включення до договору, вони виконуються залежно від виду й обсягів робіт, майстерності проводити перевірки з метою отримання доказів, що й визначають законність, повноту, достовірність даних бухгалтерського обліку, фінансової звітності тощо. Проте на кожному етапі аудиту мають використовуватися властиві їм аудиторські процедури.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей організації і методики аудиту доходів підприємств, що здійснюють торговельну діяльність.

Дохід – це досить складна й суперечлива економічна категорія, що виконує різноманітні функції. З одного боку, доходи є елементом національного доходу країни, джерелом постійного зростання матеріального й духовного рівня життя суспільства й утворення фінансових ресурсів держав, з іншого – виступають як кінцевий результат роботи окремих підприємств, служать джерелом їхнього подальшого розвитку, поліпшення фінансово-господарської діяльності фірм.

Аналіз літературних джерел дає підстави зробити висновок, що дохід – це виручка підприємства, отримана в результаті проведення операцій із збільшення економічних вигід у грошовому чи матеріальному вигляді. Дане визначення дає найбільш загальне уявлення про доходи.

Згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або погашення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, крім зростання капіталу за рахунок внесків власників, за звітний період [10].

Відповідно до Податкового кодексу всі доходи поділяються на 2 групи:

- дохід від операційної діяльності – у його склад входить дохід від реалізації товарів. Визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості, але не менше, ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі, у тому числі при зменшенні зобов'язань;
- інші доходи (доходи у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, процентів, роялті, володіння борговими вимогами; доходи від операцій оренди, лізингу, суми штрафів та неустойки чи пені тощо) [9].

Багато авторів дають своє визначення поняттю «дохід». В. Дерій вважає, що дохід означає будь-який приплив грошових коштів або одержання матеріальних цінностей [4, с.7].

Метою аудиту доходів є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності, об'єктивності, правдивості й законності відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності доходів та фінансових результатів і донесення цієї істини через аудиторський висновок до користувачів інформації [6].

На організацію проведення аудиту доходів підприємств торгівлі суттєво впливають особливості їх діяльності. Торговельна діяльність – це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб, громадян щодо здійснення купівлі та продажу

товарів народного споживання з метою отримання прибутку. Торгівельна діяльність в Україні регулюється законами України «Про захист прав споживачів», «Про ціни та ціноутворення», «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та ін.

Здійснення торговельної діяльності передбачає ліцензування, патентування та сертифікацію. Правове регулювання торговельної діяльності та її специфіка визначають зміст господарських процесів, які здійснюються тільки на підприємствах торгівлі та впливають на організацію самого бухгалтерського обліку.

На практиці, під час аудиту доходів торговельних підприємств, аудитор стикається з багатьма проблемами, які пов'язані з порядком визнання доходів, протиріччями у законодавчих актах, шахрайством керівництва суб'єктів господарювання.

Під час складання плану та програми аудиту доходів торговельних підприємств необхідно запланувати аудиторські процедури, які б дозволили встановити об'єктивну істину щодо таких тверджень:

- доходи одержані за результатом дійсних операцій у процесі звичайної діяльності;
- відображені у звітності доходи відповідають інформації, узагальненій на відповідних рахунках бухгалтерського обліку;
- доходи відображені на рахунках бухгалтерського обліку, підтверджені відповідними первинними документами;
- доходи відображені у відповідному періоді;
- доходи висвітлені в примітках до фінансової звітності належним чином [6].

Проведення аудиту доходів торговельного підприємства доцільно здійснювати у такі етапи:

- перевірка правових аспектів ведення торговельної діяльності (наявність ліцензій, патентів та строки їх дії);
- перевірка правильності укладання договорів на постачання та реалізацію товарів (строки дії та порядок оплати);
- перевірка правильності визначення торговельної націнки на реалізовані товари з метою визначення їх собівартості;
- перевірка порядку використання реєстраторів розрахункових операцій;
- перевірка правильності відображення в обліку операцій з товарами, що мають особливості (уцінка, дооцінка тощо);
- перевірка визнання, відображення та правильності обліку доходу від товарних операцій;
- перевірка визнання та відображення в обліку доходу від посередницьких операцій в торгівлі;
- перевірка своєчасності розрахунків з покупцями та замовникам, а також наявність та причини заборгованості.

Ґрунтуючись на проведеному дослідженні процесу аудиту доходів торговельних підприємств, можна зазначити, що він є одним з найбільш необхідних видів контролю, які використовуються власником для поліпшення фінансово-господарської діяльності. У зв'язку із постійним розвитком ринкових відносин, у подальших дослідженнях піднятої проблеми необхідно розробляти пропозиції з удосконалення організації і методики проведення аудиту доходів підприємства торговельної діяльності.

Список літератури

1. Аудит: Застосування міжнародних стандартів в аудиторській практиці України. - К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2005.-172 с.
2. Аудит. Методика документування. [Навчальний посібник] / За заг. ред. І.І.Пилипенка. - К., 2003. - 457 с.
3. Давидов Г.М. [та ін.] Аудит: [підручник] / за ред.. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – [2-ге вид., перероб. і доповн.] – К.: Знання, 2009. – 495 с.
4. Дерій В. Проблеми обліку витрат і доходів підприємства та перспективи їх вирішення в Україні / В. Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 7–11.
5. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-ХІІ (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]
6. Іванова Н. А. Організація і методика аудиту [навч. посібник] / Н.А. Іванова, О.В. Ролінський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 216 с.
7. Лисица Т. Доходи и расходы в торговле: ведем учет по-новому / Т. Лисица // Баланс. – 2011.– №32. – С. 46–49.
8. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики / пер. з англ. О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Куликов. – К. : ТОВ «ІАМЦ» АУ «СТАТУС», 2006. – 1152 с.
9. Податковий кодекс України. – К. : ДП «ІВЦ ДПА України», 2010
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]

Одержано 21.03.12

УДК 334.012.5.03.12

Т.С. Кур'ян

Київський національний університет культури і мистецтва

Проблеми розвитку малих підприємств в Україні та деякі шляхи забезпечення їх позитивного розвитку

У даній статті розглядаються проблеми розвитку низької ефективності діяльності малих підприємств в Україні та запропоновані деякі шляхи підвищення ефективності їх діяльності.
підприємство, малий бізнес, малі підприємства

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність даної теми полягає, в першу чергу, об'єктивно важливою роллю малого підприємництва в розвитку економіки України, що для держави є винятково актуальним.

У системі економічних і соціальних відносин більшості держав малий бізнес виконує сьогодні найважливіші функції. Його необхідність і корисність обумовлюється інтересами виробничої ефективності та соціально-економічної стабільності країни. Воно є органічною складовою частиною народногосподарського комплексу України, чи не визначальною рисою якого є взаємозв'язок і взаємозалежність всіх його складових.

Про актуальність цієї тематики свідчать численні праці відомих вітчизняних науковців: К.О.Вашенко, З.С.Варналій, В.Є.Воротін, В.М.Геєць, Е.М.Кужель,

О.В.Лібанова зібраних у Національній доповіді «Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні» [11].

Зокрема в країнах з ринковою економікою малі підприємства відіграють велику роль в стимулюванні технологічних інновацій, створюючи їх у 2-2,5 рази більше, ніж великі компанії.

Дана ситуація в державі характеризує не найкращі часи для його розвитку. Це й фінансово-економічна криза і проблемою дефіциту Державного бюджету України, загострення платіжного і торгового балансів, зниження купівельної спроможності населення, незначна інвестиційна активність також воно не має жодних переваг в кредитній системі тощо.

Але в цей же самий час в малому бізнесі занята велика частка українського населення. Завдяки йому виник і набув свого сучасного вигляду так званий «середній клас» - найважливіший фактор соціально-політичної стабільності сучасного суспільства.

Тому з кожним днем все актуальніше набувають питання про можливі шляхи позитивного розвитку малого підприємства.

Мета статті. Дослідження проблеми розвитку малого підприємництва в Україні, визначення основних проблем та деяких шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Малий бізнес, або мале підприємство є особливим сектором ринкової економіки. В ньому зайнятий численна кількість населення .

Як виявляється із самого визначення, «малий бізнес» -включає у себе індивідуальну трудову діяльність громадян, що мають статус юридичної особи, або не мають його. До них відносять: індивідуальні, приватні, сімейні підприємства, фермерські господарства, які можуть функціонувати на правах малого підприємства і можуть зберегти свій початковий статус [8].

Малі підприємства, без сумніву, відіграють визначальну роль як на мікро-, так і на макро-економічному рівні. Вони спеціалізуються на певному сегменті ринку товарів і послуг тому дуже швидко реагують на кон'юнктуру ринку і надають ринковій економіці необхідної гнучкості.

За характером діяльності у малому бізнесі можна виділити декілька видів підприємств. До першого виду належать індивідуальні або сімейні підприємства. *Індивідуальне* - це підприємство, що засноване на особистій власності окремої особи та виключно на її праці; сімейне ж підприємство засновується на власній праці членів однієї сім'ї, які проживають разом. Отже, такі підприємства передбачають індивідуальну трудову діяльність окремих осіб або сімей. Це можуть бути або сімейні ферми в сільському господарстві, або різні кустарні виробництва, а також різноманітні індивідуальні господарства в сферах торгівлі, обслуговування населення [9].

Згідно із Законом України "Про підприємства" до малих відносяться такі підприємства:

- у промисловості й будівництві - з числом працюючих до 200 чоловік;
- у науці й науковому обслуговуванні - до 100 чоловік;
- в інших галузях виробничої сфери (крім роздрібною торгівлі) - до 50 чоловік;
- у галузях нематеріального виробництва - до 25 чоловік;
- у роздрібній торгівлі - до 15 чоловік.

Згідно з Указом Президента України "Про державну підтримку малого підприємництва" суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності а також юридичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих

за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 70 млн гривень [6].

З врахуванням вищесказаного можна дати наступне визначення малому підприємству: це іманентний елемент системи економічних відносин в економіці ринкового типу, який забезпечує її інноваційну активність і підтримує конкурентне середовище [2].

Мале підприємництво - цілком самостійна і найбільш типова форма організації економічного життя суспільства зі своїми відмітними особливостями, перевагами і недоліками, закономірностями розвитку.

Внаслідок своєї великої кількості, малі підприємства частково впливають на політичний рівень розвитку країни; розширюють ринкові відносини, насамперед у результаті зміни кількості суб'єктів ринку; надають нові робочі місця; відіграють значну роль у технологічних нововведеннях; забезпечують виробництво товарів, виконання робіт і послуг для населення за доступними цінами; вирішують соціальні проблеми ринкового господарства; за своєю природою є антимонопольними та формують конкурентне середовище країни так, як кожне підприємство прагне до індивідуальності, тобто намагається привернути до себе як найбільше споживачів, чим і спонукає зростання економіки країни та виконують інші важливі для господарства функції.

Але за останні роки можна прослідкувати в Україні такі зміни в області малих підприємств [5].

Таблиця 1 – Основні показники розвитку малих підприємств в Україні

Основні показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Частка кількості малих підприємств у загальній кількості підприємств, %	102	98	95	92,9
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	76	72	75	63
Частка прибутку від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу прибутку, %	14,0	16,5	22,9	23,4
Частка збитків від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу збитків, %	42,2	37,6	29,0	30,8
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	32,8	37,3	39,9	41,4

З даної таблиці ми бачимо, що за останні 4 роки позитивних тенденцій на покращення не спостерігається.

Якщо порівняти показники 2009 та 2010 років по кількості підприємств на 10 тис. осіб, то бачимо, що показник 2010 року зменшився на 12 %.

Також можна прослідкувати, що найбільших збитків до загальної кількості малих підприємств було отримано, в порівнянні з минулими роками, саме в 2010 році.

Тобто прийняття нового податкового кодексу призвело до значного призупинення та закриття малого підприємства. Частка банкрутств цього бізнесу завжди вище, оскільки, йдучи на ризик, підприємець вирішує досить складну проблему конкурентоздатності продукції, що випускається. Починаючому підприємцеві на

самому початку треба провести свою роботу при більш високих витратах, ніж підприємцеві вже існуючої фірми. Початкова вартість ставить фундаторів фірми в не вигідне положення в порівнянні з діючою фірмою. Але часто мале підприємство банкрутує не повністю, що досить важливо, а лише викупляється більш великою фірмою.

У зв'язку з цим можна виділити три моделі розвитку малого бізнесу:

- повільне розширення ділової активності;
- швидкий розвиток малих підприємств і перетворення їх в середні, а потім у великі компанії;
- збереження масштабів діяльності на досягнутому рівні [13].

За даними офіційної статистики, у сфері малого підприємництва в Україні станом на 1 січня 2011 р. діяли 151,4 тис. підприємств, які забезпечували 7% ВВП. У той же час, у сусідніх з Україною Чехії, Словаччині та Угорщині, частка малих підприємств у ВВП визначалася на рівні 30-40%.

Основні проблеми, що стоять на шляху ефективної діяльності малого підприємства:

- труднощі започаткування бізнесу, особливо на стадії переходу від реєстрації до початку діяльності;
- неоднозначність та суперечливість чинної нормативно-правової бази;
- проблемна система бухгалтерського обліку та звітності;
- слабкість інфраструктури малого підприємництва;
- низька ефективність системи управління;
- низькі темпи реформування власності;
- некомпетентність працівників та керівництва;
- неефективна приватизація;
- продукція та послуги малого підприємства не конкурентоспроможні;
- відсутність доступної (початкової) бізнес освіти;
- неефективна система підбору персоналу тощо.

Також головною проблемою є низький рівень процесів інформатизації та інноваційних технологій. Лише кожне 4-те підприємство - суб'єкт підприємницької діяльності в цілому по Україні здійснювало валові капітальні інвестиції, а серед малих підприємств - кожне 5-те. З кожних 100 підприємств здійснювали витрати на інформатизацію тільки 12-14 підприємств, а серед малих таких підприємств налічується тільки 8. Лише одне з 274 підприємств (0,37% до загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності) здійснювало витрати на технологічні інновації у 2007 році, а серед малих підприємств цей показник склав одне підприємство з 997 підприємств або 0,1% до загальної кількості малих підприємств в Україні. Територіальна структура кількості малих підприємств за регіонами характеризується нерівномірністю їх розподілу. Із загальної кількості малих підприємств, що здійснювали свою діяльність в країні, більше половини припадає на 7 регіонів України (зокрема, у 2007 році м. Київ (19,5% від загальної кількості малих підприємств країни), Донецьку (8,0%), Дніпропетровську (6,7%), Харківську (6,3%), Львівську (5,7%), Одеську (5,3%) області та Автономну Республіку Крим (5,0%)) [11].

Положення в якому перебувають на даний час малі підприємства не найкраще так, як в країні дуже розвинута корупція, яка найбільше впливає на малий бізнес.

Зрозуміло, що у короткостроковий період усіх проблем, щодо малого підприємства вирішити не вдасться. Але запропонуємо деякі шляхи з котрих необхідно почати.

Підприємства, особливо малі, фінансують свій подальший ріст із прибутку. *Прибуток* — це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємства на вкладений капітал, відображає всі види прибутку від різних видів діяльності, отриманого

підприємством в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах протягом звітного періоду як на території України, так і за її межами.

На нашу думку підприємство повинно залишати більшу частину доходу, тоді загальний рівень інвестицій значно збільшиться. Також в кожному регіоні повинні працювати навчально-консультаційні центри, які б ефективно функціонували та надавали підтримки малому підприємництву з таких питань як маркетинг, оподаткування, підготовки бізнес-планів. Не потрібно забувати про обмін досвідом серед підприємств, що дозволить значно покращити якість виробничих процесів, при цьому не затрачаючи значних ресурсів. Внесення відповідних змін та доповнень до законів України "Про підприємництво", "Про підприємства в Україні", "Про власність", вирішать питань щодо організаційного забезпечення малого підприємництва, насамперед: розробити та прийняти цільові і регіональні програми розвитку та підтримки малого підприємництва з відповідним фінансовим та організаційним забезпеченням. Створити спеціалізовану банківську установу або установи з кредитування малого підприємництва які б надавалися з сприятливішими умовами для підприємства так, як на даний час фонди фінансування є дуже обмеженими і більшість малих підприємств не мають змоги забезпечити цінну заставу. Дуже допоможуть цільові програми, які на даний час відсутні і не використовуються.

Дані пропозиції перегукуються з рекомендаціями Міжнародної фінансової корпорації (МФК), основні з яких:

- пояснити та обмежити процедури ліцензування;
- обмежити та спростити урядові нормативні акти;
- перейти до загальних міжнародних засад бухгалтерського обліку.

Реалізація таких заходів за умов економічної стабілізації створить кращі умови розвитку підприємства, вирішить соціально-політичні завдання, забезпечить додаткові надходження до бюджету, підвищити рівень конкуренції серед вітчизняних товаровиробників та зменшить тенденції до соціальної диференціації населення.

Висновки. Отже, з вище наведеного, можна сказати, що сьогодні провідну роль у створенні ефективного недержавного сектора відіграють малі підприємства. Хоча їх розвиток відбувається нерівномірно і вони, так і не посіли належного місця у структурі національної економіки. Але, якщо будуть успішно прийняті запропоновані шляхи на покращення, то можна сказати, що малі підприємства в Україні матимуть великі резерви і великі перспективи. Тому, що в них значно більш виражена, ніж у великих підприємств, здатність до саморегулювання, самовідтворення. Саме вони можуть забезпечити переведення ресурсів у найбільш ефективні сфери і тим самим об'єднають процеси структурної політики і формування ринку.

Список літератури

1. Білоус Г.П. Розвиток малого підприємництва в Україні // Економіка України. – 2002. – №2 – С.34-36.
2. Блинов А.П. Мале підприємництво: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 336 с.
3. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства: Навч. Посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації. Друге видання, виправлене і доповнене - К.: „Каравела“; Львів: „Новий світ -2000“, 2001. - 298с.
4. Варналій З.С. Тенденції становлення малого підприємництва в Україні // Ринкові перетворення. – 2003. – № 7. – С. 58-64.
5. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
6. Закон України "Про підтримку малого підприємництва" від 19.10.2000р. №2063-III.
7. Кубай Н.Є. Фінансові аспекти державної підтримки малого бізнесу в Україні // Регіональні перспективи. – 2002. – №5-6. –С. 91-93.
8. Основи бізнесу Кісельов А.П. - Підручник. - Київ.: Вища школа, 1997., - 191 с.
9. Основи економічної теорії. Ніколенко Ю. В. – Режим доступу <http://ukrlibrary.com.ua/books/22/10-15/51102.html>.
10. Прокопов Ф.Ю. Причини гальмування розвитку підприємництва в Україні // Економіка, фінанси,

- право. – 2003. – №1. – С.12-16.
11. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / [К.О.Ващенко, З.С.Варналій, В.Є. Воротін, В.М.Геєць, Е.М.Кужель, О.В.Лібанова та ін.]. – К., Держкомпідприємництво, 2008. – 226 с.
 12. Реверчук С.К. Малий бізнес: методологія, теорія і практика Навчальний посібник – К.: ІЗМН, 2000. – 192 с.
 13. Розвиток малого підприємства в Україні. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://otherreferats.allbest.ru/economy/00111223_0.html.
 14. Руденко Г.Г. Теорія і практика сучасної підприємницької діяльності // Персонал. – 2003. – №1 – С.86-88.
 15. Четвернина Т.П. Розвиток малих підприємств // Персонал. – 2003. – №6 – С.78-83.

Т. Курьян

Проблеми розвитку малих підприємств в Україні і деякі шляхи забезпечення їх позитивного розвитку

В даній статті розглядаються проблеми розвитку низької ефективності діяльності малих підприємств в Україні і запропоновано деякі шляхи підвищення ефективності їх діяльності.

T. Kurjan

Problems of small enterprises in Ukraine and some ways to ensure their positive development

This paper addresses the problem of low efficiency of small enterprises in Ukraine and suggested some ways to improve their performance.

Одержано 22.02.12

О. С. Оврашко, ст. гр. ОА-09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Наслідки фінансової глобалізації в Україні

У статті проаналізовано основні тенденції фінансової глобалізації, а також розглянуто причини та переваги, які надають глобалізаційні процеси для економіки України.

глобалізація, фінанси, складові фінансової глобалізації, кризові явища, переваги і ризики фінансової глобалізації

Постановка проблеми та її актуальність. Фінансова глобалізація є складним та багатофакторним процесом і визначається багатьма чинниками. У зв'язку з цим існує безліч різноманітних підходів щодо вивчення цього процесу. Так, у наукових працях досліджують окремо процеси міжнародного руху капіталу, міжнародної фінансової інтеграції та фінансової глобалізації. Економічна й фінансова глобалізація – ключовий процес розвитку світової економіки кінця ХХ – початку ХХІ ст., наслідком якого з'явилися такі принципово нові явища, як глобальна економіка і глобальний фінансовий ринок [6].

Безперервні процеси фінансової глобалізації породили ряд проблем, таких як ускладнення глобального фінансового ринку та посилення взаємозалежності економік різних країн від глобального фінансового ринку. Це посилює загальну нестабільність

цієї складної системи та підвищує економічні ризики, що особливо впливає на країни, що розвиваються. До цих країн відноситься і Україна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретичних аспектів фінансової глобалізації є предметом дослідження чималої кількості закордонних та вітчизняних вчених. Серед них можна відмітити роботи таких закордонних авторів, як Баель Л., Коуз М. А., Мішкін М. С., Обстфельд М., Сорос Дж., Тейлор А., та інші. До основних російських фахівців в даному напрямку відносяться Макушкін А., Маркіян Я. М., Хомініч А. П. До найбільш відомих вітчизняних науковців, що вивчають сучні процеси міжнародної фінансової інтеграції та фінансової глобалізації відносяться Моринець С. Я., Міщенко В. І., Рогач О. І., Шевченко В. Ю. та інших, велика кількість і різноманітність публікацій яких свідчить про складність цих питань [5], [8].

Цілі статті. Виходячи з поставленої проблеми, завданням цієї статті є вивчення причин і проявів фінансової глобалізації, вивчення її наслідків, та обґрунтування заходів щодо запобігання негативним проявам глобалізації та виявлення переваг України в цих умовах.

Виклад основного матеріалу. Термін „глобалізація” уперше введено в науковий обіг Т. Левітом у 1983 році. Він визначав „глобалізацію” як феномен злиття ринків окремих продуктів, що виробляються ТНК. І хоча глобалізація є новітньою тенденцією у суспільному житті, дехто з фахівців вважає, що наприкінці ХХ століття розпочалася друга ера глобалізації [6].

Загалом, дослідження процесів економічної глобалізації призвели до формування двох основних підходів – прихильників і критиків глобалізації. Відповідно, ставлення до процесів фінансової глобалізації різне – від позитивного, згідно з яким фінансова глобалізація створює численні вигоди, до негативного, згідно з яким вигоди фінансової глобалізації привласнює невелика кількість економічно розвинених країн, а для країн, що розвиваються, глобалізація має наслідком підвищення залежності від світових фінансових ринків [5].

Внаслідок процесів економічної і фінансової глобалізації сформувався очевидний соціально-економічний розрив між невеликою групою постіндустріальних країн („глобальними лідерами”) та іншими країнами світу („глобальними аутсайдерами”). Це, на думку Д. Лук’яненка та О. Мозгового, все більше поглиблює диспропорції розвитку між різними країнами внаслідок глобальної взаємозалежності фінансових ринків [4].

Зокрема, на 20% населення світу, яке живе в економічно розвинених країнах, припадає 86% світового ВВП, а на найбідніші 20% – тільки 1% ВВП [1], [12].

Складовими фінансової глобалізації є: глобальні фінансові ринки, глобальні фінансові субєкти (ТНК, транснаціональні банки, центральні банки тощо), глобальні фінансові інструменти як глобальні продукти, які є об’єктом купівлі-продажу на глобальних фінансових ринках (гроші, інвестиції, цінні папери, кредити тощо), технології фінансової глобалізації (глобальні фінансові стратегії, глобальні фінансові мережі, фінансові інновації тощо) [10].

До показників, що вимірюють рівень фінансової глобалізації, відносять кількість закордонних депозитів, що є у фізичних осіб і небанківських інститутів країни; потоки портфельних інвестицій; кількість депозитів в іноземній валюті. Зростання даних показників як у розвинутих, так і в країнах, що розвиваються, свідчить про підвищення ступеня фінансової глобалізації [9].

За підрахунками міжнародного економічного форуму, Україна займає 44 місце в загальному індексі глобалізації країн. Торгівля є її сильною категорією: показник відкритості для торгівлі вище середнього, а також високий відсоток торговельних надходжень (експорт + імпорт) у ВВП (111%, тоді як середній показник в індексі складає 99%). Проте позитивний ефект від цих двох показників нівелює оцінка „нижче

середнього” відносно тарифних і нетарифних бар'єрів, зручності для міжнародної торгівлі і розрахункових обмежень [11].

Загалом, аналіз переваг і ризиків фінансової глобалізації для ринку України на сучасному етапі виявило наступні важливі переваги, які полягають в: розширенні зв'язків з основними учасниками глобального фінансового ринку; збільшенні інвестицій; збільшенні фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових організацій (зокрема, МВФ); збільшенні доступу до нових технологій, зокрема, технологій операцій на фінансовому ринку [2], [6].

З іншого боку, фінансова глобалізація створює для економіки України серйозні ризики і загрози, зокрема [9]:

- вигоди фінансової глобалізації розподіляються нерівномірно, і економічно розвинені країни мають більше можливостей скористатися ними, ніж країни з транзитивною економікою, зокрема, Україна;

- випереджальний розвиток глобального фінансового ринку підвищує залежність країн з транзитивною економікою від змін на глобальному ринку, а можливості української держави впливати на цю залежність зменшуються;

- залежність національного фінансового ринку від глобального посилює процеси вивезення капіталу, збільшує зовнішній борг і, внаслідок цього, може призводити до втрати економічного суверенітету держави;

- зростання складності системи глобального фінансового ринку підвищує загальну нестабільність цієї системи, а мобільність фінансового капіталу стає передумовою фінансових криз, які через взаємозв'язки національного і глобального фінансових ринків можуть поширюватися в Україні.

Отже, одним з основних завдань України за умов фінансової глобалізації є ефективне використання переваг від інтеграції до глобального фінансового ринку та одночасне обмеження наслідків такої інтеграції. Для цього потрібний не тільки ґрунтовний аналіз процесів на глобальному фінансовому ринку, а й ефективне прогнозування тенденцій подальшого функціонування цього ринку та його впливу на національні фінансові ринки.

Тому процеси інтеграції України у світовий та європейський фінансові ринки потребують вироблення власної стратегії розвитку національного фінансового ринку, в основі якої має бути використання сучасних фінансово-кредитних технологій, адаптованих до специфічних умов національної економіки, а також гармонізація української законодавчої бази щодо фінансових ринків з європейським та міжнародним законодавством.

Висновки. Підбиваючи підсумок, слід зауважити, що Україна поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків і наслідки глобалізаційних процесів стають дедалі відчутнішими для української фінансової системи. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної економічної та фінансової систем країни. Зважаючи на той факт, що чим могутніша фінансова система країни, тим більше позитивних результатів вона може отримати від процесу глобалізації, в Україні слід виробити політику, що здатна протистояти викликам фінансової глобалізації, запобігти негативним наслідкам цього процесу. Насамперед з метою збереження стабільності на національному фінансових ринках необхідна чітка система впливу держави на рух фінансових потоків у країні та приплив іноземного капіталу. Україна не може уникнути втягнення у глобалізаційні процеси, тому фінансову політику держави треба формувати відповідно до факторів розвитку глобалізації, аби знешкодити можливі негативні наслідки та максимізувати вигоди від процесу фінансової глобалізації.

Список літератури

1. Анилионис Г. П., Зотова Н. А. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации. – М.: Междунар. отношения, 2005. – С. 458.
2. Бакаєв О. Л. Розвиток фінансових ринків в умовах глобалізації (спеціальність 08.05.01 – Світове господарство та міжнародні економічні відносини): Дис. канд. екон. наук. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 108.
3. Козоріз Г. Г. Вплив глобалізації на становлення і розвиток фінансових ринків в Україні // Регіональна економіка. – 2002. – №4 (26). – С. 162.
4. Лук'яненко Д., Мозговий О. Фінансово-інвестиційна асиметрія глобального економічного розвитку // Ринок цінних паперів України. – 2006. – №11–12. – С. 3–4.
5. Макушкин А. Г. Фінансова глобалізація // Вільна думка 21 століття - 2003р. № 10 – с. 30-43
6. Мошенський С.З. Фінансова глобалізація: загрози і переваги для інвестиційної безпеки України // Наукові праці Житомирського державного технологічного університету.- 2008.
7. Савчук Н. Глобалізаційні процеси на світовому фінансовому ринку // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №11–12. – С. 21.
8. Сорос Дж. О глобализации. – М.: Эксмо, 2004. – С. 5.
9. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 83.
10. Трофимова Т. С. Фактори розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації // Наукові праці Донецького національного технічного університету, Вып.2, Т.2.
11. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/378/>
12. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

Одержано 22.03.12

УДК 657

А.С. Чмаріна, студ. гр. ОА-10 Т

Кіровоградський національний технічний університет

Методика аудиту розрахунків з покупцями і замовниками

У статті представлено методику аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. Визначення мети, завдань, джерел інформації та етапів аудиту даного об'єкту обліку буде корисним і теоретикам і у практичній діяльності аудиторських підприємств

аудит, розрахункові операції, розрахунки, покупці, замовники

Розвиток України на сучасному етапі характеризується становленням реальної ринкової економіки, її інтеграції у систему міжнародних економічних відносин, виникненням нових підприємств, різних фондів. До розвитку економіки залучаються зовнішні та внутрішні інвестиції, кредити, проводяться емісії цінних паперів, а тому учасники цих процесів потребують достовірної інформації про фінансово-майновий стан, перспективи розвитку та фінансову стабільність суб'єктів господарювання.

Подання достовірної та неупередженої інформації зацікавленим особам забезпечується через проведення аудиту, про що свідчить досвід зарубіжних країн, а також робота вітчизняних аудиторів.

Аудит проводиться шляхом незалежної перевірки фінансової звітності та висловлення думки аудитора щодо її достовірності, повноти і законності відображених господарських операцій. З розвитком ринкових відносин потреби щодо аудиторських послуг зростають, а отже, розширюються рамки тлумачення аудиту.

Аудит розрахунків з покупцями і замовниками залишається досі не повністю обстеженою ланкою аудиту, тому дослідження в цьому напрямку є досить важливими і необхідними.

Метою статті є розкриття сутності та методики аудиторської перевірки розрахунків з покупцями і замовниками.

Ми погоджуємося з думкою Ткаченко Ю.А., що основною метою аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є надання аудитором обґрунтованого висновку щодо законності, достовірності, доцільності операцій з вітчизняними та іноземними покупцями та замовниками. Аудитором встановлюється правильність та повнота відображення в облікових документах інформації про розрахунки із контрагентами, перевірка правильності списання заборгованості по розрахункам з покупцями та замовниками, строк позовної давності якої минув, а також підтвердження правильності та повноти відображення в обліку і звітності своєчасності розрахунків підприємств з покупцями і замовниками, шляхом надання аудитором відповідного висновку. [3, с.6]

Основними етапами при здійсненні аудиторської перевірки розрахунків з покупцями і замовниками є:

- перевірка правильності обліку, загальне ознайомлення з розрахунками;
- визначення реальності відображеної в балансі дебіторської та кредиторської заборгованості;
- перевірка обліку розрахунків;
- перевірка наявності та списання дебіторської та кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позовної давності;
- визначення простроченої дебіторської заборгованості та порядок її списання;
- перевірка обґрунтованості та правильності списання іншої заборгованості.
- підтвердження достовірності заборгованості, відображеної у балансі підприємства

Перевірку стану розрахунків з покупцями і замовниками рекомендується починати з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків. Враховуючи те, що самі підприємства інвентаризацію розрахунків, як правило, здійснюють неякісно, цю роботу повинен організувати аудитор. Інвентаризація розрахунків полягає у виявленні на основі відповідних документів залишків та ретельній перевірці обґрунтованості сум, які вказані на рахунках. Реальність балансу може бути забезпечена тільки в результаті ретельної перевірки (інвентаризації) всіх його статей. В акті результатів інвентаризації розрахунків слід вказати назви проінвентаризованих рахунків, записати суми непогодженої і простроченої дебіторської заборгованості та безнадійних боргів. За названими видами заборгованості до акта інвентаризації розрахунків має прикладатися довідка із зазначенням суми заборгованості, за що та числиться, з якого часу і на підставі яких документів. [1, с.134]

Аудит розрахункових операцій починають з аналізу правильності оплати за відвантажені матеріальні цінності, а також повноти списання відвантажених цінностей.

Під час перевірки необхідно встановити, чи правильно відображені за статтями балансу відповідні залишки заборгованості. Для цього порівнюють залишки за кожним видом розрахунків на одну і ту саму дату з даними аналітичного обліку із залишками за синтетичним рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», Головною книгою і балансом. [2, с.19] За наявності розходжень слід перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості за кожним покупцем чи замовником.

Такі розходження можуть відобразитися через занедбаність обліку розрахункових операцій або у результаті зловживань.

Під час перевірки розрахунків із покупцями встановлюють: чи укладені договори поставки продукції, чи правильно вираховуються суми, належні підприємству за прийняту покупцями продукцію. Також, перевіряють повноту і своєчасність розрахунків покупців за прийняту ними продукцію. З цією метою проводять інвентаризацію розрахунків, висилають копії картки аналітичного обліку розрахунків (контокорентні виписки) при розрахунках з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). Підприємство-дебітор повертає картку протягом 10 днів із дня одержання. З покупцями з цього самого міста складається акт взаємозвірки [1, с.295]

У підручнику Ф.Ф. Бутинця зазначено, що методика здійснення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, повинна розроблятися за єдиною схемою та охоплювати:

- перелік основних нормативних документів – включає закони, положення з бухгалтерського обліку, методичні вказівки, інструкції ДПА тощо, якими повинен керуватись аудитор при перевірці розрахунків з покупцями та замовниками;
- опис альтернативних облікових рішень – опис різних варіантів таких рішень дозволяє аудитору при необхідності порівняти їх з варіантом, який застосовується клієнтом, та виконати необхідний аналіз або дати рекомендації щодо покращення ведення обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- перелік первинних документів – дозволяє аудитору зробити висновок про стан етапу реєстрації господарських операцій в первинному обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- реєстри аналітичного і синтетичного обліку та звітність – з'ясовують наявність їх відповідних форм обліку (журнально-ордерної, меморіально-ордерної, журнальної форми, журнально-головної, спрощеної тощо);
- класифікатор можливих порушень – містить перелік порушень, які найчастіше трапляються в обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- довідник аудитора для складання програми перевірки – містить необхідні питання, які потрібно включити до плану перевірки. Ці питання направлені на виявлення можливих порушень в організації обліку, оформленні документів, доповненні звітності, внутрішнього контролю. Довідники доцільно складати у вигляді таблиць з варіантами відповідей та висновками;
- методи збирання аудиторських доказів – спостереження за інвентаризацією або участь в ній; спостереження за виконанням господарських або бухгалтерських операцій; усне опитування; одержання письмових підтверджень; перевірка документів, одержаних клієнтом від третіх осіб; перевірка документів клієнта; перевірка арифметичних розрахунків; проведення аналізу;
- опис контрольних процедур – використовується для виявлення можливих порушень або зловживань в обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

При проведенні аудиту розрахунків з покупцями та замовниками використовують метод стратифікації. Він дозволяє найбільш ефективно побудувати ведення аудиту відповідно до особливостей обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Під стратифікацією слід розуміти процес розподілу генеральної сукупності на більш дрібні підсукупності, кожна з яких має свою власну характеристику. Стратифікація дозволяє аудитору, який очолює аудиторську групу, правильно організувати роботу всієї групи, скерувати свої зусилля на ті дані, що містять найбільший ризик.

У даній статті було досліджено головні аспекти проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, основні методи і процедури, які застосовуються під час

його здійснення. Розглянута методика буде ефективною при здійсненні перевірки розрахунків з вітчизняними покупцями і замовниками.

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит. [Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] // Франц Францович Бутинець [3-тє вид., доп. і перероб.] – Житомир: ПП «Рута», 2005. – 512с.
2. Волошинова Т.В. Методика і методи проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями і замовниками. // Т.В. Волошинова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 10. – С. 19-20.
3. Ткаченко Ю.А. Аудит дебіторської заборгованості // Ю.А. Ткаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 5. – С. 6-8.

Одержано 22.03.12

УДК 657

А.О. Бродська, магістрант гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Історичний аспект розвитку методології оцінки в системі бухгалтерського обліку

Стаття присвячена проблемам застосування оцінки в системі бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності, зокрема з'ясуванню сутності оцінки як елемента методу бухгалтерського обліку та виявленню тенденцій її розвитку як методологічної складової бухгалтерського обліку.

оцінка, облікова політика, історичний аспект розвитку методології обліку, фінансова звітність, підходи до оцінки за різними обліковими школами

Бухгалтерський облік відповідно з його сутністю та цільовою спрямованістю реалізує пізнавальну функцію, зокрема стосовно визначення оцінки облікових об'єктів та їх представлення у фінансовій звітності. Протягом всієї історії бухгалтерського обліку вчені намагались знайти справжню цінність об'єктів обліку.

Сутність та функціональне значення оцінки в бухгалтерському обліку постійно змінюється. Перш за все, це пов'язано з його історичним розвитком, розширенням сфери застосування інформації, що формується в системі обліку, з постійним збільшенням аналітичних можливостей самого обліку. Сучасний бухгалтерський облік - це не просто реєстрація інформації, а її обробка і систематизація з використанням специфічних прийомів і методів. Довгий час теорія і практика обліку не передбачали можливості формування вартості об'єктів безпосередньо в системі обліку. Для «традиційної» бухгалтерії оцінка надходила зовні і підлягала обліку як і інші облікові об'єкти. Такий підхід до розуміння оцінки панував в умовах, коли бухгалтерія передбачала лише констатацію фактів господарського життя, користувалась лише зовнішніми даними та не надавала інформацію різним групам користувачів. У сучасних умовах оцінка з «технічного елементу» трансформувалась у функціональне завдання обліку, і саме в системі бухгалтерського обліку має знайти відображення.

В умовах трансформування облікової системи України у напряму безпосереднього

застосування МСФЗ проблематика оцінки є надзвичайно актуальною, що обумовлено безпосереднім впливом застосовуваних методів на показники фінансової звітності та можливістю їх вибору на мікрорівні.

Питанням оцінки в бухгалтерському обліку присвятили праці вітчизняні та закордонні вчені: Ф.Ф. Бутинець, М.Ф. Ван Бреда, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, В.В. Ковальов, В.М. Костюченко, М.Д. Корінько, М.В. Кужельний, М.І. Кутер, Л.Г. Ловінська, Н.М. Малюга, М.Ю. Медведєв, М.Р. Метьюс, К.Ф. Обербрінкман, В.Ф. Палій, М.Х.Б. Перера, М.С. Пушкар, В.Я. Соколов, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Е.С. Хендріксен, Ч.Т. Хорнгрен, В.Г. Швець, І.Й. Яремко та інші. Незважаючи на достатньо високий рівень відпрацьованості проблематики оцінки в системі бухгалтерського обліку, питання її сутності все ще залишається дискусійним як на теоретичному рівні так і з точки зору облікової практики при її використанні у процедурі формування фінансової звітності. У цьому зв'язку є доцільним застосувати метод ретроспективного накладання на сучасну методологію обліку виявлених дослідженням бухгалтерських стереотипів, що належать до різних стадій еволюційного розвитку, але мають властивість повторюватися. Відповідно, за мету при написанні даної публікації поставлено з'ясувати сутність оцінки та тенденції що склалися історично у її розвитку.

У переважній більшості навчально – методичних та наукових праць оцінку визначають як складову методу бухгалтерського обліку. Більшість авторів доводить, що оцінка є невід'ємним елементом методу бухгалтерського обліку, адже в обліку знаходять відображення лише ті факти, які одержали грошову оцінку. Однак, поряд з розумінням оцінки як атрибуту бухгалтерського обліку спостерігається неоднозначність трактування та різні підходи до її визначення.

Для з'ясування сутності оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку розглянуто етимологічний та філософський аспекти цієї категорії. Згідно із словником російської мови С.І. Ожегова оцінка –це думка про цінність, рівень або значення будь – чого [4].

Оцінка за загальним філософським трактуванням [6] – це процес усвідомлення позитивної чи негативної значимості будь-яких господарських явищ, результатів праці, форм виробничо-трудова діяльності, матеріальних вчинків, здобутків господарювання для задоволення людських потреб, інтересів, цілей суб'єкта. Тобто, за філософським трактуванням, оцінка об'єкту пов'язується з цілями суб'єкта, що свідчить про її суб'єктивний характер.

У довідковій літературі економічного та облікового профілю мають місце різні визначення оцінки. Навіть на рівні довідкової літератури представлені визначення свідчать про складність категорії та її значення для системи облікового спостереження.

Малюзі Н. [1, 2] проведене дослідження за використанням історичного і логічного загальнонаукових методів дозволило зробити висновок, що в історії бухгалтерського обліку немає іншого такого ж складного питання, як проблема оцінки. З висновком цього науковця ми згодні.

На підставі вивчення результатів ґрунтового дослідження Соколова Я.В. стосовно історії розвитку бухгалтерського обліку [5] у даній публікації зроблено спробу висвітлити історичні аспекти розвитку методології оцінки як елементу бухгалтерського обліку.

Соколов Я.В. у процесі дослідження особливостей національних облікових шкіл та характеристики обліку відповідно до етапів його розвитку та дослідників, що здійснили найбільш вагомий внесок приділяє увагу саме підходам до оцінки.

При дослідженні особливостей італійської бухгалтерії (Л. Пачолі) він зазначав, що облікова практика того часу знала різні варіанти стосовно оцінки. Так, в компанії Бені товари оцінювалися лише за поточними ринковими цінами, а в компанії Датіні

власні товари показувалися за ціною придбання або за ринковими цінами; якщо останні були нижчі, різниця відносилася на рахунок Збитку по товарах. Комісійні товари і товари, прийняті на зберігання, обліковувалися лише в натуральному виразі. Я.В. Соколов акцентує увагу на тому, що у вченні Л. Пачолі ми знаходимо дві суперечливі рекомендації стосовно оцінки: максимально високі ціни придбання та собівартість. Застосування першого підходу приводило до систематичного завищення величини капіталу і заниження суми прибутку. За висновком Я.В. Соколова, у результаті знайомства з Трактатом (основна праця Л.Пачолі) Пачолі в поточному обліку передбачає оцінку за собівартістю.

Облік, за думкою Дюмарше, - представника французької облікової школи - чисто економічна, а не юридична доктрина, зворотній бік політичної економії. Його предмет має політекономічний зміст — вартість та бухгалтерський — оцінку. У бухгалтерському обліку чисто економічна категорія отримує кількісну оцінку. Проте, саме тому що оцінка є предметом, а не метою обліку (погляд Ф. Бести) і завдана бухгалтерському обліку ззовні, вона є не результатом творчості бухгалтера, а лише дозволяє йому об'єднати різні об'єкти, що потрапили до кола його уваги.

Лише оцінка (вартість) є загальною, властивою всім об'єктам субстанцією. Поза оцінкою (вартості) немає і обліку.

Для французьких авторів характерні три підходи до оцінки: економічний (важлива майбутня цінність майна — дисконтування як метод оцінки); юридичний (важлива поточна цінність майна — індексування як метод оцінки); бухгалтерський (важлива ціна придбання — номіналізація як метод оцінки). Економічна оцінка — це оцінка адміністрації, юридична — кредиторів, бухгалтерська, — податкових органів. Перша майже завжди оптимістична, друга песимістична, а бухгалтерський баланс - нетто приховує від третіх осіб реальну вартість цінностей. Дуже важливим є те, що на цьому етапі розвитку методології акцентовано, що оцінка є мультिवаріантною і застосування методу обумовлено користувачами інформації та їх інтересами.

Надбанням німецької облікової школи кінця XIX сторіччя Я.В. Соколов вважає поділ бухгалтерії на виробничу та торгівельну. Перша знайшла своє обґрунтування у балансоведенні, а друга – у процедурі калькулювання. Я.В. Соколов при здійсненні порівняльного аналізу національних облікових шкіл відповідно до прийнятої позиції стосовно оцінки акцентував увагу на різному рішенні проблем.

Зростання промисловості і поширення акціонерних товариств привели до стрімкого розвитку теоретичної думки. Наприкінці XIX і на початку XX ст. народився оригінальний напрям — балансоведення. Виникнення балансоведення було обумовлене пропагандою балансу як базової концепції бухгалтерського обліку. Сучасна теорія балансу ґрунтовно досліджена Ф.Обербрінкманном з акцентуванням уваги на проблематику оцінки за умови використання динамічного або статичного його трактування [3].

Я.В. Соколов розглядав наукові підходи вітчизняних вчених та виокремлював їх базові концепції серед іншого і стосовно оцінки. Так, принциповим у цьому зв'язку є підхід І.П. Русіяна, який вважав, що оцінка надається бухгалтерії зовні і її вибір не є справою бухгалтерів. Такий підхід можливо визначити як традиційний, що панував у вітчизняній теорії та практиці до XXI і приблизно якого є дотепер.

Вагомий внесок до розвитку теорії обліку здійснив Гомберг. Ним розглянуто бухгалтерський облік як складову науки економіології, що вивчає стан господарських засобів (анатомія), та поведінку господарства (фізіологія). Цілі бухгалтерського обліку в економіології полягають за Гомбергом у точному визначенні і систематизації бухгалтерських категорій, систематичному вивченні розвитку економічних процесів. Економіологія охоплює такі складові: 1) оцінка, 2) інвентар, 3) кошторис (бюджет), 4)

бухгалтерія, 5) звітність, 6) контроль. Стосовно оцінки, Гомберг вважав — теоретично єдино вірною може бути оцінка матеріальних цінностей за собівартістю.

Розвиток вітчизняного обліку кінця XIX ст. характеризується дискусією між уніграфістами та діграфістами. Позиція уніграфістів зводилася до того, що застосування подвійного запису приводить до висновків, що не відповідають дійсності та суперечать здоровому глузду. Так, вони вважали, що подвійний запис вимагає безумовної грошової оцінки всіх об'єктів (інвентаря, готової продукції, витрат), що підлягають обліку, проте така оцінка, особливо в сільському господарстві, не може бути точною і майже завжди носить умовний характер.

XX ст. стосовно розвитку методології обліку характеризується наявністю персоналістичної та інституціональної теорій. Відмінність поглядів персоналістів та інституалістів має місце і стосовно сутності та підходів до застосування оцінки. Так, персоналісти були безумовними прибічниками переоцінки. Вони вважали, що реалістичність обліку досягається систематичною переоцінкою активів підприємства і лише це дозволяє уникнути прихованих резервів. Інституалісти, на противагу виступали за оцінку за собівартістю. Бухгалтер, на їх думку, повинен підтримувати оцінку активів за первісною вартістю, тобто за собівартістю. Лише це дозволяє, як вважав Пікслей, правильно обчислити кінцевий фінансовий результат, оскільки створює умови для того, що у Франції називали перманентними інвентарем, а в Америці зводилося до вимог обліку активів — ні дооцінки, ні зниження ціни. Пікслей підкреслював, що незмінність оцінки (перманентність інвентарю) приводить до утворення прихованих резервів, але це виправдано двома причинами: 1) не можна вважати фінансовим результатом те, що не виявлене в грошах і 2) підприємство має право використовувати переваги фінансової автономії. Критика поглядів персоналістів стосовно оцінки представлена у працях науковців початку XX сторіччя, а саме ґрунтується на протиставленні завдання бухгалтера - оцінка комерційної потужності підприємства та можливості її виміру лише поза межами бухгалтерського обліку, відповідно і на протиставленні принципів оцінки при використанні і обміні.

Відповідно, як і при розгляді сутності категорії оцінки за філософським аспектом ми вважаємо визначальним акцентування уваги на зв'язок оцінки з цілями суб'єкта оцінки та відповідно об'єктивно обумовлено можливість та доцільність застосування різних підходів, а також необхідність при здійсненні контрольних процедур аналізу їх легітимності та впливу на формування показників звітності.

Я.В.Соколов, у цьому зв'язку, зазначає, що саме на прикладі оцінки дуже добре видно, що кожному методологічному прийому відповідають інтереси певних груп. Відстоюючи переоцінки, персоналісти відбивали інтереси постачальників, кредиторів, акціонерів. Для них було важливим не те, які витрати понесла адміністрація, але яка реальна вартість майна цього підприємства на тепер. На противагу інституалісти відстоювали інтереси власника. Пікслей стверджував, що баланс слугує внутрішнім цілям управління підприємством, його актив представлено придбаними засобами і адміністрація підприємства повинна знати, в що обійшлися підприємству ці засоби, та мати конкретно визначений, дійсний (забезпечений грошима) результат своєї господарської діяльності — прибуток або збиток.

Оскільки оцінка є елементом методу бухгалтерського обліку і безпосередньо бере участь у формуванні облікової інформації, то процес оцінки повинен відповідати усім вимогам, що ставляться до ведення бухгалтерського обліку, а набуті вартісні значення - якісним характеристикам бухгалтерської інформації. Перш ніж використовувати в поточному обліку, а потім у звітності, інформацію отриману у процесі оцінки, необхідно з'ясувати її якість відповідно до характерних властивостей оцінки. З'ясування того, що розраховані вартісні значення мають ці властивості

більшою чи меншою мірою дозволить прийняти рішення про можливість або застереження чи відмову від їх використання.

Розуміння відносності оцінки та можливості маніпулювання при її здійсненні обумовило серед іншого виникнення облікової політики та необхідність її закріплення на нормативному рівні. Рівні облікової політики розглядаються як науковцями так і практиками та їх традиційно поділяють у відповідності з суб'єктами регулювання обліку на міжнародний, національний, відомчий та макрорівень. Таким чином, оцінка є одним з найважливіших елементів облікової політики, що обумовлює необхідність подальших досліджень стосовно розробки науково - обґрунтованих пропозицій їх вибору з врахуванням організаційних та економічних особливостей діяльності суб'єктів господарювання.

Список літератури

1. Малюга Н.М. Оцінка в бухгалтерському обліку: поняття та класифікація. // Вісник ЖІТІ. – 1997. – № 6. – С.71-80
2. Малюга Н.М. Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку. // Вісник ЖІТІ / Економічні науки. – 1998. – № 7. – С. 64-71
3. Обербринкманн Ф. Современное понимание бухгалтерского баланса: Пер. с нем.; Под. ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – С. 17.
4. Ожегов С.И.Словарь русского языка.Изд.7-е, стереотип.-М.:”Сов.Энциклопедия”, 1968.-900с.
5. Соколов Я. В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней / Я. В. Соколов: Учебное пособие для вузов.- М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996.- 638 с.
6. Философский словарь/Под ред.И.Т.Фролова.-4-е изд. -М.:Политиздт,1984.-445с.

А. Бродская

Исторический аспект развития методологии оценки в системе бухгалтерского учета

Статья посвящена проблемам применения оценки в системе бухгалтерского учета и формирования финансовой отчетности, в частности выяснению сущности оценки как элемента метода бухгалтерского учета и выявлению тенденций ее развития как методологической составляющей бухгалтерского учета

A. Brodska

A historical aspect of development of methodology of estimation is in the system of record-keeping

The article is sanctified to the problems of application of estimation in the system of record-keeping and forming of the financial reporting, in particular to finding out of essence of estimation as an element of method of record-keeping and to the exposure of her progress trends as methodological constituent of record-keeping.

Одержано 23.03.12

С.Б. Куликовський, доц., канд. філос. наук, Т.І. Куликовська, ст. викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Громадянське суспільство та держава в контексті сучасних парадигм політики

Сучасна політологія вважає політику відносно автономною сферою суспільства, яка має свої цілі, свій статус і свої, знову ж таки, відносно автономні механізми функціонування. В той же час, домінує тенденція співвідносити політологію з наукою про владу. Це знайшло своє відображення в тих сучасних парадигмах наукового дослідження політики, які відображають етап сучасної політології. В постмодерністських парадигмах політики, на відміну від традиційних і модерністських, політика отримує автономний статус і розглядається як система виробництва та функціонування влади. Більше того, в парадигмі політики, яку за ім'ям її найбільш яскравого представника, називають парадигмою М Фуко, влада виступає як універсальна система людських відносин. Вона виходить за межі власно політики і пронизує всі сфери людської діяльності. Політологи, які дотримуються цієї парадигми, предметом своїх досліджень вважають владний вимір всіх сфер суспільного життя і, передусім, його політичну сферу.

Друга парадигма сучасної політики, яку називають парадигмою Г.Беккера, виходить з того, що політична влада не є універсальною категорією суспільства. Вона локалізується тільки в сфері політики, а більш за все у сфері держави. При цьому наукове співтовариство, яке поділяє цю парадигму підкреслює, що така локалізація влади у сфері держави виступає як факт за умови існування реальної альтернативи державі - громадянського суспільства, де відносини влади поступаються місцем відносинам громадянського партнерства.

Не зважаючи на певну розбіжність вихідних положень, сучасні парадигми політики говорять про неї як реальність тільки тоді, коли існує конкуренція в боротьбі за владу. А політична конкуренція це - атрибут демократичного суспільства. Причому, справжня політична конкуренція можлива тільки тоді, коли, по-перше, люди, в якості виборців, жорстко не прив'язані ні до держави, ні до своїх соціальних верств, професій і роблять свій вибір індивідуально. По-друге, політичні партії та їх лідери, конкуруючи між собою за голоси виборців і орієнтуючись на підтримку певних соціальних груп, не використовують владу в боротьбі за владу. Їх конкуренція носить ідеологічний, інтелектуально-агітаційний, а не силовий, примусовий характер. Якщо ці умови не виконуються, або порушуються, то нормальне політичне життя і політика як соціальне явище в даному суспільстві відсутні. Дійсно, якщо виборців змушують голосувати їхня незалежність до певних соціальних груп, або їх залежність від держави, то самі вибори втрачають сенс, так як їх результат неважко визначити заздалегідь.

Існування декількох дослідницьких парадигм політики є закономірним. Це пов'язано з її багатогранністю, а також з тим, що політика – це явище історичне. Вона постійно змінюється і набуває нових рис в кожному новому соціокультурному середовищі. Тому продуктивним є пошук спільних засад в сучасних парадигмах політики. Аналіз різних підходів в її дослідженні дозволяє виділити декілька спільних елементів пов'язаних з взаємодією громадського суспільства та держави в сучасних парадигмах політики.

Першим спільним елементом всіх дослідницьких парадигм є констатація

історичності політики. Сфера політики виникає на певному етапі історичного розвитку. Її поява пов'язана з ускладненням суспільних відносин і нездатністю традиційних звичаєвих механізмів ефективно регулювати соціальні суперечності і забезпечувати цілісність суспільства. Всі дослідницькі школи погоджуються з тим, що головним призначенням політики і головним продуктом політичної діяльності є узгодження соціальних інтересів з метою збереження цілісності соціальної системи. В сучасному суспільстві політика не тільки створює механізм закріплення існуючого порядку, але є і способом виробництва соціального цілого. Кінцевим продуктом цього виробництва є політична нація як спільність людей, що об'єднана єдиним політично-правовим простором, закони і норми якого є універсальними для усіх класів, верст і етносів. Політична нація є нейтральною по відношенню до всіх етносів і конфесій, які тут не мають власного політичного статусу і мають тільки соціокультурний зміст.

Другим спільним елементом сучасних парадигм політики є те, що знаряддям досягнення зазначених вище цілей є публічна влада і відповідальна діяльність з використанням влади. Державна влада, як носій публічної влади, володіє монополією правом на застосування правового насилля, примусу при узгодженні соціальних інтересів чи подолання конфліктів. Як зазначав ще М.Вебер: «Політика означає прагнення до участі у владі або до здійснення впливу на розподіл влади чи то між державами, чи то всередині держави між групами людей, що вона в собі обіймає.»¹

Держава в сучасних парадигмах політики розглядається тільки як правова. Пріоритет права над владою передбачає наявність правових механізмів, які обмежують діяльність держави та її органів, унеможливають переродження влади у свавілля. Державі заборонено втручатися у приватне життя законотворчих громадян. У підсумку норми права і механізми їх реалізації блокують спроби держави реалізувати свої владні функції на шкоду інтересам громадянського суспільства. В правовій державі забезпечується насамперед інтереси особистості, громадянського суспільства і тільки потім інтереси самої держави. Пріоритет права над владою змушує всі системи виробництва суспільного порядку взаємно адаптуватися і врівноважувати інтереси особистості, корпорацій, соціальних верств і держави. Всі вони приймають участь у виробництві соціуму переслідуючи свої специфічні власні інтереси. Але реалізувати їх вони можуть тільки тоді, коли вони співпадають з інтересами громадянського суспільства і держави.

Третім, найбільш важливим спільним елементом в розумінні сучасної політики є те, що вона, політика, об'єктивно існує тільки тоді, коли є реальна конкуренція в боротьбі за владу. А це можливо, як уже зазначалося, тільки в громадянському суспільстві і тільки в умовах демократії. Такий підхід до розуміння сучасної політики займає чільне місце і в підручниках з політології.

«Головний парадокс політики, - відмічає А.С.Панарін, - складається з того, що з однієї сторони вона існує з тих пір, як склалася публічна влада і суспільство розділилося на керівників і підлеглих, але, з другої сторони, політичне життя в сучасному розумінні виникає лише в демократичному суспільстві, яке визнає неспівпадання групових інтересів і яке допускає їх змагання у формі політичного суперництва. В традиційних суспільствах (як і в сучасних тоталітарних режимах) немає політичного життя як процесу, в ході якого визначаються носії влади – вони там наперед відомі.»² Тільки в умовах громадянського суспільства стратифікаційні фактори мають власно соціальну природу. Тільки тут соціальне розшарування і формування соціальних структур відбувається не за рахунок природних, «вроджених» факторів, а в результаті визначення і реалізації особливих інтересів індивідів. Як складна і багатовимірною соціальна система, що складається між індивідами, як приватними особами, а не підданими держави, громадянське суспільство дає можливість реалізації подвійної природи людини, як індивідуальної егоїстичної і

соціальної істоти. А необхідність поєднувати, гармонізувати індивідуальні, особливі та всезагальні потреби зумовлює соціальну необхідність держави, як офіційного виразника громадянського суспільства.

Підсумовуючи спільні елементи сучасних дослідницьких парадигм політики, ми приходимо до висновку, що в сучасних умовах політика є основним способом виробництва суспільного порядку, втримання системної цілісності соціуму, який є соціально-плюралістичним. Основним засобом такого політичного виробництва залишається публічна влада та її офіційний носій – держава. Але боротьба за владу повинна бути публічною і конкурентною, що можливо тільки в демократичному громадянському суспільстві.

Список літератури

1. Вебер М. Избр. Произведения. М. 1980. С. 646
2. Панарин А.С. Политология. Учебн. – М.: 2001. – С. 3.

Одержано 23.03.12

УДК 657

О.Ю. Золотарьова, магістрант гр. ОА-11МВ, К.А. Кириллова, магістрант гр. ОА-11М
Кіровоградський національний технічний університет

Напрями оптимізації функцій податку на прибуток та формування в обліку прибутку до оподаткування

Стаття присвячена проблемам реалізації функцій податку на прибуток, зокрема регулюючої в частині інвестицій та обліковому забезпеченню формування податку на прибуток. Досліджено методичні аспекти розробки облікової політики та її використання при здійсненні контрольних процедур в умовах гармонізації фінансової та податкової методології формування фінансових результатів **податок на прибуток, інвестиційна діяльність, система оподаткування, оподаткування прибутку підприємств, податкова політика, облікова політика, інформаційне забезпечення формування прибутку з метою оподаткування, інвестиційний податковий кредит**

У сучасних умовах економічної діяльності усіх суб'єктів підприємництва суттєве значення має податкове регулювання. Фінансова криза, що торкнулася України, ще більше висвітлила необхідність внесення змін у систему оподаткування та забезпечення справедливого стягнення податків з підприємств, що безпосередньо стосується діяльності торговельних підприємств.

Система оподаткування безпосередньо впливає на економічний і розвиток підприємств, зокрема податок на прибуток. У зв'язку із кардинальними змінами методології формування та облікового забезпечення складання податкової звітності з податку на прибуток виникає необхідність подальших досліджень проблематики сутності та функцій податку на прибуток, його місця у системі оподаткування нашої країни, а також методології обліку доходів і витрат з метою оподаткування та формування податкової звітності. Саме ці обставини обумовлюють актуальність тематики проведеного дослідження.

Незважаючи на достатньо високий рівень відображення зазначеної проблематики у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема стосовно фінансових аспектів

таких, як І.О. Бланк, Ю.Б. Іванов, А.М. Поддєрьогін, Ю. В., Жеревчук, Н.В. Ярова. Питання бухгалтерського обліку і аудиту формування в обліку фінансового результату з метою оподаткування також знайшли висвітлення у наукових працях М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, В.П. Вишневського, М.Я. Дем'яненка, О. Задорожного, О. Канцурова, О. Кисельової, Г.Г. Кірейцева, М.М. Коцупатрого, В.Б. Моссаковського, І. Назарбаєвої, П.Я. Хомина, М.Г. Чумаченка, та інших.

Проте, проблемні питання теорії та практики стосовно функцій податку на прибуток та необхідності адаптації облікової політики підприємств України до вимог Податкового кодексу в частині податку на прибуток потребують проведення подальших досліджень за цим напрямом. Так, є необхідним уточнити ієрархію функцій податку на прибуток, особливість реалізації регулюючої у контексті стимулювання інвестиційної діяльності та визначити напрями оптимізації облікового забезпечення формування податкової звітності. Саме ці напрями і визначили цільову спрямованість публікації.

У працях науковців, що досліджують проблематику теорії та практики формування системи оподаткування мають місце різні підходи стосовно виокремлення функцій податків [1,2,3,4,5,6,8]. При вважаємо більш виваженим підхід за яким податки, відповідно до їх сутності, реалізуються через дві властиві їм функції – фіскальну і регулюючу. Інші функції податків є наслідком дії цих двох функцій.

Традиційно фахівці зазначають, що податкове середовище включає і такі складові, як правила регулювання взаємних зобов'язань держави і платників податку, дієвий контроль за їх дотриманням, інноваційно-інвестиційну преференцію, податкове адміністрування, гармонізацію податкового, валютного, митно-тарифного, зовнішньоекономічного та цивільного законодавства. Ми вважаємо, що важливим елементом податкового середовища є методологія інформаційного забезпечення формування оборотів до оподаткування та складання податкової звітності.

Прийняття державою Податкового кодексу, де зібрані і систематизовані всі податкові закони, зробило законодавчу базу більш доступною і зрозумілою для користувачів. Процес удосконалення системи оподаткування продовжується одночасно з поступовим розвитком соціально-економічних відносин в економіці і суспільстві в цілому. Відповідно є необхідним забезпечити адаптацію бухгалтерського обліку до вимог податкового законодавства.

Податок на прибуток реалізує фіскальну і регулюючу функції. Фіскальний потенціал податку на прибуток пов'язується фахівцями із його широкою базою оподаткування, прямою залежністю між доходами платника і його платежами в державний бюджет та можливістю маніпулювання ставками податків в інтересах наповнення бюджету. Проте, цей податок має також ряд недоліків, які створюють ризики зменшення його фіскального потенціалу, що по – перше пов'язано з необхідністю запровадження надійної системи обліку доходів та витрат як об'єкту оподаткування. Так, необхідність реалізації фіскальних функцій держави сприяла виділенню окремого виду обліку – податкового. Виникнення останнього пов'язане з прийняттям у 1997 році Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», у якому вперше було застосовано термін «податковий облік».

Іншою проблемою справляння податку на прибуток є потенційна можливість приховування доходів і ухилення від сплати податків, усунення якої вимагає досягнення належного рівня податкової свідомості та культури платників, а також розвитку податкового контролю. Так, у Кіровоградській області стійкою є чисельність та частка підприємств, що мають збитки від звичайної діяльності до оподаткування. Так, у 2007 році збиткових 26% підприємств області було прибутково збитковими, у 2008 році 30,3%, а у 2009 році вже 30,3%. Спостерігається коливання за аналогічними показниками у розрізі видів економічної діяльності. Так, за 2009 рік по промисловості частка збиткових склала 37,9%, а по торгівлі 26,3% [7].

Податкова політика держави повинна цілеспрямовано впливати на конкретних платників податків, створювати економічні умови і можливості для їх інноваційної діяльності, стимулювати використання внутрішніх джерел фінансування для розширеного відтворення основного капіталу, спонукати суб'єктів господарювання до модернізації та відновлення виробництва. Проте, на практиці це не є реалізованим, що підтверджують результати проведеного Жеревчук Ю. В. аналізу впливу податкових пільг на фінансовий потенціал прибуткових податків. За висновками цього науковця пільги з податку на прибуток нерационально розподілені між галузями економіки, кількісно переважають щодо підприємств фінансової діяльності, лише невелика частина застосовується до промисловості та сільського господарства. Із загальної сукупності пільг по податку на прибуток лише 16 пільг мають інноваційну спрямованість. Тому для підтримки інноваційної активності цим автором пропонується запровадити в Україні інноваційно-інвестиційний податковий кредит у вигляді відрахування частини вартості витрат на НДДКР (враховуючи сучасний стан запровадження інновацій в країні це може бути 50 %) із суми податку на прибуток терміном на 4 роки [2].

Використання інвестиційного податкового кредиту як основної форми надання пільг з податку на прибуток підприємств допоможе зменшити податкове навантаження на них і активізувати інвестиційні процеси в Україні. З огляду на це, є необхідним розширення використання податкових інвестиційних пільг, а також методичні підходи до їх поетапного запровадження на підприємствах, які випускають інноваційну продукцію. Для підвищення ефективності таких пільг доцільно створити не тільки відповідні законодавчі, організаційні та інституційні умови, але й відповідні економічні стимули для суб'єктів господарювання (зокрема, за рахунок пільгової ставки по кредиту, впорядкування строків надання кредиту та його повернення). При цьому підприємства, що мають потребу в такому кредиті, повинні забезпечувати позитивні результати фінансово-господарської діяльності, оскільки в умовах кризи кредитування збиткових підприємств є недоцільним [2].

Ми підтримуємо такі пропозиції, але вважаємо, що відповідно при запровадженні таких змін має бути адаптовано інформаційне забезпечення формування обороту до оподаткування.

Фінансовий потенціал податку на прибуток з впровадженням Податкового кодексу України пов'язується практиками та науковцями із зменшенням масштабів ухилення від оподаткування, що, зокрема обумовлено як наблизенням податкових розрахунків з формування обороту до оподаткування з методологією бухгалтерського обліку так і з посиленням відповідальності за порушення податкового законодавства та підвищенням дієвості податкового контролю.

Трансформація системи оподаткування має супроводжуватись моніторингом її впливу, зокрема на такий важливий показник як податкове навантаження. [8]. Ми підтримуємо позицію Ярової Н.В. яка на підставі проведеного ґрунтового теоретичного аналізу вітчизняної та зарубіжної економічної літератури акцентує увагу на відсутності загальноприйнятої системи показників і єдиної методики розрахунку податкового навантаження на всіх рівнях управління, що негативно позначається на адмініструванні податку на прибуток.

З огляду на гармонізацію методології фінансового обліку та формування прибутку з метою оподаткування є необхідним узгодити облікову політику платників податку з вимогами оподаткування. Податковий аспект облікової політики досліджується сучасними науковцями як України так і закордоном, зокрема країн пострадянського простору. Узагальнення поглядів науковців та практиків за цим напрямом дає можливість стверджувати, що система обліку з метою оподаткування організовується платником податків самостійно, виходячи з принципу послідовності

вживання норм і правил податкового обліку, тобто застосовується послідовно від одного податкового періоду до іншого.

Відповідно до сутності обліку з метою оподаткування та трактування облікової політики потребує уточнення термінологія. Так, науковці застосовують терміни: «податкова облікова політика», «облікова політика для цілей оподаткування», «облікова політика в частині податкового обліку». За умови виокремлення податкового обліку як організаційно, так і методично, доцільно розглядати податкову облікову політику. До впровадження Податкового кодексу України традиційно в основі визначення цього терміну було покладено визначення облікової політики, а саме під обліковою політикою в системі податкового обліку підприємства розуміли прийняту підприємством сукупність способів організації і ведення податкового обліку. У відповідності до змін чинного податкового законодавства, зокрема стосовно податку на прибуток не є можливим розмежувати облікову політику в частині фінансового обліку та облікову політику в частині забезпечення формування прибутку з метою оподаткування. У цьому зв'язку, зважаючи на гармонізацію методології фінансового обліку та обліку з метою оподаткування та наявність розбіжностей, обумовлених різною цільовою спрямованістю формування доходів і витрат у фіскальних цілях та для потреб формування фінансової звітності виникає необхідність адаптації облікової політики підприємств до потреб оподаткування. З огляду на це вважаємо прийнятним термін «облікова політика для цілей оподаткування». Такий підхід визначає необхідність врахування при розробці єдиної облікової політики цілей формування оборотів до оподаткування та складання податкової звітності.

При виборі елементів облікової політики, що впливають на формування прибутку до оподаткування, суттєве значення мають методичні облікові прийоми, які впливають на оцінку запасів. Тому, при веденні податкового обліку, особливого значення набувають такі елементи облікової політики, як:

- метод оцінки запасів при їх списанні;
- перелік статей виробничої собівартості;
- методика списання транспортно-заготівельних витрат;
- склад та порядок списання постійних та змінних загальновиробничих витрат;
- база розподілу загальновиробничих витрат.

Ми приєднуємось до тих науковців, які вважають негативним стійку тенденцію спрямування в останні роки облікової праці на задоволення інформаційних запитів формування податкової звітності. Ця тенденція є об'єктивно обумовленою, а саме наявністю високого рівня тінізації економіки, недостатньою вимогливістю користувачів фінансової інформації в наслідок відсутності активного фондового ринку та інвестиційної діяльності та низьким рівнем зовнішнього контролю відповідності ведення бухгалтерського обліку вимогам чинного законодавства. У цьому зв'язку, гармонізація методології фінансового і податкового аспектів бухгалтерського обліку може позитивно вплинути на якість формування облікової політики. При здійсненні контрольних процедур з метою встановлення відповідності податкової звітності, зокрема з прибутку як аудиторськими структурами, так і податковими органами облікова політика, на нашу думку, стане об'єктом вивчення, що обумовлює необхідність розробки відповідних методичних підходів, зокрема методики вивчення облікової політики при здійсненні аудиту та податкового контролю з податку на прибуток. Відповідно до пропозицій науковців стосовно необхідності наведення даних щодо методичної складової облікової політики підприємства в Примітках до річної фінансової звітності вважаємо необхідним до Декларації підприємств з Податку на прибуток додавати Наказ з облікової політики підприємств, що забезпечить при здійсненні камеральної та документальної перевірок більш ефективно організувати процедуру та виявляти методичні помилки, що можуть привести до похибок при формуванні податкової звітності [1].

Вважаємо, що невід'ємною умовою здійснення податкового аудиту з податку на прибуток є вивчення облікової політики для формування думки про достовірність податкової звітності.

Для визначення проблемних аспектів формування обороту до оподаткування з податку на прибуток на етапі вивчення облікової політики є необхідним здійснювати перевірку відповідності сформованої облікової політики особливостям функціонування підприємства; перевірку дотримання встановленої облікової політики підприємства всіма структурними підрозділами та окремими виконавцями.

Вивчення облікової політики при здійсненні контрольних процедур з податку на прибуток дозволить скоротити обсяги часу як представниками зовнішніх та внутрішніх контролюючих органів.

Отже, з метою більш повної реалізації функцій податку на прибуток на рівні державного управління є необхідними подальші дослідження стосовно оптимізації пільгових режимів оподаткування, зокрема в частині інвестиційної діяльності, а на рівні підприємств є необхідним відпрацювати методичні підходи до забезпечення формування облікової політики за умови гармонізації методології обліку фінансових результатів за фінансовим і податковим аспектами.

Список літератури

1. Барановська Т.В. Використання облікової політики при здійсненні внутрішнього контролю // Науковий журнал. Вісник технологічного університету Поділля. Економічні науки. Ч II, Т.1. – 2003. – № 5. – С. 89-94.
2. Жеревчук Ю. В. Пільговий механізм прибуткового оподаткування в Україні : проблеми та шляхи розв'язання / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – 2007. – № 1 (36). – С. 109–115
3. Задорожний О. Податок на прибуток підприємств//Баланс – 2011, №2-3 (1040-1041) – С.13-22.
4. Канцуров О. Податкові різниці: знайомимось з новим Положенням// Головбух – 2011, №11(730) – С.15-21.
5. Кисельова О. Податок на прибуток в координатах податкового кодексу: плюси та мінуси //Бухгалтерський облік та аудит – 2011, №3 – С.40-51
6. Назарбаєва І. Доходи та витрати: податково-бухгалтерські паралелі // Податок на прибуток: доходи та витрати (ЗСЗ) – 2011, № 10 – 152 с.
7. Статистичний щорічник кіровоградської області за 2009 рік / Державний комітет статистики України 520с.
8. Ярова Н.В. Податкове навантаження та особливості його оцінки на мікрорівні / Н.В. Ярова // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2008. – № 3(42). – С. 119–122

О.Ю. Золотарева, К.Кириллова

Направления оптимизации функций налога на прибыль и формирование в учете прибыли к налогообложению

Статья посвящена проблемам реализации функций налога на прибыль, в частности регулирующей в части инвестиций и учетному обеспечению формирования налога на прибыль. Исследованы методические аспекты разработки учетной политики и ее использования при осуществлении контрольных процедур в условиях гармонизации финансовой и налоговой методологий формирования финансовых результатов

U. Zolotareva, K. Kirillova

Directions of optimization of functions of income tax and forming in the account of income to taxation

The article is sanctified to the problems of realization of functions of income tax, in particular regulative in part of investments and to the registration providing of forming of income tax. The methodical aspects of development of registration politics and her use are investigational during realization of control procedures in the conditions of harmonization financial and tax methodologies of forming of financial results

Одержано 23.03.12

УДК 336.012.23

О. Ю. Коцюрба, асист., М.О.Грешнікова, студ. гр. ФК-09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Фінансові потоки підприємства: сутність, класифікація та шляхи оптимізації

У статті розглянуто сутність фінансового потоку та його класифікація. Охарактеризовано шляхи оптимізації фінансових потоків.

фінансові потоки, управління фінансовими потоками, оптимізація

Постановка проблеми. Підприємство в процесі своєї діяльності знаходиться у процесі постійного розвитку, вдосконалення, конкурентної боротьби. Будучи складною системою, яка містить багато різнопланових елементів, пов'язаних між собою, які знаходяться у взаємодії, реагує на сигнали зовнішнього середовища у відповідний спосіб, передбачений наявною системою управління на підприємстві, корпоративною культурою, стандартами, нормативами, законодавчими та іншими обмеженнями. Для своєчасного та адекватного реагування на сигнали зовнішнього і внутрішнього середовища, збереження сталості розвитку, забезпечення фінансової надійності необхідна така композиція елементів управління, яка буде наближати підприємство до поставлених цілей. Одними з найбільш показових фінансових індикаторів діяльності підприємства є показники руху фінансових потоків: обсяги, швидкість, регулярність, напрями, джерела формування. Динаміка макроекономічних показників свідчить про значні коливання в показниках фінансових потоків як на макро-, так і на мезорівні. В даних умовах побудова ефективного механізму управління фінансовими потоками є актуальною практичною проблемою, яка потребує дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток теорії фінансових потоків зробили такі вітчизняні вчені, як: Г. Азаренкова, І. Алексєєв, О. Барановський, І. Бланк, В. Бочаров, О. Василик, В. Вишневецький, І. Зятковський, Ю. Іванов, Л. Коваленко, В. Корнеєв, Л. Костирко, М. Крупка, О. Майборода, В. Опарін, А. Поддєрьогін, А. Пересада, Л. Руденко, В. Савчук і зарубіжні вчені: О. Абрамова, Г. Алмейда, У. Баумоль, В. Берне, А. Білоусов, Р. Брейлі, Є. Брігхем, Дж. Мадур, С. Майєре, Л. Харріє, Д. Хан та ін. Разом з тим існуючі напрацювання потребують подальшого розвитку в напрямі пошуку шляхів оптимізації фінансових потоків на підприємстві та вдосконалення методичних підходів до їх аналізу.

Метою статті є визначення сутності фінансових потоків підприємства та обґрунтування шляхів їх оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Фінансові потоки на підприємстві можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми, при цьому важливо враховувати відношення суб'єкта господарювання до фінансового чи не фінансового сектору економіки, тому постає питання розподілу та деталізації факторів, що впливають на формування фінансових потоків на підприємстві.

Серед основних функціональних ознак фінансового потоку, які розкривають його економічний зміст та сутність, можна виділити такі:

- фінансовий потік виступає об'єктом фінансового управління будь-якого господарюючого суб'єкта;

- формування, розподіл і використання різних капіталів підприємства є основною функцією фінансового потоку;
- різні форми і види руху фінансових ресурсів певних суб'єктів господарювання є складовими фінансових потоків;
- фінансовий потік характеризується цілеспрямованістю руху фінансових ресурсів відповідно до певної діяльності суб'єкта господарювання, що визначається його належністю до певного сектору економіки.

Фінансовий потік як специфічне економічне поняття поступово набуває широкого поширення в економічній літературі, його використовують при дослідженні фінансової діяльності як на мікро-, так і на макрорівні, однак однозначне трактування сутності цієї категорії нині відсутнє.

Зокрема, Майборода О. В. визначає фінансові потоки підприємства як цілеспрямований рух фінансових ресурсів у процесі здійснення господарських операцій, внаслідок якого виникають економічні відносини [4]. На наш погляд, дане трактування не зовсім точне, оскільки рух фінансових потоків не завжди можна пов'язати безпосередньо із господарською діяльністю підприємства.

Черевко В. О. характеризує фінансовий потік як сукупність потоків доходів або витрат всіх суб'єктів регіональної економічної системи [7]. Такий підхід дещо звужений, оскільки фінансові потоки формують не тільки доходи суб'єктів регіональної економіки, а при дослідженні специфіки регулювання руху фінансових потоків варто додатково враховувати рух «незароблених» доходів та тіньового капіталу.

Васюренко О. В. трактує фінансовий потік як цілеспрямований рух, зміну (обсягів, форм і видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання, що відбувається спільно з відповідними йому грошовими потоками (еквівалентні фінансові потоки) або без них (без еквівалентні фінансові потоки) [1]. На нашу думку, позитивним у такому трактуванні фінансових потоків є акцент на еквівалентних і без еквівалентних фінансових потоках.

Панков В. А., Макогон Ю. В., Пашко К. О. і Бабенко О. В. вважають, що «фінансовий потік підприємства являє собою розподілений у часі документально оформлений рух фінансових коштів підприємства єдиних за змістом, формою і напрямом руху в процесі здійснення ним господарської діяльності, спрямованої на забезпечення його ефективного розвитку на всіх стадіях життєвого циклу» [5].

На думку Концевої В. В. і Костенко С.С., «фінансовий потік - це спрямований рух фінансових ресурсів, пов'язаний з рухом матеріальних, інформаційних та інших ресурсних потоків як в рамках логістичної системи, так і поза нею» [2].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що фінансовий потік - це будь-яке переміщення фінансових ресурсів, необхідне для забезпечення ефективного руху усіх інших потоків виробничо-господарської системи підприємства.

До характеристик фінансового потоку можна віднести:

- обсяг потоку (вказується в документарному, електронному або будь-якому іншому супроводі в грошових одиницях);
- вартість потоку (визначається витратами на його реалізацію);
- час і напрям потоку (стосовно організуючого їх підприємства).

Перераховані характеристики фінансових потоків визначаються на основі інформації про умови, терміни і характер взаємин учасників логістичного процесу, даних про параметри та рух матеріальних потоків.

Фінансові потоки різноманітні за складом, напрямком руху, методом числення, масштабом, видом господарської діяльності, призначенню та іншими ознаками. З метою оптимізації їх руху в логістичних системах потоки мають бути класифіковані. Існує багато різновидів класифікацій фінансових потоків. Одна з основних та найбільш точних класифікацій фінансових потоків наведена в табл. 1.

Таблиця 1 - Класифікація фінансових потоків

Класифікаційна ознака	Вид потоку
Напрямок руху	Позитивний (надходження грошових коштів, приплив грошових коштів). Негативний (виплати грошових коштів, відтік грошових коштів).
Метод числення	Валовий – уся сукупність надходжень та витрачання грошових коштів. Чистий грошовий потік – різниця між позитивним та негативним грошовими потоками (між надходженням та витрачанням грошових коштів).
За призначенням	Закупівельний – обслуговуючий процес закупівлі товарів. Виробничий – обслуговуючий процес виробництва. Збутовий – обслуговуючий процес збуту готової продукції.
Періодичність виникнення	Регулярний – регулярно виникає в господарській діяльності (заробітна плата, податкові платежі тощо). Дискретний – виникає при здійсненні разових, одиничних операцій (наприклад, купівля нерухомості).
Рівень достатності	Надмірний – надходження грошових коштів істотно перевищують реальну потребу підприємства в їх витрачанні. Дефіцитний – надходження істотно нижче реальних потреб підприємства в їх витрачанні.
Масштаб	По підприємству в цілому – акумулює усі види грошових коштів підприємства По окремих видах діяльності підприємства По окремих структурних підрозділах підприємства По окремих господарських операціях
Вид господарської діяльності	Супроводжуючий рух продукції (виплати постачальникам, працівникам, податковим органам, надходження від покупців продукції та ін.) Супроводжуючий інвестиційну діяльність (продаж та купівля основних засобів, нерухомості, нематеріальних активів) Супроводжуючий фінансову діяльність (отримання та сплата кредитів, залучення додаткового акціонерного капіталу, виплати дивідендів)

Оптимізація фінансових потоків здійснюється шляхом вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з обліком зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їхньої збалансованості, синхронізації і зростання чистого фінансового потоку.

У першу чергу необхідно домогтися збалансованості обсягів додатного і від’ємного потоків коштів, оскільки і дефіцит, і надлишок грошових ресурсів негативно впливають на результати господарської діяльності.

При дефіцитному фінансовому потоці знижуються ліквідність і рівень платоспроможності підприємства, що призводить до зростання простроченої заборгованості підприємства за кредитами банку, постачальникам, персоналу з оплати праці.

При надлишковому фінансовому потоці втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів унаслідок інфляції, уповільнюється оборотність капіталу через простій коштів, втрачається частина потенційного доходу у зв'язку з втраченою вигодою від прибуткового розміщення коштів в операційному чи інвестиційному процесі.

Для досягнення збалансованості дефіцитного фінансового потоку в короткостроковому періоді розробляють заходи для прискорення залучення коштів і уповільнення їх виплат.

Заходи з прискорення залучення коштів:

- забезпечення часткової або повної передоплати за продукцію, що має великий попит на ринку;
- скорочення строків надання товарного кредиту покупцям;
- збільшення розміру цінових знижок для реалізації продукції за готівку;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості.

Заходи з уповільнення виплат коштів:

- збільшення за згодою з постачальниками строків надання підприємству товарного кредиту;
- використання флоту (періоду проходження виписаних платіжних документів до їх оплати) для уповільнення інкасації власних платіжних документів;
- придбання довгострокових активів на умовах лізингу;
- реструктуризація одержаних кредитів шляхом переведення короткострокових у довгострокові.

Оскільки ці заходи, підвищуючи рівень абсолютної платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, можуть створити проблеми дефіцитності фінансових потоків у майбутньому, то паралельно має бути розроблено заходи для збалансованості дефіцитного фінансового потоку в довгостроковому періоді.

Заходи зі збільшення додатного фінансового потоку:

- додаткова емісія акцій;
- додатковий випуск облігаційної позики;
- залучення довгострокових кредитів;
- залучення стратегічних інвесторів;
- продаж частини довгострокових фінансових вкладень;
- продаж або здача в оренду основних не використовуваних засобів.

Заходи зі скорочення від'ємного фінансового потоку:

- зниження суми постійних витрат підприємства;
- скорочення обсягу реальних інвестицій;
- скорочення обсягу фінансових інвестицій;
- передача в муніципальну власність об'єктів соціальної інфраструктури.

Способи оптимізації надлишкового фінансового потоку пов'язані здебільшого з активізацією інвестиційної діяльності підприємства, спрямованої:

- на дострокове погашення довгострокових кредитів банку;
- на збільшення обсягу реальних інвестицій;
- на збільшення обсягу фінансових інвестицій.

Синхронізацію фінансових потоків має бути спрямовано на усунення сезонних і циклічних розходжень у формуванні як позитивних, так і негативних фінансових потоків, а також на оптимізацію середніх залишків готівки.

Заключним етапом оптимізації є забезпечення умов максимізації чистого фінансового потоку підприємства, зростання якого забезпечує підвищення рівня самофінансування підприємства, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Збільшення суми чистого фінансового потоку можна забезпечити за рахунок таких заходів:

- зменшення суми постійних витрат підприємства;
- зниження рівня змінних витрат;
- проведення ефективної податкової політики;
- застосування методу прискореної амортизації;

- продаж невикористовуваних видів основних засобів, нематеріальних активів і запасів;
- посилення претензійної роботи з метою повного і вчасного стягнення штрафних санкцій та дебіторської заборгованості.

Результати оптимізації фінансових потоків мають відобразитися у фінансовому плані підприємства на рік з розбивкою по кварталах і місяцях.

Для оперативного керування додатними і від'ємними фінансовими потоками доцільно складати платіжний календар (план платежів точної дати), в якому, з одного боку, відображають графік надходження коштів від усіх видів діяльності прогнозного періоду (5,10,15, 30 днів), а з іншого – графік майбутніх платежів (податків, заробітної плати, формування запасів, погашення кредитів і процентів за ними і т. ін.). Платіжний календар дає можливість фінансовим службам підприємства здійснювати оперативний контроль за надходженням і витратою коштів, вчасно фіксувати зміну фінансової ситуації і вчасно вживати коригувальних заходів для синхронізації додатного і від'ємного фінансових потоків і забезпечення стабільної платоспроможності підприємства.

Висновки. Отже, можна виділити основні класифікаційні ознаки фінансових потоків: за напрямом руху; методом числення; призначенням; масштабом. Наведена класифікація фінансових потоків дає можливість згрупувати їх і розробити відповідну модель управління ними, контролювати своєчасність здійснення операцій, пов'язаних із рухом цих потоків, спрямовувати зусилля окремих підрозділів підприємства на підвищення інтенсивності руху та ефективності здійснення господарських операцій як загалом, так і в розрізі певних груп потоків.

Визначення сутності фінансових потоків у подальшому дає можливість обґрунтувати принципи і положення основних елементів системи управління фінансовими потоками, в якій головним завданням управління виступає підвищення інтенсивності та збалансованості обігу фінансових ресурсів, оптимізація їх кількісного та вартісного складу і отримання на цій основі максимально позитивних фінансово-економічних результатів.

Список літератури

1. Васюренко О. В. Банківські операції: [навч. посіб.] / О. В. Васюренко – К.: Знання, 2000. – 243с.
2. Концева В. В., Костенко С. С. Фінансові потоки в логістичних системах / В. В. Концева, С. С. Костенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/85/PDF
3. Ланкова Ю. В. Фінансові потоки в логістичній діяльності підприємства / Ю. В. Ланкова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. - №2. – С.25-27.
4. Майборода О. В. Управління фінансовими потоками підприємства: автореф. Дис.. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01. «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. В. Майборода. – Суми, 2006. – 22с.
5. Панков В. А., Макогон Ю. В., Пашко Е. А., Бабенко А. В. Механізм управління фінансовими потоками промислового підприємства в умовах глобалізації / В.А.Панков, Ю. В. Макогон, Е. А. Пашко, А. В. Бабенко. - Донецьк: Донецький національний університет, 2005. -188 с.
6. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2007. – 668с.
7. Черевко В. О. Методологія формування та управління фінансовими потоками регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / В.О. Черевко. - К, 2006. - 22 с.

Одержано 23.03.12

І. В. Нечепорук, ФК-09-1

Кіровоградських національний технічний університет

Банківський маркетинг та банківські інновації

В статті проаналізовано розвиток банківських інновацій в Україні, їх впровадження на ринок. Виділені недоліки та перспективи сучасного банківського маркетингу.
банківський маркетинг, банківські інновації

Постановка проблеми та її актуальність. Існуючий стан та прогнози розвитку на найближче майбутнє банківської системи України змушує усвідомити зростання актуальності маркетингової інноваційної діяльності банків, викликаного фінансовою кризою, поглибленням глобалізаційних процесів, впровадженням інформаційних технологій та розвитком конкуренції.

В наслідок фінансової кризи досить велика кількість банків втратила своїх клієнтів, що було зумовлено не правильним обслуговуванням та збереженням клієнтів. Динамічний розвиток ринку банківських послуг в Україні та загострення конкуренції на ньому змушують банки опанувати нові підходи до підвищення ефективності своєї діяльності, проводити пошук додаткових шляхів отримання конкурентних переваг, зокрема, шляхом впровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів, нових продуктів та послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значну зацікавленість вчених питанням про маркетинг банківських інновацій, серед них: . К. Балашова , А. Голубченко, Я. Гордон, О. Грищенко, С. Ілляшенка, С. Кубіва, Л. Полошенко, Є. Лесовський, А. Муравйова, О. Солодка, Л. Романенко, І. Сала, І. Спіцина, О. Штейн та ін.

Головною метою статті є дослідити маркетингову діяльність в банківській сфері та зокрема банківські інновації.

Виклад основного матеріалу. Маркетинг відомий як система управління та організації діяльності компаній, фірм. Банківський маркетинг представляє особливу галузь маркетингу. Це зовнішня і внутрішня ідеологія, стратегія, тактика і політика діяльності банку, що визначається конкретної суспільно-політичної та економічної ситуацією [1]. Останні зміни в банківських системах країн з розвинутою ринковою економікою, реальна господарська ситуація в Україні сьогодні залучили до життєвої необхідності освоєння комерційними банками найсучасніших прийомів і засобів маркетингу. На це орієнтують універсалізація банківської діяльності, вихід її за межі традиційних операцій, посилення у банків конкурентів в особі небанківських установ, відтік внесків з банків в результаті розвитку ринку цінних паперів та "фінансової кризи в країні". Крім того в Україну в банківську сферу активно проникають страхові, брокерські, ощадні, трастові та інші компанії, пенсійні фонди, торгово-промислові та фінансові корпорації. У результаті стали характерними зниження прибутковості комерційних банків і значне посилення ризику їх операцій. Щоб вижити в конкурентній боротьбі, банкам потрібно освоювати нові види послуг, нові форми бізнесу, висувати на перше місце не тільки інтереси акціонерів, але боротися за кожного клієнта.

Маркетинговий підхід на сьогодні лежить в основі роботи всіх підрозділів банку. У сучасній Українській практиці мозковим центром, що організує маркетингову діяльність банку, як правило, є комерційний відділ. Він безпосередньо займається

вивченням ринку, збором необхідної інформації, її аналізом, розробкою стратегії освоєння ринку.

Введення маркетингу в управління комерційними банками поклало початок виникненню системи критеріїв вироблення стратегії і тактики діяльності, а також визначення конкретних заходів вивчення і розвитку ринку. Впровадження маркетингу сприяє зростанню прибутковості та зниження ризику банківської діяльності. Дуже багато чого залежить від управління капіталами банку. Роботи з активами та пасивами. Необхідність маркетингу полягає в тому, що він виступає механізмом підтримання адекватності всієї діяльності банку процесів, що розвиваються, на ринку.

Останнім часом українські банки почали усвідомлювати, що слід дуже уважно ознайомитися з сучасним маркетингом не тільки для того, щоб організувати діяльність у відповідності до намічених планів, але ще більшою мірою для детального вивчення роботи клієнтів. Аксиомою є те, що обслуговування кожного клієнта повинно спиратися на глибоке і всебічне вивчення його реального потенціалу, можливостей, положення на ринку, господарських перспектив, що і робиться за допомогою засобів і інструментів маркетингу.

Особливості маркетингу в банківській сфері обумовлені, перш за все, специфікою банківської продукції. Під нею мається на увазі будь-яка послуга або операція, вчинена банком [2].

Метою політики банку і діяльності всіх його служб є залучення клієнтури, розширення сфери збуту своїх послуг, завоювання ринку, зростання одержуваного прибутку. Звідси величезне значення маркетингової роботи банку, зміст і цілі якої істотно змінюються останнім часом під впливом різкого посилення конкуренції на фінансових ринках і модифікується відносин між банками і клієнтурою.

Комерційний характер функціонування банків вимагає широкого застосування маркетингу. Специфіка маркетингу в банківській галузі обумовлена не тільки тим, що він сприяє комерціалізації банківської роботи і забезпечує ефективне використання грошових ресурсів, а й особливостями грошового обігу, який виступає об'єктом всієї банківської діяльності. Звідси банківський маркетинг повинен бути спрямований в першу чергу на прискорення грошового обороту за рахунок удосконалювання і прискорення безготівкових розрахунків у господарстві. У банківському середовищі все більш привабливим стає інтегрований маркетинг, спрямований не тільки на розширення кола вкладників, але й на постійне поліпшення якості їх обслуговування.

Сформована економічна ситуація в країні спонукає банки постійно вдосконалювати свою діяльність на основі середньострокових і довгострокових стратегій. Щоб вижити в конкурентній боротьбі, банки змушені вводити в практику нові види обслуговування, боротися за кожного клієнта.

В останні роки відбулася зміна не тільки в діяльності банку, але й і у банківському маркетингу взагалі. Науковці і практики також створюють нові уявлення про маркетинг банківських інновацій. Інноваційна діяльність банку в науковій літературі розглядається, як процес спрямований на розроблення нових або удосконалення існуючих банківських послуг і продуктів, які використовуються у практичній діяльності та пропонуються на ринку банківських продуктів. До нових банківських послуг відносять діяльність зі здійснення допомоги або сприяння клієнту в отриманні прибутку, здатну давати додатковий комісійний прибуток [3].

Розглядаючи банківські інновації, які прив'язуються до національного ринку, що дає можливість в процесі аналізу вітчизняного ринку розглядати банківські продукти, структури яких копіюють продукти, застосовувані зарубіжними ринками. Це правомірний підхід, оскільки більшість банківських контрагентів вкладають кошти на внутрішньому ринку і відповідно будуть сприймати банківські продукти, які вперше з'явилися на національному ринку як інноваційні. Новий банківський продукт – це

комбінована або нетрадиційна форма банківського обслуговування, створена на основі маркетингових досліджень потреб ринку. Виходячи з цього, можна стверджувати, що новим банківським продуктом може вважатися:

- 1) продукт, самостійно розроблений банком для задоволення потреб клієнта, який не має аналогів на ринку банківських послуг;
- 2) продукт, запроваджений на одному з ринків, але виведений на інший;
- 3) пакетний продукт, в якому вперше на даному ринку застосована комбінація існуючих раніше банківських продуктів;
- 4) продукт, що існує на ринку, якщо хоча б один з його параметрів або елементів модифікований застосуванням вперше на даному ринку способом [4].

Останнім часом до інновацій відносять розроблення та запровадження нових організаційних структур організації. Сучасні банківські установи розвиваються в умовах глобалізації телекомунікаційних засобів, розвитку мережної форми організації бізнесу, тому на даному етапі неабиякої актуальності набувають питання винайдення нових форм організаційних структур.

Однією з інноваційних тенденцій у банківському обслуговуванні є поява нових функцій у банкоматів. Ринок платіжних карток теж досить часто змінюється. Значною інновацією свого часу була емісія «привілейованих» пластикових карток.

В Україні банківськими інноваціями можуть вважатися:

- 1) новий для України зарубіжний банківський продукт;
- 2) новий український банківський продукт, який раніше не мав аналогів на вітчизняному ринку банківських послуг;
- 3) нові технології обслуговування клієнтів [1].

Більшість банків користуються теорією запозичення інновацій а не розробкою нових. Українські банки, також не досить давно були створені на території України, це може призвести до не значного інноваційного впровадження.

На даний час в Україні першим по створенню інновацій є ПриватБанк. Інноваційна політика ПриватБанку орієнтована на впровадження на українському ринку принципово нових, провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами. Приватбанк першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет банкінгу "Приват24" та GSM банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POS терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку та IP телефонії [5]. Крім того, остання інновація ПриватБанку, яка має назву «без монет» і являє собою систему електронної здачі, визнана міжнародним рейтингом Innovation in Banking Technology Awards 2010 кращою банківською інновацією 2010 року [6]. Окрім ПриватБанку, інновації на сьогодні активно впроваджують «ОТП Банк», «Укрсоцбанк», «Райффайзен Банк Аваль» та ін.

Досить великого поширення сьогодні набувають інновації у Private Banking. Елементи Private Banking вже впроваджує ряд українських банків, зокрема, ВАТ КБ «ПриватБанк», ВАТ «БГ Банк», ВАТ «ОТП Банк», ВАТ «Укрсоцбанк» та інші.

Традиційно під Private Banking розуміють відносини між банком та клієнтом, характерними відмінностями яких є персональний підхід до клієнта, комплексність послуг, що надаються, і висококласне обслуговування. Слід зазначити, що одні вітчизняні банки акцентують увагу більше на послугах з консультування, а інші – на додаткових послугах для VIP клієнтів.

Номенклатура послуг для VIP клієнтів на сьогодні є вражаючою. Ряд банків займається створенням банківських продуктів і послуг, спрямованих на задоволення.

У розрізі розгляду питання банківською маркетингу можна навести досвід ефективного здійснення маркетингових заходів Universal Bank, який у 2008 році був

відзначений на престижному конкурсі маркетингової ефективності «EFFIE Awards Ukraine 2008» (єдиний конкурс в Україні, який оцінює маркетингову та рекламну ефективність у співвідношенні поставленої мети до одержаних результатів) срібною медаллю в категорії «Фінансові послуги». Комплексна кампанія Universal Bank була розроблена та реалізована агентством TABASCO і включала 3 етапи: просування бренд символу, побудову іміджу бренда та донесення інформації щодо продукту до цільової аудиторії. Винагорода на конкурсі підтверджує налагоджену та ефективну роботу маркетингу у банку персональних фінансових потреб VIP клієнта [7].

З нещодавна банки розробляють інновації з приводу встановлення ліміту при використанні коштів на рахунку. Ця інновація розроблена для дітей або дружин, які не можуть регулювати свої витрати. Замовником встановлюється певна сума, за межі якої не можна отримати гроші.

Висновки. На сьогоднішній день маркетингова діяльність в банках займає не значне місце, оскільки маркетингові відділи працюють не досить ефективно. Маркетингові відділи працюють здебільшого для задоволення власних потреб, тобто потреб банку, а не для підтримки клієнта. Також для покращення маркетингової інноваційної діяльності в банку слід створити департамент, який буде включати підрозділи з управління окремими сферами інноваційної діяльності (маркетингової, фінансової, інформаційної тощо).

Також однією з умов ефективного функціонування банківського маркетингу і маркетингу банківських інновацій є мотивація його персоналу щодо генерування інноваційних ідей та використання інноваційних методів обслуговування. Це можна зробити шляхом виокремлення в самому банку групи працівників-інноваторів, які зможуть позитивно впливати на своїх співробітників на основі реалізації мотиваційних інноваційних програм, створених департаментом з інновацій.

Банківські інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність.

Список літератури

1. Єгоричева С.Б. Банківські інновації: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 208 с.
2. Скиннер Крис. Будущее банкинга. Мировые тенденции и новые технологии в отрасли. – Минск: Гравцов Паблишер, 2009. - 400 с.
3. Особливості інноваційної діяльності у банківській сфері. Наукова конференція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/>
4. Козьменко С, Васильєва Т., Леонов С. Маркетинг банківських інновацій // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - №1. - С. 13-28.
5. Лютий І.О., Солodka О.О. Банківський маркетинг: підруч. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 776 с.
6. Офіційний сайт Публічного акціонерного товариства Комерційний банк ПриватБанк [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.privatbank.ua/
7. Муравьева А.В. Банковские инновации: факторный и структурный анализ информационных технологий // Банковские услуги.– 2010. – № 9.- С. 2- 37.

Одержано 26.03.12

Д.С. Ричкова, ст. гр. ФК 09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Маркетингова стратегія малого підприємства

У статті розглядається маркетингова стратегія підприємства, насамперед переваги малого підприємства над великими підприємствами. Наведено основні види стратегій малого підприємства. Розглянуто конкурентні переваги підприємств на ринку. Також, в статті зазначенні підходи, які надають можливість малим підприємствам звести до мінімуму гостроту боротьби з великими фірмами.

мале підприємство, маркетингова стратегія, фірми

Постановка проблеми та її актуальність. Розгляд проблем стратегії маркетингу часто ускладнюється тим, що на вищому рівні управління (корпорації, холдинги і т. д.) вважається засобом досягнення сукупності цілей, а на низьких рівнях (рівень малих та середніх підприємств) виявляється ціллю.

На етапі глобалізації економіки стала помітна тенденція переосмислення стратегічного маркетингу, яке базується, зокрема, на перенаправленні інвестиційних (фінансових) потоків [1]. Тобто, у ринкових лідерів, які мають велику частку ринку, прибутковість діяльності стала знижуватися, що призводить до зниження їх акціонерної вартості. Натомість малі і середні фірми стають більш прибутковими, ніж їх великі конкуренти. [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Особливості розвитку стратегії маркетингу висвітлені в працях відомих дослідників, таких як Г. Ассель, Г. Армстронг, Г.Л. Багієв, В. М. Тарасевич, С. С. Гаркавенко, Ф. Котлер, Н. В. Куденко, М. Мак-Дональд, В. Марцин, Т. М. Циганкова та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне маркетингове планування застосовується практично всіма ефективно функціонуючими компаніями у країнах із розвинутою ринковою економікою. В Україні ж воно використовується відносно недавно і не на всіх підприємствах.

У літературі існують різні підходи до визначення поняття «стратегія маркетингу». Так Г.Ассель зазначає, що маркетингова стратегія – це основний метод компанії впливати на покупців і спонукати їх до купівлі [3]. С. Гарковенко, визначає маркетингову стратегію як, «детальний всебічний план досягнення маркетингових цілей»[4].

Головною перевагою росту малих фірм є їх гнучкість, тобто спроможність оперативно перебудовувати свою виробничу програму під "пресом" ринку. Разом з тим вступ у конкурентну боротьбу з великими фірмами для малого бізнесу - безперспективний.

Конкурентну розвідку ринку малим підприємством доцільно проводити не тільки тоді, коли вони планують маркетингові заходи або хочуть визначити своє положення на ринку. Перевага розвідувальних заходів розкривається саме тоді, коли малі або середні підприємства ще взагалі не мають присутності на цьому ринку і тільки збираються його завойовувати. Це справедливо як стосовно самостійно функціонуючих підприємств, так і нових виробничих об'єктів і філій великих компаній. За рахунок малих і середніх підприємств, корпорації можуть зменшити ризики, шляхом проведення обхідних досліджень перед виходом на ринок або відкриттям нових об'єктів і філій.

Малі підприємства інколи використовуються великими в ролі «пробної

кулі» захоплення ніші на новому міжнародному ринку, тобто приймають на себе всі первинні ризики і дають можливість корпораціям формувати стратегію маркетингу, з урахуванням отриманого досвіду. Малі підприємства, які виступають у ролі розвідників для великих, приймають на себе певний ризик і тому найчастіше зосереджуються на інноваційних розробках або модернізації існуючих продуктів і технологій. І тому, у більшості випадків за рахунок реалізації нововведень вони можуть виживати в умовах сучасної жорсткої конкуренції на ринку. Користуючись цим крупні компанії отримують можливість відбору і поглинання найперспективніших з них, таких, що вже пройшли ринкову апробацію нових товарів і послуг. Тому у конкурентній боротьбі з великими корпоративними структурами (боротьбі за виживання) малі підприємства, формуючи маркетингові підходи виходу на ринки максимально використовують, перш за все, свої головні переваги: гнучкість, мобільність, територіальну маневреність.

Основна спрямованість стратегій малих фірм - зведення до мінімуму гостроти конкуренції з великими фірмами і використання щонайкраще їхньої гнучкості. Переваги і недоліки цих фірм визначають чотири основні види їх стратегії:

1. Стратегія копіювання ("Помилковий гриб"). Під оригінальний, запатентований марочний продукт великої фірми малі фірми випускають копії, "підробки". Копія продається, як правило, за цінами, значно нижчими від цін оригіналу. Це стає можливим за рахунок економії, наприклад, витрат на науково-дослідні розробки з цього продукту.

2. Стратегія оптимального розміру ("Премудрий пічкур"). Ця стратегія застосовується в тих галузях, де велике виробництво неефективне, оптимальним є мале підприємство.

Якщо фірма дотримується цієї стратегії, то можливості її росту обмежені: малі розміри, що допомагають їй вижити, стають на заваді до її розширення.

3. Стратегія участі в продукті великої фірми ("Жалка бджола"). Багато великих фірм намагаються виробляти свою складну продукцію від початку до кінця самостійно. Велике підприємство обростає масою дрібних неефективних виробництв. Тому великій фірмі вигідніше від них відмовитися, передавши їх малим фірмам.

Численні малі фірми, як жалкі бджоли, змушують великі фірми рятуватися від непродуктивних підрозділів, знижуючи цим свої витрати.

Проте мала фірма, що обрала подібну стратегію, може виявитися залежною від великої. Уникнути цього вона може за допомогою тактики обмеження частки обороту, що припадає на одного великого клієнта. Сутність цієї тактики полягає в тому, що дрібна фірма намагається поставити кільком великим компаніям товари у такий спосіб, щоб частка кожної з них у загальному обсязі продажу фірми не перевищувала певних обсягів (наприклад, не більше 20%).

4. Стратегія використання переваг великої фірми ("Хамелеон"). Використовуючи стратегію "хамелеон", мала фірма немовби "перекрашується у кольори" відомої великої фірми. Прикладом такої стратегії слугує франчайзинг - система договірних відносин між великою і дрібною фірмою, відповідно до якої велика фірма зобов'язується постачати дрібній фірмі власні товари, надавати рекламні послуги, апробовані технології бізнесу, короткострокові кредити на пільгових умовах, здавати в оренду своє устаткування; мала фірма зобов'язується мати ділові контакти винятково з даною великою фірмою, вести бізнес "за правилами" цієї великої фірми і перераховувати визначену договором частку від суми продажу на користь великої фірми [5].

Значення малого бізнесу в системі національної економіки України полягає в тому, що саме він може забезпечити реальні структурні зрушення, поглибити ринкові відносини, забезпечити значне поповнення державного бюджету і значну зайнятість

населення. Істотною причиною неефективності малого підприємництва в Україні є те, що процес вибору і реалізації малого бізнесу носить стихійний характер, при цьому практично ігнорується маркетинговий підхід і його суттєва роль у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів малого бізнесу. Тому маркетингове забезпечення малого бізнесу, яке повинне пронизувати усі фази його життєвого циклу від створення до ліквідації, є актуальним економічним завданням.

Економічна безпека суб'єктів малого бізнесу означає, насамперед, їх здатність протистояти загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища для забезпечення надійного і стійкого функціонування.[6]

Висновки. Однією з проблем міжнародної маркетингової діяльності малих та середніх підприємств (можливо найголовнішою) є те, що найчастіше вони змушені проникати на ринки в умовах їх розподілу/перерозподілу великими корпораціями, можна визначити підходи, які на наш погляд, надають можливість малим та середнім підприємствам звести до мінімуму гостроту боротьби з крупними фірмами і найкращим чином використовувати свої переваги в задоволенні потреб ринку.

До таких підходів можна віднести:

- конкурентна розвідка ринку. Як передумова вирішення питання загальної можливості/неможливості міжнародної маркетингової діяльності підприємства;
- оптимізація розміру ринку. Освоєння малими підприємствами дрібномасштабних і спеціалізованих ринків, тих галузей діяльності, в яких велике виробництво неефективне;
- копіювання. Використовуючи цей напрямок мале підприємство може здійснювати випуск за ліцензією продукту великої фірми або освоювати «копію», прообразом якої є який-небудь оригінальний продукт;
- участь у виробництві продукту великої фірми. Крупній фірмі часто вигідно відмовитися від дрібносерійного і неефективного виробництва, купуючи окремі деталі та вузли у малих підприємств. У свою чергу мале підприємство дістає можливість гарантованих замовлень і пов'язані з цим можливості виходу на ринки;
- участь у системі збуту великої фірми. Малі підприємства виступають як представники великої фірми, беручи участь при цьому у збуті її продукції. Конкурентоспроможність малого підприємства виявляється тут, у першу чергу, в роботі на дрібномасштабних ринках, тобто при безпосередньому контакті із споживачем.

Враховуючи зростаючу роль малих і середніх підприємств у економічному розвитку країн та недостатню вивченість даного питання у наукових розробках, можна зробити висновок, що ця тема має великий потенціал і потребує подальшого, більш глибокого вивчення.

Список літератури

1. Сливоцьки Андріян Міграція капіталу: як у замислах на кілька кроків випередити своїх конкурентів Пер. з англ. — К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2001. — 296 с.
2. Сливоцьки А., Моррисон Д. Маркетинг со скоростью мысли . — М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. - 448 с.
3. Ассэль Генри Маркетинг: принципы и стратегия: Учеб. Для вузов/ А. Генри М.:ИНФРА-м., 1999.- Т.2.- 485с.
4. Гаркавенко С.С. Маркетинг / С.С. Гаркавенко.-К.: Лыбра, 2004. – 712 с.
5. Березовенко С.М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А. І. Кредісова. - К.: ВІРА-Р, 2002. - 552 с.
6. Саєнко М.Г. Підручник. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2006. – 390 с.

Одержано 26.03.12

УДК 657

К.О. Гуліда, студ. гр. ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Аудит розрахунків з постачальниками та покупцями

У статті розглянуто мету, завдання, джерела інформації та етапи аудиту розрахункових операцій з постачальниками та покупцями.

аудит, розрахунки, постачальники, покупці, етапи аудиту

Розгляд аудиту розрахунків з постачальниками та покупцями є актуальним оскільки у процесі господарської діяльності підприємства вступають у різні розрахункові відносини з контрагентами. Підприємства здійснюють різні розрахунки як безготівкового порядку, так і з використанням готівкових коштів, векселів, товарообмінних операцій. Щоб уникнути порушень і зловживань під час здійснення розрахункових операцій, потрібно проводити постійний контроль за їх проведенням та відображенням у бухгалтерському обліку.

Здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність у суб'єктів господарювання виникають різного роду розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями і особами. Ці розрахунки перш за все пов'язані з придбанням запасів та матеріалів, а також реалізацією виробленої продукції і наданих послуг.

Аудиторська перевірка розрахунків з постачальниками та покупцями складається з чотирьох етапів. Першим етапом є планування аудиту, де потрібно ознайомитися з системою внутрішнього контролю підприємства, оцінити складові аудиторського ризику, визначити розмір суттєвості, провести аналітичні процедури та скласти програму аудиту. Другим етапом є оцінка системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями, як проводиться за напрямками контролю. На третьому етапі відбувається перевірка по суті – підтвердження за якісними аспектами фінансової звітності. Четвертим етапом є складання аудиторського висновку, в якому робиться висновок про достовірність відображення в обліку конкретного об'єкта, та аудиторського звіту, де детально описуються результати перевірки [2, с.199].

Джерелами інформації для проведення аудиту з постачальниками і покупцями є: первинні документи з обліку розрахунків (накладні, рахунки-фактури, договори та ін.); реєстри синтетичного і аналітичного обліку розрахунків; Головна книга і звітність; акти та довідки попередніх перевірок, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю.

Реальність даних балансу про розрахунки з постачальниками і покупцями може бути забезпечена тільки в результаті ретельної перевірки (інвентаризації) відповідних його статей. Тому аудитору доцільно починати перевірку стану розрахунків з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків. Інвентаризація розрахунків полягає у виявленні фактичних залишків сум на рахунках. В акті результатів інвентаризації розрахунків слід вказати назви проінвентаризованих рахунків, записати суми непогашеної і простроченої дебіторської заборгованості та безнадійних боргів. За названими видами заборгованості до акта інвентаризації розрахунків має прикладатися довідка із зазначенням суми заборгованості, за що та числиться, з якого часу і на підставі яких документів [4, с.114].

Аудит розрахункових операцій слід починати з аналізу правильності оплати за відвантажені матеріальні цінності, а також повноти списання відвантажених цінностей.

Під час перевірки необхідно встановити, чи правильно відображені за статтями балансу відповідні залишки заборгованості. Для цього порівнюють залишки за кожним видом розрахунків на одну і ту саму дату за даними аналітичного обліку із залишками за синтетичними рахунками 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», Головною книгою, Балансом. За наявності розходжень слід перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості за кожним покупцем чи замовником. Такі розходження можуть свідчити про занедбаність обліку розрахункових операцій або результат зловживань.

Кожна сума дебіторської заборгованості на окремих рахунках розглядається з погляду виникнення боргу, причини і давності створення заборгованості, реальності її одержання. Під час аудиту дебіторської заборгованості розрізняють такі її категорії: поточну (або нормальну); неоплачену в строк; заборгованість за строком давності, що минув; спірну; безнадійну.

Під час перевірки розрахунків із покупцями та постачальниками також встановлюють, чи укладені договори поставки продукції, чи правильно вираховуються суми, належні підприємству за прийняту покупцем продукцію [3, с.125].

У ході аудиту розрахунків з постачальниками і покупцями використовують різні методи. Метод аудиторської перевірки аудитор визначає в залежності від кількості підприємств, які беруть участь у розрахунках. Аудитор проводить суцільну або вибірккову перевірку. Проте, у практиці аудиту перевагу віддають вибіркковому способу. Незалежно від методу перевірки аудитору потрібно встановити:

- реальність кредиторської та дебіторської заборгованості – як довгострокової, так і поточної;
- причини і строки утворення заборгованості;
- наявність простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості;
- існування дебіторської і кредиторської заборгованості, по якій пройшов термін позовної давності та встановлення причин прострочення;
- порядок списання заборгованості, термін позовної давності, по якій пройшов;
- правильність і обґрунтованість, достовірність відображення за відповідними статтями балансу сум заборгованості;
- належність обліку дебіторської і кредиторської заборгованості залежно від прийнятого методу визначення реалізації і її видів;
- правильність і обґрунтованість списання заборгованості.

Крім того при аудиті розрахунків з постачальниками та покупцями, необхідно визначити причини неплатежів, якщо є факти простроченої заборгованості, з'ясувати причини порушення термінів позовної давності, перевірити правильність ціноутворення при реалізації продукції з використанням націнок (знижок), виявити факти навмисних розрахунків з покупцями та замовниками нижче собівартості відвантаженої продукції при бартерних угодах, взаємозаліках, розрахунках з використанням чеків, акредитивів, векселів тощо [1, с.434].

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит : [Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів] / Франц Францович Бутинець [2-ге вид., перероб. і доп.] - Житомир: ПП “Рута”, 2002. - 672 с.
2. Давидов Г.М. Аудит : [Підручник] / Григорій Миколайович Давидов. - К.: Знання, 2004. - 511 с. - (Вища освіта XXI століття).
3. Савченко В.Я. Аудит : [Навч. посібник] / Володимир Якович Савченко. - К.: КНЕУ, 2002. - 322 с.
4. Усач Б.Ф. Організація і методика аудиту / Б.Ф. Усач, З.О. Душко, М.М. Колос. - К.: Знання, 2006. - 295 с.

Одержано 26.03.12

УДК 656.07

В.С. Заніздра, ст.гр. ФК-11-МБ, Т.А. Мельник, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Економічна сутність фінансового стану підприємства

В статті досліджує різні підходи визначення «фінансовий стан підприємства». Обґрунтовує своє уточнення у трактуванні фінансового стану підприємства.

Фінанси, стан, підприємство

Обґрунтування змісту поняття «фінансовий стан підприємства» - складна наукова і практична проблема, вирішення якої зробить ефективним функціонування підприємства у конкретних умовах оточуючого середовища.

Розбіжності у трактуванні поняття «фінансовий стан підприємства» зумовлює вибір таких основних показників його оцінки, які найбільше відповідають поставленим завданням та конкретним умовам функціонування підприємства.

Проблемі оцінки фінансового стану підприємства присвячено багато досліджень як вітчизняних (М.Д. Білик [8], Резниченко А.П., Чередник А.Л. [2] та інші), так і закордонних (Балабанов І.Т. [3], Шеремет А.Д. [5] та інші) науковців.

Метою статті є дослідження різних трактувань поняття «фінансовий стан підприємства» та обґрунтування уточнень його сутності.

В економічній літературі зустрічається багато визначень фінансового стану підприємства. Наприклад, російські економісти Кончина Н.В. та Поляк Г.Б. вважають, що фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування та використання його фінансових ресурсів [1].

Українські економісти Резниченко А.П. та Чередник А.Л. доповнюють це визначення, стверджуючи, що фінансовий стан підприємства характеризується формуванням, розміщенням та використанням його фондів грошових коштів у процесі виробничо-господарської діяльності [2, с.313].

Балабанов І.Т. розглядає фінансовий стан підприємства як характеристику його фінансової конкурентоспроможності (тобто платоспроможності, кредитоспроможності), використання фінансових ресурсів та капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [3, с.7].

Подібної точки зору дотримуються економісти Кашенко О.Л. та Рибіна Л.А., які стверджують, що фінансовий стан підприємства можна визначити, як забезпеченість та ефективне використання фінансових ресурсів для здійснення нормальної господарської діяльності підприємства та своєчасного виконання платіжних зобов'язань [4, с.6].

Цілком правомірним є конкретизація даного визначення: «у найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язуваннями» [].

Загальне визначення фінансового стану підприємства дають Шеремет А.Д. та Сайфулін Р.С., які стверджують, що фінансовий стан підприємства характеризується розміщенням та використанням коштів (активів) і джерелами їх формування (власного

капіталу та зобов'язань, пасивів) [5,с.45]; структурою цих джерел, швидкістю обігу капіталу, здатністю підприємства погасити свої зобов'язання в строк та в повному обсязі, а також іншими факторами [5,с.136]. В наведеному визначенні, фінансовий стан підприємства розглядається, як комплексне економічне поняття з урахуванням основних факторів впливу, але в ньому не конкретизується, що фінансовий стан підприємства відображає фінансову конкурентоспроможність підприємства.

Артеменко В.Г. та Беллендир М.В. визначають, що фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства; це характеристика його фінансової конкурентоспроможності (тобто платоспроможності, кредитоспроможності), виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [6,с.4].

Розцінюючи дане визначення фінансового стану як таке, що достовірно відображає його сутність, вважаємо, що його необхідно доповнити тим, що фінансовий стан підприємства визначається сукупністю виробничо-господарських факторів. Адже, стан фінансових відносин підприємства, які виникають як результат певних господарських операцій між ним та іншими учасниками економічного процесу, визначається передусім станом його виробничо-господарських характеристик (факторів). Також існує зворотний зв'язок, а саме – правильна та раціональна організація фінансів підприємства є визначальним, головним фактором його успішної виробничо-господарської діяльності. Саме тому схиляємося до визначення Павловської О.В.: “ фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів” [7,с.260].

Враховуючи всі вище згадані визначення фінансового стану підприємства, вважаємо доцільним запропонувати таке трактування поняття "фінансового стану підприємства": фінансовий стан підприємства – це комплексне економічне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства; визначається різноманітними виробничо-господарськими факторами; характеризується системою показників, які відображають формування, наявність, розміщення і виконання фінансових ресурсів підприємства та визначають фінансову конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Доцільність такого визначення може бути аргументована з наступних причин:

По-перше, кожен суб'єкт господарювання, який діє у ринковій економіці, функціонує у певному господарчому оточенні. Це оточення складається з підприємств, постачальників матеріалів, споживачів продуктів або послуг, конкуруючих фірм; банків, що надають різноманітні послуги; державних або міжнародних організацій, які сприяють діяльності підприємства, а також фізичних осіб з їх доходами та потребами. Саме тому фінансовий стан підприємства є результатом взаємодій всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства.

По-друге, рух будь-яких товарно-матеріальних цінностей та трудових ресурсів супроводжує формування та використання грошових коштів. Наявність фінансових ресурсів, джерела їх формування, склад, ефективність їх використання відображають фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність останніх в умовах постійної зміни вимог ринку.

Фінансово стабільні підприємства при нормальному веденні господарства повинні бути здатними вивільнювати грошові засоби та доцільно використовувати тимчасово вивільнені кошти, формувати грошові фонди для здійснення розширеного відтворення, встановлювати економічно обґрунтовані відносини. Саме тому

фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, які, будучи об'єднаними за різними групами, взаємопов'язані один з одним.

По-третє, в оточенні суб'єкта господарювання постійно відбуваються зміни зумовлені еволюцією усіх функціонуючих в економіці суб'єктів, динамікою валют, цін, митних ставок, податків тощо. Завдяки цьому фінансовий стан підприємства визначається сукупністю фінансово-економічних факторів, як зовнішніх так і внутрішніх.

Від фінансового стану підприємств залежить їх розвиток та позиція у конкурентному середовищі. А стабілізація фінансового стану є складним процесом, що базується на системному підході. Вихідним положенням при цьому є те, що підприємство розглядається як виокремлений із суспільно-економічного середовища комплекс елементів, що самоорганізуються (колективів людей, матеріальних і фінансових засобів), пов'язаних між собою сукупністю причинно-наслідкових зв'язків.

Таким чином, індикатором стабілізації фінансового стану підприємства є синтез та інтеграція ендо- й екзогенних чинників у єдиному фінансово-економічному механізмі макро- і мікроекономічного регулювання суспільного й індивідуального відтворення, у складі якого фінансова стійкість набуває результируючої.

Отже, удосконалення трактування поняття «фінансовий стан підприємства» слід розглядати як один із головних факторів підвищення оцінки реального стану підприємств з урахування факторів впливу на нього. Від цього залежить ефективність здійсненого аналізу фінансового стану підприємства та поліпшення позицій підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільне функціонування та динамічний розвиток.

Список літератури

1. Колчина Н.В., Поляк Г.Б. Финансы предприятий.- М.: "Финансы" ЮНИТИ, 1998. - 414с.
2. Редниченко А.П., Чередник А.Л. Финансы предприятия / монография.- Донецк.: Лебедь, КП "Регион".-1998.-356с.
3. Балабанов И.Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта.-М.: «Финансы и статистика», 1998.-112с.
4. Кашена О.Л., Рыбина Л.А. Финансовое положение предприятия и проблемы неплатежей в современных условиях.- Сумы.: Козацький вал, 1997.- 36с.
5. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятий: Уч.пособие.-М.: ИНФРА-М, 1999.-343с.
6. Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ: Уч. пособие.- М.: Бизнес и Сервис, 1999.- 130с.
7. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємства // Фінанси України - 2001.-№11. - С.54-61.
8. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси України – 2005.-№3.- С.117.

Одержано 26.03.12

УДК 331.330

Є.А. Вітюк, ст. гр. УТ-11-МБ, Т.І.Грінка, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості використання трудового потенціалу на підприємстві

Сучасне становище реального сектору економіки нашої держави позначене негативними наслідками соціально-економічної кризи в Україні. Прорахунки в різних сферах життя концентруються в проблемі соціально-трудова відносин. У цих умовах формування трудового потенціалу як вирішальної передумови соціально-економічної стабілізації та його ефективне використання стає основою продуктивності національної економіки. Серед важливих причин, що обумовили ускладнення відтворювальних чинників стану сучасного трудового потенціалу України і негативно вплинули на структуру зайнятості та якість робочої сили, слід вказати на недоліки структурної перебудови економіки країни, а також наслідки розриву зв'язків підприємств України з багатьма спорідненими підприємствами і науковими установами близького зарубіжжя.

Важливою особливістю сучасних процесів є те, що підприємства майже втратили контроль за станом свого трудового потенціалу та процесами його формування й використання. Так, падіння обсягів виробництва, криза неплатежів, затримки у виплаті заробітної плати та її низький рівень обумовлюють погіршення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, їхнього морального, мотиваційного й творчого потенціалів, що, в свою чергу, заважає проведенню реструктуризації виробництва, впровадженню новітніх технологій та виробництву конкурентоспроможної продукції.

Теоретико-методологічні й економіко-організаційні аспекти формування та використання трудового потенціалу на підприємстві розглянуто в працях таких вітчизняних і зарубіжних учених: Д.Богині, С.Бандури, О.Бугуцького, О.Власюка, М.Долішнього, С.Злупка, Ю.Краснова, С.Копчака, Е.Лібанової, І.Лукінова, С.Вовканича, В.Мікловди, В.Онікієнка, С.Писаренко, С.Пирожкова, М.Пітюлича, Н.Тітової, М.Романюка, О.Хомри, В.Стешенко, М.Шаленко, Л.Шепотько, К.Якуби та інших.

Метою статті є розгляд теоретико-методологічних основ аналізу ефективності використання трудового потенціалу на підприємстві.

Об'єктивна необхідність у подальшому поглибленні теоретичних досліджень і методичних розробок пов'язана з уточненням категорії "трудова потенціал", удосконаленням методичних підходів до оцінки стану трудового потенціалу, а також з безпосереднім поліпшенням процесів його формування та використання.

Реалізація цієї мети зумовлює основні задачі дослідження:

- проаналізувати зміст соціально-економічної категорії "трудова потенціал";
- розглянути і визначити теоретичні аспекти формування трудового потенціалу підприємства.

Проведені теоретичні дослідження показали, що сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методологічних підходів до трактування категорії трудового потенціалу і її співвідношенням з іншими економічними категоріями (трудова ресурсами, кадровим потенціалом тощо). Це підтверджується

різноманітністю існуючих літературних джерел, у яких найбільш повним є визначення трудового потенціалу як домінантної форми реалізації людського фактора. Такі категорії, як населення, трудові ресурси, робоча сила, є конкретними носіями трудового потенціалу на певних стадіях його відтворення. Первинна стадія формування трудового потенціалу дозволяє підприємству розглядати останній як свій трудовий ресурс. На стадії розподілу та використання трудовий потенціал визначається як потенційна і реальна робоча сила.

Промислове підприємство з метою встановлення свого власного довгострокового конкурентного циклу розвитку, повинно зростати більш швидко, ніж підвищується потенціал її головних конкурентів. Вищевказане визначає необхідність удосконалення розвитку усього виробничого потенціалу і в першу чергу людського потенціалу і його основних компонентів, які формують трудовий потенціал як окремого працівника так і усього трудового колективу промислового підприємства.

У стратегічному значенні сукупний економічний потенціал підприємства є сукупністю складових потенціалу (соціальних, організаційно-управлінських, ринкових), де визначальним є інтелектуальний потенціал, який взаємодіє з виробничим ресурсом, корисність якого формується за рахунок спроможності продукту бізнесу задовольняти потреби споживачів і функціонуючий у системі економічного розвитку регіону для здійснення спрямування до стратегічно орієнтованого майбутнього.

Так, потенціал промислового підприємства, впливає не лише на кінцеві результати діяльності, але й на рівень економічного зростання та структурний розвиток усієї організації.

Вибір стратегії розвитку трудового потенціалу промислового підприємства залежить в основному від складу, структури і якості наявних економічних ресурсів, рівня конкурентоспроможності робіт і послуг, існуючого положення на ринку і стратегічних цілей – зайняти лідируючі позиції на ринку, мати конкурентні переваги порівняно з конкурентами, уникнути банкрутства і т. ін. Тому, в процесі стратегічного планування необхідно передбачити можливі зміни щодо використовуваних на підприємстві обмежених економічних ресурсів. Усі можливі потенційні позитивні зміни, які підприємство планує в майбутньому періоді мають як найповніший бути враховані в усіх розрахунках.

Під трудовим потенціалом підприємства слід розуміти сукупність трудових можливостей, яка сформована і формується у певних виробничих відносинах і умовах відтворення, та за відповідності сучасним технологіям може бути оптимально використана у виробничій діяльності і відображається у кількісних та якісних показниках.

Трудовий потенціал підприємства має кількісну та якісну структури, які перебувають у діалектичній єдності. Отже, такі структурні ознаки, як ресурсна, резервна, майбутні можливості, відбивають переважно його кількісні параметри, а інші ознаки – властивість (атрибутивний аспект) та продуктивність – характеризують його якісний склад. Дослідження проблеми якості трудового потенціалу зумовлює відокремлення в її структурі компонентів, які характеризують її не лише з точки зору безпосереднього змісту, а й відбивають комплексно ті його елементи, що включають сукупність соціально-економічних відносин і умов, за яких відбувається повне відтворення трудового потенціалу. Тому в складі системи якості трудового потенціалу необхідно розглядати такі її підсистеми, як натурально-нормативна, економічно-організаційна та соціальна, де натурально-нормативна підсистема якості характеризує певні властивості, притаманні об'єкту дослідження, а також їх відповідність встановленим стандартам, вимогам тощо.

Підсумком комбінації всіх структурних елементів трудового потенціалу є те, що він стає здатним до реального функціонування з метою задоволення потреб особистості

й суспільства, обумовлених поділом праці, спеціалізацією і професіоналізацією особистості.

Трудовий потенціал формується на різних рівнях – вертикальному і горизонтальному, крім того, проблема має і галузевий аспект, оскільки формування та використання трудового потенціалу у різних сферах економіки відрізняються своїми особливостями. У роботі виділені три основних рівні трудового потенціалу: трудовий потенціал працівника, трудовий потенціал підприємства і трудовий потенціал суспільства. Переходячи від трудового потенціалу працівника до характеристики трудового потенціалу підприємства, необхідно враховувати, що останній не є простою арифметичною сумою потенціалів працівників, а за умов продуктивної спільної роботи він може значно перевищувати цю суму. Тут спрацьовує емерджентний ефект, пов'язаний з величезними можливостями групової, спільної роботи, з високим ступенем співробітництва, великою відповідальністю кожного працівника, високою організаційною культурою. Слід зауважити, що емерджентні властивості виявляються тільки на рівні підприємства чи об'єднань підприємств, на рівні ж галузі чи регіону їхній безпосередній вплив зменшується.

Оптимізація трудового потенціалу за критерієм ефективності результатів може здійснюватися у наступних напрямках: по-перше, через підвищення рівня трудового потенціалу конкретного працівника і на цій основі збільшення емерджентного ефекту; по-друге, за рахунок удосконалення всіх стадій відтворення трудового потенціалу всіх рівнів, тому що цього вимагає нова соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні.

В умовах трансформації економічної системи докорінно змінюється зміст взаємопов'язаних фаз відтворення трудового потенціалу. Так, у фазі формування знижується роль факторів, що впливають на кількісну компоненту трудового потенціалу, й одночасно зростає значення умов, які забезпечують його якісний аспект (освіту, підвищення рівня здоров'я, інтелектуалізацію праці тощо). У фазі розподілу відбувається переміщення трудових ресурсів у ті сфери діяльності, де забезпечується максимальна ефективність їх використання. При цьому ринкові відносини виступають специфічним регулятором розподілу, перерозподілу та обміну робочої сили.

За ознакою часу у відтворювальному циклі трудового потенціалу можна визначити його найдавніші фази – формування та споживання. Фази розподілу та перерозподілу і обміну відбуваються одночасно і за своєю сутністю є перехідними від формування до споживання трудового потенціалу.

Тому, відкидаючи значущість цих фаз, їх варто було б розглядати функціонально, як початкові фази споживання трудового потенціалу. У даному випадку відтворювальний цикл трудового потенціалу можна відобразити як такий, що складається з двох фаз: фази формування, в процесі якої відтворюються кількісні та якісні характеристики трудового потенціалу, та фази використання (реалізації), на якій споживається робоча сила і створюється продукт, частина якого знову залучається до процесу формування трудового потенціалу.

У роботі відображені основні тенденції відтворення трудового потенціалу, але більш детально розглянуто проблеми його формування та використання. Формування трудового потенціалу підприємства – це початковий етап відтворювального процесу, він є кількісним та якісним становленням трудового потенціалу. Процес формування трудового потенціалу підприємства включає: планування потреби в людському капіталі, що повинне розглядатися як самостійна сфера планування, а не як "побічний продукт" інших сфер планування; залучення, підбір і найняття кадрів; адаптацію і профорієнтацію, тобто введення прийнятого співробітника в організацію. Важливою складовою в процесі формування трудового потенціалу є планування потреби в людському капіталі. Відхилення чисельності персоналу від науково обґрунтованої

потреби підприємства, як у бік зменшення, так і в бік збільшення, впливає на ефективність подальшого використання трудового потенціалу підприємства.

Ключовими умовами обґрунтування змін у чисельності працівників промислового підприємства, трудовий потенціал яких відповідає існуючим вимогам, є наступні: потреба в перебудові виробництва для погодження обсягу продукції з попитом на неї; більша орієнтація на новачі, на випуск нової продукції (часто принципово нової за своїми споживчими властивостями і новою відносно спеціалізації підприємства); необхідність існування на підприємстві виробництва вже освоєної продукції і процесу освоєння нових видів продукції з організацією нових виробництв; зміни в оргструктурі самого підприємства внаслідок інтеграційних і дезінтеграційних процесів; урахування обмежень, пов'язаних із фінансовим станом підприємства і тенденціями його зміни; спрямованість на розробку реорганізаційних заходів у сфері персоналу; забезпечення при розробці й реалізації реорганізаційних заходів взаємозв'язку, збалансованості та загальної спрямованості в ресурсних і продуктових потоках підприємства.

Процес використання трудового потенціалу базується на: виявленні робочої сили та забезпеченні умов і організації праці, які сприяють більш повній її реалізації; впровадженні науково-технічних розробок у виробництво; максимальному впливі на трудову мотивацію й підвищенні ролі стимулів у трудовій діяльності; вдосконаленні формальних і неформальних комунікацій підприємства; підвищенні в індивідуумів почуття задоволеності працею. Для оптимізації використання трудового потенціалу важливе значення має усунення негативного й посилення позитивного впливу факторів на цей процес. З цією метою виявлені найбільш важливі фактори й проведено їх ранжирування відповідно до внеску у зростання працевіддачі.

На погляд автора, вирішальну роль відіграє матеріальна та фінансова зацікавленість колективів і окремих працівників у підвищенні працевіддачі, тобто важливим завданням на підприємстві є формування системи особистих мотиваційних інтересів працівників. Цей фактор на сьогодні є головним, оскільки засоби й умови праці надають широкі можливості для зростання продуктивності трудового потенціалу. Використання цих можливостей залежить від бажання трудових колективів і кожного працівника. Доти, поки різні форми і методи зацікавлення працівників у підвищенні працевіддачі не спрацьовують, кардинальних зрушень у підвищенні їхньої трудової активності очікувати не варто.

Трудовий потенціал є необхідною умовою функціонування підприємства, тому процеси формування та використання трудового потенціалу необхідно погоджувати зі змінами, які відбуваються на підприємствах у зв'язку з набуттям підприємством конкурентного статусу.

Взаємозв'язок і взаємодію трудового потенціалу підприємства з умовами його зовнішнього та внутрішнього середовищ для визначення певних напрямків діяльності у сфері формування та використання трудового потенціалу. При цьому крім економічних і соціальних аспектів функціонування трудового потенціалу, підприємствам необхідно враховувати й організаційний аспект. У зв'язку з цим необхідні періодичний аналіз і раціоналізація організаційних структур підприємства з урахуванням ряду факторів, які видаються найбільш перспективними з погляду регулювання заходів у сфері трудового потенціалу, оскільки саме ці заходи щодо мобілізації резервів у використанні трудового потенціалу підприємства, як правило, не пов'язані зі значними капіталовкладеннями і можуть бути реалізовані у відносно короткий час.

Дослідження процесів, які відбуваються на сучасному етапі в економіці, показали, що трудовий потенціал підприємств України зазнав істотних змін. Ці зміни стосувалися, в першу чергу, професійно-кваліфікаційної та демографічної структур і викликали істотне погіршення якісного стану трудового потенціалу промислових

підприємств. Природною основою трудового потенціалу є населення. Це означає, що якість населення – головна передумова рівня розвитку трудового потенціалу. За сучасних умов, коли в багатьох регіонах погіршилися якісні характеристики розвитку населення, демографічний компонент формування трудового потенціалу набуває особливого значення.

Сформована в Україні професійно-кваліфікаційна структура ринку робочої сили не адекватна умовам, у яких розвивається сучасна сфера виробництва. Основна маса працедавців і працівників не зацікавлена в підвищенні професійної кваліфікації і зростанні продуктивності праці, перш за все тому, що з підвищенням кваліфікації висуваються нові вимоги до працівників, а матеріальне стимулювання залишається недостатнім. На фоні якісних змін спостерігаються й структурні зрушення робочої сили, а саме: переміщення зайнятого населення (в першу чергу, висококваліфікованого) зі сфери матеріального виробництва в невиробничу сферу, із підприємств державного сектору – в недержавний. Проблема полягає також у тому, що зайняті на підприємствах працівники використовуються неефективно, працюючи в режимі неповної зайнятості. Негативні наслідки практики неповної зайнятості виявляються як у зниженні матеріальної зацікавленості працівників, так і в зростанні їхньої соціальної пасивності, викликаній невизначеністю свого становища (працюють і не працюють одночасно). Але підприємства продовжують стримувати процес звільнення працівників, використовуючи вимушену неповну зайнятість.

Оскільки трудовий потенціал є необхідною умовою функціонування підприємства, то доцільно досліджувати його взаємодію з діяльністю підприємства, а також визначити вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на процеси функціонування підприємства і його трудовий потенціал. Для цього на підприємствах доцільно розробляти певні схеми, на підставі яких можна: виявити взаємозв'язки і взаємодію трудового потенціалу підприємства з умовами зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства, виявити наявний і необхідний трудові потенціали при вирішенні стратегічно важливих завдань. Необхідно враховувати і вплив трудового потенціалу на процес освоєння нової продукції. Це робить актуальними оцінку пристосованості трудового потенціалу до нововведень. При адаптації трудового потенціалу підприємства до змін зовнішнього середовища необхідно забезпечити достатню гнучкість. Зміни можуть бути різноманітними, але в найзагальнішому вигляді повинні забезпечити чисельну і функціональну гнучкість.

Список літератури

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: Навчальний посібник/ Д.П.Богиня, О.А. Грішнова.- К.: Знання-Прес, 2002.- 313с.
2. Головкова Л.С. Сутність і завдання управління кадровим потенціалом підприємств / Л.С. Головкова, О.О. Лукашов, А.Є. Головкова. // Держава та регіони : науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. – 2008. – № 5
3. Генкін Б.М. Економіка і соціологія праці.-М.: Норма-Инфа-М, 2001.-432 с.
4. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами. Навчальний посібник. Кив: Кондор, 2003, 224 с.

Одержано 26.03.12

Н.М. Чорна, ст. гр. УП-11М, Л.М. Фільштейн, проф., д-р екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Розробка пропозицій щодо ефективного використання робочого часу

В статті розкривається поняття робочого часу, як з точки зору економіки, так і управління. Висвітлено процес впливу раціонального використання робочого часу та його управління на діяльність підприємства. Розроблено теоретичні та практичні рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності використання робочого часу.

робочий час, ефективність його використання та управління, втрати робочого часу, нормування праці, трудова дисципліна

Час – це такий ресурс, який не можна примножити, додати, нагромадити, купити, взяти в борг. Його можна тільки раціонально використовувати. Відпрацьований працівниками час є основним та універсальним вимірником праці. Достовірність обліку робочого часу є складовою організації виробництва та основним сегментом управління персоналом. Недоліки в обліку робочого часу не тільки не дозволяють оцінити фактичні резерви економії праці, але іноді впливають на достовірність оцінювання діяльності всього підприємства. В цьому полягає актуальність роботи.

Метою даного дослідження є вивчення впливу рівня обліку та аналізу використання робочого часу на ефективність виробництва, стан трудової дисципліни; пошук резервів і факторів підвищення продуктивності праці на підприємстві, висвітлення можливих шляхів управління робочим часом та підвищення ефективності використання робочого часу в сфері матеріального виробництва.

Питання достовірності обліку робочого часу є складовою організації виробництва та основним сегментом управління персоналом. Тому робочому часу присвячено ряд робіт, які можливо розглянути ретроспективно.

Робочий час, як економічна категорія, досліджена в роботах К. Маркса, С.Г. Струмиліна, Г.А. Пруденського та інших. Вони визначають час, як основний вимірник праці. В роботах О.А. Устенко використання робочого часу є базою для формування такого явища, як економічні ризики. М.І. Бухалков визначає робочий час як показник розвитку та існування різних матеріальних систем, які включають і економічні.

Питання впливу показників, характеризуючи ефективність використання робочого часу на результати роботи висвітлено такими авторами: К.Х. Абдурахманов, Ю.Г. Одегов, Н.К. Акиншина, О.А. Башкатов, Н. Вишневська, В.К. Гупалов, Л.А. Лутай, В. Рутицька.

В сучасних умовах час виступає в якості важливого конкурентного фактора. Вихід на ринок з товаром раніше конкурента, забезпечення необхідної якості та меншої ціни в співставленні з конкурентними аналогами – запорука успіху підприємства, а постійна стратегія, яка заснована на часовому чиннику – головна вимога фінансової стабільності. Реалізація такої стратегії не можлива без ефективного використання робочого часу.

Основними цілями дослідження витрат робочого часу є:

- визначення величини і причин втрат і нераціональних витрат робочого часу;
- аналіз організації праці і здобуття відомостей про чинники, що впливають на витрати робочого часу;
- оцінка раціональності використовуваних прийомів і методів праці;

- вивчення і аналіз часу використання устаткування у взаємозв'язку з робочим часом виконавця робіт;
- оцінка якості вживаних трудових норм, причин їх невиконання або перевиконання;
- встановлення нормованих витрат праці на виконання заданої роботи.

Робочий час є загальною мірою кількості праці. У трудовому праві України робочим часом вважається період, протягом якого працівник повинен виконувати трудову функцію. Тобто під робочим часом розуміється тривалість участі людини в організованому трудовому процесі, протягом якого вона повинна виконувати свої виробничі або службові обов'язки.

Законодавством розрізняються окремі види робочого часу: нормальна, скорочена та неповна тривалість робочого часу.

Встановлюючи тривалість робочого часу, до уваги беруться умови праці, характер роботи, стан здоров'я та ряд інших обставин.

Згідно з Кодексом законів про працю України нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень.

У разі шкідливих умов праці передбачається зменшення загальної норми робочого часу, вона не може перевищувати 36 год. на тиждень. Законодавством також встановлюється скорочена тривалість робочого часу для працівників віком від 16 до 18 років — 36 год. на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років — 24 год. на тиждень, учнів віком від 14 до 15 років, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, — не більше половини максимальної тривалості робочого часу для осіб відповідного віку.

Скорочена тривалість робочого часу може встановлюватися за рахунок власних коштів підприємств і організацій для жінок, які мають дітей віком до 14 років або дитину-інваліда. Оплата праці при скороченій тривалості робочого часу провадиться як і при нормальній тривалості.

Неповна тривалість робочого часу може встановлюватися за угодою між працівником і роботодавцем та в обов'язковому порядку на прохання вагітної жінки, жінки, яка має дитину віком до 14 років або дитину-інваліда, в тому числі таку, що знаходиться під її опікою, або здійснює догляд за хворим членом сім'ї, що підтверджується медичним висновком. Оплата праці провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Важливим пунктом у системі планування є контроль за раціональним використанням робочого часу. Це дозволяє виявляти та раціонально використовувати резерви для подальшого вдосконалення роботи, раціонального використання робочого часу та поліпшення якості життя.

Забезпечення трудової дисципліни праці є обов'язковою умовою кооперації й організації виробництва. Щоб спільна діяльність здійснювалась успішно, потрібно чітко визначити місце кожного працівника в структурі виробничого процесу. Саме праця і відносини в колективі створюють мікроклімат, що впливає на працездатність і задоволення роботою. Тому важливе значення має управління дисципліною.

Організація процесу зміцнення трудової дисципліни і раціонального використання робочого часу на підприємстві передбачає виконання таких видів робіт:

- аналіз і оцінка стану трудової дисципліни в організації і її підрозділах;
- облік робочого часу і контроль за його використанням;
- облік порушень трудової дисципліни;
- планування і організація виконання заходів, спрямованих на зміцнення трудової дисципліни.

Оскільки витрати робочого часу різноманітні, їх вивчають та аналізують за допомогою методів. Методи вивчення витрат робочого часу є основою для вивчення

фактичних витрат робочого часу, зіставлення і аналізу результатів спостереження з метою виявлення резервів зростання продуктивності праці, визначення необхідних витрат часу по елементах трудового процесу і встановлення норм.

Методи вивчення витрат робочого часу – метод безпосередніх вимірів і метод моментних спостережень.

Метод безпосередніх вимірів полягає в безперервному спостереженні за трудовим процесом, операцією або її частинами і у фіксації свідчень поточного часу або тривалості виконаних елементів операції. Метод дозволяє детально вивчати робочий час виконавця і час використання устаткування, отримувати дані в абсолютному вираженні з високою їх достовірністю, отримувати зведення про послідовність окремих елементів роботи, залучати до вивчення витрат самих працівників.

Метод моментних спостережень полягає в реєстрації і обліку кількості однойменних витрат робочого часу у випадково вибрані моменти (в деяких випадках – через рівні проміжки часу). Структуру витрат часу встановлюють по питомій вазі моментів, в які наголошувалися ті або інші полягання в загальній кількості моментів за весь період спостереження. Реалізація методу моментних спостережень зводиться до того, що спостерігач, обходячи робочі місця по певному маршруту, фіксує дії об'єктів спостереження. Запис ведеться із задалегідь намічених крапок – фіксажних пунктів.

Загальна тривалість робочого часу визначається, з одного боку, рівнем розвитку виробництва, з іншого — фізичними і психофізіологічними можливостями людини. Поліпшення використання робочого часу є одним з основних шляхів підвищення продуктивності праці. Воно залежить від співвідношення екстенсивного та інтенсивного факторів розвитку виробництва. Для того, щоб ефективно використовувати час, він повинен нормуватися.

Нормування праці – це визначення її необхідних витрат на виготовлення одиниці продукції в конкретних організаційно-технічних умовах. Метою нормування праці є найбільш точне визначення необхідних витрат, а відповідно і результатів праці та їх відбиток у нормах праці.

Досліджуючи трудові процеси, важливо визначити фактичні затрати часу на виконання окремих елементів операції, а також структуру затрат часу протягом робочої зміни або її частини. Це є основою для розроблення нормативів часу, вибору найраціональніших методів праці, аналізу якості норм і нормативів. При вивченні використання робочого часу велику увагу приділяють втратам робочого часу, що породжуються багатьма чинниками. Зокрема, можна назвати такі причини внутрішнього характеру, як:

- недосконала організація праці і виробництва на підприємстві;
- недоліки в системі планування та нормування праці;
- порушення трудової дисципліни (прогули, вихід на роботу в нетверезому стані, несвоєчасний початок роботи та передчасне її закінчення інші, часто зафіксовані, втрати робочого часу);
- плинність робочих кадрів;
- несприятливі умови праці на робочих місцях, які сприяють збільшенню випадків захворювання і виробничого травматизму;
- проведення різних суспільних заходів у робочий час, необґрунтовані відпустки з дозволу адміністрації.

Хочу детальніше зупинитись на нормативах. Там, де режим роботи задається технологією, основою більш раціонального використання часу і подолання його втрат є нормування, тобто визначення норм і нормативів його витрат. Норматив – це офіційно встановлений час для виконання однієї окремої операції. Тобто це стандартизований

час виконання. Наприклад, норматив оформлення одного листка непрацездатності – 5 хвилин (затверджений Постановою Міністерства праці та соціальних питань).

На жаль, в Україні стандарти нормативів праці багатьох професій не поновлювались ще з 80-х років. Відповідно, вони неактуальні, нераціональні та неефективні, оскільки не відповідають технологічним процесам сучасного обладнання. Та незважаючи на це, кожна організація може самостійно створити власні стандартні нормативи для своїх працівників. За основу можна взяти затверджені нормативи часу на роботи, але якщо нормативів на потрібний вид робіт немає, тоді можна створити їх самостійно. Це дуже кропітка робота, та на допомогу в розробці нормативів можуть прийти фотографії робочого часу працівників.

Наприклад, якщо проаналізувати час виконання однієї операції, яку виконують декілька працівників, можемо вивести вищу та нижчу межу або середній час виконання, які і беруться за норматив. Таким чином, кожен керівник може створити власні стандартні нормативи праці свого підрозділу та оптимізувати його роботу. Також, встановлені нормативи допоможуть в організації оплати праці працівників, розрахувати об'єми роботи на одного працівника та стануть в пригоді в розрахунках необхідної кількості працівників на відділ.

Таким чином, ефективне використання робочого часу, правильний вибір методів, способів його здійснення має позитивний вплив на економічну діяльність підприємства.

Список літератури

1. Кодекс законів про працю України у 2 т. – К: ІнЮре, 1997.
2. Абрамов В.М. Нормування праці: Навч. посібник – К.:ИСИО, 1995 р.
3. Генкин Б.М. Нормування праці: Навч. посібник – Г.: Економіка, 1985 р.
4. Гупалов В.К. Управління робочим часом: Навч. посібник – М.: Фінанси і статистика, 1998. – 240 с.
5. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посібник – К.: КНЕУ, 2003 р.
6. Фільштейн Л. М., Малаховський Ю. В. Економіка праці в машинобудівному комплексі: навч.-метод. видання. – Кіровоград, 2004. – 272 с.

Н. Чорная, Л. Фільштейн

Разработка предложений по эффективному использованию рабочего времени

В статье раскрывается понятие рабочего времени, как с точки зрения экономики, так и управления. Освещены процесс воздействия рационального использования рабочего времени и его управления на деятельность предприятия. Разработаны теоретические и практические рекомендации относительно путей повышения эффективности использования рабочего времени.

N. Chorna, L. Filshtein

Development proposals for the effective use of working time

The article deals with the concept of working time, both in terms of economy and management. Highlight the impact of the process of rational use of working time and its management of an enterprise. The theoretical and practical advice on how to improve the efficiency of working time.

Одержано 26.03.12

УДК 657

І.О. Панченко, студ. гр. ОА-08-2

Кіровоградський національний технічний університет

Методика аудиту готівкових коштів

У статті розкриваються проблемні питання аудиту готівкових коштів. Наведено мету, завдання, джерела інформації та основні етапи аудиту готівкових коштів.

аудит, готівкові кошти, касові операції, касові ордери

На сучасному етапі, коли у більшості підприємств грошових активів не вистачає, здатність суб'єкта господарювання виживати напряму залежить від уміння управляти грошовими потоками. До останнього часу управлінню грошовими активами у вітчизняній практиці не приділялося достатньої уваги. Але цей вид активів є найобмеженішим в сучасних умовах, і управління ним безпосередньо впливає на розвиток підприємства і формування кінцевих результатів його діяльності. Тому грошові активи потребують посиленої уваги до себе з боку керівних органів підприємства. Управління ними ґрунтується на даних обліку через організацію і контроль за рухом грошових потоків, а також запасів грошових активів із точки зору ефективності платежів і оптимального забезпечення операційної діяльності підприємства фінансовими ресурсами в цілому та готівковими коштами зокрема.

Важливою складовою аудиторської перевірки фінансово-господарського стану підприємства є аудит готівкових коштів. Досліджуючи цей напрям, можна зробити висновок про доцільність та ефективність використання готівкових коштів клієнтом. У процесі аудиту операцій з готівковими коштами необхідно розв'язати такі основні завдання:

- ознайомитись з умовами зберігання готівки та інших грошових документів у касі;
- вивчити фактичний порядок документального оформлення операцій з надходження і вибуття готівкових коштів, ведення касової книги та книги реєстрації грошових документів, обліку касових операцій;
- встановити законність і достовірність операцій з надходження і списання коштів з банківських рахунків та правильність їх відображення [3, с.56].

Освоєння методики аудиту касових операцій є важливим, виходячи з таких причин: грошові кошти є найбільш ліквідними і такими, що швидко реалізуються активами клієнта, вони мають масовий і поширений характер, рух готівки відбувається через касові операції, тому під час аудиту вони досліджуються суцільним методом [4, с.26]. Особлива увага приділяється питанню забезпечення збереження грошей і дотримання касової дисципліни.

Розпочинаючи перевірку касових операцій, аудитор виявляє правильність їх документального оформлення (повнота заповнення реквізитів прибуткових і видаткових документів; обов'язкова реєстрація прибуткових і видаткових ордерів, платіжних відомостей та ін., наявність підписів відповідальних осіб і отримувачів грошових коштів, відсутність виправлень, підчисток тощо). Для цього вивчаються звіти касира, первинні документи і касова книга. Остання має бути пронумерована, прошнурована, опечатана печаткою і вестись в одному екземплярі. Додаткові касові книги дозволяється вести на підприємствах, які мають каси в підрозділах,

територіально віддалених від адміністративного приміщення, а також у разі здійснення операцій з готівковою валютою (по кожній валюті окремо). Записи в касовій книзі мають бути ідентичними записам у звіті касира і підтверджуватися первинними документами [3, с.32]. Якщо на підприємстві облік касових операцій комп'ютеризований, то допускається ведення касового щоденника, листи якого роздруковуються на принтері в двох примірниках (перший примірник періодично зброшується у вигляді книги, другий – є звітом касира).

У цьому разі аудитор повинен впевнитися (самостійно чи з допомогою експерта) в захищеності програми від несанкціонованого доступу касира та інших осіб з метою зміни нумерації документів (програма повинна генерувати наступний номер прибуткових і видаткових документів автоматично під час їх підготовки і друкування бланка).

Під час аудиту касових операцій використовуються такі форми первинних документів: прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, журнал реєстрації прибуткових і видаткових ордерів, документи без ордерного оформлення оприбуткування і видачі грошей, касова книга, облікові реєстри до рахунку «Каса», журнали, баланси за відповідні дати, виписки банків, матеріали внутрішнього аудиту, висновки різних експертів, відомості грошових коштів тощо [6, с.59].

Каси підприємств приймають готівку за прибутковими касовими ордерами, що підписані бухгалтером та касиром. Ця операція завіряється печаткою чи штампом касира або відбитком касового апарата. Готівка з каси підприємства видається за видатковими касовими ордерами і належно оформленими такими документами: платіжними відомостями, заявками на видачу грошей, рахунками з проставленими на цих документах штампами з реквізитами видаткового касового ордера. Ці документи на видачу грошей мають бути підписані керівником, головним бухгалтером і касиром чи уповноваженими ними особами. Прибуткові касові ордери і квитанції до них, а також видаткові касові ордери мають бути заповнені чітко. У цих документах не повинно бути ніяких підчисток чи виправлень [5, с. 41].

Прибуткові і видаткові касові ордери до передавання в касу реєструються в спеціальному журналі. Усі надходження і видача грошей ураховуються в касовій книзі, записи в яку здійснює касир відразу після отримання чи видачі грошей за кожним ордером [2, с.81]. Наприкінці робочого дня касир підводить підсумки операцій за день, виводить залишки грошей у касі на наступне число і передає в бухгалтерію звіт касира, який складається щоденно.

Бухгалтерські документи можуть вивчатись як у хронологічній послідовності, так і за групами якісно однорідних господарських операцій. Хронологічну перевірку документів може здійснювати тільки аудитор, що має досвід, оскільки при цьому необхідно досліджувати різні касові, товарні, розрахункові операції, посилаючись на численні законоположення і нормативні документи [7, с.76]. Легше вивчати документи за групами однорідних операцій.

Під час аудиту касових операцій доцільно застосовувати нормативний методичний прийом перевірки на відповідність здійснених грошових операцій чинним нормативно-правовим актам Національного банку України. Крім цього, залежно від здійснених господарських операцій та напрямків аудиту згідно з договором із замовником застосовується низка інших способів і методичних прийомів, зокрема порівняння, арифметичні підрахунки, зустрічні перевірки та ін.

З прийняттям стандартів бухгалтерського обліку підприємства України мають складати звіт про рух грошових коштів, який до цього успішно використовувався в міжнародній практиці. Даний звіт про грошові кошти містить інформацію про надходження і вибуття грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У цьому звіті є інформація не лише про самі

грошові кошти, а й про їх еквіваленти (високоліквідні короткострокові інвестиції, які легко перетворюються в наявні гроші).

На сучасному етапі розвитку відбуваються постійні зміни та нововведення у сфері організації бухгалтерського обліку та ведення звітності, яка стосується безпосередньо готівкових коштів. Аудитору необхідно постійно стежити за змінами в організації та методиці обліку, щоб уникати помилок у своїй роботі, а також давати професійні рекомендації стосовно порядку обліку грошових коштів. Удосконалення методики аудиту готівкових коштів полегшить роботу аудиторів та покращить її результативність.

Список літератури

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року №3125 (із змінами та доповненнями) [електронний ресурс].
2. Давидов Г.М. Аудит : [Навчальний посібник] / Г.М. Давидов. – Київ „Знання”, 2001.
3. Білик М.С. Облік, аналіз та аудит : [Навч. посібник] / М.С. Білик, А.Г. Загородній. – К., Кондор, 2008. – 618 с.
4. Полякова Л.М. Аудит : [Навч. посібник] / Л.М. Полякова, М.В. Корягін, В.І. Воськало, В.М. Чубай. – серія «Дистанційне навчання». – №21. – Львів: Видавництво Національного університету «львівська політехніка», 2004. – 248 с.
5. Савченко В.Я. Аудит : [Навч. посібник] / В.Я. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 322 с.
6. Сопко В.В. Організація і методика проведення аудиту : [Навч.-практичний посібник] / В.В. Сопко та ін. – [2-ге вид. перероб. і доп.] – К.: ВД «Професіонал»: 2006. – 576 с.
7. Усач Б.Ф. Аудит : [Навч. посібник] / Б.Ф. Усач. – К., 2002. – 223 с.
8. Петрик О.А. Організація та методика проведення аудиту підприємницької діяльності : [Навч. посібник] / за ред. О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2008. – 472 с.

Одержано 26.03.12

УДК 657

Н.С. Безпала, ст. гр.ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Аудит розрахунків з бюджетом

У статті наведено мету, завдання та процедури при аудиті розрахунків з бюджетом. Дотримання методики аудиту розрахунків з бюджетом дозволить здійснити перевірку належно, своєчасно і якісно.
аудит, розрахунки з бюджетом, податки, збори, обов'язкові платежі, аудиторські процедури

На сьогоднішній день питання реформування податкового законодавства стало надзвичайно актуальним. У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу змінилось наповнення складових, які формували бюджетні платежі. Отже, постає актуальне питання щодо розробки методики аудиту розрахунків з бюджетом.

Велика кількість податків і зборів, недосконалість податкового законодавства, суттєвий податковий тиск на підприємства, необхідність різного відображення однієї й тієї ж операції в бухгалтерському і податковому обліку, що залежить від розбіжностей у законодавстві тощо, збільшують властивий ризик підприємства. А з урахуванням значних штрафів, які накладаються на підприємства за порушення податкового

законодавства, та пені, що стягується за прострочення платежів, аудиторський ризик навіть збільшується.

Все це свідчить, що аудит розрахунків з бюджетом є одним із найбільш трудомістких, складних і відповідальних в аудиторській практиці, а тому об'єктивно виникає потреба в розробці методики аудиту розрахунків з бюджетом.

Через величезний податковий тиск підприємства намагаються оптимізувати податкове навантаження як законними, так і незаконними методами. Так, нарахування на заробітну плату, які складають суму від 36,76% до 49,7%, в залежності від класу професійного ризику виробництва; методика визначення податку на прибуток, яка нараховується за схемою, теж далекою від порядку визначення прибутку за даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності, складеної за вимогами національних та міжнародних стандартів, у результаті часто буває, що підприємство навіть за фінансових збитків має платити податок на прибуток – все це свідчить про те, що фіскальна політика спрямована лише на поповнення державної казни без урахування інтересів платників податків. Тому підприємства приховують правдиву інформацію про базу оподаткування, намагаються зменшити шляхом обману податковий тиск, а нестабільність податкового законодавства, часті нововведення в методику розрахунків з бюджетом призводять до помилок у нарахуванні та сплаті податків. Через це зростає аудиторський ризик.

Ще до початку роботи аудитору з метою зниження свого підприємницького ризику необхідно обговорити всі питання перевірки цих розрахунків із клієнтом та відобразити їх у договорі, в загальному плані та програмі.

Слід чітко встановити та погодити обсяг перевірки (період, види податків тощо) та метод організації перевірки (суцільний, вибірковий). Як правило, аудит нарахування податків і зборів та своєчасність їх сплати проводять суцільним методом. Підприємство може забажати проведення аудиту шляхом вибіркової перевірки. У такому разі аудитор повинен провести вибірку відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА) 530 «Аудиторська вибірка та інші процедури вибіркової перевірки» і обов'язково документально оформити всю проведenu роботу відповідно до МСА 230 «Документація». Суцільний метод організації перевірки дозволяє максимально знизити ризик, але вимагає багато часу і трудовитрат, що в свою чергу збільшує оплату за аудит.

Метою аудиту розрахунків з бюджетом є висловлення аудитором думки достовірність розрахунків за всіма податками і зборами в усіх суттєвих аспектах та чи відповідають законодавчим вимогам, які регламентують порядок їх нарахування та сплати до відповідних рівнів бюджету.

При проведенні аудиту розрахунків з бюджетом аудитор вирішує два завдання:

По-перше, підтвердження правильності розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами по податках, зборах і обов'язкових платежах, що передбачає перевірку належності:

- визначення бази оподаткування, ставок та розрахунку сум податків;
- застосування пільг у розрізі різних видів податків (за наявності пільг) або можливості застосування пільг (за умови їх відсутності на підприємстві);
- сплати належної суми у бюджет.

По-друге, оптимізація податкового планування та сплати податків на підприємстві.

При проведенні аудиту розрахунків з бюджетом слід:

- установити перелік податків і зборів, які сплачує підприємство;
- досконало вивчити законодавчі та нормативні документи за кожним зі сплачуваних податків і зборів;
- визначити предметну область дослідження;

- перевірити повноту і правильність відображення бази оподаткування за кожним податком чи збором;
- перевірити правильність застосування ставок податків і зборів, а також арифметичні розрахунки по нарахуванню податків;
- перевірити законність та обґрунтованість застосування пільг за податками і зборами;
- перевірити правильність складених декларацій, розрахунків за платежами до бюджету та своєчасність їх подання до податкового органу;
- перевірити повноту і своєчасність сплати платежів і зборів до бюджету;
- перевірити правильність відображення розрахунків з бюджетом у системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності;
- надати клієнту інформацію про результати роботи із детальним викладом установлених помилок і фактів обману та рекомендації щодо їх виправлення;
- залежно від мети перевірки, виду аудиту та завдань, поставлених клієнтом, підготувати висновок (якщо перевірялося лише одне питання) або інформацію для складання загального висновку (при загальному аудиті) відповідно до вимог МСА 700 «Аудиторський висновок про фінансову звітність» та МСА 800 «Аудиторський висновок про виконання завдань аудиту спеціального призначення»;
- скласти та підписати акт про виконану роботу;
- обговорити з клієнтом питання про можливості продовження співпраці.

Незалежно від організації робіт у процесі аудиту податків зборів і обов'язкових платежів потрібно виконати наступні аудиторські процедури:

- визначити всі податки і збори, платниками яких є підприємство;
- ознайомитись з актами за результатами перевірок контролюючих органів та перепискою підприємства з ними;
- дослідити порядок здійснення розрахунків податків і перевірити відповідність усіх сум, наведених у звітності даним бухгалтерського та податкового обліку;
- перевірити повноту та правильність визначення оподаткованого обороту;
- оцінити правильність застосування ставок розрахунків з бюджетом;
- перевірити обґрунтованість застосування пільг;
- оцінити правильність ведення бухгалтерського та податкового обліку розрахунків з бюджетом, відповідність його організації вимогам законодавства;
- перевірити своєчасність надання податкової звітності та сплати розрахунків з бюджетом у повному обсязі;
- перевірити правильність самостійного виправлення помилок, допущених при обчисленні та сплаті податків у минулих звітних періодах тощо.

Якісно проведена аудиторська перевірка розрахунків з бюджетом за податками, зборами та обов'язковими платежами дозволить покращити діяльність підприємства на даній ланці обліково-аналітичної роботи, а й в цілому.

Список літератури

1. Бичкова С.М. Аудит операцій, пов'язаних з податком на додану вартість / С.М. Бичкова // Аудиторські відомості. - 2011. - № 4;
2. Макаров А.С. Аудиторська перевірка розрахунків з бюджетом по ПДВ / А.С. Макаров, В.С. Сьомін // Аудиторські відомості. – 2009. - № 10;
3. Ларичев А.Ю. Аудит податку на додану вартість / А.Ю. Ларичев // Аудиторські відомості. – 2011. - № 1;
4. Шеремет А.Д. Аудит : [Підручник] / Анатолій Данилович Шеремет. - М.: Инфра-М, 2005. – 448с.

Одержано 26.03.12

УДК 657.

А.С. Пугаченко, ст. гр. ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Планування аудиту товарних операцій

У статті представлено мету, завдання, принципи та етапи планування аудиту товарних операцій
аудит, планування, товарні операції, стратегія аудиту

Аудиторська діяльність є підприємницькою і аудитору необхідно поєднати прийнятну прибутковість з необхідною якістю і своєчасністю надання аудиторських послуг. У той же час аудиторська перевірка, як правило, завжди обмежена певними строками, через ці обмеження на торговельному підприємстві провести суцільну перевірку не завжди вдається. Тому аудитору важливо визначити стратегію перевірки з врахуванням індивідуальних особливостей діяльності підприємства.

Стратегія аудиту полягає у виборі найбільш раціональних шляхів досягнення мети цієї перевірки і залежить від досвіду і кваліфікації аудитора, тривалості співпраці аудиторської фірми з торговельним підприємством, тобто від ступеня знання особливостей діяльності торговельного підприємства, характеру завдань, що вирішуються в аудиті, і інших чинників. Стратегія аудиту повинна мати вигляд плану, що складається аудитором у письмовій формі та має за мету заздалегідь визначити обсяги і типи необхідних тестів; оцінити витрати на їх проведення; досягти взаєморозуміння з клієнтом за всіма основними питаннями до початку перевірки [3, с. 57-58].

Специфіка діяльності підприємств роздрібної торгівлі, обсяг і складність аудиторської перевірки товарних операцій потребують чіткої послідовності етапів при проведенні аудиту. При цьому, підвищення якості аудиторських послуг припускає реалізацію комплексу заходів, пов'язаних, перш за все, з плануванням і організацією аудиторської діяльності.

Товарні запаси на підприємствах торгівлі є істотним показником звітності, тому аудиторська перевірка вельми трудомістка, займає значну частину часу. Аудит товарних операцій може проводитися як частина загального аудиту фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства і як самостійна аудиторська перевірка окремого розділу бухгалтерського обліку (операційний аудит) [5, с. 115-116].

Для характеристики стану процесів утворення та розробки стратегії управління товарними запасами торговельних підприємств їх класифікують за такими ознаками: за призначенням запасів; залежно від місця формування; залежно від асортиментної структури запасів (споживчого призначення); залежно від регулярності поповнення (надходжень та витрат) товарних запасів; залежно від попиту на споживчі товари; залежно від чутливості до зміни товарообороту підприємства; залежно від моменту та характеру оцінки; залежно від відповідності нормативу.

При плануванні аудиту варто виділяти основні його етапи:

- попередній;
- підготовка і складання загального плану аудиту;
- підготовка і складання програми аудиту.

Планування аудиту передбачає розробку спільної стратегії і детального підходу до очікуваного характеру, термінів проведення і обсягу аудиторських процедур. Будучи

початковим етапом проведення аудиту, планування полягає у розробці аудиторським підприємством загального плану аудиту із зазначенням очікуваного обсягу, графіків і термінів проведення аудиту, а також у розробці аудиторської програми, яка визначає обсяг, види і послідовність здійснення аудиторських процедур, необхідних для формування аудитором об'єктивної і обґрунтованої думки про звітність [7, с. 22].

Відповідно до МСА 320 «Суттєвість в аудиті» інформація є суттєвою, якщо її відсутність або перекручення може впливати на економічні рішення користувачів, які приймаються на підставі даних фінансової звітності підприємств [2]. Згідно з П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» суттєвість інформації визначається відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку і керівництвом підприємства [4]. Тому особливої уваги на етапі планування аудиту слід приділити визначенню рівня суттєвості, під яким слід розуміти те граничне значення помилки у фінансової звітності, починаючи з якого кваліфікований користувач не в змозі зробити на підставі інформації фінансової звітності правильні висновки та прийняти правильні управлінські рішення. Рівень суттєвості слід визначати на основі показників, які враховують галузеві особливості. На підприємствах торгівлі таким показником зазвичай виступає валовий дохід.

Витрати часу на планування аудиту товарних операцій залежать від масштабів діяльності підприємства роздрібної торгівлі, досвіду роботи аудитора з даним підприємством, а також знання особливостей діяльності аналогічних підприємств. Процес планування достатньо трудомісткий і може займати до 30% часу, витраченого на аудит. У той же час практика аудиту свідчить про те, що цьому питанню не приділяється належної уваги, а самі аудиторі відразу без відповідної підготовки приступають до проведення перевірки з причини відсутності зафіксованої внутрішньої системи дій. У цілому планування аудиту, як зазначалося вище, припускає розробку загальної стратегії і детального підходу до характеру, термінів проведення і обсягу аудиторських процедур. Планування дозволяє ефективно розподілити роботу між членами групи перевіряючих, а також скоординувати їх діяльність в ході перевірки.

Дослідженню основних елементів етапу планування аудиту приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Так А. Кузьмінський, М. Кужельний, Е. Петрик, В. Савченко звертають увагу на те, що планування аудиту тісно пов'язане з визначенням цілей, завдань, відповідальності і обов'язків аудитора. На думку І.І. Сахарцевої в процесі планування важливе значення має визначення мети та завдань аудиторської перевірки. До цієї ж думки приєднуються В. Пантелеєв та М. Корінько, які зазначають, що здійснення внутрішнього аудиту починається з формулювання мети його проведення. Г. Давидов наголошує, що особливості етапу планування аудиту обумовлені саме метою, яка заздалегідь визначена законом. У зв'язку з цим «аудиторі не мають будь-якої свободи: вони повинні визначити, сформулювати свою думку і викласти її у висновку» [1].

Таким чином при плануванні аудиту передусім необхідно визначитися з метою його проведення. Формулювання мети і завдань – одна з найважливіших складових планування. Для досягнення основної мети аудиту підприємства, що займається торгівлею, необхідно вирішити цілий комплекс взаємопов'язаних завдань, основними з яких є:

- встановлення умов зберігання товарів;
- вивчення стану внутрішнього контролю за надходженням і вибуттям товарних цінностей;
- перевірка правильності повноти оприбуткування товарів;
- перевірка порядку відображення товарних операцій в регістрах синтетичного та аналітичного обліку;
- підтвердження відображених сум виручки від продажу товарів;

- підтвердження сум заборгованості покупців на кінець звітнього періоду;
- визначення обґрунтованості віднесення проведених витрат до відповідних торговельних операцій;
- підтвердження реальності обчисленого фінансового результату від продажу товарів;
- перевірка дотримання податкового та цивільного законодавства при здійсненні товарних операцій

При проведенні аудиту товарних операцій перевіряють чи правильно регулюються інвентаризаційні різниці, убуток цінностей в межах встановлених норм. Норми застосовують тільки до цінностей, до яких встановлена нестача. При відсутності норм, убуток розглядається як понаднормативна нестача, яка відноситься на матеріально-відповідальних осіб згідно з методикою оцінки для відшкодування [6, с. 16-17].

Під час планування аудиту товарних операцій необхідно звернути увагу на такі факти:

- дотримання вимог відносно проведення інвентаризації товарів та тари;
- наявність товарів та тари на складах та умови їх зберігання;
- правильність та своєчасність документального відображення операцій з надходження, заготівлі, переміщення та списання товарів і тари;
- забезпечення внутрішнього контролю товарів та тари при транспортуванні;
- ефективність контролю за реалізацією та іншим вибуттям товарів та тари;
- дотримання підприємством встановлених норм списання;
- систематичність переоцінки, проведення індексації товарів і відображення їх результатів в обліку.

Рекомендації щодо порядку планування аудиту товарних операцій можуть бути використані у вигляді внутрішнього стандарту аудиторського підприємства. При цьому одним з важливих напрямів удосконалення системи планування при проведенні аудиту товарних операцій є розвиток сучасних методів наукового управління на базі економіко-математичних методів і засобів обчислювальної техніки. Провідне місце в цьому комплексі заходів займає розробка автоматизованих систем для підвищення ефективності етапу планування аудиту товарних операцій на підприємствах роздрібною торгівлі.

Список літератури

1. Давидов Г.М. Аудит : [Підручник] / Г.М. Давидов – К.: Знання, 2004. – 511 с.
2. Міжнародний стандарт аудиту 320 «Суттєвість в аудиті»
3. Нитецкий В.В. Аудит предприятия: Методология аудиторской проверки хозяйственно-финансовой деятельности предприятия / В.В. Нитецкий, Н.Н. Кудрявцев. - М.: Дело, 2010. - 488 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 31 березня 1999 року № 87 (зі змінами та доповненнями) [електронний ресурс]
5. Сахарцева І.І. Теоретико-методологічні аспекти формування програм аудиту : [Монографія] / І.І. Сахарцева – Київ: Кондор, 2005. – 374 с.
6. Соколов Б.Н. Внутренний аудит и контроль: организация, методика, практика / Б.Н. Соколов – М.: Издательский Дом «Бухгалтерский учет», 2010. – 272 с.
7. Шаповалова А. Особливості обліку товарних операцій на підприємствах роздрібною торгівлі по новому Плану рахунків / А. Шаповалова, В. Сопко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2000. - № 5.

Одержано 26.03.12

І.О. Боса, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Розкриття інформації публічними акціонерними товариствами: існуючі вимоги та проблеми

Розглянуто зміст Електронної системи комплексної системи розкриття інформації емітентами акцій. Визначено зміст річної інформації, яку повинні розкривати публічні акціонерні товариства, а також зміст інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності. Проаналізовані недоліки існуючих вимог та шляхи їх усунення.

публічні акціонерні товариства, розкриття інформації, фінансова звітність

Концепція розкриття інформації (гласності, інформаційної прозорості) покладена в основу багатьох уявлень про введення суспільного та ринкового саморегулювання та складає центральну ланку в забезпеченні суспільної та ринкової стабільності, особливо це стосується учасників фондового ринку та інших суб'єктів публічних (суспільних) інтересів, адже в усьому світі підвищені вимоги щодо розкриття фінансової інформації та оцінки її достовірності встановлені саме для них [5, с. 253]. У Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленої Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 року №342/95-ВР, як один із головних принципів виділено принцип прозорості та відкритості, який передбачає забезпечення надання інвесторам повної і доступної інформації, що стосується умов випуску та обігу на ринку цінних паперів, гласності фінансово-господарської діяльності емітентів, усунення проявів дискримінації суб'єктів фондового ринку. Інформаційна прозорість передбачає цілий ряд аспектів, але основними є два: ефективно діюча інформаційна інфраструктура ринку та відпрацьований механізм розкриття інформації учасників цього ринку.

Порядок розкриття інформації акціонерними товариствами регламентується Положенням про розкриття інформації емітентами акцій та облігацій підприємств, які знаходяться у лістингу організатора торгівлі, затвердженим Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22 червня 2010 року №981, яке регулює склад, порядок та строки розкриття регулярної (річної та квартальної) та особливої інформації в Електронній системі комплексного розкриття інформації (ЕСКРІН) емітентами акцій та облігацій підприємств, які знаходяться у лістингу організатора торгівлі. ЕСКРІН є частиною інформаційного ресурсу загальнодоступної інформаційної бази даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів.

Розкриття інформації здійснюється шляхом її розміщення в ЕСКРІН та опублікування в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або Комісії. Емітенти до моменту опублікування інформації в одному з офіційних друкованих видань розміщують її на власному веб-сайті (веб-сторінці) відповідно до вимог законодавства.

Емітенти, на яких поширюється дія зазначеного положення, зобов'язані розкривати річну інформацію про емітента, починаючи з 2011 звітного року, квартальну інформацію про емітента за звітний квартал, починаючи з першого кварталу 2011 року, особливої інформацію про емітента щодо дій, вчинених після 1 січня 2011 року.

Склад річної інформації, наприклад, є таким:

- титульний аркуш;
- вступ;
- розділ I "Резюме річної інформації";
- розділ II "Фактори ризику";
- розділ III "Основні відомості про емітента";
- розділ IV "Інформація про господарську діяльність емітента";
- розділ V "Інформація про основні засоби емітента";
- розділ VI "Інформація про працівників емітента";
- розділ VII "Основні дані про органи та посадових осіб емітента";
- розділ VIII "Інформація про винагороду членам наглядової ради і виконавчого органу";
- розділ IX "Інформація про засновників, учасників (акціонерів) та власників істотної участі емітента";
- розділ X "Інформація про правочини з власниками істотної участі, членами наглядової ради або членами виконавчого органу, іншими афілійованими особами";
- розділ XI "Інформація про судові процеси, процедури досудового врегулювання спору, виплати штрафних санкцій";
- розділ XII "Політика і практика емітента у сфері корпоративного управління (для емітентів - акціонерних товариств)";
- розділ XIII "Інформація про цінні папери емітента";
- розділ XIV "Фінансова звітність емітента";
- розділ XV "Висновок щодо операційної та фінансової діяльності емітента";
- розділ XVI "Інформація про аудитора (аудиторську фірму) емітента";
- узагальнені дані річної інформації;
- узагальнена інформація про стан корпоративного управління.

Емітент розкриває інформацію шляхом заповнення українською мовою форм особливої, кварталної та річної інформації згідно з вимогами, встановленими нормативно-правовими актами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Форми повинні заповнюватися простою, зрозумілою мовою. Обсяг тексту для викладення інформації в описовому вигляді не обмежується. При заповненні форм емітент має право надавати будь-яку додаткову інформацію, необхідну для розуміння галузі, в якій він працює, господарської діяльності тощо.

Заповнення форм здійснюється за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, призначеного для створення та розміщення електронних документів в ЕСКРІН згідно з вимогами зазначеного положення. Розкриття Інформації в ЕСКРІН здійснюється у вигляді електронного документа з накладенням електронного цифрового підпису в порядку, передбаченому законодавством України.

Форми фінансової звітності емітентів встановлюються Міністерством фінансів України. Форми фінансової звітності емітентів-банків встановлюються Національним банком України. Заповнення форм фінансової звітності здійснюється за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, призначеного для створення та розміщення електронних документів в ЕСКРІН.

В 2011 році був затверджений Порядок розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності, (рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 30 листопада 2010 року №1780), який регулює склад, процедуру і строки додаткового розкриття на фондовому ринку інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), крім інститутів спільного інвестування. Як зазначає С.Ф. Голов, «вимога розкриття

інформації на основі МСФЗ сприятиме зростанню прозорості та якості звітності публічних акціонерних товариств за умови наявності необхідних знань та навичок в осіб, що складатимуть фінансову звітність за міжнародними стандартами» [1, с. 14].

Розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі МСФЗ здійснюється додатково до інформації, яка розкривається відповідно до зазначеного положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, шляхом розміщення на власній веб-сторінці у мережі Інтернет та розміщення в загальнодоступній інформаційній базі даних ДКЦПФР. До складу інформації, яку необхідно розкрити, включаються:

- інформаційний лист;
- річна фінансова звітність (повний комплект фінансових звітів) товариства, складена за МСФЗ;
- проміжна фінансова звітність, складена за МСФЗ (розкривається за бажанням);
- аудиторський висновок.

Склад повного комплексу фінансових звітів за МСФЗ включає:

- звіт про фінансовий стан на кінець звітного періоду (баланс);
- звіт про сукупні прибутки та збитки за звітний період;
- звіт про зміни у власному капіталі за звітний період;
- звіт про рух грошових коштів за звітний період;
- примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик, та інші пояснювальні примітки;
- звіт про фінансовий стан на початок найбільш раннього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно, або здійснює ретроспективний перерахунок статей своїх фінансових звітів, або коли він перекласифіковує статті своїх фінансових звітів.

Публічні акціонерні товариства (крім річної фінансової звітності) можуть розкривати додаткову інформацію з описами і поясненнями основних особливостей фінансових результатів діяльності та фінансового стану суб'єкта господарювання, а також основних невизначеностей, які стоять перед ним.

Така додаткова інформація може містити описи:

- основних чинників і впливів, які визначають фінансові результати діяльності, у тому числі змін у середовищі, у якому діє суб'єкт господарювання, реакції суб'єкта господарювання на ці зміни та їхній вплив, опис політики суб'єкта господарювання щодо інвестицій для збереження та покращення фінансових результатів діяльності, включаючи політику щодо дивідендів;
- джерел фінансування суб'єкта господарювання та запланованого співвідношення його зобов'язань та власного капіталу;
- ресурсів суб'єкта господарювання, не визнаних у балансі відповідно до МСФЗ.

Товариство може розкрити, окрім фінансових звітів, висновки та інші документи (наприклад, екологічні звіти та звіти про додану вартість), особливо в тих галузях, де суттєвими є екологічні чинники і де робітники вважаються важливою групою користувачів.

Зрозуміло, що необхідність розкриття фінансової звітності у відповідності з МСФЗ є доволі складним для бухгалтерів і пов'язане з такими проблемами, як можливість введення в оману користувачів при розкритті звітної інформації одночасно за двома стандартами (МСФЗ і П(С)БО), особливо у світлі останньої тенденції щодо узгодження П(С)БО з нормами Податкового кодексу, необхідність ведення паралельного обліку за міжнародними стандартами або щорічної трансформації

фінансової інформації, сформованої відповідно до норм П(С)БО. Голов С.Ф. пропонує такі заходи забезпечення дотримання вимог ДКЦПФР щодо розкриття інформації на основі МСФЗ: дозволити публічним акціонерним товариствам складати фінансову звітність та розкривати інформацію винятково на основі МСФЗ, постійно оновлювати переклад текстів МСФЗ на веб-сторінці ДКЦПФР до набрання чинності документами, виданими Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, заохочувати публічні акціонерні товариства розкривати не фінансову інформацію, яка характеризує розвиток підприємства та його вплив на сталий розвиток суспільства [1, с. 14]

В умовах розвинутого ринку фінансова звітність становить собою основне джерело задоволення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів, які покладаються на неї як на основне джерело фінансової інформації під час прийняття економічних рішень. Однією з вимог до її формування виступає доступність та відкритість шляхом створення єдиного інформаційного простору. Існуюча сьогодні система розкриття інформації на фондовому ринку дозволяє Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) отримувати та обробляти велику кількість інформації (адміністративних даних) від учасників ринку цінних паперів. З іншого боку, ця система дозволяє зацікавленим особам (інвесторам, акціонерам, іншим учасникам ринку цінних паперів) знайомитися з інформацією у зручний для них час на офіційних сайтах ДКЦПФР (www.ssmc.gov.ua) та Державного агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку (www.smida.gov.ua), а також на сайтах інформаційних агентств.

Окремі дослідження стосовно оцінки якості оприлюдненої інформації виконуються рейтинговими агентствами. Наприклад, у 2009 році рейтинговим агентством Standard&Poor's разом з аналітичною компанією «Агентство фінансових ініціатив» за підтримки Проекту USAID «Розвиток ринків капіталу» проведено аналіз інформаційної прозорості банків України, в основу якого покладено принцип повного та своєчасного розкриття всієї суттєвої для інвесторів та інших зацікавлених осіб (аналітиків, клієнтів тощо) інформації [2]. Методологія дослідження передбачала аналіз загальнодоступної інформації, яка міститься у трьох основних джерелах: річні звіти банків, офіційні веб-сайти банків, звітність, яка надається до регулюючих органів (інформація, яка знаходиться у вільному доступі, надається Національному банку України, Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), фондовим біржам або публікується банками відповідно до вимог зазначених органів). Як показало дослідження, річні звіти банків є, передусім, складовою їхнього іміджу, аніж реальним інструментом комунікацій із зацікавленими особами, і ступінь інформативності даного джерела було встановлено на рівні 17,5%, що є найгіршим показником серед трьох основних джерел інформації, а причина такого результату визначається відсутністю традиції використання річних звітів у спілкуванні з інвесторами.

На наш погляд, доцільним було б провести подібний аналіз для оприлюдненої інформації публічних акціонерних товариств як елементу забезпечення інформаційної прозорості та інформаційної безпеки в суспільстві. Адже, на жаль, відсутній зворотній зв'язок з користувачами, залишається невизначеним, яким чином використовується оприлюднена інформація в цілому та фінансова звітність, зокрема, яким чином вона використовується зовнішніми користувачами.

Список літератури

1. Голов С. Розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. - №5. – С. 3-15.
2. Інформаційна прозорість українських банків [Електронний ресурс] // Цінні папери України. – 2009. - №51(593) від 27 грудня 2009 року. – Режим доступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=593&pub=4363

3. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України, схвалена Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 року №342/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi&nreg=342%2F95-%E2%F0>
4. Порядок розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності, затверджений рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 30 листопада 2010 року №1780 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/lwas/show/z0179-11>
5. Шалімова Н.С. Забезпечення інформаційної прозорості діяльності публічних акціонерних товариств як суб'єктів публічних (суспільних) інтересів / Н. С. Шалімова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 18, Ч. II. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – С. 253-263.

Одержано 27.03.12

М.В. Липатова, преп.

Кіровоградський національний технічний університет

Обучение студентов-иностранцев речевой деятельности в общественно-политической сфере

Статья посвящена вопросу обучения иностранных студентов речевой деятельности в общественно-политической сфере. Автор рассказывает о специфике работы над общественно-политической тематикой, которая определяется особенностями содержания и языкового оформления. **общественно-политическая сфера, задачи обучения говорению, монологическая речь, статья аналитического (проблемного) характера, формулировка проблемы, анализ проблемы, развитие письменной речи**

Работа над общественно-политической тематикой имеет свою специфику, которая определяется особенностями содержания и языкового оформления, а также теми целями, которые ставятся при обучении общению в данной сфере: коммуникативными, образовательными, воспитательными. При обучении говорению на материале общественно-политической тематики представляется целесообразным идти от информационных материалов на первом подэтапе к аналитическим материалам на втором подэтапе, и от монолога-повествования и диалога-расспроса на первом подэтапе к диалогу-беседе, дискуссии и монологу-рассуждению на втором подэтапе.

Обучение монологу и диалогу на материалах, относящихся к общественно-политической сфере общения (жанр информации), начинается ещё на подготовительном факультете. На первом курсе основными материалами являются тексты по истории Украины, по страноведению, газетные и журнальные статьи. Основные функционально-смысловые типы речи для устного и письменного высказывания: монолог-описание, монолог -повествование; для устной речи: диалог-расспрос, диалог-беседа. На первом подэтапе продвинутого этапа обучение монологу – повествованию продолжается, но с некоторыми изменениями. Если на подготовительном факультете больше времени отводилось воспроизведению текста с определённой заданной структурой (ответы на вопросы по тексту, пересказ текста), то на продвинутом этапе характер заданий меняется. Вводятся задания на обобщённое воспроизведение ряда статей с одной и той же темой, обзор статей за неделю по теме и т.д. Такие задания вырабатывают умение сравнивать, сопоставлять, анализировать и обобщать воспринимаемую информацию.

Темы высказываний студентов на репродуктивном и продуктивном уровнях могут быть такие:

1. Национальные символы Украины;
2. Национальные символы моей страны;
3. Киевская Русь;
4. Запорожская Сечь;
5. Сообщения о событиях общественной, культурной и спортивной жизни в Украине;
6. Повествование о событиях на родине;
7. Обзор событий в Украине и в мире.

На втором курсе главной сферой при обучении монологической речи является общественно-политическая. Основная цель обучения монологической речи – строить связные высказывания (описание, повествование, объяснение) репродуктивного и продуктивного характера.

Особое внимание уделяется обучению монологу продуктивного характера с оценкой и элементами аргументации на основе полученной ранее информации. При отборе материала для обучения говорению на втором подэтапе необходим достаточно полный охват общественно – политической тематики: географическое положение, население, государственный строй, экономика страны (промышленность, сельское хозяйство, транспорт, торговля), внутренняя и внешняя политика, политические, экономические и культурные связи. Главные трудности при этом связаны с овладением новым пластом лексики и с выработкой умения создавать тексты определённой структуры. Наиболее рациональным принципом группировки лексического материала, весьма значимым при презентации, при наблюдении над использованием лексики и при её употреблении является тематический принцип. Основываясь на знания студентами части слов каждой тематической группы, проводится расширение и дополнение этой группы путём включения в неё новых слов и словосочетаний. Работа над структурой текста начинается с анализа его компонентов и заканчивается синтезом текста. После проведенной работы над лексикой (введение лексики, языковые подготовительные и речевые упражнения) студенты приступают к чтению статьи и анализу её построения. Составление плана предшествует воспроизведению отдельных частей статьи по разделам.

Система упражнений, подготавливающих студентов к говорению на общественно-политические темы, состоит из следующих частей:

1. Расширение тематических групп лексики.
2. Расширение групп устойчивых сочетаний, клише, характерных для газетно-публицистического стиля.
3. Анализ построения информационных статей (описаний и повествований), овладение набором структур построения монологов.
4. Воспроизведение информации по теме с дополнением и конкретизацией.
5. Составление собственных высказываний.
6. Участие в беседе на заданную тему с привлечением новой информации из самостоятельно прочитанных материалов.

Для третьего курса выбираются темы проблемного характера: «Человек и природа», «Роль и проблемы молодёжи в современном обществе», «Глобальные проблемы человечества», «Особенности современной цивилизации», «Проблемы войны и мира».

Основной задачей обучения говорению является:

– в монологической речи – научить студентов продуцировать монолог-рассуждение по проблемам, связанным с событиями сегодняшнего дня;

– в диалогической речи – научить студентов участвовать в дискуссиях на общественно-политические темы.

В этот период обучения работа над статьёй начинается с анализа её структуры. Очень важно показать студентам возможные варианты построения проблемных статей общественно – политического характера.

Наиболее типичными являются такие структурные схемы:

1. Раскрытие проблемы (тезис-антитезис-синтез). Формулировка проблемы (утверждение). Анализ проблемы на конкретных примерах. Вывод.

2. Антитезис. Тезис. Доказательство тезиса на основе конкретных фактов. Первый аргумент, конкретные примеры. Второй аргумент, конкретные примеры. Третий аргумент, конкретные примеры. Синтез.

Оперирование различными вариантами построения статей аналитического (проблемного) характера формирует у студентов умение строить собственное высказывание - монолога – рассуждения на общественно – политические темы. Статьи аналитического и проблемного характера помогают формировать умение аргументировать и контраргументировать, приводить конкретные примеры и цитаты в доказательство своей точки зрения.

Система упражнений включает в себя следующие компоненты:

1. Языковые, подготовительные, речевые упражнения по лексике в целях расширения активного словаря.

2. Анализ структуры построения проблемных статей в целях овладения необходимым набором компонентов.

3. Воспроизведение компонентов статей (тезиса, антитезиса, синтеза) в целях правильного оформления каждого из них.

4. Составление собственного монолога – рассуждения по заданной проблеме.

5. Участие в дискуссии по заданной проблеме.

Развитие письменной речи в данной сфере общения формируется на таких видах работ, как аннотация, реферат, сочинение-рассуждение.

Начинается такая работа на втором курсе. Составляются краткие аннотации по одному источнику. Студентам предлагаются статьи «Человек и его интеллект», «Портрет современника» и др.

Основные трудности: вычленение главной информации и правильное языковое оформление аннотаций.

Содержание аннотации сводится к ответам на один или нескольких вопросов: а) какие вопросы ставит автор? б) как рассматриваются эти вопросы? в) к какому выводу приходит автор? Другими словами, аннотация состоит из таких частей: а) проблема, поставленная в тексте; б) характер рассмотрения поставленной проблемы; в) вывод, содержащийся в тексте.

Языковые и речевые стандарты - клише для аннотирования.

При составлении текста аннотации употребляются следующие стандартные выражения. В тексте (книге, документе, статье) анализируется проблема, круг проблем; даётся характеристика, классификация; исследуется проблема; дан анализ (чего?), дана характеристика; исследован вопрос; исследована проблема; в тексте говорится о том, что ...; в тексте кратко освещены вопросы ...; основное внимание уделено ...; автор приводит пример того, как ...; автор приводит факты, цифры, данные ...; автор приходит к выводу ...; в заключение автор говорит (о чём?); можно сделать заключение, что

После составления аннотации по одному источнику студенты переходят к составлению обзорной аннотации, вычленяющей главную информацию из ряда источников (обзорные статьи или информации, посвящённые одной теме).

На III курсі складаються реферати-резюме по газетним і журнальним статтям. Особливу увагу звертається на вибір суттєвих положень джерела, логічність і правильність викладу, а також на оцінювальну частину. При роботі з даними видами письмових завдань необхідно особливо уважати до оцінювальної частини. Реферат повинен мати суб'єктивний характер, т.е. висновки і оцінки повинні бути зроблені самими студентами.

Список літератури

1. Вишнякова Т.А. Обучение русскому языку студентов-нефилологов. М.: Русский язык, 1990.
2. Сборник методических статей. Русский язык для студентов-иностранцев. М., «Русский язык», 1992.
3. Шубин Э.П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам. М., 1993.

Одержано 27.03.12

УДК 657

Р.Ю. Клименко, ст. гр. ОА-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка запасів в обліку підприємства

У статті представлено варіанти оцінки запасів при їх надходженні та вибутті. Зазначено, що кожне підприємство може самостійно обрати найбільш ефективний метод при вибутті запасів у залежності від цілей, які воно бажає досягти.

запаси, оцінка, надходження, вибуття, оцінка запасів

Запаси займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності і є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства.

Основним завданням збільшення ефективності промислового виробництва має стати не орієнтація на обсяги виробництва, а на ринковий попит. Тобто, на відміну від державно-монополістичної системи господарювання, яка ґрунтувалась на принципі «продавати те, що виробляється» ринкова система має ґрунтуватись на принципі «виробляти те, що продається».

Для ефективної системи управління запасами вкрай необхідно їх правильно оцінити, це дозволить керівництву підприємства отримати якісну інформацію про їх рух. У сучасних економічних умовах, облік потребує змін, наближення його до міжнародних стандартів. Правильна організація обліку виробничих запасів та їх оцінка є необхідною умовою діяльності підприємства.

К. Маркс так висловлювався щодо місця запасів у процесі виробництва: «Щоб процес виробництва протікав безперервно – цілком незалежно від того, чи поновлюється цей запас щоденно або тільки через певні строки, - необхідно, щоб на місці виробництва постійно знаходився великий запас сировини та ін., ніж той, який споживається, наприклад, щоденно або щотижня. Безперервність процесу вимагає, щоб наявність необхідних для нього умов не залежала ні від можливих перерв при щоденних закупках, ні від того, що товарний продукт продається щоденно або щотижня, і тому тільки не регулярно може перетворюватися назад в елементи його виробництва...».

Вирішальне значення для правильного обліку має порядок оцінки запасів. В обліку запаси відображаються за первісною вартістю. Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» первісною вартістю запасів, придбаних за плату, є собівартість, яка складається із таких фактичних витрат: сум, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; сум ввізного мита; сум непрямих податків, які пов'язані з придбанням запасів, і не відшкодовуються підприємству; транспортно-заготівельних витрат (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів); інших витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» на підприємстві можна використовувати один із п'яти методів оцінки запасів при їх вибутті або декілька одночасно. Але при цьому слід уточнити, що для усіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакові умови використання, застосовується тільки один із нижче наведених методів.

Оцінка запасів проводиться за одним з таких методів:

- собівартістю перших за часом надходження запасів (FIFO або ФІФО);
- середньозваженою собівартістю;
- нормативних витрат;
- ідентифікованою собівартістю відповідної одиниці запасів;
- ціни продажу.

Використання методу FIFO ґрунтується на припущенні, що одиниці запасів, які були придбані першими, першими і вибувають. Отже, вартість запасів на кінець звітного періоду відображається фактично за вартістю останніх за часом придбань. Недоліком цього методу є невиправдане завищення прибутку (при зростанні цін). Тому застосування методу FIFO в умовах зростання цін сприятиме зростанню податку на прибуток.

Метод середньозваженої собівартості дуже поширений. Суть його полягає в тому, що при різних цінах на запаси визначається середня ціна, за якою потім списується собівартість запасів.

В основному метод нормативних витрат призначений для серійного промислового виробництва. Суть його полягає в тому, що запаси, як правило, оцінюються в балансі за нормативною собівартістю, яка складається з суми нормативних витрат на одиницю виробу. Ці витрати плануються підприємством, регулярно перевіряються і змінюються для максимального наближення їх до фактичних. Точний термін перегляду норм витрат законодавством не встановлений, він визначається підприємством самостійно. Відхилення від встановлених нормативів обліковують на окремих регулюючих рахунках. На практиці такий метод застосовується рідко через складний механізм включення матеріальних витрат (запасів) до собівартості продукції: встановлення норм витрат запасів на кожен вид продукції; встановлення згідно з визначеними нормами витрат і цін запасів кошторисних ставок на одиницю продукції, які періодично переглядаються відповідно до змін норм витрат запасів або цін.

Метод ідентифікованої собівартості застосовується щодо тих видів виробничих запасів, які використовуються для виконання спеціальних замовлень і проектів значної вартості. В результаті використання цього методу однакові запаси обліковуються за різною вартістю, що не завжди зручно. Залежно від того, який саме з однакових запасів використовує підприємство, прибуток буде змінюватись відповідно до первісної вартості кожного запасу.

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною

торгівлі середнього процента торгової націнки на товари. Цей метод застосовується підприємствами, які мають значну і перемінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торгової націнки.

Підприємство може вибирати одну із двох систем обліку: постійну або періодичну. Вибір системи має бути зазначений в наказі про облікову політику.

При застосуванні періодичної системи обліку надходження та вибуття запасів їх залишки під час складання звітності групуються на певну дату (місяць, квартал, рік).

Постійна система обліку надходження та вибуття запасів характеризується тим, що облік за рухом та залишками запасів відображається станом на кінець робочого дня. Ця система обліку є точнішою, оскільки надає оперативну інформацію. Проте її недоліком є велика трудомісткість.

Отже, від правильності вибору методу оцінки запасів, залежить належність їх обліку та отримання достовірної інформації користувачам.

Одержано 27.03.12

УДК 657

Т.С. Жигун, ст. гр.ОА-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Методика аудиту кредиторської заборгованості

У статті наведено мету, завдання, джерела інформації та процедури аудиту кредиторської заборгованості. Доведено, що в умовах формування і становлення нових соціально-економічних відносин актуальним є створення ефективного внутрішнього аудиту.

аудит, кредиторська заборгованість, методика аудиту, внутрішній аудит

В умовах сьогодення одним з найбільш складних і суперечливих питань є існування кредиторської заборгованості, яка виникає з причин неплатежів. Ринкові відносини вимагають перегляду принципів аудиту, при перевірках взаєморозрахунків суб'єктів господарювання, оскільки вони на перший план висувують вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами. Вирішення вищенаведеної проблеми багато в чому залежить від методики аудиту.

Зобов'язання виникають через існуючі обов'язки підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству в майбутньому. Як правило, підприємство має кілька видів зобов'язань і значну кількість кредиторів.

Кредиторська заборгованість виникає по товарних операціях, по фінансових зобов'язаннях і по розрахунках із працюючими, тобто в результаті здійснення господарських операцій різної економічної сутності. Тому аудит заборгованості здійснюється за спрощеною схемою: Баланс → Головна книга → реєстри синтетичного обліку → реєстри аналітичного обліку → первинні документи.

У деяких випадках реєстр синтетичного й аналітичного обліку сполучені. Спочатку перевіряється: правильність формування статей балансу, правильність переносу сум по рахунках бухгалтерського обліку з Головної книги в баланс, арифметична правильність розрахунку в Головній книзі, правильність переносу сум по рахунках обліку з реєстрів синтетичного обліку (журналів-ордерів) у Головну книгу,

арифметична правильність розрахунків у журналах-ордерах. Потім, на рівні синтетично-аналітичного обліку перевіряється: відповідність ведення обліку правилам, плану і кореспонденції рахунків, арифметична правильність підсумків сум, відсутність помилок при перенесенні з одного облікового регістра в інший. Перевірка ведеться по журналах-ордерах і відомостям із залученням розрахункових таблиць, інших документів, доданих до журналів-ордерів.

Після цього, на рівні первинних документів проводяться: перевірка законності кредиторської заборгованості, тобто зіставлення терміну виникнення заборгованості з терміном позовної давності, логічна перевірка можливості завершення операції, у результаті якої виникла заборгованість, перевірка правильності класифікації, кореспонденції рахунків, перевірка формальної правильності оформлення первинних документів, зустрічні перевірки в зовнішніх джерелах інформації, - все це дозволяє переконатись, що зведення, що містяться в первинних документах достовірні [1, с.1-2].

Безпосередній аудит кредиторської заборгованості здійснюється на рахунках бухгалтерського обліку, інформація про які відбита в третій розділах активу і пасиву балансу. Таким чином, наступним етапом є виявлення порушень порядку по розрахунках з кредиторами й встановлення вірогідності цих сум. Це необхідно здійснити по кожному балансовому рахунку, пов'язаному із розрахунками, окремо. Обов'язковою умовою є вивчення документів суцільним порядком і записів в аналітичних і синтетичних рахунках по всім видам розрахунків.

Користувачам фінансової звітності необхідно мати можливість визначати величини і типи заборгованостей із фінансових звітів. Перевірка фінансових звітів аудиторами є достатньою для того, щоб користувачі були впевнені, що всі зобов'язання належним чином визначені, оцінені та включені до фінансових звітів відповідно до вимог чинного законодавства та П(С)БО. Щоб задовольняти ці вимоги, кредиторська заборгованість повинна бути визначена та класифікована належним чином [2, с.1].

Усю кредиторську заборгованість необхідно згрупувати по видах: нормальна, прострочена, безнадійна.

Під час перевірки кредиторської заборгованості мають бути розв'язані такі завдання:

- вивчення реальності кредиторської заборгованості – як довгострокової, так і поточної;
- установлення причин і строків утворення заборгованості;
- перевірка наявності простроченої кредиторської заборгованості;
- вивчення кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності;
- з'ясування правильності списання заборгованості, строк позовної давності якої минув, перевірка достовірності відображення за відповідними статтями балансу суми кредиторської заборгованості;
- перевірка правильності та обґрунтованості списання заборгованості та оформлення і відображення в обліку заборгованості за одержаними авансами.

Аудит кредиторської заборгованості починається етапом попереднього огляду, що вивчає послідовність операцій по виникненню кредиторської заборгованості і структуру внутрішнього контролю.

Послідовність операцій необхідно простежити від початку операції до формування облікових даних. Для цього необхідно скористатися схемами документообороту на рахунках бухгалтерського обліку, за якими виникла заборгованість.

Наступним етапом є оцінка ефективності контролю (чи оцінка ризику не ефективності контролю). Одним зі способів оцінки є аналіз слабких і сильних сторін системи контролю. Сильні сторони – це надійний і детальний контроль, а слабкі

сторони – це відсутність контролю у визначених областях. Для визначення сильних і слабких сторін необхідно використати системну структуру, що базується на принципах і здійснювану по напрямках внутрішнього контролю. Висновки необхідно відбити в сполучному (проміжному) робочому документі, що називається «Визначення сильних і слабких сторін внутрішнього контролю», що зв'язує оцінку контролю з наступними аудиторськими процедурами [3, с.15-18].

Далі необхідно остаточно оцінити ефективність внутрішнього контролю і скласти робочий документ про оцінку. Результат оцінки має значення для розробки програми і методики аудита кредиторської заборгованості по рахунках бухгалтерського обліку, щоб здійснити аудит кредиторської заборгованості безпосередньо.

Потім, варто установити причини утворення безнадійної і простроченої заборгованості. Особливу увагу необхідно звернути на своєчасність і правильність проведення інвентаризації кредиторської заборгованості. Терміни проведення інвентаризації визначені Інструкцією про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, ТМЦ, коштів, документів і розрахунків. Інвентаризація проводиться шляхом звірки розрахунків. Також особливу увагу необхідно звернути на виявлення випадків сальдування кредиторської заборгованості по групових рахунках балансу з метою її зменшення і на виявлення фактів приховування заборгованості на інших синтетичних рахунках. Варто переглянути аналітичні рахунки по кожному кредитору й установити, чи не числиться дебетове сальдо на пасивному рахунку, а кредитове - на активному. Далі слід перевірити порядок дотримання погашення кредиторської заборгованості, по якій закінчився термін давності позову. Так, якщо по кредиторській заборгованості минув термін позовної давності, то її сума вноситься в бюджет.

В умовах формування і становлення нових соціально-економічних відносин актуальним є створення ефективного внутрішнього аудиту.

У процесі планування структури обліку та управління внутрішнім аудитом важливим етапом є розробка програми проведення перевірки кредиторської заборгованості, що визначає характер, терміни і обсяги запланованих прийомів і способів аудиту. Також доцільною є розробка класифікатора можливих порушень і помилок, ймовірність виникнення яких на конкретному підприємстві є значною. Зазначимо, що програма може бути значно деталізована відповідно до кожного виду кредиторської заборгованості. Так, в програму аудиту кредиторської заборгованості можуть бути включені питання: перевірка критеріїв оцінки кредиторської заборгованості; перевірка правильності відображення кредиторської заборгованості; перевірка правильності кореспонденції і відображення операцій з обліку кредиторською заборгованості; відображення результатів операцій з кредиторською заборгованістю в регістрах обліку і формах звітності тощо [4, с.268-272].

Кредиторська заборгованість, хоча і є тимчасовим залученням позикових засобів, в результаті негативно впливає на стан підприємств, оскільки наявність кредиторської заборгованості говорить про неплатоспроможності підприємства і підриває авторитет підприємства у покупців і замовників, а саме аудит може допомогти у вирішенні проблем, пов'язаних із існуванням даного виду зобов'язань.

Список літератури

1. Бичкова С.М. Облік кредиторської заборгованості / С.М. Бичкова // Аудиторські відомості. - 2010. - № 5.
2. Демкова О.М. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості / О.М. Демкова // Аудиторські відомості. – 2011. - № 8.
3. Зубілевич С. Аудиторська діяльність в Україні: Проблеми становлення і перспективи розвитку / С. Зубілевич // Бухгалтерський облік і аудит. - 2009. - № 9.

4. Акімова Н.С. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості/ Н.С. Акімова // Науково технічний збірник. - Харків, 2007. - Вип. 77. - С.268 - 272.

Одержано 27.03.12

УДК658.62

Є. С. Стрельченко, магістрант гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Фактори підвищення прибутковості підприємства

У статті розглядаються фактори та резерви підвищення прибутковості підприємства, стратегія управління прибутком підприємства

прибуток, збільшення розміру прибутку, управління прибутком

Постановка проблеми. Глибокі перетворення, що відбуваються в економіці, сприяють максимальній мобілізації внутрішніх резервів. Для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин найбільше значення має виявлення резервів збільшення обсягу продукції, зниження собівартості, збільшення розміру прибутку. В умовах ринкової економіки основним показником ефективності діяльності підприємства є прибуток. Прибуток відіграє ключову роль у діяльності підприємства і соціально-економічного розвитку країни в цілому. Для підприємницької структури він одночасно є і метою, і результатом, і стимулом, і чинником економічної безпеки. Оскільки прибуток – основний результативний показник діяльності підприємства, тому важливо виявити його залежність від різноманітних факторів та оцінити їх вплив на прибуток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиткові теорії і практики формування та використання прибутку підприємства присвячено праці таких вітчизняних вчених, як М. Білик, І. Бланк, Г. Кірейцев, В. Мец, А. Поддєрьогін, Г. Савицька та інших. При цьому недостатньо уваги приділяється факторам підвищення прибутковості підприємства.

Метою статті є висвітлення факторів підвищення прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Одним із резервів збільшення розміру прибутку підприємства є збільшення обсягу реалізації товарної продукції. Між прибутком та обсягом реалізації існує пряма залежність, тобто чим більше продукції реалізується, при інших рівних умовах, тим більшою є сума прибутку, і навпаки, невиконання плану по реалізації зменшує прибуток. Таким чином, різноманітність продукції має значний вплив на збільшення реалізованої продукції підприємства.

Збільшення прибутку в результаті виробничої діяльності дає можливість підприємству заробити засоби на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочення, до того ж це стає функцією самого підприємства. В той же час зростання прибутку на підприємств і означає й збільшення відрахувань в державний бюджет [10, с. 302-307].

Одним з резервів збільшення прибутку промислових підприємств є більш повне використання вторинних ресурсів та попутних продуктів. Доля вторинної сировини в

загальному обсязі матеріальних ресурсів, використовуваних у господарстві країни, значно зростає.

Резервом збільшення прибутку суб'єктів господарювання є ліквідація невиробничих виплат по заробітній платі, по оплаті цілоденних простоїв і часів внутрішнього простою, доплат за працю в додатковий час, ліквідація невиробничих витрат і втрат у складі витрат на обслуговування підрозділів виробництва і управління.

Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних фондів. Технічне переозброєння виробництва покращує економічні показники роботи підприємств. Однак введення нових підприємств і об'єктів у багатьох випадках викликає підвищення собівартості продукції.

Збільшення прибутку є одним з напрямків підвищення продуктивності праці, економії трудових витрат на виробництво. Основою збільшення прибутку є впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу. Саме науково-технічний прогрес та його ресурсозберігаючий характер забезпечують різкий поворот до інтенсифікації.

Резервом збільшення розміру прибутку промислових підприємств є підвищення якості виробленої продукції і ліквідація втрат від браку. Проблема якості продукції в ряді галузей промисловості пов'язана із підвищенням надійності і тривалості використання виробів.

Резервом збільшення розміру прибутку промислових підприємств є підвищення цін. Ціни відображають кон'юнктуру ринку, протиставляючи виробника споживачу товару, і навпаки. Для збільшення обсягу отриманого прибутку промисловим підприємствам необхідно застосовувати правильну тактику в області встановлення цін. При встановленні ціни товару слід використовувати спеціальну методику розрахунку вихідної ціни.

За спеціально розробленою політикою підприємство здійснює розробку однієї з найважливіших задач – це управління прибутком.

Ця політика покликана відображати вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його вартості на ринку, формувати необхідний обсяг фінансових ресурсів, задовольняти матеріальні інтереси власників і персоналу. В процесі управління формуванням прибутку вирішуються дві основні задачі:

- а) підвищення загального розміру прибутку в процесі його формування;
- б) ефективний розподіл отриманого прибутку за окремими напрямками його використання.

Серед цих задач найвагомішою є перша, тому що від її вирішення залежать форми та пропорції розподілу прибутку на торговельному підприємстві. Механізм управління формуванням прибутку від реалізації товарів (робіт, послуг) будується на тісному взаємозв'язку цього показника з показниками обсягу товарообороту, доходів і витрат обігу торговельного підприємства. Система цього взаємозв'язку дозволяє виявити роль окремих факторів, які впливають на формування прибутку від реалізації товарів (робіт, послуг) та забезпечити ефективне управління цим процесом.

Стратегія управління підприємством пов'язана з визначенням головної мети його функціонування. Найчастіше ця головна мета формується як досягнення певного рівня рентабельності на вкладений капітал і, відповідно, одержання певної маси чистого прибутку. Маса прибутку підприємства залежить від величини доходів, що одержує підприємство та від розмірів витрат обігу. Формування доходів і витрат підприємства обумовлюються, передусім, обсягами його діяльності (товарообороту), а також асортиментною, ціновою політикою і ресурсним забезпеченням товарообороту.

На першому етапі визначають цільову суму прибутку підприємства, величина якої залежить від стадії життєвого циклу підприємства, стратегічних завдань, які стоять

перед підприємством в майбутньому періоді, тактики їх вирішення. При цьому величина прибутку може знаходитися в інтервалі від точки беззбитковості до точки рівноваги, яка відповідає одержанню максимального прибутку. Як відомо, кожна одиниця товарообороту додає певну величину до доходу і витрат торговельного підприємства. Цей приріст отримав назви: граничні доходи і граничні витрати.

На другому етапі обґрунтування стратегій визначають обсяг товарообороту, який забезпечує одержання цільової суми прибутку. Для цього розраховують необхідний обсяг товарообороту, який відповідає попиту на товари і ресурсозабезпеченості обороту (можливий обсяг закупки товарів, потужність торговельного підприємства і її визначення, чисельність робітників і продуктивність їх праці).

Розробка асортиментної політики підприємства (третьої етап) має бути спрямована на оптимальну товарно-групову структуру відповідно до структури попиту населення.

Обґрунтування цінової політики (четвертий етап) має бути спрямоване на визначення оптимальних цін реалізації товарів, при яких досягається оптимальний обсяг товарообороту, а як наслідок – максимальний прибуток.

Формування ресурсної політики підприємства, яка здійснюється в ході п'ятого етапу обґрунтування стратегій управління прибутком, має передбачати залучення ресурсів, які забезпечують досягнення необхідного обсягу виробництва із найменшими затратами.

Шостий та сьомий етапи розробки стратегій пов'язані з розв'язанням завдань управління валовим доходом та поточними витратами торговельного підприємства. Результатом розробки стратегії є визначення можливого (реального) обсягу отримання доходів та здійснення поточних витрат на плановий період, порівняння яких дозволить оцінити можливий обсяг прибутку підприємства.

На восьмому етапі можливий обсяг отримання прибутку необхідно порівняти з його цільовим розміром. Якщо відповідність досягнута, тобто –можливий прибуток більше або дорівнює цільовому прибутку, стратегічний план приймається до виконання (дев'ятий етап), здійснюються заходи контролю за ходом його реалізації.

Якщо відповідність не досягається, необхідно виявити можливі резерви збільшення прибутку за рахунок раціонального використання ресурсів, зниження витрат та збільшення доходів, або ж варто відкоригувати (зменшити) цільову суму прибутку [12, с. 123-127].

Висновки. Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції, всіх форм інвестування. Він служить джерелом сплати податків. Враховуючи значення прибутку, вся діяльність підприємства спрямована на те, щоб забезпечити зростання його величини або принаймні стабілізувати її на певному рівні. Тому основний принцип діяльності підприємства складається в прагненні до максимізації прибутку.

Для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин найбільше значення має виявлення резервів збільшення об'єму продукції, зниження собівартості, збільшення розміру прибутку.

Існує майже необмежена кількість шляхів підвищення розміру прибутку. Основними з них є: збільшення обсягу реалізації товарної продукції; ефективний маркетинг; зниження собівартості продукції; вдосконалення нормативів; більш повне використання вторинних ресурсів; підвищення продуктивності праці; оновлення основних фондів; впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу; підвищення якості продукції та ліквідація втрат від браку;

У процесі управління прибутком підприємства головна роль відводиться формуванню прибутку по операційній діяльності. Операційна діяльність – це основний

вид діяльності підприємства, з метою здійснення якої воно створене. Характер операційної діяльності підприємства визначається передусім специфікою галузі економіки, до якої воно належить. Основу операційної діяльності більшості підприємств складає виробничо-комерційна або торгова діяльність, яка доповнюється здійснюваною ними інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Підприємству, для підвищення прибутковості діяльності, слід зосередити увагу на внутрішніх і зовнішніх факторах, зокрема слід зосередити більше уваги на збуті продукції, на зниженні її собівартості і створенні конкурентних цін на товари.

Звідси можемо сказати, що побудова на підприємстві відповідних організаційно-методичних систем забезпечення управління, знання основних механізмів формування прибутку, використання сучасних методів його аналізу і планування може значно скоротити шлях до досягнення основної мети підприємства – до прибутку.

Список літератури

1. Алейников А.Н. Предпринимательская деятельность: Учеб.-практ. пособие/ А.Н. Алейников. – М.: Новое издание, 2003. – 304 с.
2. Афанасьев М.В., Гончаров А.Б. Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для самост. вивчення дисципліни / За редакцією проф. М.В. Афанасьєва. Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2003. – 410 с. Укр. Мов.
3. Бланк И.А. Управление прибылью, 2-е изд., расм. и доп. – К.: Ника – Центр, Эльга, 2002. – 752 с. – (Серия «Библиотека фин. Менеджера»; Вып. 2)
4. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.: іл. – (Унів. Б-ка).
5. Варналії З.С. Основи підприємництва: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання – Прес, 2003. 285 с.: іл.
6. Ганжа Ю.В. Міжнародна практика факторного аналізу прибутку підприємства / Ю.В. Ганжа // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С.35-36.
7. Економіка підприємства, підручник, за заг. ред. С. Ф. Покропивний, - К. КНЕУ, 2009, - 528 с.
8. Зайцев Н. Экономика промышленного предприятия. 3-е изд. – М.: ИНФРА – М., 2000. – 358 с.
9. Зубко Н.М., А. Н. Зубко. Экономическая теория. – 3-е издание переработанное и дополненное – МН.: «НТЦ-АПИ». -2001. – 352 с.
10. Корінев В.Л. Дослідження впливу ціни на прибутковість діяльності підприємства / В.Л. Корінев // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 2. – С.92-98.
11. Клименко С. А. Финансы предприятий – М.: Финансы, ЮНИТИ, 2000. - 236 с.
12. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: [навч. посіб.] / В.О. Мец. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.
13. Мочерний С.В., Устенко О.А., Чеботар С.І. Основи підприємницької діяльності: Посібник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. – 280 с. (Альма-матер).
14. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Вікар, 2001. – 178с.
15. Тунин Г.А. Предпринимательство и финансы. Учебное пособие для вузов – М.: «Издательство ПРИОР», 2002. – 80 с.
16. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. і наук. ред проф. А.М. Поддєрьогін. 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.
17. Черевко Г.В., Горбонос Ф.В., Іваницька Г.Б., Павленчик Н.Ф. Економіка підприємств: Навчальний посібник / За заг. ред. Г.В. Черевко. – Львів: Апріорі; 2004 – 384 с.
18. Шевчук І. М. Фінанси підприємства. – К.: Колос, 2000, 153 с.
19. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – [2-ге вид., без змін]. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
20. Фінанси підприємств: [підручник] / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – [7-ме вид., без змін]. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
22. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.

Е. Стрельченко

Факторы повышения прибыли предприятия

В статье рассматриваются факторы и резервы повышения прибыльности предприятия, стратегия управления прибылью предприятия.

E.S. Strelchenko

Factors and backlogs of increase of profitability of enterprise, strategy of management of enterprise an income, are examined in the article

Одержано 27.03.12

І.С.Безверха, ст. гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості фінансово-господарської діяльності стоматологічних закладів приватної форми власності

Розглянуто сутність приватного сектору системи охорони здоров'я. Проаналізовані основні відмінності у функціонуванні стоматологічних закладів державної і приватної форм власності. Виділені фактори, які впливають на розвиток і фінансовий стан приватних стоматологічних закладів.

охорона здоров'я, приватна система охорони здоров'я, стоматологічні заклади приватної форми власності, фінансово-господарська діяльність закладів охорони здоров'я

В Україні сьогодні фактично існують два сектори охорони здоров'я - державний, що фінансується з державного та місцевого бюджетів, та недержавний, який має позабюджетні джерела фінансування.

Лікувально-профілактичні заклади, які належать до недержавного сектора, мають різний організаційно-правовий статус і найчастіше виступають у формі товариств з обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, індивідуальних приватних підприємств. Крім того, недержавний сектор охорони здоров'я представляють лікарі, що практикують приватно і займаються медичною практикою як фізичні особи.

Приватна система охорони здоров'я - це сукупність об'єктів охорони здоров'я, що здійснюють приватну медичну діяльність, а *приватна медична діяльність* - це діяльність з надання медичної допомоги, що здійснюється суб'єктами приватної системи охорони здоров'я. *Приватні медичні організації* - це комерційні та некомерційні організації, майно яких перебуває в приватній та інших, окрім державної та комунальної, формах власності. У статутах таких організацій зазначено, що медична діяльність є для них основною.

Наявність розвинутого приватного сектора медичних послуг дає змогу полегшити навантаження на державну систему охорони здоров'я, оскільки він обслуговує частину громадян, які спроможні самостійно сплачувати за лікування. Крім того, створюється конкурентне середовище на ринку медичних послуг, що підвищує ефективність роботи галузі в цілому та покращує якість надання лікувально-профілактичних послуг.

У різних країнах світу співвідношення державного та приватного сектора суттєво різняться, залежно від чого виділяють різні моделі функціонування системи охорони здоров'я з перевагою того чи іншого сектора. Наприклад, в США частка державного сектору становить 44%, а приватного - 56%. В Великобританії ці показники дорівнюють, відповідно, 85% та 15% [4, с. 151]. Ці показники

підтверджують думку тих дослідників, які стверджують, що проблеми, які виникають у секторі охорони здоров'я, не можуть бути вирішені без участі держави. Останнє пояснюється тим, що охорона здоров'я - одна з галузей соціальної сфери, де соціально-економічні, морально-етичні й політичні інтереси суспільства перетинаються.

У зв'язку з цим, більшість науковців та практиків вважає, що державне управління охороною здоров'я повинно бути наближене до населення з передачею частин своїх повноважень регіонам, але узгодження між попитом населення на медичну допомогу і пропозиціями охорони здоров'я повинно відбуватися централізовано. Іншими словами, для організації ринкових відносин у системі регіональної охорони здоров'я необхідно створення ринку громадського здоров'я у державі.

За останні роки в Україні стрімкими темпами розвиваються недержавні стоматологічні заклади, які, по-перше, суттєво знижують навантаження на державний бюджет, а, по-друге, забезпечують поступовий перехід на різні форми приватної стоматологічної допомоги.

Стоматологія як специфічна галузь медицини має низку особливостей. До них можуть бути віднесені такі:

- практично стовідсоткова ураженість населення окремими захворюваннями (наприклад, карієсом);
- потреба у постійній профілактиці захворювань;
- різні технології лікування;
- значне відставання вітчизняної стоматології від стоматології індустріально розвинутих країн щодо використання новітніх технологій, що певною мірою є результатом незадовільної професійної підготовки стоматологів;
- висока професійна захворюваність лікарів;
- особливий характер появи статей витрат на надання послуг;
- наявність власної галузевої мережі лікувально-профілактичних закладів і власної системи підготовки кадрів;
- досвід госпрозрахункової діяльності, специфіка матеріального постачання і забезпечення тощо.

Узагальнені основні принципові відмінності у функціонуванні закладів державної і приватної форм власності представлені в табл. 1.

Таблиця 1 - Основні принципові відмінності в функціонуванні державних і приватних стоматологічних закладів [3, с. 11-13]

Стоматологічні заклади державної форми власності	Стоматологічні заклади приватної форми власності
<i>1. Стан фінансування</i>	
1. Бюджетне, частково комунальне, госпрозрахункове. 2. Тенденція недостатності обсягів фінансування. 3. Наявність жорстких рамок кошторису з відповідними статтями. 4. Наявність калькуляції витрат на окремі види робіт. 5. Неможливість: - вільного маніпулювання фінансовими ресурсами; оперативного розпорядження коштами без довготривалого погодження з контролюючими органами.	1. Самофінансування. 2. Фінансування без обмежень за потребами лікарів-стоматологів. 3. Відсутність постійного кошторису. Можливість вільного та оперативного маніпулювання коштами в залежності від реальної потреби.

<i>2. Стан матеріально-технічної бази</i>	
<p>1. Наявність застарілого, незручного для лікарів та пацієнтів обладнання.</p> <p>2. Неможливість вчасного його оновлення через брак коштів.</p> <p>3. Значний відсоток незадовільного стану лікувальних кабінетів, в яких ведеться прийом пацієнтів.</p> <p>4. Нехтування персоналом засобами індивідуального захисту.</p> <p>5. Порушення санітарно-епідеміологічного режиму.</p> <p>6. Неможливість витрачання коштів на придбання сучасних стоматологічних матеріалів та інструментарію відповідно до реальних потреб.</p>	<p>1. Високий рівень матеріального і технічного забезпечення.</p> <p>2. Можливість керівника закладу (підприємця) самостійно без додаткових погоджень вирішувати питання придбання стоматологічного оснащення та матеріалів.</p> <p>3. Використання сучасних дезінфікуючих засобів.</p> <p>4. Наявність сучасного інтер'єру та необхідного ремонту приміщень з обладнанням їх вентиляційними системами та системою кондиціонування повітря.</p>
<i>3. Оплата медичної послуги</i>	
<p>1. Самовільне, неконтрольоване встановлення лікарями розцінок на медичні послуги.</p> <p>2. Сплата пацієнтом коштів за лікування поза касою.</p>	<p>1. Формування прайс-листа з визначенням рівня оплати по різних видам стоматологічної послуги.</p> <p>2. Сплата пацієнтом коштів в касу згідно до акту виконаних робіт.</p>
<i>4. Оплата праці</i>	
<p>1. Фіксована заробітна плата.</p>	<p>1. Нефіксована заробітна плата.</p> <p>2. Отримання лікарями відсотку від фактично виконаного обсягу робіт.</p>
<i>5. Організаційні засади лікування</i>	
<p>1. Низький рівень надання стоматологічних послуг.</p> <p>2. Неможливість своєчасного втілення сучасних технологій лікування.</p> <p>3. Збільшення терміну лікування одного зуба до 2-6 днів.</p> <p>4. Відсутність гарантії на проведене лікування.</p> <p>5. Використання низьковартісних стоматологічних матеріалів.</p>	<p>1. Віддання переваги сучасним стоматологічним матеріалам і технологіям.</p> <p>2. Гарантія якості на всі види стоматологічних втручань.</p> <p>3. Наявність контролю за якістю лікування пацієнтів.</p> <p>4. Використання сучасних високовартісних стоматологічних матеріалів.</p>
<i>6. Інші відмінності</i>	
<p>1. Надання стоматологічної допомоги за принципом «рафінування».</p> <p>2. Наявність значної кількості неатестованих лікарів, а також лікарів II і I кваліфікаційної категорії та лікарів з припиненим професійним удосконаленням.</p> <p>3. Складна процедура звільнення працівника за ініціативою адміністрації.</p> <p>4. Відсутність фінансування на рекламу.</p> <p>5. Фактична відсутність мотивації до</p>	<p>1. Відсутність прикріпленого до установи населення.</p> <p>2. Звільнення працівника після 2-3 порушень виробничої дисципліни.</p> <p>3. Можливість витрат на рекламу.</p> <p>4. Наявність мотивації до праці.</p> <p>5. Високий рівень задоволеності пацієнтів.</p> <p>6. Високий рівень забезпеченості сучасним обладнанням.</p>

праці.	
6. Наявність значної кількості скарг від населення.	
7. Недостатнє технічне забезпечення.	

Наведені в табл. 1 дані свідчать про переваги приватної стоматологічної практики та доцільність її введення, що підтверджується також і результатами соціологічного опитування пацієнтів та лікарів державного і приватного секторів стоматологічної допомоги [2].

Специфіка роботи приватно практикуючого лікаря-стоматолога полягає в тому, що його професійна діяльність здійснюється на межі охорони здоров'я, економіки та права. Для продуктивної діяльності в сучасних умовах спеціалісти повинні володіти економічним мисленням, орієнтуватися в законодавстві у сфері підприємництва, знати основи маркетингу і менеджменту, вміти оперативно приймати раціональні рішення в ситуаціях, які постійно змінюються. Наприклад, слід враховувати, що підприємницька діяльність приватних стоматологічних організацій підтримується кількома потоками пацієнтів:

- пацієнтами, які здійснюють оплату наданої медичної допомоги із особистих коштів;
- пацієнтами, застрахованими за системою добровільного медичного страхування;
- пацієнтами так званого корпоративного, асоційованого покупця, який сплачує медичні послуги із прибутку підприємств, організацій та інших господарських суб'єктів;
- пацієнтами, які відносяться до категорії населення, яке потребує соціального захисту і які отримують зуболікарську допомогу, яка фінансується за допомогою коштів муніципального бізнесу.

Отже, на сучасному етапі розвитку стоматології ефективність стоматологічної допомоги може бути досягнута тільки за рахунок впровадження економічних методів управління (менеджменту), а також маркетингових технологій. Необхідність ринкових перетворень в галузі підтверджується і тим фактором, що саме в стоматології найбільш активно здійснюється роздержавлення, приватизація та комерціалізація.

Значна частина українських комерційних організацій індустрії здоров'я відносяться до категорії малих підприємств. Сектор малого підприємництва характеризується високою мобільністю в реагуванні на всі кризові ситуації, що відбуваються як на макро- так і на мікрорівнях.

До малих підприємств сфери охорони здоров'я можна віднести чисельні аптечні кіоски і приватні клініки. приватно практикуючих фармацевтів і лікарів, організації, які здійснюють продаж медичного обладнання, інструментів, матеріалів та приладів, виконують технічне обслуговування і ремонт медичної техніки, центри, які спеціалізуються на програмному забезпеченні та які здійснюють наукові дослідження, санаторно-курортні організації, чисельність працівників яких та обсяги діяльності не перевищує встановлені законом норми.

На сьогоднішній день в Україні існують наступні проблеми щодо розвитку малого підприємництва у сфері охорони здоров'я в цілому та в сфері стоматологічних послуг, зокрема:

- недостатній розвиток законодавчої та інформаційної бази, неповне формування інфраструктури з підтримки і розвитку малого підприємництва;
- відсутність чітких правил реєстрації та процедур для здійснення підприємницької діяльності на фармацевтичному ринку;
- відсутність консультаційних центрів з питань, які стосуються ліцензування

даного виду діяльності;

- конкуренція зі сторони зарубіжних компаній з розкрученими брендами;
- висока вартість реклами та інноваційних розробок;
- відсутність можливості вносити зміни до вже зареєстрованого продукту без нового тривалого циклу проходження усієї процедури реєстрації з самого початку.

Науковці, які займаються проблемами підприємницької діяльності приватних медичних закладів, до факторів, які формуються на мікрорівні та негативно впливають на розвиток і фінансовий стан стоматологічних організацій, відносять такі [1]:

- неефективний маркетинг;
- висока частка поточних витрат;
- низький рівень використання основних фондів (відсутність пацієнтів, кадрів тощо);
- неефективний виробничий менеджмент;
- неефективний інвестиційний менеджмент;
- неефективний фінансовий менеджмент;
- зростання дебіторської заборгованості.

Подальший розвиток недержавного сектора охорони здоров'я, в тому числі в сфері стоматології, вимагає враховувати особливості соціально-економічної ситуації в Україні, а саме:

- приватна медична діяльність не може повністю замінити суспільні форми медичного обслуговування, вона є їх рівноправним доповненням у національній системі охорони здоров'я;
- приватну медичну діяльність здійснюють приватні медичні (фармацевтичні) заклади й організації, а також працівники охорони здоров'я (приватна практика) як індивідуальні підприємці, основою приватної діяльності є приватна власність на основні фонди або їх оренда;
- на державному і територіальних рівнях повинен існувати обґрунтований перелік лікувально-профілактичних закладів стратегічного характеру, який би забезпечував соціальні гарантії в медицині, а їх переведення в приватний сектор, а також орендні відносини із суб'єктами цього сектора мають бути заборонені законом;
- створення підприємств і регулювання медичної діяльності повинно здійснюватися на основі ліцензій, сертифікатів, статуту, договорів і різних форм контролю.

Як стверджують автори колективної монографії «Панорама охорони здоров'я населення України» [4, с. 152], розвиток підприємництва у сфері охорони здоров'я слід розглядати як позитивне явище для галузі охорони здоров'я та для країни загалом. Однак необхідною умовою такого розвитку є контроль за ціновою політикою на формування вартості медичних послуг, а також дотримання державою гарантій щодо надання медичної допомоги групам населення, котрі самостійно не можуть її оплачувати.

Список літератури

1. Бутова В.Г. Предпринимательская деятельность медицинских организаций (практическое руководство). / В.Г. Бутова, Т.О. Ковальський, Т.О. Манаширов - М.: Издательский Дом "8ТВООК", 2006.-240 с.
2. Вахненко О.М. Аналіз анкетування лікарів стоматологічного профілю та організаторів стоматологічної служби в Україні / О. М. Вахненко // Современная стоматология. – 2010. - №5. – С. 111-113
3. Кравченко В.В. Модель приватної практики в стоматології в період переходу до ринкових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук: спец. 14.02.03 «Соціальна медицина» / В.В. Кравченко; Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України – Київ, 2007. – 24 с.
4. Панорама охорони здоров'я населення України / А.В.Підасев, О.Ф.Возіанов, В.Ф. Мос-каленко,

В.М. Пономаренко та ін. — К: Здоров'я, 2003. — 396 с.

Одержано 27.03.12

І.В. Басиста, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Статус фінансової звітності та її користувачі в умовах ринкового середовища

Проаналізовані задачі формування фінансової звітності в умовах ринкового середовища. Розглянута проблема виділення головного користувача фінансової звітності. Виділені недоліки вітчизняного законодавства стосовно визначення статусу фінансової звітності та кола її користувачів
фінансова звітність, користувачі фінансової звітності

Формування в нашій країні цивілізованих ринкових відносин висуває нові підвищені вимоги до всіх категорій спеціалістів і, в першу чергу, до представників бухгалтерської професії. Ефективність діяльності будь-якої організації в значній мірі залежить від спроможності інформації, яка формується бухгалтерським апаратом, і, в першу чергу, від звітності, відповідати вимогам достовірного представлення, які складають основу якісних рішень в сфері формування, використання та розподілу економічних ресурсів, які контролюються організацією. Серед джерел інформації, які використовуються для аналітичного обґрунтування управлінських рішень, безумовно, звітність має пріоритет, завдяки своїй формалізованості, обов'язковості ведення, змісту та форми представлення.

В умовах ринку основний продукт системи бухгалтерського обліку – звітність – стає, по суті, єдиним джерелом інформації про підприємство, на який можуть покладатися зацікавлені в його діяльності особи, особливо ті з них, які не мають доступу до внутрішніх інформаційних джерел. Вихідним пунктом в побудові системи бухгалтерського обліку є вимоги всіх осіб, зацікавлених в інформації, яка створюється в рамках цієї системи. Тим самим підкреслюється домінанта інформаційної функції обліку, оскільки очевидно, що подібні інтереси не можуть обмежуватися лише реалізацією контрольної функції [4, с. 523].

Найважливішою серед видів звітності стає фінансова звітність як єдина система даних про майновий та фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та рух грошових коштів, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку за встановленими формами. Серйозне ставлення до бухгалтерської звітності починається із створенням акціонерних товариств. До кінця XIX ст. і практики, і теоретики та, навіть, законодавці серйозно зацікавилися проблемами бухгалтерського балансу, звіту про прибутки та збитки. Проте тривалий час структура форм звітності, склад статей, способи їх оцінки та представлення не регламентувалися законодавчими документами. Внаслідок цього підприємства публікували звітність в тій формі та в тому обсязі, в якому вони вважали необхідним, доцільним та достатнім. Значні розбіжності в структурі інформації, яка публікувалася, неоднозначне трактування її змісту не лише ускладнювали її розуміння, але і призводили до більш серйозних непорозумінь, особливо в сфері промислового оподаткування.

Облікові системи різних країн суттєво відрізняються, причини таких розбіжностей зумовлені соціально-економічними, політичними та географічними факторами. Це ускладнює сприйняття інформації користувачами з різних країн. Тому необхідність систематизації правил в формі, яка є доступною для розуміння як тими, хто її складає, так і користувачами звітності (як розвинутих країн, так і країн, які розвиваються), стала загальносвітовою. Потреба у формуванні єдиних правил підготовки та представлення інформації для зовнішніх користувачів, основну частку серед яких складають інвестори, остаточно склалася в економічно розвинутих країнах у зв'язку з необхідністю залучення капіталу на початку другої половини XX сторіччя. Формулювання цих правил і визначило концепції підготовки та представлення інформації, яка міститься в звітності, зорієнтованої на потенційного інвестора. Така звітність і отримала назву «фінансова звітність».

Можна виділити наступні задачі формування фінансової звітності в умовах ринкового середовища на сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин:

- формування системи, яка здатна отримувати та оцінювати інформацію про економічну ефективність підприємств та створювати інформаційну основу для перерозподілу виробничих сил між ефективними та збитковими галузями економіки через ринок цінних паперів (інформаційна функція обліку);
- забезпечення контролю за збереженням майнового комплексу, який належить власнику підприємства (контрольна функція обліку);
- оцінка результативності діяльності підприємства та прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання капіталу та усунення негативних наслідків прийнятих рішень (аналітична функція).

Всі вищезазначені задачі є традиційними для бухгалтерського обліку, але, на наш погляд, саме перша виступає основною при формуванні фінансової звітності в умовах ринкового середовища. Забезпечення цих вимог базується на одному з найважливіших принципів підготовки фінансової звітності - принципі відповідності вкладеної та затребуваної інформації [4, с. 361-362]. Сутність даного принципу полягає в наступному: бухгалтер, який готує ту або іншу форму річної звітності та, безпосередньо, весь річний фінансовий звіт, повинен чітко уявляти собі необхідність та корисність для аналізу та управління тих або інших даних, а користувачі звітності повинні розуміти, що необхідні їм дані містяться у звіті та можуть бути ними затребувані. Цей принцип є основним для реалізації комунікаційної (інформаційної) функції бухгалтерського обліку. Ігнорування його призводить або до подачі зайвої інформації (при цьому слід пам'ятати, що підготовка даних – процес коштовний), або до непередставлення необхідної керівнику інформації.

Основою метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства (стаття 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [2]). Якщо звернути увагу на статтю 6 даного закону, в якій визначається мета державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності, то в ній зазначено, що створення єдиних правил ведення обліку та складання звітності є засобом «гарантування і захисту інтересів користувачів». Стаття 7 П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5] зазначається, що фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Вирішення будь-якої із задач формування фінансової звітності передбачає розкриття інформації, а найважливішим елементом концепції розкриття виступає коло користувачів та вивчення їх економічних потреб. Серед перерахованих причин формування фінансової звітності задача інформування користувачів виступає

першочерговою, отже, інформаційні запити користувачів облікових даних відіграють найважливішу роль у визначення елементів, складу та форматів звітності.

Спочатку слід визначити коло користувачів та наявність або відсутність обмежень щодо його визначення. В П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наведено наступне визначення користувачів звітності – це фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень. Отже, економічний суб'єкт сам не може визначати або встановлювати, хто, які юридичні та фізичні особи потребують інформації про його діяльність.

Цільова аудиторія, в інтересах якої готується фінансова звітність, відповідає двом критеріям:

- по-перше, вона не володіє повноваженнями затребувати від підприємств, компаній необхідну інформацію, а тому вимушена покладатися на ту інформацію, яку офіційно оприлюднює керівництво підприємств;

- по-друге, вона повинна розуміти діяльність підприємства та прагнути вивчати інформацію, яка міститься у фінансовій звітності з достатньою старанністю.

Вважається, що ці особи мають певний рівень компетентності для того, щоб прийняти на основі отриманої інформації рішення, які відповідають їх інтересам. Цей критерій визначення груп користувачів є надзвичайно важливим, оскільки неправильні рішення користувачами можуть бути прийняті не лише з причини відсутності достовірної та корисної інформації у фінансовій звітності, але і з причини відсутності знань про правила, за якими ця звітність була підготовлена та представлена.

Неоднозначно вирішується проблема виділення головного користувача фінансової звітності. Так, вважається, що в загальній сукупності осіб, які мають відношення до даного підприємства, головну роль відіграють власники, які надали фінансові ресурси при створенні підприємства та продовжують утримувати в ньому свій капітал, адже від них залежить доля підприємства як самостійного суб'єкту господарювання [4, с. 520]. На наш погляд, інші зовнішні користувачі з прямим фінансовим інтересом мають такі ж важелі впливу: наприклад, кредитори можуть подати позов до суду про визнання підприємства неплатоспроможним і бажання власників «втримати підприємство на плаву» можуть не привести ні до чого. Отже, система бухгалтерського обліку та звітності, яка формується на її основі, повинна бути організована таким чином, щоб, перш за все, задовольнити потреби користувачів з прямим фінансовим інтересом. Крім того, оскільки підприємство не може обійтися без зацікавлених в його діяльності інших суб'єктів (які мають незначний фінансовий інтерес), звітність, по можливості, повинна забезпечувати і їх достатнім обсягом інформативних відомостей.

Залежно від того, яка група користувачів переважає в певній країні, формується модель корпоративного управління, орієнтована або на потреби всіх зацікавлених осіб компанії (в рамках системи континентального права), або на її акціонерів (у рамках системи загального права). Наприклад, згідно з Положенням про концептуальну основу фінансової звітності SFAC №1 «Цілі фінансової звітності комерційних підприємств», затвердженим американською Радою зі стандартів фінансової звітності (FASB – Financial Accounting Standard Board), до основних користувачів належить група осіб, що «не мають повноважень вимагати (від компанії) потрібну їм інформацію і змушені покладатися на ту інформацію, яку розкриває керівництво (компанії)». При цьому передбачається, що ці особи володіють достатньою компетенцією, щоб ухвалити рішення, що відповідає їх інтересам, на основі отриманої інформації [3, с. 23]. Таким чином FASB максимально розширює коло зацікавлених осіб, що мають нагоду впливати на якісні характеристики фінансової звітності.

В статті 6 П(С)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5] виділені наступні інформаційні потреби користувачів, які повинна забезпечувати фінансова

звітність: придбання, продаж та володіння цінними паперами, участь в капіталі підприємства, оцінка якості управління, оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпеченість зобов'язань підприємства, визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу, регулювання діяльності підприємства, інші рішення. Отже, саме відповідно до цих інформаційних потреб необхідно визначити інформаційні можливості фінансової звітності, тобто можливість та обсяг їх задоволення.

Слід чітко розуміти, що коло користувачів фінансової звітності не може бути обмеженим визначально, оскільки про це безпосередньо зазначено в статті 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [2]: «Фінансова звітність підприємств не становить комерційної таємниці, крім випадків, передбачених законодавством». Крім того, згадана в статті 7 П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» задача фінансової звітності - задоволення потреб тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб, - як раз підкреслює абсолютний несекретний характер фінансової звітності, який закладений в природі її виникнення.

Проте, в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» вже існують певні суперечності, оскільки, на противагу вищенаведеним визначенням, в статті 14 наведений дуже стислий перелік тих осіб, яким підприємства зобов'язані подавати фінансову звітність: «Підприємства зобов'язані подавати квартальну та річну фінансову звітність органам, до сфери управління яких вони належать, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, якщо інше не передбачено цим Законом. Органам виконавчої влади та іншим користувачам фінансова звітність подається відповідно до законодавства». Перше речення обмежує коло осіб, яким підприємства зобов'язані надати фінансову звітність, трьома особами. Друге речення - дає можливість маніпулювати словами «відповідно до законодавства» і не давати права, наприклад, особам, які бажають придбати акції підприємства, отримати фінансову звітність, оскільки будь-які роз'яснення з цього приводу (мається на увазі стосовно можливості ознайомлення з фінансовою звітністю) відсутні. Такі обмеження дають можливість власникам та керівникам підприємств скорочувати коло тих осіб, які можуть отримати фінансову звітність.

Проведений аналіз законодавчих та нормативних документів України дозволяє зробити висновок, що, по-перше, не визначений чітко правовий статус фінансової звітності з точки зору її секретності та можливості віднесення до комерційної таємниці, по-друге, не визначено коло користувачів фінансової звітності, адже відсутні чіткі правила щодо їх обмеження або, навпаки, необмеження; по-третє, існують суперечності щодо визначення основного (головного) користувача звітності. Все вищезазначене не дозволяє фінансовій звітності виконувати ті задачі, які покладені на неї. Спрямованість звітності на забезпечення інтересів однієї групи не відповідає вимогам нейтрального представлення та, зачіпаючи і обмежуючи інтереси інших груп, може призвести до зниження достовірності фінансової звітності.

Список літератури

1. Давидов Г.М. Звітність підприємств: навч. посіб. / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – К.: Знання, 2010. – 623 с. + компакт-диск. – (Вища освіта XXI століття)
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-IV (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
3. Качалин В.В. Финансовый учет и отчетность в соответствии со стандартами GAAP / В. В. Качалин. - 3-е изд. – М.: Дело, 2000. – 432 с.
4. Ковалев В.В. Как читать баланс / В.В. Ковалев, В.В. Патров, В.А. Быков. – 5-е изд., перераб и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 672 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»,

затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року №87 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>

Одержано 27.03.12

М.А. Моїсеєва, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Значення балансу при проведенні аналізу фінансового стану підприємства

Досліджено мету та задачі аналізу балансу як основного компонента фінансової звітності. Проаналізовані інформаційні можливості балансу при здійсненні оцінки та аналізу фінансового стану підприємства. Обґрунтована доцільність та необхідність використання такого методу як складання матричних балансів.

баланс, фінансовий аналіз, аналіз фінансового стану

Традиційно фінансовий аналіз представляє собою метод оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його фінансової звітності. Такого роду аналіз може виконуватись як управлінським персоналом даного підприємства, так і зовнішнім аналітиком, оскільки в основному базується на загальнодоступній інформації. Зміст фінансового аналізу та аналізу балансу як основного компоненту фінансової звітності визначається певними обставинами (в залежності від необхідності його результатів для зовнішніх та внутрішніх користувачів):

- вимоги користувачів (інвесторів, партнерів, кредиторів, контрагентів) щодо аналітичної інформації для оцінки реального фінансового стану підприємства;
- необхідність найповнішого розкриття інформації про фінансову стійкість підприємства з метою зробити її більш «відкритою» («прозорою»);
- потреби практики в розрахунку нових показників оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, адекватних сучасній системі економічних відносин та умовам формування інформаційної бази аналізу;
- виробничо-фінансова необхідність у зв'язку з просуванням товарів та послуг на внутрішній та міжнародний ринки;
- потреби в додатковій інформації про фінансовий стан господарюючого суб'єкта, яка базується на даних багатофакторного аналізу, для розробки та обґрунтування оптимальних управлінських рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами.

Метою аналізу балансу підприємства є виявлення змін показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, визначення факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства. оцінка кількісних та якісних змін фінансового стану підприємства, оцінка фінансового положення підприємства на певну дату, визначення тенденцій змін фінансового стану підприємства. Задачами аналізу балансів є:

- обґрунтування оперативних та стратегічних планів та програм укріплення та розвитку фінансового стану підприємства;
- прогнозування збільшення фінансових потоків в майбутньому;

- виявлення шляхів підвищення ефективності господарювання;
 - пошук невикористаних можливостей та заходів для покращення фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, фінансової незалежності з метою попередження банкрутства;
 - полегшення ступеню впливу супутніх ризиків по поверненню позикового капіталу інвесторам, банкам, кредиторам;
 - використання результатів проведеного аналізу для розробки нових обґрунтованих програм розвитку бізнесу та адекватних управлінських рішень.
- Аналіз балансу підприємства визначається інформаційними можливостями самого балансу як компонента фінансової звітності (табл. 1) та деталізується за наступними напрямками:
- розрахунок кількісних та якісних показників фінансової стійкості підприємства;
 - порівняння окремих показників, які характеризують фінансовий стан, з нормативними та рекомендованими показниками;
 - визначення тенденцій зміни розрахункових показників фінансового стану підприємства (просторово-часовий аналіз);
 - оцінка фінансової стійкості підприємства на момент (певну дату) та в середньому за період з врахуванням впливу факторів;
 - аналіз та оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогностичного аналізу фінансових коефіцієнтів.

Таблиця 1 - Інформаційні можливості балансу при здійсненні оцінки та аналізу фінансового стану підприємства [1, с.172-175]

Напрямки аналізу	Задачі аналізу	Показники, які формуються для оцінки фінансового стану
1. Порівняльний аналіз складу та динаміки балансу	1.1. Аналіз структури балансу (майна та джерел його формування)	1.1.1. Структура майна та джерел його формування 1.1.2. Величина чистих активів 1.1.3. Складання аналітичного балансу-нетто
	1.2. Аналіз динаміки балансу	1.2.1. Тенденції зростання (зниження) власного оборотного капіталу та зобов'язань 1.2.2. Тенденції зростання (зниження) чистих активів
	1.3. Аналіз структурної динаміки балансу	1.3.1. Динаміка «хворих» статей балансу 1.3.2. Вивчення різких змін окремих статей балансу
2. Аналіз ліквідності балансу	2.1. Аналіз ліквідності активів за строками реалізації	2.1.1. Найліквідніші активи 2.1.2. Активи, які швидко реалізуються 2.1.3. Активи, які повільно реалізуються 2.1.4. Активи, які важко реалізуються
	2.2. Аналіз зобов'язань за строками оплати	2.2.1. Найтерміновіші зобов'язання 2.2.2. Поточні зобов'язання 2.2.3. Довгострокові зобов'язання 2.2.4. Постійні пасиви
	2.3. Комплексна оцінка ліквідності	2.3.1. Поточна ліквідність 2.3.2. Абсолютна ліквідність

Напрямки аналізу	Задачі аналізу	Показники, які формуються для оцінки фінансового стану
		2.3.3. Загальна ліквідність
3. Аналіз фінансової стійкості	3.1. Аналіз неплатежів	3.1.1. Заборгованість по заробітній платі 3.1.2. Позики банку, не сплачені в строк 3.1.3. Прострочена заборгованість постачальникам 3.1.4. Податковий борг до бюджету по податкам, зборам, обов'язковим платежам
	3.2. Аналіз забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування	3.2.1. Абсолютна стійкість 3.2.2. Нормальна стійкість 3.2.3. Нестійкий фінансовий стан 3.2.4. Кризовий фінансовий стан
	3.3. Аналіз показників, які визначають стан оборотних та необоротних коштів	3.3.1 Рівень власного капіталу 3.3.2. Співвідношення позикового та власного капіталу 3.3.3. Забезпечення необоротних активів власним капіталом 3.3.4 Співвідношення оборотного та необоротного капіталу

Так званий «хороший» баланс задовольняє наступним вимогам:

1. Валюта балансу в кінці звітного періоду збільшується у порівнянні з початком періоду.
2. За інших рівних умов темпи зростання оборотних активів вищі, ніж темпи збільшення необоротних активів.
3. Власний капітал підприємства перевищує позиковий та темпи його зростання вищі, аніж темпи росту позикового капіталу.
4. Частка власного капіталу у валют балансу не нижче 50%.
5. Темпи росту дебіторської та кредиторської заборгованості приблизно однакові.
6. В балансі відсутня стаття «Непокриті збитки».

З позиції кількісної оцінки елементів балансу (активів та джерел їх формування) можна виділити три типові процедури, які рекомендується проводити на постійні основі: вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз, побудова системи показників та аналітичних коефіцієнтів.

Для аналізу складу і джерел формування майна підприємства доцільно складати матричні баланси. Методика їх побудови представлена в економічній літературі [2]. Матрична модель – це прямокутна таблиця, елементи (клітинки) якої відображають взаємозв'язок об'єктів. Вона зручна для фінансового аналізу, оскільки є простою та наочною формою поєднання різномірних, але взаємопов'язаних економічних явищ.

Виділяють два види матричних балансів: статичні (на початок та кінець періоду), динамічний або різницевий (за досліджуваний період).

Матриця складається в чотири етапи:

- 1) вибір розміру матриці;
- 2) заповнення «периметру» матриці, тобто підсумкових рядків та граф відповідно до балансу;
- 3) послідовно, починаючи з першого рядка активу балансу, вибір джерела коштів, що є у підприємства;

4) перевірка балансових підсумків по вертикалі та горизонталі.

Найвідповідальнішим є третій етап складання матриці. Тут слід урахувати сукупність фінансових прав і повноважень підприємства, економічну природу оборотних та необоротних активів, власних та позикових коштів, рекомендації по раціональному формуванню фінансів підприємства, вимоги господарської доцільності.

Підбір джерел для покриття кожної наступної групи активів відбувається у відповідності із певною послідовністю в межах їх залишку. Використання наступного джерела свідчить про певне зниження якості забезпечення коштами. Якщо постає потреба залучити інші джерела (які не ввійшли до наведеного переліку), це свідчить про неефективне використання (імобілізацію) коштів. Нестача вказаних нормальних джерел для формування окремої групи активів означає, що він поповнюється «ненормальним», необґрунтованим для цієї групи активів джерелом.

На основі матричних балансів на початок та кінець звітної періоду складається динамічний (різницевий) баланс, який відображає позитивні та від'ємні значення активів та джерел їх фінансування на кінець періоду у порівнянні з його початком. Матричний метод розширює інформаційну базу та можливості аналізу балансу, доповнюючи тим самим аналіз, який здійснюється за традиційними методами (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний).

Побудова матричних балансів дозволяє:

- більш повно здійснити ув'язку відповідних активів з основними (нормальними) джерелами їх формування;
- більш точно оцінити достатність нормальних джерел для формування необоротних та оборотних активів в цілому та в розрізі їх елементів, раціональність структури джерел фінансування, яка склалася;
- зробити висновок про динаміку та доцільність перерозподілу коштів та їх джерел за досліджуваний період, позитивний та негативний вплив балансових змін на фінансовий стан підприємства;
- розрахувати додаткові показники, які характеризують фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, в тому числі структуру джерел формування необоротних та оборотних активів в розрізі окремих статей (або однорідних груп статей);
- встановити кількісні параметри, які характеризують наближення підприємства до межі фінансової нестійкості та банкрутства.

На основі динамічного балансу можна зробити висновок про вплив на фінансову стійкість позитивних та негативних факторів, зокрема:

- перерозподіл коштів, в тому числі власних, на користь мобільних (оборотних) активів, якщо раніше відмічалася їх нестача (зворотна ситуація при інших рівних умовах буде відображати негативні тенденції);
- поповнення або збільшення нестачі нормальних джерел покриття необоротних активів, використання поточної заборгованості для формування довгострокових активів;
- зростання або зниження надійності формування запасів та витрат та ін.

Недоліком матричного методу аналізу балансу є доволі висока його трудомісткість, але головне – можливі труднощі, неоднозначність та суб'єктивізм думок при підборі джерел формування активів. Незважаючи на це, при аналізі балансу слід використовувати всі можливі методи, щоб забезпечити комплексну оцінку активів підприємства та джерел їх фінансування.

Список літератури

1. Андреев В.Д. Внутренний аудит: Учеб. пособие. / Валерий Дмитриевич Андреев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 464 с.
2. Измайлова К.В. Финансовый анализ: Навч. посібник. / К. В. Измайлова. – К. МАУП, 2000. – 152 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства

фінансів України від 31 березня 1999 року №87 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>

Одержано 27.03.12

А.В. Гультяєва, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості аудиту фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва

Проаналізовано вітчизняне законодавство стосовно питання обов'язковості аудиту для малих підприємств. Досліджені зміни в міжнародних стандартах аудиту щодо аудиту малих підприємств. Розкриті особливості у визначенні предмета завдання, оцінки ризиків суттєвого викривлення при проведенні аудиту малих підприємств. Визначені мета, задачі та етапи аудиту суб'єктів малого підприємництва.

малі підприємства, фінансова звітність, аудит, міжнародні стандарти аудиту

Законодавчі норми країн суттєво різняться у питанні про обов'язковий характер аудиту для малих та середніх підприємств. Законом України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93 р. №3125-ХІІІ (у редакції Закону України від 14 вересня 2006 року №140-V) [4] виділені такі суб'єкти господарювання, які підлягають обов'язковому аудиту:

- відкриті акціонерні товариства;
- професійні учасники ринку цінних паперів, фінансових установи, інші суб'єкти господарювання, звітність яких відповідно до законодавства підлягає офіційному оприлюдненню;
- підприємства – емітенти облігацій;
- емітенти цінних паперів при отриманні ліцензії на здійсненні професійної діяльності на ринку цінних паперів;
- фінансовий стан засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, відкритих акціонерних товариств (крім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариства та інших фінансових посередників;
- в інших випадках, передбачених законами України.

Отже, суб'єкт малого підприємництва повинен провести обов'язковий річний аудит, якщо він підпадає під один з вищеперелічених критеріїв, наприклад, є відкритим акціонерним товариством або емітентом облігацій. Враховуючи, що серед вищезазначених суб'єктів малі підприємства зустрічаються рідко, можна зробити висновок, що суб'єкти малого підприємництва майже не зобов'язані проходити обов'язкову аудиторську перевірку.

В старій редакції Закону України «Про аудиторську діяльність» було положення, у відповідності з яким відкриті акціонерні товариства, банки, довірчі товариства, валютні та фондові біржі, інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та інші фінансові установи зобов'язані були проходити обов'язкову аудиторську перевірку один раз на три роки, якщо їх річний господарський оборот менший як 250 неоподатковуваних мінімумів (4250 грн.).

Отже, була встановлена певна пільга для малих підприємств, проте розмір обмеження був надто малим (точніше сказати - мікроскопічним), а тому вона практично не працювала. Зараз ця вимога скасована. Міжнародні стандарти аудиту містять основні принципи, процедури і відповідні практичні рекомендації щодо проведення аудиторської перевірки фінансових звітів будь-якого суб'єкта господарювання незалежно від його розмірів, організаційно-правової форми, структури власності чи управління, а також від виду діяльності. Але Комітет з міжнародної практики аудиту (КМПА) при Міжнародній федерації бухгалтерів (МФБ) відзначає, що аудит малих підприємств має деякі особливості. Тому ним свого часу було підготовлено Положення з міжнародної практики аудиту (ПМПА) 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» [6, с. 687-716].

Метою цього Положення було надання практичної допомоги аудиторам щодо застосування Міжнародних стандартів аудиту (МСА) під час аудиторської перевірки фінансових звітів малих підприємств. Це Положення не встановлювало нових вимог до проведення аудиту малих підприємств і не передбачало будь-яких відступів від вимог МСА. Усі аудиторські перевірки малих підприємств повинні проводитись відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. В ПМПА 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» містилися коментарі щодо застосування Міжнародних стандартів аудиту.

В контексті цього положення термін «мале підприємство» відображало не лише розміри суб'єкта господарювання, але й його типові якісні характеристики. Серед кількісних показників, що характеризують розмір підприємства, можуть бути показники балансу, доход і кількість працівників. Проте такі показники не є визначальними. Тому дати відповідне визначення малого підприємства, виходячи лише з кількісних показників, неможливо. У цьому ПМПА малим підприємством називалося будь-яке підприємство:

а) право володіння та управління яким зосереджено у невеликій кількості осіб (часто в руках однієї особи); та:

б) якому властиві одна або кілька таких характеристик, як:

- незначна кількість джерел доходу;

- спрощена система ведення бухгалтерського обліку;

- обмежена система внутрішнього контролю та, поряд з цим, можливість нехтувати ними.

Для цілей ПМПА 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» вважалося, що малому підприємству, як правило, властива характеристика, наведена в пункті «а» та одна (або кілька) характеристик в пункті «б».

В Міжнародних стандартах аудиту видання 2010 [7] року відсутнє дане Положення, а питання аудиту малих підприємств включені до основної частини міжнародних стандартів у разі потреби.

Для суб'єктів малого підприємництва існують особливості у характеристиці предмета перевірки. У відповідності зі ст. 11 Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва” від 19 жовтня 2000 року №2063-III [5] спрощена система оподаткування передбачає застосування спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності, порядок ведення якої визначається Кабінетом Міністрів України, і включає:

1. Можливість вибору щодо застосування спрощеного або типового плану рахунків бухгалтерського обліку.

2. Можливість вибору форми обліку, а також облікових реєстрів, розроблених підприємством самостійно, або реєстрів, які доповнюють вже затверджені форми.

3. Подання фінансової звітності в спрощеному варіанті згідно із П(С)БО 25 „Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва” [2, с. 154-158]. Для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності встановлена фінансова звітність у складі балансу (форма № 1-м) і звіту про фінансові

результати (форма № 2-м). Суб'єкти малого підприємства, які відповідають критеріям, визначеним п. 154.6 ст. 154 Податкового кодексу України, складають скорочену за показниками фінансову звітність у складі балансу (форма № 1-мс) і звіту про фінансові результати (форма № 2-мс).

Аудитор будь-якого суб'єкта господарювання адаптує методику аудиту до специфіки конкретного суб'єкта і конкретного завдання. Аудит малого підприємства відрізняється від аудиту великого суб'єкта господарювання більш спрощеною документацією і менш складним характером аудиторських перевірок.

Для підприємств - суб'єктів малого підприємства характерні специфічні особливості, які спричиняють вплив на порядок проведення аудиту таких суб'єктів. Ці особливості викликані наступними факторами: обмеженнями або відсутністю розподілу повноважень працівників, які відповідають за ведення обліку та підготовку звітності, переважним впливом власника та (або) одноосібного керівника на всі сторони діяльності такого економічного суб'єкта.

В ході аудиту аудитори оцінюють ризик появи викривлень фінансової звітності та ризик їх невиявлення. Враховується наявність певних факторів, які сприяють збільшенню ризику появи як навмисних, так і ненавмисних викривлень:

- при обмеженій кількості співробітників, які ведуть бухгалтерський облік, ускладнені або неможливі регулярні взаємні звірки облікових даних, що підвищує ризик виникнення помилок та викривлень фінансової звітності;

- керівники підприємства можуть помилково вважати, що в ході аудиту, який передбачає видачу аудиторського висновку, аудитори додатково нададуть послуги по відновленню обліку, виправленню допущених помилок, підготовці фінансової звітності;

- внаслідок меншої, ніж на інших підприємствах, кількості облікових працівників з об'єктивних причин неможливо забезпечити належний розподіл їх відповідальності та повноважень;

- можлива ситуація, коли працівники, які ведуть бухгалтерський облік, одночасно мають доступ до таких активів підприємства, які легко можуть бути приховані, вилучені або реалізовані, що може сприяти виникненню зловживань;

- при обмеженій кількості працівників, які ведуть бухгалтерський облік, ускладнені або неможливі регулярні взаємні звірки облікових даних, що підвищує ризик виникнення помилок та викривлень фінансової звітності.

На підприємствах – суб'єктах малого підприємства існує додатковий ризик засобів контролю в сфері використання систем комп'ютерної обробки даних. Якщо на такому підприємстві застосовується один комп'ютер зі спрощеною програмою обліку, для одного бухгалтера або обмеженої кількості облікових працівників виникає можливість вводити неузгоджені дані в систему обліку, змінювати програмну оболонку та бази даних, вносити в систему операції «заднім числом», проводити операції, які не отримали схвалення або узгодження у встановленому порядку.

При проведенні аудиту суб'єктів малого підприємства аудитор повинен розглянути:

- обґрунтованість застосування суб'єктом малого підприємства спрощеної системи обліку та звітності, виходячи з нормативних критеріїв, по яким підприємницькі структури підпадають під дію такої системи;

- загальний порядок організації обліку та контролю на підприємстві;

- правильність складання форм фінансової звітності (балансу та звіту про фінансові результати).

Враховуючи викладені вище задачі, аудитор повинен здійснити перевірку підприємства – суб'єкта малого підприємства за наступними етапами:

- Етап 1. «Аудит належності підприємства до категорії суб'єктів малого підприємництва, які мають право застосовувати спрощену систему обліку та звітності»;
- Етап 2. «Аудит організації обліку на підприємстві»;
- Етап 3. «Аудит балансу підприємства»;
- Етап 4. «Аудит звіту про фінансові результати».

Для досягнення основної мети аудитор повинен вивчити наступні питання:

- 1) відповідність фінансової звітності в цілому всім вимогам, які висуваються до її оформлення;
- 2) відсутність в звітності суперечливої інформації та узгодженість різних форм між собою;
- 3) наявність підстав для включення у звітність наведених в ній сум;
- 4) правильність та обґрунтованість методології оцінки активів і пасивів;
- 5) правильність підрахунку окремих статей звітності;
- 6) наявність підстав для віднесення певної суми до тієї статті, до якої вона включена;
- 7) відображення операцій в звітних формах того звітного періоду, в якому вони були здійснені;
- 8) відповідність сум окремих операцій даним, наведеним в первинних документах, регістрах аналітичного та синтетичного обліку, відповідність їх підсумків даним, наведеним в Головній книзі та звітності;
- 9) узгодженість даних річної фінансової звітності з даними квартальної та поточної звітності;
- 10) наявність можливості постійного функціонування підприємства.

Аудитор повинен провести не лише перевірку „формального” дотримання правил ведення бухгалтерського обліку, але і перевірку підготовки звітності таким чином, щоб вона містила повну, достовірну та неупереджену інформацію про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності. Отже, з врахуванням особливостей аудиторського ризику при перевірці підприємств – суб'єктів малого підприємництва слід виходити з того, що думка про ступінь достовірності фінансової звітності повинна в значній мірі визначатися аудиторськими доказами, які отримуються при проведенні детальної перевірки правильності відображення в бухгалтерському обліку оборотів та сальдо по рахункам.

Список літератури

1. Аудит: підручник / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін.; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2009. – 495 с.
2. Бухгалтерський облік. Хрестоматія [Текст]: збірник систематизованого законодавства / укл. І.О. Назарбаєва, Н.М. Тарасова; засн. ПрАТ “Бліц-Інформ”. Вид. 5-е, перероб. – К.: Бліц-Інформ, 2012.- Вип. 1. – 192 с.
3. Давидов Г.М. Звітність підприємств: навч. посіб. / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – 2-ге вид., стер. - К.: Знання, 2010. – 623 с. + компакт-диск. – (Вища освіта XXI століття).
4. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року №3126-ХІІ (в редакції Закону України від 14 вересня 2006 року №140-V) (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show/2121-14>
5. Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва” від 19 жовтня 2000 року №2063-III (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show/2063-III>
6. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2007 року / Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С.О. Куликов. – К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2007. – 1172 с.
7. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ.: Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зеніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – К.: Видавництво «Фенікс», 2011. – 846 с.
Одержано 27.03.12

Х.С.Ткаченко, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Нормативна регламентація форм контролю видатків бюджетних установ

Розглянуто мету та задачі таких форм державного фінансового контролю як державний фінансовий аудит та інспектування. Проаналізовані законодавчі та нормативні документи, які регламентують порядок проведення державного фінансового аудиту та інспектування видатків бюджетних установ.

бюджетні установи, державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит, інспектування, ревізія, видатки бюджетних установ

Невід’ємною складовою розвитку ринкових відносин в Україні є адекватна система фінансового контролю, що забезпечує дотримання вимог законодавств усіма членами суспільства. Державний фінансовий контроль за діяльністю бюджетної установи – це система заходів, які здійснюються органами державної влади і спрямовані на забезпечення законності дій посадових осіб бюджетної установи щодо використання бюджетних коштів, державного та комунального майна.

В первісній редакції Закону України №2939-ХІІ «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» [2] (від 26.01.1993 р.) було виділено дві форми здійснення державного контролю – ревізія і перевірки, а до головних завдань Державної контрольно-ревізійної служби (ДКРС) було віднесено: здійснення державного контролю за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності; розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому. Після внесення змін у 2005 році [1] було закріплено такі форми державного фінансового контролю як державний фінансовий аудит, перевірки державних закупівель та інспектування, а завдання ДКРС були розширені наступним чином: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов’язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності, виконання місцевих бюджетів; розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому.

Проведення державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ регламентується такими документами: Порядком проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ (постанова Кабінету Міністрів України №1777 від 31.12.2004 р. [5]), Методичними рекомендаціями з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ (наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 19 грудня 2005 року №451 [3]).

Державний фінансовий аудит діяльності бюджетних установ (далі - фінансово-господарський аудит діяльності бюджетних установ) є формою державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності. Основним завданням фінансово-господарського аудиту є сприяння бюджетній установі у забезпечення правильності

ведення бухгалтерського обліку, законності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, складанні достовірної фінансової звітності та організації дієвого внутрішнього фінансового контролю.

Фінансово-господарський аудит проводиться за такими етапами: I етап «Підготовка до проведення фінансово-господарського аудиту (лютий – квітень поточного бюджетного року); II етап «Проведення поточних аудиторських процедур» (квітень – грудень поточного бюджетного року); III етап «Дослідження річної фінансової звітності» (січень – березень року, наступного за звітним). Зміст кожного етапу представлений на рис. 1.

Основними нормативними документами, які визначають порядок проведення контролю (інспектування) видатків в бюджетних установах, є Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» [2], Порядок проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою (постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550 [4], Практичні рекомендації щодо проведення ревізії фінансово-господарської діяльності бюджетної установи (з окремих питань програми).

Основні положення щодо підготовки, організації і проведення ревізії визначені в Законі та Порядку проведення інспектування. В практичних рекомендаціях деталізовано основні методи, підходи та інші особливості при проведенні ревізій бюджетних установ в межах вимог, визначених Законом та Порядком проведення інспектування.

Інспектування полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю і проводиться у формі ревізії, яка повинна забезпечувати виявлення фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально - відповідальних осіб.

В залежності від питань програми ревізії, що підлягають контролю, ревізія проводиться шляхом документальної та/або фактичної перевірки. Документальна перевірка передбачає контроль за документами об'єкта контролю на предмет:

- дотримання вимог законодавчих та нормативних актів щодо порядку складання (оформлення) первинних та зведених облікових документів (перевірка за формою);
- відповідності фактично здійснених господарських операцій, що зафіксовані (підтверджені) первинними та зведеними обліковими документами, нормам, встановленим законодавством та/або внутрішніми регламентами (документами) установи (перевірка за змістом).

Як метод документального підтвердження у суб'єктів господарювання, які мали правові відносини з бюджетною установою, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку цієї установи, використовується зустрічна звірка (порядок проведення якої визначено п. 26 Порядку проведення інспектування) або направлення запитів.

Фактична перевірка передбачає контроль за наявністю готівки, цінних паперів, бланків суворої звітності, оборотних і необоротних активів, інших матеріальних і нематеріальних цінностей шляхом проведення інвентаризації, застосуванням норм витрат сировини і матеріалів, обстеження та контрольного обміру виконаних робіт тощо, які ініціюються посадовими особами служби та проводяться відповідними комісіями, призначеними наказом керівника бюджетної установи, в присутності посадових осіб ДКРС за участі матеріально-відповідальної особи, а у разі перевірки обсягу виконаних робіт - також представника суб'єкта господарювання, яким виконувались роботи.

I етап «Підготовка до проведення фінансово-господарського аудиту»

Задачі та процедури:

- 1) визначити фактори ризику за такими напрямками: більш детальне вивчення діяльності бюджетної установи, більш детальне вивчення системи бухгалтерського обліку бюджетної установи, оцінка результатів попередніх контрольних заходів, визначення пов'язаних з бюджетною установою сторін, оцінка стану використання бюджетною установою інформаційних технологій, оцінка середовища внутрішнього контролю, визначення суттєвості ризиків, визначення засобів, які зменшують ризики;
- 2) оцінити ризики;
- 3) скласти програму фінансово-господарського аудиту

II етап «Проведення поточних аудиторських процедур»

Задачі та процедури:

- 1) за затвердженою програмою аудиту здійснювати поточні аудиторські процедури (моніторинг, камеральні перевірки, обстеження тощо) стосовно ризикових сфер, операцій, ділянок обліку та внутрішньогосподарського контролю;
- 2) у разі виявлення інших, ніж у попередньому етапі, факторів ризику або у разі встановлення обстеженням, що фактори, попередньо визначені як ризикові, фактично такими не є - уточнювати програму аудиту;
- 3) при виявленні в ході поточних аудиторських процедур недоліків, ознак порушень чи порушень - скласти довідку та надати її примірник керівництву бюджетної установи;
- 4) готувати відповідь (висновки) на письмові зауваження (заперечення) керівництва бюджетної установи до довідки, складеної за результатами аудиторської процедури;
- 5) готувати керівництву бюджетної установи (на його письмове звернення) роз'яснення з питань проведення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку, фінансової звітності та організації внутрішньогосподарського фінансового контролю;
- 6) передавати довідки, складені за результатами аудиторських процедур, якими виявлено порушення з ознаками зловживань, керівникам органів ДКРС для прийняття рішення щодо подальшої їх реалізації;
- 7) відстежувати стан врахування керівництвом бюджетної установи письмових рекомендацій державного аудитора;
- 8) вести облік роботи державного аудитора в спеціальному журналі.

III етап «Дослідження річної фінансової звітності»

Задачі та процедури:

- 1) вийти в бюджету установу для проведення обстеження за затвердженою програмою аудиту, визначення ступеня достовірності річної фінансової звітності, оцінки стану врахування пропозицій, які надавалися керівництву бюджетної установи протягом попереднього року;
- 2) скласти проект аудиторського звіту з висновками і (за наявності) пропозиціями;
- 3) забезпечити конкретність та об'єктивність висновку в аудиторському звіті про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та стан врахування внесених пропозицій;
- 4) обговорити з керівництвом бюджетної установи проект аудиторського звіту з метою максимального уникнення розбіжностей;
- 5) внести до аудиторського звіту пропозиції і зауваження керівництва бюджетної установи, щодо яких досягнуто згоди, та задокументувати розбіжності (у разі їх наявності) щодо аудиторського звіту у відповідному протоколі, який є невід'ємною частиною аудиторського звіту;
- 6) надати керівництву бюджетної установи підписаний аудиторський звіт;
- 7) забезпечити реалізацію результатів фінансово-господарського аудиту.

Рисунок 1 - Основні етапи та задачі фінансово-господарського аудиту діяльності бюджетних установ

Комплексна ревізія фінансово-господарської діяльності бюджетної установи передбачає розгляд таких питань:

- 1) стан усунення недоліків і порушень, виявлених попередніми ревізіями і перевітками;
- 2) складання та затвердження кошторису, внесення до нього змін, оцінка загального стану виконання кошторису;
- 3) ведення касових операцій, розрахунки з підзвітними особами, в тому числі щодо видатків на відрядження;
- 4) операції на реєстраційних рахунках, відкритих в органах казначейства, та на рахунках в установах банків;
- 5) штатна дисципліна, оплата праці працівників та нарахування на заробітну плату;
- 6) стан розрахункової дисципліни (обсяги, характер, строки і причини утворення, достовірність дебіторської та кредиторської заборгованості), стан виконання господарських угод;
- 7) оплата комунальних послуг;
- 8) застосування процедур при закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти;
- 9) повнота оприбуткування, стан збереження та використання придбаних (безкоштовно отриманих) нематеріальних активів, основних засобів, інших необоротних активів та товарно-матеріальних цінностей;
- 10) оплата транспортних послуг та утримання транспортних засобів;
- 11) утворення та використання власних надходжень бюджетних установ;
- 12) видатки на капітальне будівництво реконструкцію та ремонт;
- 13) порядок ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та її достовірність.

Реалії сьогодення вимагають від фахівців і, в першу чергу, від контролюючих органів оволодіння методикою комплексного контролю доходів і видатків установи, який включає і проведення фінансового аудиту, і інспектування у формі ревізії, головним результатом якого повинна бути розробка певних заходів для підвищення ефективності, доцільності та результативності видатків у відповідності із цілями, які висувуються вимогами економічного розвитку країни і які повинно переслідувати керівництво установи.

Список літератури

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна» від 15 грудня 2005 року №3202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3202-15>.
2. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу» від 26 січня 1993 року №2939-XII (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-12>.
3. Методичні рекомендації з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, затверджені наказом Головки КРУ від 19 грудня 2005 року №451 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
4. Порядок проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
5. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ, затверджений постановою КМУ №1777 від 31.12.2004 р. (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

Одержано 27.03.12

І.М. Овчарук, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Підходи щодо створення системи внутрішньогосподарського контролю операцій з грошовими коштами

Визначені формальні процедури внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами. Запропоновано елементи організаційної моделі внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами та її основні етапи. Обґрунтовані об'єкти контролю, критерії ефективності та методика контролю для такого етапу, як оцінка організації роботи каси на підприємстві.

внутрішньогосподарський контроль, грошові кошти, касові операції

Внутрішньогосподарський контроль забезпечується наявністю певних взаємовідносин між учасниками виробництва з приводу перевірки подій, фактів виробничої діяльності, спрямованих на забезпечення достовірності даних в процесі обліку; правильності (законності) і доцільності господарських операцій, а також повноти і своєчасності їх відображення в обліку, виявлення відхилень в процесі виробництва від норм, нормативів, стандартів, правил, планів тощо, виявлення причин, відхилень, які виникають, доказу вини за їх наслідки (ініціативи щодо їх виникнення).

Забезпечення достовірності даних в процесі обліку - безпосереднє завдання внутрішньогосподарського контролю, яке реалізується в декількох аспектах: у відносинах між учасниками виробництва по формуванню первинних даних про господарські операції і стан виробничих ресурсів; у відносинах по забезпеченню збереження і достовірності інформації при її обробці, узагальненні і класифікації бухгалтерською службою підприємства.

Внутрішньогосподарський контроль здійснюється бухгалтерською службою, охоплюючи роботу з перевірки легальності, добросовісності та достовірності господарських операцій до їх здійснення або перед їх завершенням на підставі бухгалтерських документів, роботу з перевірки правильності функціонування бухгалтерії, вивчення результатів господарської діяльності підприємства.

Розглянемо основні принципи створення системи внутрішньогосподарського контролю операцій з готівковими грошовими коштами, оскільки саме в цій сфері від кожного підприємства вимагається створення надійної системи внутрішньогосподарського контролю.

Важливим елементом системи контролю діяльності організації в сучасних умовах господарювання виступають розроблені і закріплені у відповідних документах формальні процедури внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами, які повинні включати такі основні елементи:

– формальне визначення і документальним закріплення (на основі детально розроблених посадових інструкцій) порядку діяльності (дій) і взаємовідносин відповідного кола працівників організації щодо планування, організації, регулювання, контролю та обліку операцій з грошовими коштами;

– визначення необхідних первинних документів або інших носіїв інформації, в яких відображаються дані, що свідчать про виконання окремими робітниками своїх функцій і реалізації етапів відповідних фінансових чи господарських операцій;

- визначення об'єктів контролю для оцінки різних аспектів проведення

- конкретних операцій з грошовими коштами;
- встановлення контролюючих параметрів об'єктів контролю;
- вибір методів проведення контролю.

Необхідність розробки і документального закріплення процедур внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами в сучасних складних умовах господарювання, які постійно змінюються, обумовлено тим, що відсутність єдиного опису процедур тягне за собою неузгодженість дій як окремих працівників, так і цілих підрозділів. Слід відмітити, що процедури контролю визначають порядок і послідовність робіт як в плановій ситуації, так і при виникненні відхилень або конфлікту у взаємовідносинах.

В процесі регламентації розглянути і перерахувати всі можливі комбінації недоцільно через їх різноманітність, тому опис процедур повинен відображати собою найбільш загальні, вирішальні правила, алгоритм взаємовідносин учасників. Не зважаючи на граничну регламентацію діяльності у всіх можливих ситуаціях, готове рішення для всіх проблем, що виникають, передбачити завчасно неможливо у зв'язку з великою невизначеністю, перманентними змінами обставин (внутрішніх і зовнішніх умов та зв'язків) і, в силу цього, надзвичайною складністю структурних взаємозв'язків регламентованої системи і різноманітністю взаємодіючих з нею систем. Тому до застосування регламентів необхідно підходити з позицій динамічної закономірності, при якій додержання правил визначає подальші результати діяльності лише з відповідною ймовірністю. Виходячи з цього, в кожній конкретній ситуації необхідно приймати рішення, користуючись відомими (вихідними) алгоритмами або шаблонами дій (які представляють собою «точки опори» в різних ситуаціях), скорегованих на умови конкретної ситуації (тобто зміненими в тій мірі, в якій змінилися вихідні умови або зв'язки, передбачені регламентом).

В процедурах внутрішнього контролю повинно бути передбачено, щоб кожний крок, кожне управлінське рішення або дія тієї чи іншої посадової особи були зареєстровані або задокументовані, оскільки саме із цих даних складається так звана «корпоративна пам'ять», на основі якої в подальшому здійснюється оцінка ефективності розроблених і закріплених процедур. Основою для формальних процедур контролю операцій з грошовими коштами виступають закріплені в посадових інструкціях обов'язки працівників і керівників організації.

Систему внутрішньогосподарського контролю операцій з грошовими коштами та, відповідно, методику її оцінки можна представити у вигляді таких складових:

1. Оцінка організації роботи каси на підприємстві.
2. Оцінка документального оформлення операцій з грошовими коштами.
3. Оцінка порядку використання реєстраторів розрахункових операцій.
4. Оцінка порядку оприбуткування готівки в касі.
5. Оцінка порядку використання готівкових грошових коштів.
6. Оцінка порядку відображення в обліку операцій з грошовими коштами.

Для побудови моделі внутрішньогосподарського контролю операцій з грошовими коштами були використані розробки Бурцева В.В., викладені в дослідженнях, присвячених аудиторській оцінці ефективності систем управління [1]. Науковцем пропонується виділення таких основних елементів: об'єкт аудиту, критерії ефективності стану та функціонування об'єкту аудиту, під якими розуміється показники (сукупність показників), які характеризують ефективний стан або функціонування об'єкту аудиту та висувають основні вимоги до об'єкту аудиту, методи (методика) аудиту (отримання аудиторських доказів).

Організаційна модель внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами також повинна включати в себе такі елементи:

- об'єкти контролю;

- критерії ефективності об'єкта контролю;
- методи (методика) контролю.

Можна запропонувати таку модель внутрішньогосподарського контролю для етапу «Оцінка організації роботи каси на підприємстві».

Об'єкти внутрішньогосподарського контролю:

- посадові інструкції;
- графік документообороту;
- договори про матеріальну відповідальність;
- обладнання приміщення каси.

Критерії ефективності:

- посадові інструкції затверджуються керівником відповідно до вимог нормативних документів та Державного класифікатора професій і містять такі положення: найменування посади, загальні положення, цілі і завдання, обов'язки і права, відповідальність, взаємозв'язок з іншими посадовими особами, критерії оцінки виконання обов'язків, оклад і премія, порядок призначення, звільнення і заміщення посади, висновок;

- графік документообороту регламентує строки складання, представлення та обробки первинних документів, визначає перелік документів, час їх просування та обробки, посадових осіб, відповідальних за складання документів, порядок передачі документів для обробки, строк надходження документів до бухгалтерії, термін обробки і проходження документів всередині облікового відділу і завершення всіх робіт за звітний період до складання бухгалтерського балансу та звітності;

- договори про матеріальну відповідальність затверджені на підприємстві відповідно до вимог нормативних актів і відповідають цілям діяльності організації;

- каса містить сейф, ізольована від інших допоміжних приміщень, обладнана охоронно-пожежною сигналізацією.

Методика внутрішньогосподарського контролю:

1. З'ясувати (опитати керівництво організації, провести аналіз відповідних організаційних документів) наявність затверджених на підприємстві посадових інструкцій, графіка документообороту, договорів про повну матеріальну відповідальність з касирами та головним бухгалтером.

2. Здійснити обстеження приміщення каси.

3. Виявити розбіжності від критеріїв ефективності.

4. Розробити пропозиції щодо усунення виявлених недоліків (затвердження посадових інструкцій, графіка документообороту, договорів про матеріальну відповідальність, удосконалення змісту існуючих документів, покращення умов касового приміщення).

Запропоновані заходи дозволять підвищити ефективність внутрішньогосподарського контролю операцій з грошовими коштами, що є важливим для будь-якого підприємства, адже значні фінансові санкції за порушення норм ведення касових операцій та використання реєстраторів розрахункових операцій вимагають підвищеної уваги до даного питання.

Список літератури

1. Бурцев В.В. Управленческий аудит системы сбыта готовой продукции / Владимир Владимирович Бурцев. – М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999. – 48 с.
2. Максимова В.Ф. Контроль в управлінні економічними процесами на підприємстві: Навч. посібник. / Валентина Федорівна Максимова. – Суми: ВТД «Університетська книга». – 2008. – 190 с.

Одержано 27.03.12

І.О.Ковальова, ст. гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Напрямки використання рейтингових оцінок при аналізі фінансового стану комерційного банку

Досліджено зміст рейтингової оцінки як складової аналізу фінансового стану комерційного банку та елементу системи комплексного управління його фінансовою стійкістю. Охарактеризовані переваги та недоліки застосування рейтингових оцінок. Запропоновано методика оцінки фінансового стану банку та його рейтингового місця серед членів Асоціації українських банків.

комерційний банк, аналіз фінансового стану, рейтингові оцінки, рейтинг банку

Останнім часом значно зростає роль і значення аналізу фінансової стійкості банку. Такий аналіз є важливим і для його ділових партнерів, акціонерів банку, клієнтів, і держави в цілому. Це пов'язано із специфікою економічного розвитку України на сучасному етапі, у тому числі з істотними змінами на її фінансовому ринку.

В банківській практиці існує два основних підходи до оцінки діяльності банків. Перший з них передбачає аналіз системи показників досліджуваного банку і порівняння їх з аналогічними показниками першокласних банків. Другий підхід базується на проведенні рейтингової оцінки.

Рейтинг банків - це система оцінки банківської діяльності, що заснована на фінансових показниках і даних балансу банків. Відомі такі методичні підходи до побудови рейтингів: індексний метод, номерна система і бальний підхід [2, с. 55-56].

Індексний метод припускає розрахунок індексу кожного з оцінюваних показників фінансового стану банку і комбінованих індексів виходячи з їхньої частки в сукупності. Діяльність банків оцінюють за допомогою таких якісних показників: капітальної бази, якості активів, рівня ліквідності і прибутковості, стану менеджменту. Як правило, показники діяльності банку аналізують на підставі даних за певний період (зазвичай 3-5 років). При цьому використовують підсумкові дані на кінець року. За допомогою індексного методу можна оцінити стійкість банку, тенденції його розвитку, а також спроможність адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в економіці країни. Номерна рейтингова система ґрунтується на побудові показників фінансового стану банку. Потім кожному з таких зведень надається певне місце в рейтингу. Відповідно до бального підходу, фінансовий стан банку оцінюють у балах за кожним аналізованим показником. На підставі зведеної бальної оцінки визначають місце банку і його належність до тієї або іншої групи банків. Розглянуті підходи дають змогу комплексно охарактеризувати діяльність банків з урахуванням їхніх активних і пасивних операцій. В аналізі використовуються відносні показники, встановлені на підставі міжнародних стандартів. Рейтингова оцінка діяльності банків тісно пов'язана з методикою аналізу активних і пасивних операцій банку, а також із методиками аналізу доходів, витрат, прибутковості, платоспроможності і ліквідності.

На наш погляд, найбільш узагальнену оцінку фінансового стану банку дає система рейтингу банку CAMEL, яка широко використовується в США [1, с.126-137; 3]. Компоненти цієї системи такі: "С" (Capital adequacy) — адекватність капіталу (оцінка капіталу банку з погляду його достатності для захисту інтересів вкладників); "А" (Asset quality) — якість активів (можливість забезпечення повернення активів, а також вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку); "М" (Management) — менеджмент (оцінка методів управління банківської установи з

урахуванням ефективності її діяльності, порядку роботи, методів контролю і виконання вимог законів і установлених правил); "E" (Earning) — надходження або рентабельність (оцінка рентабельності банку з погляду достатності його доходів для перспектив розширення банківської діяльності); "L" (Liquidity) — ліквідність (система визначає рівень ліквідності банку з погляду її достатності для виконання як звичайних, так і непередбачених зобов'язань). НБУ використовує систему CAMEL для оцінки загального стану банків та стабільності банківської системи країни додавши шостий компонент - чутливість до ринкового ризику.

Оцінка банку за даною системою є безперервним процесом, її головні риси такі: по-перше, система CAMEL являє собою стандартизовану сучасну рейтингову систему, яка використовується федеральною резервною системою США; по-друге, вона містить такі суттєві складові стійкості банків, як достатність капіталу, якість активів, менеджмент, рентабельність і ліквідність; по-третє, під час аналізу кожного компонента системи використовуються показники, які характеризують фінансову стійкість банку; по-четверте, формування рейтингу за кожним компонентом здійснюється на різній основі (наприклад, достатність капіталу, якість активів і рентабельність визначаються згідно з певними критеріальними рівнями із застосуванням п'ятибальної системи, під час оцінки ліквідності проводиться аналіз динаміки відповідних показників, а якість менеджменту характеризується наявністю і виконанням політики банку).

Можливість застосування цієї методики в Україні обумовлюється тим, що розрахунок її показників базується на даних балансу банку, а в показниках оцінки достатності капіталу українських банків використовуються рекомендації Базельської угоди, які також покладені в основу системи CAMEL. Але в умовах України поки що неможливо повноцінно використати наведені принципи і методи аналізу. Передусім це пов'язано з тим, що в нашій країні відсутні відповідні експертні установи, які б на професійному рівні здійснювали збір, узагальнення, систематизацію і публікацію матеріалів, котрі відображають діяльність банків. Деякі показники, які використовують у міжнародній практиці, не досить пристосовані для українських банків. Так, особливості формування початкового капіталу вітчизняними банками, структура сукупного капіталу, особливості побудови балансу і склад його окремих статей, інфляційні процеси, недостатність відповідних фондів кредитних ризиків - це причини, які не дають змоги використовувати вказану методику без адаптації до умов перехідної економіки України.

Для прийняття економічно обґрунтованих рішень щодо здійснення активних операцій із банками, тобто рішень, котрі відповідають обраному співвідношенню прибутковості і ризику, суб'єкти господарської діяльності, приватні особи і самі банки потребують об'єктивної інформації щодо фінансового стану своїх банків-партнерів. Для задоволення саме цієї потреби і слугують публічні рейтинги, що присвоюються банкам рейтинговими агенціями. Такі рейтинги дають можливість будь-якому користувачу рейтингу здійснювати порівняльну оцінку різноманітних банків без проведення детального аналізу їхнього фінансового стану. Перші рейтинги банків з'явилися в США, порівняно з рейтингами компаній вони більш молоді. Це було пов'язано із включенням таких банківських інструментів, як векселі, деривативи та інші цінні папери в розряд ринкових або таких, що пропонуються широкому колу інвесторів, які необов'язково є клієнтами банку. Перший рейтинг було опубліковано у 1973 р. агенцією Moody's Investors Service, а згодом було опубліковано рейтинг агенції Standards & Poors.

Зараз в Україні активно використовується рейтингова оцінка міжнародної рейтингової агенції Fitch Ratings, діяльність якої націлена на представлення своєчасних та точних оцінок кредитоспроможності емітентів, здійснення високоякісного

кредитного аналізу та надання першокласних аналітичних послуг емітентам, інвесторам та банкірам. Штаб-квартири Fitch Ratings знаходяться в Нью-Йорку та Лондоні. Агентство має також 49 філіалів в більш ніж 90 країнах світу. Fitch Ratings працює з широким спектром емітентів з Росії та України вже більше 15 років, надає міжнародні і національні кредитні рейтинги банкам, небанківським фінансовим організаціям, страховим компаніям, емітентам корпоративного сектору, регіональним та місцевим органам влади, рейтинги випускам боргових інструментів з фіксованим доходом та угодам структурного фінансування.

В Україні існує Асоціація Українських Банків (офіційний сайт – <http://www.aub.org>), яка постійно представляє дані про показники фінансово-економічної діяльності банків. Використовуючи її дані можна запропонувати таку методику оцінки фінансового стану банку з визначенням його рейтингового місця серед членів цієї асоціації.

Таблиця 1 - Оцінка фінансового стану банку та його рейтингового місця серед членів Асоціації Українських Банків

№	Показник	Станом на __ р.	Станом на __ р.
I.	Фінансові результати		
1.1.	Фінансовий результат банку, млн. грн.		
1.2.	Питома вага у сукупному фінансовому результаті банків - членів АУБ, %		
1.3.	Прибутковість статутного капіталу, %		
1.4.	Прибутковість активів, %		
1.5.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		
II.	Активи та зобов'язання		
2.1.	Величина активів, млн. грн.		
2.2.	Питома вага у сукупній величині активів банків – членів АУБ, %		
2.3.	Балансовий капітал		
2.4.	Зобов'язання		
2.5.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		
III.	Капітал		
3.1.	Загальний розмір капіталу, млн. грн.		
3.2.	У % до 01.01.20__ р.		
3.3.	Капітал (млн. євро)		
3.4.	Питома вага в сукупному капітал банків – членів АУБ, %		
3.5.	Статутний капітал (млн. євро)		
3.6.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		
IV.	Кредитно-інвестиційний портфель		
4.1.	Обсяг кредитно-інвестиційного портфелю, млн. грн.		
4.2.	Питома вага в сукупному обсязі кредитно-інвестиційного портфелю банків – членів АУБ, %		
4.3.	в тому числі:		
4.3.1.	- міжбанківські кредити, млн. грн.		
4.3.2.	- кредити юридичним особам, млн. грн.		
4.3.3.	- кредити фізичним особам, млн. грн.		
4.3.4.	- цінні папери, млн. грн.		
4.4.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		
V.	Депозити фізичних осіб		

№	Показник	Станом на р.	Станом на р.
5.1.	Сума, всього млн. грн.		
5.2.	Питома вага у сукупних депозитах юридичних осіб банків – членів АУБ		
5.3.	Частка в зобов'язаннях, %		
5.4.	в тому числі:		
5.4.1.	- кошти до запитання, млн. грн.		
5.4.2.	- строкові депозити, млн. грн.		
5.5.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		
V.	Депозити юридичних осіб		
5.1.	Сума, всього млн. грн.		
5.2.	Питома вага у сукупних депозитах юридичних осіб банків – членів АУБ		
5.3.	Частка в зобов'язаннях, %		
5.4.	в тому числі:		
5.4.1.	- кошти до запитання, млн. грн.		
5.4.2.	- строкові депозити, млн. грн.		
5.5.	<i>Рейтингове місце серед банків – членів АУБ</i>		

На наш погляд, для достовірної оцінки фінансового стану комерційного банку слід поєднувати всі існуючі підходи, в тому числі і рейтингові оцінки. Оцінки міжнародних рейтингових агентств наводяться банками в їх річних фінансових звітах. Доцільно було б відображати у річній фінансовій звітності і місце банку серед членів Асоціації Українських Банків, а також більш детально розкривати стан дотримання економічних нормативів НБУ та їх зміни за декілька років.

Недоліком системи рейтингів є передусім те, що, незважаючи на спрямованість до об'єктивності, рейтинги можуть значною мірою відображати суб'єктивні оцінки аналітиків рейтингових агенцій. На сьогодні міжнародні рейтингові агенції перетворились у надзвичайно впливових учасників світових ринків, які диктують компаніям, банкам та, навіть, цілим державам умови, за якими вони можуть залучати кошти. Головною перепоною для використання в Україні, наприклад, підходів, заснованих на дослідженні ринку облігацій, є практично відсутність ринку облігацій, емітованих вітчизняними банками. Крім того, існує проблема «коротких» вибірок емпіричних даних про діяльність українських банків, за якими неможливо одержати статистично значущі оцінки [2, с. 118-119]. Тому необхідно створювати власну систему рейтингової оцінки банків на національному рівні з використанням зарубіжного досвіду.

Список літератури

1. Банковский контроль и аудит / Сибирский институт финансов и банковского дела: Учеб. пособие / [Н.В. Фадейкина, Е.К. Болгова, М.Н. Скурихин, А.В. Брыкин]; Под общей ред. д-ра экон. наук, проф. Н.В. Фадейкиной. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 496 с.
2. Кочетков В.М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: Монографія. / В. М. Кочетков. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2003. – 300 с.
3. Раєвський К., Раєвська Т. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційних банків / К. Раєвський, Т. Раєвська // Вісник НБУ. – 1999. - №3. – С.31-41; №4. – С.35 – 47.

Одержано 27.03.12

УДК 336.711.65:339.924

Д.О.Левченко, ст. гр. ФК-11м

Кіровоградський національний технічний університет

Вдосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн

Стаття присвячена обґрунтуванню теоретичних засад впливу євроінтеграційних процесів на розвиток та функціонування банківської системи України і визначенню механізмів удосконалення та ефективного розвитку банківської системи України з метою забезпечення її конкурентоздатності. Окреслено основні орієнтири адаптації банківської системи до європейських умов. Запропоновано підходи до ефективного розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграційних процесів.

банківська система, євроінтеграційні процеси, ефективний розвиток, конкурентоспроможність банківської системи

Євроінтеграційні наміри України внесли зміни до розвитку її економіки і зокрема до фінансової сфери. Суттєво ці зміни торкнулись розвитку банківської системи, яка є системоутворювальною ланкою фінансово-кредитного ринку. Суть цих змін проявляється у збільшенні присутності іноземних банків, необхідності імплементації норм банківського законодавства, чинних в ЄС, та європейських методів ведення банківського бізнесу у вітчизняну практику.

Для того, щоб забезпечити ефективне функціонування банківської системи України в умовах посилення євроінтеграційних процесів, необхідно дослідити особливості функціонування банківських систем європейських країн. Усе це зумовлює актуальність розроблення проблематики ефективного розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції.

Проблематика європейської інтеграції знайшла широке висвітлення в економічній літературі. Наукове обґрунтування інтеграційних процесів України наведено у працях таких відомих учених як: О. Білорус, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Долішній, Р. Кашпір, С. Кульпінський, Д. Лук'яненко, Н. Мікула, В. Мусієць, Ю. Полунєєв, А. Ревенко, В. Сіденко, В. Сікора, О. Шаров та ін.

Вагомий внесок у дослідження євроінтеграційних процесів зробили такі зарубіжні автори як: Е. П. М. Гарденер, К. Дойч, Н. Злоказова, Р. Маккінон, Р. Манделл, А. Мілвард, П. Калліер, П. Кеннен, Г. Фейгін, Я. Флемінг, С. Хоффман, У. Штойберг та ін.

Разом з тим питання ефективного розвитку банківської системи з урахуванням особливостей розвитку банківських систем європейських країн залишаються недостатньо дослідженими.

Актуальність зазначених питань, необхідність їх поглибленого дослідження зумовили вибір теми дослідження.

Метою дослідження є визначення впливу євроінтеграційних процесів на розвиток та ефективність роботи банківської системи України та дослідження особливостей ведення банківського бізнесу в європейських країнах.

У сучасних умовах розвитку процесів глобалізації та інтернаціоналізації європейські банки стали важливими фінансовими посередниками, котрі забезпечують фінансовими ресурсами учасників міжнародних відносин. З метою більшого охоплення

ринку, європейські банківські установи пропонують поряд з традиційними, і нові види послуг: лізинг, факторинг, інформаційне забезпечення, випуск пластикових карток та ін. Розвиток інтеграційних процесів в повній мірі базується на інтернаціоналізації банківської діяльності, котра стала розвиватися особливо інтенсивно у другій половині ХХ століття.

У перші післявоєнні роки діяльність банківських систем багатьох країн була направлена, в першу чергу, на розв'язання внутрішніх проблем національних економік. Водночас, в 50-х роках відбулися суттєві зміни в розвитку міжнародної діяльності банків. Вони були пов'язані, з одного боку, зі змінами на політичній карті світу – розпадом колоніальної системи. Колишні колонії, самовизначившись, проводили першочергові економічні реформи, в т.ч. і в банківській сфері. Як правило, іноземні банки, що діяли на їх території, націоналізувалися або попадали під вплив місцевих властей. В цих умовах проникнення на банківські ринки даних країн стало набувати скритих форм „технічної допомоги”, придбання акцій в місцевих банках, тощо.

З іншого боку, розвиток інтеграційних процесів в Західній Європі сприяв „взаємопроникненню” банківських систем. З початку 60-х років ряд національних валют почали поступово перетворюватись в єврогроші в тій частині, котра оберталась на світовому ринку. Поряд з євродоларами виникли євромарки, єврофранки і т.д., тобто авуари, які не підпорядковувались національним системам регулювання.

В умовах жорсткої конкуренції американські банки прагнули розширити свою зарубіжну діяльність і, перш за все, у країнах Західної Європи. В період проникнення в Європу американських банків, місцеві банки були ще в процесі свого становлення і їх діяльність була спрямована, в більшості, на освоєння внутрішніх ринків, чому сприяли й інтеграційні процеси, що започатковувались в Європі. Освоєння зарубіжних ринків банками Західної Європи стало здійснюватися пізніше – з другої половини 60-х років.

Із середини 70-х років екстенсивний шлях освоєння зарубіжних ринків банками провідних економічних центрів – США, Західної Європи, Японії змінився на інтенсивний, змінювався характер діяльності зарубіжних банків. Завдячуючи процесам концентрації і централізації, банки Західної Європи суттєво підвищили свої можливості щодо створення широкої зарубіжної мережі.

П'ять причин інтернаціоналізації виділяє в своїх працях П.Калліер: по-перше, банки почали виходити на зарубіжні ринки за своїми клієнтами, відкриваючи там філії та відділення. По-друге, банки, відчуваючи на своїх вітчизняних ринках значну конкуренцію, були змушені розширювати свою діяльність на зарубіжних ринках, де конкуренція була слабшою. По-третє, банки, розширюючи діяльність на міжнародних ринках, могли використовувати власні продукти за відносно низьку вартість. По-четверте, до інтернаціоналізації спричинила також потреба країн в розширенні світових ринкових зв'язків. По-п'яте, банки, розширюючи свою діяльність, могли позичати капітал там, де він був найдешевший [3].

У працях У.Штойбера зазначається, що процес інтернаціоналізації став поштовхом до двох наступних важливих моментів європейської інтеграції банків. З одного боку, змінилась організаційна структура банківських систем європейських країн. Причиною цього була різниця в концентраціях банківських систем, натомість існувала потреба в наданні різних банківських послуг, відтак, існуючі до того спеціалізовані банківські системи поступово трансформувались в універсальні. З іншого боку, організаційні зміни сприяли розширенню закордонних зв'язків банків, банки почали шукати закордонних партнерів для можливості відкриття кореспондентських рахунків.

Можна стверджувати, що процес інтернаціоналізації банківської діяльності призвів до зміни традиційних підвалин в банківських системах країн та зростання їх концентрації.

Передумовами інтеграційних процесів у банківському секторі країн Західної Європи, на нашу думку, стали економічні процеси, зокрема:

- тісні торговельні відносини;
- відносна наближеність законодавства, особливо в економічній та фінансовій сферах;
- активна участь у спільних економічних проектах та інституціях;
- порівнюваний рівень показників економічного розвитку.

Інтеграційні процеси в Європі створили якісно нові умови для діяльності банків. Економічна інтеграція посилила концентрацію і централізацію банківського капіталу як всередині окремих європейських країн, так і на міжнародній арені. Вона стимулювала розширення зв'язків між західноєвропейськими банківськими системами.

Процес банківської інтеграції в найбільш вираженій формі спостерігається в міжнародних банківських центрах, таких як Лондон, Париж, Франкфурт-на-Майні та ін. Тут іноземні банки інтегровані в національні кредитні системи, відбувається їх злиття між собою та з місцевими банками. Банківська інтеграція об'єднує національні банківські ринки в єдиний ринок, в межах якого забезпечується можливість відкриття банків країн-членів співтовариства та надання усього спектру банківських послуг.

Важливою рисою діяльності західноєвропейських банків була висока ступінь концентрації. Так, в 1985 році на 4 найбільших банки Великобританії (Barclays, National Westminster, Midland I Lloyds) припадало близько 40% вкладів та 50% кредитів країни, тоді як в 4 найбільших банках Німеччини цей показник складав близько 10%, Франції – близько 20% [3].

Частка п'яти найбільших банків в сумарних активах у 2005 році складала в: Німеччині – 19,4%, Великобританії – 45,50%, Франції – 40,80%. Понад 50% припадало на п'ять найбільших банків: Італії – 50,50%, Іспанії – 51,80%, Бельгії – 75,80%, Нідерландів – 82,90%. При цьому характерно, що дохідність капіталу найвищою була у Великобританії (19,4%), Іспанії (18,0%), Бельгії (17,2%), тоді як в Німеччині вдвічі менша (9,5%) [2].

Аналіз ступеню концентрації діяльності банків ЄС показав, що найвища ступінь концентрації характерна для банківських систем Бельгії та Нідерландів (понад 70%). Висока концентрація характерна для найбільших банків Іспанії та Італії (близько 50%). Нижчий рівень концентрації притаманний Німеччині, Франції та Великобританії – менше 50% [2].

Аналізуючи ці показники, ми приходимо до висновку, що сучасною рисою банківської системи Європи є її належність до домінуючої групи банків. Кількість цієї групи в певній мірі залежить від ступеня відкритості банківської системи. Наведені дані свідчать, що Великобританія, Німеччина та Франція, маючи найбільш відкриті банківські системи, найменше залежать від найбільших банків. Це, на нашу думку, є позитивним явищем.

Банківські системи європейських країн займають лідируючі позиції на міжнародному фінансовому ринку. Їх діяльність характеризують як загальні принципи, так і певні особливості. До загальних принципів функціонування європейських банківських систем, на нашу думку, можна віднести дворівневу побудову, розділення функцій центрального банку та всіх інших банків, контроль з боку центрального банку та інших державних органів за діяльністю банківських установ. Водночас, характер і умови функціонування банківських систем кожної країни відрізняються певними особливостями, що пов'язано з різними історичними умовами та рівнем національної економіки в період їх формування. Особливості функціонування банківських систем європейських країн можна простежити на прикладі банківських систем Великобританії, Франції та Німеччини. Ці банківські системи мали найбільшу кількість банків та відділень, що становило найбільший фінансовий потенціал ЄС. Банки цих трьох країн

тісно співпрацювали та були активними в процесах інтернаціоналізації і глобалізації.

Британська банківська система базується на багатих історичних традиціях і є однією з найбільших інноваційних систем світу. Французька банківська система є універсальною, разом з тим, найбільш національною, характеризується запровадженням процесу інновацій. Німецька банківська система була теж універсальною і однією з найбезпечніших банківських систем, з високими вимогами капіталізації, системою, де вільно впроваджувались інновації. Особливістю універсальної банківської системи були індивідуальні відносини з клієнтами: приватними особами, фірмами. Універсальні банки, надаючи широкий спектр послуг, обслуговували клієнтів на різних стадіях фінансового життя. Для приватних осіб – це послуги з накопичення, базові послуги ведення рахунків, виплата заборгованості, вклади та депозити, консультації та інше; для юридичних – цикл послуг з розміщення коштів, консультування, коротко- та довгострокового фінансування, придбання інвестицій, продажу фірм, злиття та інше.

Банки цих трьох країн займали найвищі рейтинги серед тисячі найбільших банків світу. В 1970-1978 роках найсильніші позиції серед 300 найбільших банків світу займали 4 французьких банки, 4 німецьких банки і 4 британських банки [215, с.99]. При цьому, позиції французьких та німецьких банків зміцнювались, а британських слабшали. Це стало результатом повільного реагування британських банків на зміни на світових фінансових ринках.

Банківська система Великобританії має добре розвинену інфраструктуру, опирається на потужний грошовий ринок, тісно пов'язана з головними фінансовими центрами світу, переважно зорієнтована на обслуговування міжнародних економічних відносин. Банк Англії є найстарішим фінансовим інститутом. Реально незалежний від уряду, формально він все ж підпорядковується Міністерству фінансів. Клієнтами Банку Англії є: комерційні банки, які проводять клірингові операції, центральні банки інших країн, котрі мають рахунки та тримають золото в Банку Англії, англійський уряд, який здійснює бюджетні платежі через рахунки, відкриті в Банку Англії.

Комерційні банки Великобританії поділяються на „оптові” та „роздрібні”. „Роздрібні” банки обслуговують переважно громадян та малий бізнес, мають розгалужену філійну мережу (в 1995 році вона нараховувала понад 12 тисяч відділень) та характеризуються високим ступенем концентрації та централізації банківського капіталу [215, с.166]. Провідну роль в банківській системі Великобританії відіграють комерційні банки Barclays, National Westminster, Midland, Lloyds. Ці банки утворені шляхом злиття та поглинань, контролюють фінансові компанії за кордоном, свої розрахунки здійснюють через Лондонську клірингову палату.

„Оптові” банки проводять прийом вкладів за вищими відсотковими ставками та розміщують їх на ринку капіталів. До них відносять торгові банки, які традиційно займалися гарантуванням торговельних операцій. Вони надають фінансові послуги для структурних перебудов, беруть участь в управлінні різними фондами, надають консультації та рекомендації для зацікавлених клієнтів.

Значне місце в банківській системі Великобританії посідають іноземні банки, яких понад 400. Більшість з них відкривають свої офіси в Лондоні для обслуговування ділових партнерів в міжнародному банківському центрі.

Банківська система Франції складається з трьох ланок: центрального банку, комерційних банків та спеціалізованих кредитних установ. Для Банку Франції характерні функції, які не виконують інші центральні банки. Зокрема, Банк Франції веде рахунки приватних осіб, надає кредити приватним особам, здійснює валютно-обмінні та інші операції.

Основною складовою банківської системи Франції є комерційні банки універсального типу, яких у Франції близько 360, із них біля 160 – іноземні з 35 країн

світу [3].

До спеціалізованих кредитних установ Франції відносять фінансові фірми, банки взаємного страхування, ощадні та муніципальні кредитні каси, спеціальні фінансові установи.

Однією з найрозвинутіших банківських систем Європи є німецька, яка має деяку особливість – найважливіші фінансові установи є не приватними, а державними структурами. У 2003 р. в Німеччині нараховувалось більше 500 ощадних кас, які мали у своїй сукупності більше 20000 філій [2]. Майже всі вони – муніципальні заклади. Відповідно власниками і гарантами збереження вкладів виступають міста і округи. Основні їх завдання – надати населенню, що проживає на їх території, певний набір послуг по збереженню заощаджень і задоволенню потреб жителів в кредитуванні за рахунок місцевих вкладів. Ощадкаси об'єднані в регіональні союзи, що беруть участь у фінансуванні центральних банків федеральних земель. Останні ще називають „домашніми банками”. Вони консультують своїх членів, надаючи їм допомогу з правових питань, а також виступають розрахунковими (кліринговими) центрами. Нині ощадкаси є найбільшою групою кредитно-фінансових установ Німеччини. Близько 60% всіх німців мають той чи інший рахунок в ощадкасі.

Кооперативні банки Німеччини, котрих у 2003 році було близько 2 тисяч, виникали як товариства взаємного кредиту для малих та середніх підприємств промисловості та сільського господарства. Відомий далеко за межами Німеччини Ф.В.Райффайзен (F.W.Raiffeisen) (1818-1888р.р.) був одним із засновників сільськогосподарських кооперативів. Співвласником кооперативного банку Німеччини може стати кожен, хто придбає в ньому хоча би один пай. Це дає йому право голосу в управлінні. Членами кооперативних банків у 2003 р. було майже 15 млн. приватних осіб, кількість філій перевищувала 15000 [2].

Німецькі державні банки вже тривалий час знаходяться під пильною увагою Європейської комісії через невідповідність правилам конкуренції, прийнятим у ЄС. Банки державного сектору, маючи державні гарантії, могли залучати фінансування дешевше, ніж їхні конкуренти з приватного сектору. В результаті компромісу між німецькою стороною та ЄС систему гарантій німецьким земельним банкам поступово буде відмінено, реформуватиметься система взаємовідносин між банками та їхніми власниками (урядами земель), надання банкам державної допомоги регулюватиметься відповідними законами ЄС.

Передбачається, що у перспективі німецькі земельні банки консолідуватимуться, використовуючи ефективніше свій капітал, скорочуючи резерви, від чого в кінцевому результаті зможуть виграти не лише приватні банки, чиї скарги відносно діяльності земельних банків були спрямовані в Європейську комісію, а й клієнти банків, які можуть сподіватись на поліпшення обслуговування в конкурентній боротьбі.

Одним із аспектів фінансової інтеграції в ЄС є вдосконалення міжбанківської конкуренції. Адже не дивлячись на деяку гармонізацію в межах ЄС, в банківських установах зберігається різний рівень відсоткових ставок за депозитами, що може порушити умови конкуренції на єдиному європейському ринку. Так, відсоткові ставки за депозитами коливаються в межах від 0,5% до 6%.

Відтак, для уніфікації фінансових ринків необхідно буде вирішувати проблему тарифікації банківських послуг. При цьому слід враховувати, що в умовах жорсткої конкуренції європейські банки змушені будуть розширяти свої операції на міжнародних фінансових ринках.

На думку західних експертів, можливі три варіанти стратегії діяльності банків; 1) спеціалізовані банки будуть поглиблювати свою спеціалізацію і проникати на ринки країн-партнерів; 2) великі універсальні банки будуть розширювати свою діяльність в інших країнах, надаючи широкий спектр продуктів і послуг; 3) банки, діючі як

універсальні в своїй країні, будуть спеціалізуватись на окремих операціях в інших країнах [1].

Всі названі стратегії направлені на досягнення таких загальних цілей, як мінімізація витрат, вдосконалення управління ризиками, досягнення більшої гнучкості. Для досягнення вказаних цілей банки часто стають учасниками злиття і поглинань.

До основних чинників, що сприяють укрупненню банківського капіталу, можна віднести:

- посилення конкурентної боротьби;
- розвиток інформаційних технологій;
- різні зміни ситуацій на фондових ринках;
- прагнення зменшення витрат;
- загальноінтеграційні процеси.

Європейські аналітики вважають, що саме зараз наступив час для найбільших банківських злиттів, які активізувались після введення єдиної європейської валюти. Однак, слід врахувати, що через швидкі темпи консолідації на внутрішніх ринках у фінансових інститутах таких країн як Великобританія, Іспанія, Бельгія та Нідерланди залишається дуже мало шансів знайти гідного ділового партнера в межах своєї країни. Тому все більше європейських банків звертають увагу на фінансові інститути сусідніх країн.

У той же час, європейські фінансові інститути прагнуть позбавитись операцій, які не приносять їм очікуваного прибутку. В деяких випадках ринкова ситуація вимагає від банківських конкурентів працювати спільно. Так, в середині 2002 року Commerzbank, Dresden Bank і Deutsche Bank злили свої іпотечні кредитні структури, створивши єдину компанію, названу Eurohyp. Лише така потужна компанія була в змозі приносити своїм власникам адекватний рівень прибутку.

У 2002 році швейцарська страхова компанія Zurich Financial Services продала Deutsche Bank свій американський підрозділ з управління капіталами. У вигрші від змін в європейському банківському ландшафті будуть, в першу чергу, інвестиційні банки, які обслуговуватимуть угоди зі злиття та поглинань. Не залишаться в накладі і прості споживачі – створення єдиного ринку фінансових послуг сприяє росту конкуренції, що в свою чергу, веде до зниження вартості банківських продуктів та послуг.

В процесі дослідження розвитку банківського бізнесу в європейських країнах нами встановлено, що чим більше країна інтегрована в ЄС, тим вищий рівень розвитку і банківського сектору.

Зокрема, на прикладі Німеччини, Франції, де досягнуто найвищого рівня інтеграції – валютну, спостерігається високий рівень взаємопроникнення капіталу, у т.ч. завдяки використанню спільної валюти, повністю уніфіковане банківське законодавство, високорозвинена банківська система.

У Польщі та інших країнах-членах ЄС-10, де інтеграція на рівні митного союзу, банківська система відкрита для входження іноземного капіталу, характеризується високою її часткою, імплементовано основні норми банківського законодавства, за винятком грошового обігу, однак є ще відносно слаборозвиненою порівняно з країнами ЄС-15.

У той же час, коли Польща та інші країни-члени ЄС-10 були ще претендентами на євроінтеграцію, подібно сьгоднішній Україні, їх банківські системи характеризувались слабким рівнем розвитку, закритістю для іноземного капіталу, імплементациєю лише частини постулатів європейського банківського законодавства.

Підводячи підсумки проведеного дослідження можна систематизувати характерні ознаки банківської діяльності в умовах євроінтеграційних процесів за критерієм рівня інтеграції країни до ЄС:

- на рівні валютного союзу – високорозвинена банківська система, високий рівень взаємопроникнення капіталу, у тому числі завдяки використанню спільної валюти; повністю уніфіковане європейське банківське законодавство;

- на рівні митного союзу – відносно слаборозвинена банківська система, відкрита для зарубіжного капіталу, яка характеризується високою часткою участі іноземного капіталу; імплементовано основні норми банківського законодавства, за виключенням положень, що стосуються грошового обігу;

- у країнах-претендентах на євроінтеграцію – слабкий рівень розвитку банківської системи, закритість її для іноземного капіталу, що зумовлено її замкненістю; імплементовано частину постулатів європейського банківського законодавства.

Проведення ефективних перетворень в банківській системі України сприятиме прискоренню темпів європейської інтеграції, налагодженню більш тісного міжнародного економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних банків на ринку банківських послуг, дасть можливість збалансувати інтереси банків та клієнтів. Разом це дозволяє сформулювати шлях до інтеграції банківської системи України у європейський фінансовий ринок.

Список літератури

1. Ноздрева И. Финансовые институты на едином рынке ЕС / Ноздрева И. //Мировая экономика. - 2002.-№9-10. - С.58-61.
2. Саркисянц А.Г. Формирование новой мировой банковской индустрии/ Саркисянц А. Г. //Аудитор. – 2006. - №6. //www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp.
3. Шляхом європейської інтеграції. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки). – К.:ІВЦ Держкомстату України,2004. – 416с.

Статья посвящена обоснованию теоретических принципов влияния евроинтеграционных процессов на развитие и функционирование банковской системы Украины и определению направлений усовершенствования и эффективного развития банковской системы Украины в условиях евроинтеграционных процессов с целью обеспечения ее конкурентоспособности.

The article is devoted the ground of theoretical principles of influencing of Euro integration processes on development and functioning of the banking system of Ukraine and determination of directions of improvement and effective development of the banking system of Ukraine in the Euro integration conditions of with the purpose of providing of its competitiveness is devoted.

Одержано 28.03.12

О.О.Донцова, студ. гр. АДМ - 11, Г.Т. Костромін, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості організації менеджменту технічного розвитку підприємства: пропозиції щодо покращення

У статті розглянуто поняття техніко-технологічної бази підприємства, її складових. Висвітлено питання необхідності і доцільності розвитку технічної бази підприємств. Відмічені основні етапи процесу управління його технічним розвитком. Окреслені тенденції розвитку технічної бази підприємства і основні підходи до її підвищення і вдосконалення.

техніко-технологічна база підприємства, технологічна складова, технічна складова, технічний розвиток підприємства

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій з підвищення ефективності їх функціонування, впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки, оскільки чим вищий рівень виробництва і функціонування підприємств в країні, тим суспільство має більш потенційні можливості для забезпечення більш високого і кращого рівня життя. Особливо актуальною і найбільш взаємопов'язаною з виробництвом в Україні є проблема технічного розвитку підприємств, через те, що саме наявна сучасна технічна база підприємства і є засобом його ефективної діяльності.

Постановка проблеми. В умовах прискорення розвитку, вдосконалення та інтелектуалізації виробництва покращенні технічні засоби стають тією матеріальною основою, яка визначає технічний рівень сучасного виробництва, форми його організації та управління, а також рівень конкурентоспроможності підприємства. Саме тому дедалі більше технічне відставання значної частини вітчизняних підприємств, моральне і фізичне старіння засобів виробництва, повільні темпи їх оновлення не залишає жодних сумнівів в актуальності вирішення економічних і організаційних проблем їх технічного розвитку, що повинно відповідати сучасним умовам їх діяльності, покращувати рівень продукції, що випускається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку економіки, оновлення виробництва, запровадження новітніх технологій, здійснення інноваційної діяльності широко висвітлюється в наукових працях, публікаціях І.М. Бойчика, Г. М. Тарасюка, С. Покропивного, А.В. Шегди, Л.І. Шваб та багатьох інших авторів. Разом з тим стан технічного рівня виробництва, його подальша модернізація, перехід на інноваційно-інвестиційну модель розвитку економіки потребує більш глибокого та всебічного аналізу функціонування та розвитку технічної бази виробництва.

Мета дослідження – проаналізувати ефективність функціонування технічної бази виробництва на підприємстві та обґрунтувати напрями її розвитку відповідно до сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Досягнення високої ефективності промислового виробництва можливе тільки на основі систематичного технічного прогресу, який сприяє підвищенню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції, підвищенню рентабельності виробництва. В умовах ринкових відносин перебудова промислового виробництва і оновлення його техніко-технологічної бази має важливе

значення: вона сприяє оновленню виробництва продукції, підвищенню її якості та конкурентоспроможності.

Техніко-технологічна база підприємства являє собою системну сукупність найбільш активних елементів виробництва, яка визначає технологічний спосіб одержання продукції (виконання робіт, надання послуг), здійснюваний за допомогою машинної техніки (устаткування, приладів, апаратів), різноманітних транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних засобів, організованих у технологічні системи виробничих підрозділів і підприємства в цілому[2]. Техніко-технологічна база включає такі сторони виробництва, як технологічну і технічну. Технологічна складова характеризує всі технологічні процеси, що здійснюються на підприємстві, а відповідно технічна складова включає в себе енергетичну базу (сукупність установок і мереж для забезпечення виробництва всіма видами енергії); виробничі машини та устаткування, транспортно-переміщуючі машини й засоби та технічну базу інформаційних процесів (інформаційно-обчислювальна техніка і засоби зв'язку)[4].

Технічний розвиток відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, що має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності. Технічний розвиток підприємства представляє собою процес удосконалення техніки, технології, продукції і послуг, що виробляються, й професіональних можливостей кадрів з метою інтенсифікації виробництва, підвищення його ефективності й якості продукції. Фундаментальною базою технічного розвитку будь-якого підприємства стають усі пріоритетні напрями науково-технічного прогресу.

Технічний розвиток охоплює різноманітні форми, які повинні відображати відповідні стадії процесу розвитку виробничого потенціалу і забезпечувати просте й розширене відтворення необоротних активів підприємства. Із сукупності форм технічного розвитку доцільно виділити такі, що характеризують, з одного боку, підтримування техніко-технологічної бази підприємств, а з другого – її безпосередній розвиток через вдосконалення і нарощування виробництва.

Підтримування техніко-технологічної бази підприємства здійснюється за рахунок капітального ремонту, заміни спрацьованого устаткування новим та технічного переозброєння підприємства, і відповідно її розвиток здійснюється шляхом реконструкції, нового будівництва та розширення, модернізації, технічним доозброєнням. Все це потребує вкладення інвестицій в розширення і модернізацію виробництва [5].

У процесі економічного управління технічним розвитком підприємства стрижневими є завдання якісної розробки й коригування, планових завдань, забезпечення виробництва необхідними ресурсами.

Зміст плану технічного розвитку підприємства визначається сукупністю конкретних заходів, що входять до їхнього складу. Як правило, такі плани охоплюють кілька розділів, а кожен з останніх - певну групу цілеспрямованих заходів.

План технічного розвитку підприємства розробляють за такими етапами: 1. Оцінка технічного, технологічного й організаційного рівня підприємства. 2. Визначення тенденцій і прогнозів розвитку зазначених рівнів. 3. Визначення можливих рівнів розвитку, тобто меж технічного розвитку підприємства в плановому періоді. 4. Розробка конкретних заходів та їх техніко-економічна оцінка. 5. Формування попереднього (вихідного) варіанта проекту плану технічного розвитку та підвищення ефективності виробництва. 6. Уточнення, погодження і затвердження проекту плану.

Для планування технічного розвитку підприємства з метою його удосконалення важливе значення має оцінка досягнутого рівня організації виробництва та продукції, яка випускається. Оцінку технічного рівня різногалузевих підприємств треба проводити періодично (один раз на кілька років) у процесі аналізу та узагальнення

певної системи показників, які відбивають ступінь технічної оснащеності праці персоналу, рівень виробничого устаткування, рівень механізації та автоматизації основного й допоміжного виробництва. Найбільш важливі й типові для всіх підприємств (незалежно від галузевої належності) показники наведено в табл. 1[2].

Таблиця 1 - Основні показники оцінки технічного рівня підприємства

Ознаки групування показників	Показники
Ступінь технічної оснащеності праці	Фондоозброєність праці Енергоозброєність праці
Технічний рівень устаткування	Продуктивність Надійність, довговічність Питома металомісткість Середній строк експлуатації Частка прогресивних видів обладнання в загальній кількості Частка технічно та економічно застарілого обладнання в загальному парку
Рівень прогресивності технології	Структура технологічних процесів за трудомісткістю Частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції Середній вік застосовуваних технологічних процесів Коефіцієнт використання сировини й матеріалів
Рівень механізації та автоматизації виробництва	Ступінь охоплення робітників механізованою працею Частка обсягу продукції, що виробляється за допомогою автоматизованих засобів праці

Процес менеджменту технічного розвитку підприємства зазвичай включає такі основні етапи: 1) встановлення цілей – визначення, ранжирування, виокремлення пріоритетів; 2) підготовчий – аналіз виробничих умов, підготовка прогнозової інформації; 3) варіативний: вибір варіантів рішень, їх розробку, вибір критерію та оцінка ефективності можливих варіантів; 4) програмування (планування) робіт – узгодження вибраних і прийнятих рішень, їхнє інтегрування в єдиний комплекс заходів у межах програми технічного розвитку підприємства на найближчу та віддалену перспективу; 5) супроводження реалізації програми – контроль за виконанням передбачених програмою заходів, проведення необхідного коригування програми[5].

У кожній галузі виробництва є власний підхід до підвищення і вдосконалення технічної бази виробництва, переходу до її інноваційно-інвестиційного розвитку але є певні групи її складників, які можуть бути узагальненими для всіх галузей національної економіки. До них можна зараховувати: механізацію важких і трудомістких робіт; удосконалення управлінської та інженерної праці; модернізацію обладнання; розвиток спеціалізації і кооперування; поліпшення якості, надійності й довговічності продукції; ефективне використання виробничих фондів підприємства і підвищення рентабельності виробництва;

Впровадження нової техніки є одним з напрямів розвитку технічної бази підприємства. Обов'язковою ознакою нової техніки є позитивний її вплив на ефективність виробництва. Вона є альтернативою капітальному ремонту та модернізації. Важливо при виборі порівняти ці два варіанти з точки зору економічної віддачі. Для цього необхідно врахувати, що в процесі заміни застарілого обладнання новим виникають додаткові одноразові капітальні витрати і витрати від недоамортизованої техніки, а також те що при здійсненні капітального ремонту збільшується собівартість виготовленої продукції відремонтованим обладнанням порівняно з її величиною при використанні нового обладнання[5].

На підприємствах зв'язок терміну служби устаткування з результатами виробництва є очевидним. В перший період експлуатації устаткування має місце таке положення: після певного періоду його освоєння витрати на ремонт устаткування мінімальні, продуктивність – максимальна, точність роботи найвища, тобто відхилення від технології є найменшим. З метою збереження такої ситуації необхідно проводити постійний моніторинг обладнання на підприємстві і здійснювати своєчасний ремонт, проводити планові ремонти та попереджувальну заміну швидкозношувальних запчастин.

Розвиток технічної бази виробництва, який за належних умов господарювання має супроводжуватися систематичним оновленням, потребує значних інвестиційних ресурсів. Проте сучасний етап господарювання для переважної більшості його суб'єктів позначено стрімким спадом або цілковитим припиненням інвестування виробництва (діяльності) за рахунок власних коштів (прибутку або амортизації). Ось чому в разі тимчасового браку чи нестачі власних інвестицій сучасних засобів праці підприємства та організації досить часто використовують для оновлення й розвитку своєї технічної бази такий поширений метод фінансування, як лізинг і інші форми фінансування[4].

Висновок. Технічний розвиток підприємства представляє собою процес удосконалення техніки, технології, продукції і послуг, що виробляються, й професіональних можливостей кадрів. Постійне оновлення техніко-технологічної бази підприємства призводить до зростання ефективності виробництва, поліпшення організації праці та якості продукції. Покращення технічної бази підприємства може здійснюватись за багатьма напрямками, фінансування яких відбувається за рахунок власних коштів підприємства (прибуток, амортизація), лізингу та за рахунок залучення додаткових інвестицій в тому числі і іноземних.

Список літератури

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібн. / І.М. Бойчик. – Вид. 2-ге, [перероб. і доп.]. – К. : Вид-во "Атіка", 2007. – 528 с.
2. Горлачук В.В., Яненко І.Г. Економіка підприємства. Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 344 с.
3. Економіка інноваційного підприємства: навч. посібн. / О.Є. Кузьмін... [та ін.] – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2009. – 456 с.
4. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, — 1999. — 535 с. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства. Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2003. - 432 с.
5. Економіка підприємства : навч. посібн. / А.В. Шегда, Т.М. Литвиненко, М.П. Нахаба та ін. / за ред. А.В. Шегди. – Вид. 2-ге, [стер.]. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2002. – 335 с.

Е. Донцова, Г. Костромин

Особенности организации менеджмента технического развития предприятия: предложения относительно улучшения

В статье рассмотрено сущность технико-технологической базы предприятия, ее составляющих. Отражен вопрос необходимости и целесообразности развития технической базы предприятий. Отмечены основные этапы процесса управления его техническим развитием. Очерчены тенденции развития технической базы предприятия и основные подходы к ее повышению и совершенствованию.

E. Dontsova, G. Kostromin

Features of organization of management of technical development of enterprise: suggestions in relation to an improvement

Essence of technical and technological bases of enterprise is considered in the article, her constituents. The question of necessity and expediency of development of technical base of enterprises is reflected. The basic stages of process of management technical development of enterprise are marked. Progress trends are outlined technical and technological bases of enterprises and basic question to the increase and perfection.

Одержано 28.03.12

В.В. Вербецький, ст. гр. МЕ-11м, В.В. Зайченко, доц., канд. наук з. д. у.
Кіровоградський національний технічний університет

Підходи до вдосконалення менеджменту забезпечення трудовими ресурсами підприємства

Постановка проблеми. Протягом десятиліть перед вітчизняними підприємствами, в основному державними, не стояла задача розробки самостійної стратегії використання і розвитку менеджменту забезпечення трудових ресурсів, оскільки кадрова політика і регламентуючі документи створювалися на союзному рівні, а керівники підприємств не мали достатніх повноважень для того, щоб підпорядковувати кадрову роботу інтересам виробництва.

У сучасних умовах за наявності різних форм власності і розвитку ринкових відносин, при появі конкуренції без продуманої стратегії і обліку альтернативних варіантів ефективного функціонування організації неможливе.

Враховуючи стратегію діяльності організації в управлінні трудовими ресурсами необхідно виходити з різноманітності типів поведінки і ціннісних орієнтацій.

В Україні організації, управління якими протягом багатьох років здійснювалося централізований, вимушені діяти самостійно, стикаючись з реальною конкуренцією. Вони повинні гнучкіше організовувати свій виробничий процес. Успішне функціонування організацій в таких умовах залежить тільки від їх власних сил, можливостей і ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення і розв'язання проблем менеджменту управління трудовими ресурсами завжди займали важливе місце в системі наукових досліджень. В розробку теоретико - методичних, соціально-економічних та прикладних проблем управлінської праці вагомий вклад зробили О.А. Бугуцький, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинський, Й.С. Завадський, М.Й. Малік, В.В. Юрчишин та інші. Вивчення змісту та механізму управління трудовими ресурсами стали предметом досліджень І.Ф. Байдюк, А.М. Гріненко, С.О. Гудзинського, В.М. Данюк, В.С. Дієсперова, Л.С. Дорошенко, Й.С. Завадського, А.М. Колота, В.М. Петюха, Т.А. Писаревської, М.П. Поліщука, М.В. Шаленко.

Мета дослідження. Розробка та обґрунтування заходів щодо удосконалення менеджменту забезпечення управління трудовими ресурсами.

Виклад основного матеріалу. Менеджмент забезпечення трудовими ресурсами - система взаємозв'язаних організаційно-економічних і соціальних заходів по створенню умов для нормального функціонування, розвитку і ефективного використання потенціалу робочої сили на рівні організації. Тому планування, формування, перерозподіл і раціональне використання людських ресурсів на виробництві є основним змістом управління трудовими ресурсами. У сучасних умовах все велику важливість, разом з такими ресурсами, як фінансовий і виробничий капітал, придбавають знання, досвід, трудові навички, ініціатива, заповзятливість, ціннісно-мотиваційна сфера працівників будь-якої організації.

Удосконалення менеджменту забезпечення управління трудовими ресурсами здійснюється по певних аспектах:

Технико-технологічний — відображає рівень розвитку конкретного виробництва, особливості використовуваних в ньому техніки і технологій, виробничі умови і ін.

Організаційно - економічний — пов'язаний з питаннями планування чисельності і складу працівників, морального і матеріального стимулювання, використання робочого часу і ін.

Правовий — включає питання дотримання трудового законодавства в роботі з персоналом.

Соціально-психологічний — відображає питання соціально-психологічного забезпечення управління персоналом, введення різних соціологічних і психологічних процедур в практику роботи.

Педагогічний — припускає рішення питань, пов'язаних з вихованням персоналу, наставництвом і т.п [2].

Системний підхід до менеджменту управління трудовими ресурсами відображає взаємозв'язки між окремими аспектами цього управління, забезпечує розробку кінцевої мети, визначення шляхів їх досягнення, створення відповідного механізму управління, що забезпечує комплексне планування, організацію і стимулювання системи роботи з персоналом.

Управління трудовими ресурсами повинне повністю відповідати концепції розвитку організації і включати ряд стадій: формування, використання і стабілізацію.

Менеджмент забезпечення управління трудовими ресурсами повинне орієнтуватися на тенденції і плани господарського розвитку по досягненню основних цілей організації. Воно повинне враховувати наступні аспекти: довгостроковий розвиток організації, збереження її ринкової незалежності, отримання відповідних дивідендів, самофінансування зростання організації, збереження фінансової рівноваги, закріплення досягнутого [3].

Необхідне подальше вдосконалення менеджменту забезпечення шляхом дослідження і налагодження зв'язків і відносин з ринком і внутріфірмовими трудовими ресурсами; вдосконалення політики використання персоналу, вибору і реалізації стилю управління кадрами, організації горизонтальної кооперації; поліпшення організації робочого місця і умов праці.

Підходи до вдосконалення управління трудовими ресурсами визначається реальними умовами функціонування організацій.

Напрямами вдосконалення менеджменту забезпечення ефективного використання трудових ресурсів є:

- економічне зростання вимагає збільшення кількості, поліпшення якості робочих місць (створення нових та реконструкції вже існуючих робочих місць, зменшення робочих місць з шкідливими умовами праці, захист середовища);
- активна політика держави: напрями політики включають соціальну підтримку, розвиток гнучкого ринку праці, його правове забезпечення, працевлаштування, підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на розвиток трудових ресурсів, що поступають з державного бюджету, від приватних фірм, корпорацій і окремих підприємств, мають не обкладатися податками та ставити трудящих у зв'язку з цим в юридичну або фактичну залежність від підприємств, держави, суспільства в цілому;
- покращення використання ефективного організаційного принципу ринку праці - співпраця між підприємцями, профспілками і державою;
- запозичення досвіду зарубіжних країн щодо укладення колективних договорів на вищому національному рівні між асоціацією підприємств і керівництвом профспілок; на рівні корпорацій і окремих підприємств;
- для стримання прагнення працедавців переманювати до себе кваліфікованих спеціалістів, а також бажання працівників змінити місце роботи необхідно ввести на підприємствах рівну оплату за рівну працю;

- розробка проекту для застосування на практиці загальнодоступних банків даних, що мають надавати кожному, хто шукає роботу, повної інформації про вакантні місця по професіях, галузях і регіонах країни;
- покращення якості освіти; запровадження курсів, систем підвищення освітнього рівня безробітних, перепідготовка за професіями, що мають попит на ринку праці; організація семінарів для молодих спеціалістів, які допоможуть їм оволодіти вміннями самопрезентації, проаналізувати власні очікування, співвіднести їх з потребами ринку праці, знайти на ньому своє місце;
- державне фінансуванню програм ринку праці, що сприяє активному розвитку трудових ресурсів включає: забезпечення географічної мобільності робочої сили шляхом фінансування переїзду сімей в райони, де є вакантні робочі місця, з гарантією поліпшення матеріальних умов життя; організація для молоді суспільних робіт з гідною платою; заохочення підприємців до прийняття на роботу людей з обмеженими здібностями та спеціальне технічне устаткування робочих місць для них; стимулювання розвитку підприємницької діяльності; збільшення соціального захисту населення на ринку праці;
- підвищення шансів працевлаштування працівників зі старших вікових груп, відповідальність працедавців за необгрунтоване звільнення співробітників;
- створення сприятливих умов для розкриття інтелектуального розвитку, ефективного застосування трудового потенціалу, впровадження ефективних фінансових і нематеріальних способів мотивації; вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання додаткових доходів;
- високу ступінь зайнятості трудових ресурсів можливо забезпечити за рахунок створення нових робочих місць не тільки у конкурентноспроможних галузях але й тих, що потребують відновлення за рахунок інвестицій;
- управління ефективним використанням трудового потенціалу, постійне забезпечення покращення його якості (за рахунок оцінки головних показників стану трудового потенціалу); забезпечення відповідності трудового потенціалу вимогам міжнародного рівня; підтримка висококваліфікованих спеціалістів [1].

Отже, в умовах економічної нестабільності актуальним є перехід до прогресивних методів підготовки, підтримки і розвитку, раціонального використання, виявлення резервів трудових ресурсів, збільшення зайнятості, удосконалення управління трудовими ресурсами, розвиток ринку праці, забезпечення збалансованості кількості робочих місць, трудових ресурсів і капіталовкладень.

Список літератури

1. Замора О.І. Основні тенденції формування і використання трудових ресурсів / О.І. Замора // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №4. - С. 85-91.
2. Економіка підприємства: підручник/за ред.С.Ф. Покропівний – Вид. 3-тє без змін К.:КНЕУ, 2009. – 528 с.
3. Управління персоналом: Навчальний посібник/Л.Б. Балабанова, О.В. Сардак. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2006. – 471 с.

Одержано 28.03.12

Т. М. Неізнестна, ст. гр. АДМ 10 – 2м, В.В. Зайченко, доц., канд. наук з д. упр.
Кіровоградський національний технічний університет

Напрямки підвищення економічного потенціалу підприємства

Постановка проблеми. Підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності є провідним завданням кожного господарюючого суб'єкта, комплексу, галузі, регіону. В даний час вітчизняні підприємства постійно стикаються з низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, відсутністю достатніх фінансових і інвестиційних ресурсів, проблемами недосконалості нормативно-законодавчої бази тощо.

В цих умовах проблеми підвищення економічної ефективності найповніше вирішуються тими суб'єктами підприємницької діяльності, які раціонально використовують сировинний потенціал свого регіону, його природно-кліматичні особливості та територіальне розміщення.

Трансформація економіки України в сучасних ринкових умовах викликає необхідність формування принципово нових підходів у діяльності підприємств, оскільки традиційні системи не забезпечують їх ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення проблеми підвищення економічної ефективності діяльності підприємств здійснили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти: Л.І. Абалкін, С.Л. Брю, Б. Голд, З.П. Двудіт, С. Ейлон, Л.Л. Єрмолович, Д.Г. Заруба, І.Я. Кац, О.Є. Кузьмін, К.Б. Лейкіна, К.Р. Макконнелл, Б.М. Мізюк, С.В. Мочерний, В.К. Мухопадов, Я.Д. Плоткін, Р.Ю. Покровський, С.Ф. Покропівний, М.Д. Путілова, В.М. Рибін, Ю. Сезан, В.К. Черник, І.Б. Швецьга інші.

Мета дослідження. Розробка та обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Потенціал підприємства є складною системою, що включає основні фонди, трудові ресурси, технологію, енергетичні ресурси і інформацію, що знаходиться у розпорядженні організації для утворювальної діяльності. Перш за все цілісність, що означає, що тільки за наявності всіх елементів потенціалу можливе досягнення кінцевого результату та його функціонування – випуск продукції. А також такі особливості як: взаємозамінність, взаємозв'язок елементів, здібність до впровадження новітніх досягнень НТП, гнучкість і адаптивність до продукції, до економічних і виробничо – технічних умов, які весь час змінюються.

Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою – від власників приватного підприємства до керівників держави.

Ефективність підприємства являє собою комплексну оцінку кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу .

Економічна ефективність відображає певні результати складного й суперечливого процесу взаємодії багатьох факторів, що впливають на розвиток виробництва.

Показники ефективності виробництва є індикатором, за допомогою якого можна

визначити стан і динаміку економічних процесів. Вони повинні достовірно відображати реальні процеси й бути відповідними знаряддями для прийняття управлінських рішень.

За їх допомогою можна виявити резервів збільшення економічного ефекту при мінімальному залученні додаткових ресурсів.

Підвищення продуктивності праці забезпечується використанням мотиваційних програм для працівників, координацією управлінських процесів, вдосконаленням методів праці та заміною стилю управління. Для підприємств промисловості розв'язання проблеми ефективного використання трудового потенціалу є одним зі шляхів підвищення ефективності ведення господарської діяльності.

Моніторинг потенційних можливостей своїх працівників, рівня й ефективності використання трудового потенціалу є основою для прийняття управлінських рішень щодо відповідності продуктивності оплати праці, коригування напрямів розвитку трудового потенціалу, поліпшення умов його реалізації, соціального забезпечення, розвитку господарської діяльності підприємства з врахуванням резерву невикористаних можливостей працівників.

Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми управління характеризують ефективну організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності (продуктивності) підприємств.

За переважання трудомістких процесів більш досконалі методи роботи стають достатньо перспективними для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства.

Постійне вдосконалення методів праці має передбачати систематичний аналіз стану робочих місць та їх атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання нагромадженого на інших підприємствах позитивного досвіду.

Стиль управління, що поєднує професійну компетентність і високу етику взаємовідносин між людьми, впливає на всі напрями діяльності підприємства. Від нього залежить, у якій мірі враховуватимуться зовнішні чинники зростання ефективності.

Від так належний стиль управління як складовий елемент сучасного менеджменту є дійовим чинником підвищення розвитку діяльності підприємства.

Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Сьогодні всі підприємницькі структури користуються послугами комерційних банків, бірж (товарно-сировинних, фондових, праці), інноваційних фондів тощо. Безпосередній вплив на результативність діяльності підприємств справляє належний розвиток виробничої інфраструктури (комунікацій, спеціалізованих інформаційних систем, транспорту, торгівлі тощо) [2].

Спеціалізовані інформаційні системи дозволяють забезпечити динамічну координацію дій за рахунок сучасних засобів зв'язку, програмних продуктів та комп'ютерної техніки.

Важливими проблемами подальшого розвитку ринку є суттєве поліпшення забезпечення потреб споживачів у якісному за прийнятною ціною, одержання на цій основі достатньої маси прибутку підприємствами-товаровиробниками і підвищення ефективності їх діяльності.

В сучасних умовах це можливо лише на основі комплексного дослідження регіональних ринків прогнозу їх кон'юнктури на перспективу, здійснення виважених дій органів державного управління щодо їх регулювання та розробки відповідних маркетингових стратегій підприємствами.

Стратегічні перспективи галузі пов'язані з посиленням її комплексного розвитку, основними напрямками якого повинні стати технологічне переозброєння

підприємств шляхом заміни устаткування та автоматизації технологій; випуск нових продуктів з метою підвищення прибутковості галузі; досягнення максимально ефективного виробництва за рахунок зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції; формування та використання новітніх технологій, що відповідають економічним, соціальним та екологічним вимогам.

Напрямами підвищення економічного потенціалу підприємства має бути:

- покращення роботи відділу маркетингу і збуту (оскільки значно збільшилися запаси продукції на склад), що підвищить показник фондовіддачі на підприємстві;
- покращення кадрової політики підприємства (у частині розробки заходів щодо ефективного використання робочої сили). Залучення нових кадрів і перепідготовка поточних (на курсах підвищення кваліфікації або безпосередньо на виробництві) неодмінно позитивно позначатися на діяльність підприємства;
- вдосконалення системи управління (підвищення рівня відповідальності керівників за схвалене рішення, при цьому має бути орієнтир на довгострокові результати, підвищення рівня знань кон'юктури ринку, підвищення мотивації у трудящих, прийняття заходів щодо підйому престижу інженерно – технічних спеціальностей, використання фінансового менеджменту в управлінні витратами);
- формування системи показників, що дозволять розробляти програми підвищення ефективності конкурентоспроможності продукції, підвищення продуктивності праці;
- пошук напрямів поліпшення використання основних фондів, зокрема раціонального використання наявних фондів [1].

Слід відзначити, що в умовах формування ринкового механізму господарювання на перший план висуваються такі питання, як технічний рівень, якість, надійність, зовнішній вигляд продукції, а це залежить від якісного складу техніки та ефективного її використання. Підвищення технічної якості засобів праці і оснащення ними працівників в основному й сприяють зростанню ефективності виробничого процесу.

Економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв'язку з властивими кожній суспільно – економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом підприємства з приводу повного використання їхньої здібностей зі створення матеріальних благ і послуг.

Одним із основних напрямів у підвищенні ефективності використання потенціалу залишається орієнтація втрат ресурсів (сировинних, енергетичних, трудових), яка можлива шляхом модернізації діючих технологій на основі інновацій. Ефективне управління формування та використання виробничого потенціалу підприємств забезпечить збільшення випуску конкурентоздатної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, освоєння економічно ефективних високотехнологічних виробництв і модернізацію виробничої бази, що безпосередньо впливатиме на розвиток потенціалу підприємства загалом.

Список літератури

1. Економіка виробничого підприємства. Навч. посіб. / Й. М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Г. Устінова та ін.. За ред. Й.М. Петровича. – 2-ге видання, переробка і доповнення. К.: Т-во «Знання», КОО, 2001 – 405с.
2. Васильков В.Г. Організація виробництва: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 524 с.

Одержано 28.03.12

УДК 658.62

В.В. Гречкосій, магістрант гр. ФК-11-МБ*Кіровоградський національний технічний університет*

Управління формуванням та використанням оборотних коштів підприємства

У статті проаналізовано та досліджено окремі аспекти управління оборотними коштами, визначено зміст оборотного капіталу та джерел його формування, досліджено проблему формування та використання оборотного капіталу підприємств на засадах критичного аналізу, комплексного узагальнення для умов ринкової трансформації і стабілізації економіки, рекомендовано основні заходи щодо покращення побудови та більш ефективного використання процесу управління формуванням і використанням оборотних коштів підприємства.

механізм управління, оборотні активи, оборотні кошти, формування та використання оборотних коштів, управління використанням оборотних коштів

Постановка проблеми. Ринкові принципи господарювання змінили умови функціонування підприємств. Запорукою їх стабільного розвитку є фінансова стійкість, за якої, раціонально керуючи фінансовими ресурсами, апарат управління підприємства здатний забезпечити безперебійний і стабільний процес виробництва продукції. Значна частина цих фінансових ресурсів спрямовується на формування оборотних коштів. Від того, наскільки обґрунтований їх розмір і склад з урахуванням особливостей функціонування підприємства, залежить ефективність діяльності самого підприємства.

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах трансформації національної економіки серед проблем, які пов'язані з подоланням економічної кризи як на макро-, так і на макрорівні, важливе місце займають задачі формування ефективного механізму управління капіталом промислових підприємств.

Структурна перебудова економіки, перш за все, позначилася на механізмі формування та використання оборотного капіталу, обумовила необхідність наукового аналізу та теоретичного обґрунтування низки проблемних питань. Актуальність таких проблем підсилюється тим, що в Україні за період з 2001-2009 рр. відзначено стрімке зростання обсягу оборотного капіталу підприємств – у 1,6 разів. Ситуація, що склалася, вимагає теоретичного обґрунтування та практичної реалізації заходів щодо підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу в умовах ринку шляхом запровадження нових дієвих механізмів управління оборотним капіталом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми змісту та ролі оборотних коштів підприємств, ефективність його формування та використання досліджується вченими різних наукових шкіл. В наукових працях західних авторів Бригхэма Ю.Ф., Брейли Р., Ван Хорна Д.К., Коласса Б., Майерса С., Росса С., Самуельсона Р., Сигела Д.К., Шапіро А., Шима Д.К. та інших особлива увага зосереджена на узагальненні теоретичних аспектів та практичного досвіду управління оборотними коштами в умовах ринкової економіки [1]. Слід зауважити, що зазначеним проблемам приділяється ще недостатньо уваги і основна причина такого становища пов'язана з помилковою точкою зору щодо бездоганності методик, які застосовуються у країнах з ринковою економікою та можливості їх застосування без урахування національних особливостей розвитку економіки. Незважаючи на те, що методики оцінки ефективності

використання оборотного капіталу, умови його формування та вимоги щодо їх вихідної інформації визначені і відпрацьовані міжнародною практикою країн з розвинутою ринковою економікою, це не означає їх універсальності і досконалості, придатності для використання без ретельного дослідження конкретних умов і врахування специфіки соціально – економічних процесів, що характерні для економіки.

Питання управління процесами формування та використання оборотних коштів в умовах переходу до ринку досліджували багато науковців, серед них: Авраменко О.В., Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М., Бабич Л.М., Бланк І.А., Бондаренко О.С., Василичев Д.В., Гриньова В.М., Демчик Л.А., Душило А.А., Зятковський І.В., Ізмайлова К.В., Кондратьєв О.В., Лиса О.В., Маргасова В.Г., Орлова В.М., Попазова О.В., Саліверстров В.В., Сорока Р., Терещенко О.О., Філімоненков О.С., Шпорт В.І. та інші.

Основними методами, які використовувались в роботі, є аналіз і синтез, індукція та дедукція, збору інформації, наукової абстракції, описовий метод, графічний.

У наукових дослідженнях знайшли відображення окремі аспекти управління оборотним капіталом. Однак, віддаючи належне дослідженням проведеним в цій сфері, зважаючи на динамічний розвиток фінансової науки, сьогодні ще не в повній мірі вирішені питання щодо змісту оборотного капіталу та джерел його формування, недостатньо дослідженою залишається проблема формування та використання оборотних коштів підприємств, це питання потребує критичного аналізу та комплексного узагальнення для умов ринкової трансформації та стабілізації економіки.

Основною **метою** даного дослідження є визначення теоретичних та організаційно-методичних засад щодо забезпечення формування оборотних коштів підприємства та пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного управління підприємством необхідне формування нормативної бази, що дасть змогу в автоматизованому режимі здійснювати контроль за матеріальними й фінансовими потоками, а також враховувати власні та позичені кошти [2].

Організація оборотних коштів справляє неабиякий вплив на результативність і ефективність роботи підприємства, його фінансову стійкість.

Таким чином, для вирішення однієї з проблем організації управління оборотним капіталом необхідне визначення джерел його формування.

Організація оборотних коштів на підприємстві включає:

- визначення потреби в оборотних коштах, їх складу, структури;
- джерела формування та їх регулювання;
- управління використанням оборотних коштів.

Оборотний капітал підприємства представлений активами (розміщуваними засобами) і пасивами (джерелами їх формування). У цих умовах на перше місце виходить проблема пошуку саме пасивної частини оборотного капіталу.

У процесі кругообігу оборотного капіталу джерела його формування, як правило, не розрізняються. Проте це не означає, що система формування оборотних коштів не впливає на швидкість обертання й ефективність їх використання. Надлишок оборотного капіталу означатиме, що частина капіталу підприємства не діє і не дає прибутку. А нестача оборотного капіталу може гальмувати хід виробничого процесу, уповільнюючи швидкість господарського обороту коштів підприємства.

Основним завданням управління процесом формування оборотного капіталу є забезпечення ефективності залучення позичених коштів, оскільки через ряд причин у підприємства виникають тимчасові додаткові потреби в оборотному капіталі. Ця потреба може бути покрита за допомогою залучення банківських і комерційних кредитів,

інвестиційного податкового кредиту, інвестиційного вкладення працівників підприємства, облігаційних позик [3].

При управлінні оборотним капіталом велике значення також має визначення джерел фінансування його приросту. Додаткова потреба у власних і прорівняних до них коштах (приріст нормативу) визначається шляхом порівняння сукупного нормативу на плановий рік із сукупним нормативом минулого року. Джерела формування (фінансування) цієї потреби встановлюються в процесі складання фінансового плану (балансу доходів і витрат) на плановий рік. Коли у плановому році потреба підприємства у власних оборотних коштах зменшується, утворюється надлишок оборотних коштів, який може бути використаний як джерело нових інвестицій [4].

Пошук джерел формування оборотного капіталу напряму пов'язаний з потребою в ньому, що з'явилася, яка є нестабільною у зв'язку з постійно змінною кон'юнктурою ринку. Тому покрити її тільки за рахунок власних джерел неможливо. У цій ситуації одним з найважливіших завдань є забезпечення ефективності залучення позичених коштів для створення оптимальної структури оборотного капіталу

Основою для розрахунків потреби підприємства в оборотних коштах за джерелами фінансування є оборотний капітал. Величина його розраховується шляхом додавання джерел власних коштів, довгострокових кредитів і позик, а також статті пасиву, прорівняних до власних джерел коштів з подальшим відніманням з цієї суми позаоборотних активів.

Власні кошти покривають мінімальну потребу підприємства. При виникненні тимчасових додаткових потреб в оборотних коштах фінансове забезпечення діяльності підприємства відбувається за рахунок залучених і позикових джерел [2, 15].

До власних джерел фінансування обігових коштів належать статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, резервний капітал, цільові фонди, нерозподілений прибуток, сталі пасиви тощо.

У процесі створення підприємства обігові кошти формують за рахунок частки коштів його статутного (пайового, акціонерного) капіталу. У процесі експлуатації підприємства обігові кошти поповнюються з таких власних джерел фінансування, як нерозподілений прибуток, дотації, субсидії тощо, а також з коштів, які можна прорівнювати до власних, - цільове фінансування, сталі пасиви.

Із власних джерел формують мінімально необхідну частину обігових коштів підприємства. У процесі виробничо-господарської діяльності підприємства в нього виникає потреба в залученні додаткових фінансових ресурсів для фінансування його тимчасових витрат у зв'язку із сезонністю виробництва, збільшенням обсягу виробництва і реалізації продукції, розширенням її асортименту, зміною умов розрахунків із постачальниками і покупцями тощо. У таких випадках підприємство поповнює обігові кошти за рахунок залучених джерел фінансування, до яких належать короткострокові кредити банків (строком до одного року), комерційні кредити, інші види кредиторської заборгованості, у тому числі й оформлені виданими векселями. Застосування різних джерел фінансування обігових коштів впливає на швидкість їх обертання, витрати підприємства та його фінансові результати [5].

Ефективне керівництво може базуватися на застосуванні нормативних методів управління, що є науково обґрунтованими. Західні підприємці давно вважають, що основою для дієвого аналізу, оцінки й контролю за отриманими результатами може бути тільки нормативна база за всіма елементами.

Нормативи як економічна категорія можуть бути подані в широкій системі різноманітних конкретних параметрів і величин, які регламентують кількісні зв'язки у сфері матеріального виробництва. Крім того, це необхідний захід, за допомогою якого регулюється співвідношення витрат і результатів виробництва.

Нормативне управління можна визначити як вплив на об'єкт менеджменту норми з метою зіставлення з фактичним. Органічно в цю систему вписуються норми запасів матеріальних ресурсів та оборотних коштів. Це необхідно для оптимізації рівня запасів, мінімізації оборотного капіталу, вкладеного в них.

Формування оборотного капіталу зумовлюється його впливом на кінцеві результати виробництва, з метою визначення якого можна побудувати моделі управління виробництвом. Для цього необхідне перетворення теорій ринку, управління, планування шляхом включення до них окремо взятого оборотного капіталу.

У цьому разі необхідне подання економічного управління оборотним капіталом із погляду його позитивних результатів, недоліків, негативних результатів. Це потребує розробки системи менеджменту капіталу з процесі ринкових відносин.

Оборотний капітал можна також характеризувати і як фінансову категорію, що належить до мобільних активів підприємства. Оборотні кошти, залежно від здатності обертатися у гроші, поділяються на повільнореалізовані (запаси готової продукції, сировини, матеріалів), швидкоореалізовані (дебіторська заборгованість, кошти на депозитах) і найбільш ліквідні (кошти й цінні короткострокові ринкові папери).

Запаси є економічною категорією, що дає змогу визначити їх створення за всіма розміщеннями в міру просування до безпосередніх споживачів.

Запаси різних категорій (збутові, виробничі, товарні) мають, як правило, однаковий характер формування. Однак на різних підприємствах вони відрізняються за обсягами добових відвантажень, поставок, за добовими обсягами виробництва, витрат й інтервалів поставок.

Збутові запаси створюються на видобувних підприємствах: шахтах, рудниках, комбінатах тощо. Вони необхідні для забезпечення безперебійного постачання підприємств-споживачів, великооптових і дрібнооптових баз постачання.

Товарні запаси створюються в товаропровідній мережі. Спеціалізовані бази постачання одержують готову продукцію від підприємств - виготовлювачів у транзитних кількостях і поставляють її споживачам у невеликих обсягах. Вони необхідні для забезпечення безперебійного процесу постачання споживачів і є складською формою постачання.

У процесі виробничої діяльності відбувається трансформація окремих елементів оборотних коштів: підприємство купує сировину й матеріали, виробляє продукцію, а потім усе продає. У результаті утворюється дебіторська заборгованість, яка через певний проміжок часу перетворюється в кошти [5].

Існує пропозиція з упровадження системи багатостороннього сітьового взаємопогашення простроченої заборгованості, що дасть змогу удосконалити механізм взаєморозрахунків. Але подібні заходи - боротьба з наслідком, а не усунення причини неплатежів. Неефективними є пропозиції з випуску в обіг додаткової кількості грошей. При чинній податковій системі це не змінить становища в економіці. Підприємства вимушені оплачувати частину податків до отримання виручки що об'єктивно призводить до вимивання з обороту їх власних коштів, а умови, що склалися в економіці вимушують підприємства мінімізувати оборотні кошти за допомогою грошових сурогатів.

Одним із чинників, що визначають потребу в оборотних коштах і впливають на вирішення проблеми неплатежів, є заходи з удосконалення корпоративного управління. Забезпеченість підприємства оборотними коштами може бути поліпшена вдосконаленням методів організації й управління грошовими потоками на основі розрахунково-фінансових центрів, створених на базі органу, який контролює технологічні процеси від початку етапу до кінцевого продукту. Специфіка такого впливу передбачає дотримання ряду умов. Підприємства, що входять у технологічний ланцюг, пов'язані договором про спільну діяльність не тільки між

собою, а й із спільним для всіх РФЦ, причому тільки в тій частині, в якій вони беруть участь у виконанні конкретного проекту з виробництва кінцевого продукту.

Висновки. Результати комплексного підходу й систематичного, аналізу дають можливість розробити програму заходів щодо підвищення ефективності управління оборотними коштами на підприємствах і забезпечити контроль за її практичним виконанням наступними напрямками:

- поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою безперебійного й ритмічного забезпечення виробництва матеріальними ресурсами;
- скорочення тривалості операційного циклу за рахунок інтенсивного виробництва (використання новітніх технологій, механізації й автоматизації виробничих процесів, підвищення рівня продуктивності праці, більш повного використання виробничих потужностей підприємства, трудових, матеріальних ресурсів і т. д.), а також підвищення контролю за рухом найбільш важливих категорій запасів (на основі системи ABC - аналізу) і розподілом у відповідності зі структурою споживання;
- прискорення процесу відвантаження продукції, й оформлення розрахункових документів, застосування перспективних форм рефінансування дебіторської заборгованості, ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів (скорочення розрахунків готівкою, відкриття «кредитної лінії» в банку), створення чітких систем контролю за рухом дебіторської заборгованості й коштів, розвиток механізмів безготівкових розрахунків.

Таким чином, для підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві необхідно:

- · переглянути склад і структуру оборотних коштів з метою виявлення й реалізації непотрібних і залежаних запасів;
- розглянути варіанти переходу на новітні технології виробництва продукції, що прискорить виробничий цикл, зменшить собівартість продукції збільшить її якість;
- постійно дотримуватися платіжної дисципліни при розрахунках як з постачальниками, так і з покупцями продукції.

Таким чином, саме запропоновані принципово нові підходи до нормування оборотних коштів та запасів нададуть можливість зберегти досить високий рівень ліквідності, платоспроможності, фінансовій стійкості підприємств у мінливих ринкових умовах.

Список літератури

1. Бабич Л.М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2001. - №9. – С.12–23.
2. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції. – 2008. - №4. – С. 40–44.
3. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2006. - №4. – С. 431–435.
4. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 213с.
5. Філімонов О.С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 400с.

В. Гречкосий

Управление формированием и использованием оборотных средств предприятия

В статье проанализированы и исследованы отдельные аспекты управления оборотными средствами, определено содержание оборотного капитала и источников их формирования и использование оборотного капитала предприятия на принципах критического анализа, комплексного обобщения для условий рыночной трансформации и стабилизации экономики, рекомендовано основные пути улучшения структуры и более эффективного использования процесса управления формированием и использованием оборотных средств предприятия.

V. Grechkosiy

In the article is analysed and investigational separate aspects of management turnover means, maintenance of floating capital and sources of his forming is certain, the problem of forming and use of floating capital of enterprises is investigational on principles of walkthrough, complex generalization for the terms of market transformation and stabilizing of economy, basic measures are recommended in relation to the improvement of construction and more effective use of process of management forming and use of turnover means of enterprise.

Одержано 29.03.12

УДК 657

О.С. Пухальська, ст. гр. ОА-08-2

Кіровоградський національний технічний університет

Аудит розрахунків з персоналом з оплати праці

У статті розглянуто питання, пов'язані з організацією і методикою проведення аудиту розрахунків з персоналом з оплати праці. Надано рекомендації, які спрямовані на вдосконалення системи управління оплатою праці.

аудит, оплата праці, персонал, аудиторські докази

Аудит розрахунків з персоналом з оплати праці є одним зі складних і трудомістких ділянок перевірки. Це зумовлено тим, що в сучасних умовах виникає потреба у проведенні аудиту, спрямованого на оцінку стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю витрат на оплату праці, а також проведення аналізу трудових показників.

Метою статті є розкриття основних напрямів проведення аудиту розрахунків з персоналом з оплати праці та вибір оптимальної моделі управління оплатою праці.

Аудит розрахунків з персоналом з оплати праці спрямовано на вирішення завдань пов'язаних з:

- оцінкою діючих систем оплати праці на підприємстві;
- контролем за дотриманням нормативно-правових актів України, які регулюють трудові відносини і питання, пов'язані з оплатою праці;
- оцінкою ефективності внутрішнього контролю операцій з нарахування заробітної платні;
- оцінкою стану синтетичного й аналітичного обліку операцій з оплати праці;
- оцінкою повноти відображення операцій в бухгалтерському обліку по рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»;
- перевіркою достовірності облікових регістрів, форм бухгалтерської і статистичної звітності з праці і заробітної плати;
- контролем правильності нарахувань на фонд оплати праці персоналу підприємства;
- проведенням аналізу оплати праці та трудових ресурсів;
- розробкою рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності системи управління персоналом та оплатою праці;
- визначенням оптимальної системи управління оплатою праці.

Для вирішення поставлених завдань, аудиторам необхідно виділити основні складові фонду оплати праці та мати певне інформаційне забезпечення, що спрямоване на розкриття питань, пов'язаних з проведенням аудиту розрахунків з персоналом з оплати праці.

Основними інформаційними джерелами аудиту виступають первинні документи, які мають безпосередній вплив на формування бухгалтерських записів, складання облікових регістрів та форм звітності. Первинні облікові документи в процесі аудиту можна класифікувати наступним чином:

- Кадрові документи – дають можливість аудитору, в ході проведення перевірки, мати певну інформацію про кількісний та якісний склад працівників, прийнятих та звільнених осіб тощо.

- Наказ про облікову політику підприємства, який регламентує особливості відображення в обліку витрат, пов'язаних з оплатою праці, їх розподілом, а також визначає особливості документального та бухгалтерського оформлення операцій з обліку розрахунків з персоналом.

- Документи служби внутрішнього контролю, що використовуються для підтвердження правильності формування бухгалтерських записів та даних фінансової звітності стосовно розрахунків з оплати праці та витрат, пов'язаних з нею.

- Бухгалтерські документи з обліку розрахунків з персоналом з оплати праці, які надають аудитору інформацію стосовно особливостей нарахування, утримань із заробітної плати та виплат працівникам.

- Аналітичні документи, які використовуються в ході проведення аналізу трудових показників та фонду оплати праці. До таких документів входять: висновок аналітичного відділу про забезпеченість організації трудовими ресурсами; ефективності використання фонду оплати праці та робочого часу тощо.

Перевірка розглянутих документів дозволить аудиторам виділити основні порушення при здійсненні розрахунків із персоналом з оплати праці та отримати аудиторські докази за допомогою наступних методів аудиту:

- інвентаризація – використовується для підтвердження короткострокової кредиторської заборгованості з оплати праці у звітності;

- перерахунок відомостей для підтвердження достовірності арифметичних підрахунків з оплати праці, які відображені в первинних документах і облікових регістрах бухгалтерського обліку;

- підтвердження – використовується для отримання інформації про правильне відображення проведених господарських операцій і кредиторської заборгованості з оплати праці на рахунках обліку;

- перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій – застосовується під час контролю за обліковими роботами, які виконуються бухгалтерією та при здійсненні кореспонденцією рахунків з операцій, пов'язаних з оплатою праці;

- усне опитування – використовується в ході отримання відповідей на запитання аудитора для попередньої оцінки стану обліку розрахунків з оплати праці;

- перевірка документів застосовується аудитором для підтвердження правильності відображення в бухгалтерському обліку фактичних витрат з оплати праці, нарахувань та утримань із заробітної платні, здійснених виплат персоналу, а також повноти і своєчасності їх відображення в первинних документах та регістрах бухгалтерського обліку;

- дослідження використовується в ході перевірки операцій, відображених у первинному обліку, журналах-ордерах, відомостях, Головній книзі, фінансовій та статистичній звітності з оплати праці. Особливу увагу слід приділяти відповідності сум

оборотів і залишків у регістрах синтетичного і аналітичного обліку по рахунках 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 81 «Витрати на оплату праці»;

- аналітичні процедури застосовуються при зіставленні фонду оплати праці в звітному періоді з показниками попередніх періодів.

Використання наведених аудиторських процедур дозволить аудитору отримати певні аудиторські докази лише за допомогою чітко розробленої технології проведення перевірки розрахунків з персоналом з оплати праці.

Також аудитор повинен приділити увагу політиці управління розрахунками з персоналом з оплати праці. Політика управління оплатою праці – сукупність засобів, спрямованих на вибір оптимальної системи і форми оплати праці з метою мотивації працівників для досягнення кращих результатів праці та забезпечення при цьому випереджальних темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання фонду оплати праці. Перевірка на даній ланки аудиту включає в себе ряд послідовних етапів:

- організація бухгалтерського обліку оплати праці;
- перевірка розрахунків з оплати праці;
- аналіз оплати праці;
- вибір оптимальної форми та системи оплати праці;
- впровадження нематеріальних методів мотивації працівників.

Виділені етапи мають бути спрямовані на збір аудиторських доказів та розробку рекомендацій стосовно удосконалення існуючих систем розрахунків з персоналом з оплати праці.

Якісно проведений аудит розрахунків з персоналом з оплати праці сприяє: кадровим перестановкам, які поліпшують якісний склад працівників; просуванню найбільш перспективних співробітників; підвищенню ролі служб з управління персоналом та зближує їх діяльність з цілями підприємства у найбільш важливих питаннях; дозволяє переконатися у тому, що фонд оплати праці і трудовий потенціал підприємства використовується повністю і ефективно, а організація та умови праці відповідають вимогам законодавства.

Список літератури

1. Одегов Ю.Г. Аудит и контроллинг персонала : [учебник] / Ю.Г. Одегов, Т.В. Никонова. [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Альфа-Пресс, 2010. – 672 с.
2. Ивашкевич В.Б. Практический аудит : [учеб. пособие] / В.Б. Ивашкевич. – М. : Магистр, 2010. – 286 с.
3. Ерофеева В.А. Аудит : [учеб. пособие] / В.А. Ерофеева, В.А. Пискунов, Т.А. Битюкова. [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Изд-во Юрайт, 2011. – 638 с.
4. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту: [підручник] /В.В. Немченко, В.В.Хомутенко, А.В. Хомутенко ; під ред. В.В. Немченко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240с.

Одержано 29.03.12

УДК 657.

В.І. Коваленко, ст. гр. ОА-08-2*Кіровоградський національний технічний університет*

Аудит операцій з основними засобами

У статті представлено мету, завдання, джерела інформації та етапи аудиту операцій з основними засобами. Пропозицій щодо підвищення ефективності аудиторської перевірки основних засобів дозволять підвищити якість її проведення.

аудит, основні засоби, операції з основними засобами

Аудит основних засобів є невід'ємною частиною загального аудиту суб'єкта господарювання, оскільки основні засоби, як правило, займають більшу частку в майні підприємства, ніж інші необоротні активи. Крім того, при проведенні аудиторської перевірки основних засобів витрачається багато часу на підтвердження інформації про основні засоби, тому актуальність дослідження організації і методики аудиту основних засобів та питання підвищення ефективності його проведення не викликають сумнівів.

Метою даного дослідження є представлення основних етапів аудиту основних засобів, а також надання пропозицій щодо підвищення ефективності проведення аудиторської перевірки даного об'єкта обліку.

Аудит основних засобів передбачає об'єктивний збір і оцінку свідчень про економічні дії і події з основними засобами з метою встановлення ступеня відповідності цих тверджень нормам податкового і бухгалтерського обліку у вигляді надання аудиторського висновку.

Основними методами, які використовуються при аудиті основних засобів, є опитування, фактична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка.

Оскільки перевірка аудитором обліку основних засобів є процесом досить трудомістким та потребує обробки великої кількості інформації, аудитор може застосовувати вибіркове дослідження основних засобів при прийнятному рівні аудиторського ризику.

Аудит наявності і руху основних засобів складається з підготовчого, головного і узагальнюючого етапів.

На етапі підготовки до аудиту основних засобів укладається договір на проведення аудиту, який засвідчує факт досягнення домовленості між замовником та виконавцем перевірки; досконало вивчається нормативна база з питань відображення цих суб'єктів в обліку та звітності. Далі проводиться планування перевірки, яке допоможе аудитору організувати свою роботу.

Головний етап аудиту, полягає у перевірці наявності та стану основних засобів, підтвердження достовірності облікових записів операцій з основними засобами і залишків за ними у балансі. Одним із найважливіших аспектів аудиторської перевірки основних засобів є перевірка правильності їх оцінки, саме тому, суттєвим завданням аудитора є перевірка правильності формування первісної вартості основних засобів.

Аудиторській перевірці підлягають також такі специфічні операції з основними засобами, як: оренда, ремонти, амортизація, переоцінка тощо. При аудиті оренди необхідно ретельно перевірити правильність складання договорів на оренду майна, розрахунків і структуру орендних платежів, бухгалтерські записи з відображення операцій з нарахування і перерахування орендної плати. При аудиті витрат на ремонти слід встановити: наявність планів і кошторисів ремонту, актів на виконання робіт, актів приймання-передачі виконаних робіт тощо. Аудитору, враховуючи великий вплив

амортизації на показники фінансової і податкової звітності, необхідно уважно вивчити існуючий порядок нарахування зносу у клієнта.

Варто зазначити, що всі результати здійснених аудиторських процедур повинні знайти відображення в робочих документах аудитора – це пояснення і заяви працівників з питань перевірки основних засобів; копії первинних документів про господарські операції з основними засобами; акти; довідки; інвентаризаційні описи; звітність. Головна вимога до робочої документації – її переконливість і вагомість при отриманні доказів та формуванні висновків і пропозицій, що впливають з матеріалів перевірки. Робочі документи повинні бути повними і детальними, щоб досвідчений аудитор, ознайомившись з ними, міг отримати загальне уявлення про результати аудиту.

Аудит основних засобів завершується аналізом ефективності їх використання. Визначають фондівдачу, фондомісткість, коефіцієнти зносу, поновлення, придатності основних засобів.

На підсумковому етапі аудитор повинен узагальнити результати перевірки, зробити висновки та підготувати обґрунтовані пропозиції щодо усунення недоліків і використання виявлених резервів. Також на даному етапі передається аудиторський висновок. Він повинен бути складений на основі письмової інформації, у якій міститься узагальнення всіх виявлених недоліків і порушень в обліку і звітності, а також виділятися ті помилки і викривлення, які можуть вплинути на вірогідність звітності з посиланнями на законодавчі і нормативні документи.

На сьогодні для ефективної організації роботи аудитора необхідним є створення автоматизованого робочого місця, яке передбачає наявність: комп'ютерів, програмного забезпечення аудиту; довідкової бази нормативних документів; бухгалтерських програм, що найчастіше застосовуються господарюючими суб'єктами; набору автоматизованих прийомів контролю.

Переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту можна згрупувати за наступними категоріями: зменшення кількості даних, що оброблюються вручну, зберігання та багаторазове використання отриманих даних.

Для ефективної роботи аудиторському підприємству доцільно мати бібліотеку найбільш поширених систем комп'ютерної обробки даних та вивчати особливості їх практичного застосування. Комп'ютерні системи більш відкриті для доступу даних, тому в кожній з них мають розмежовуватись повноваження і права доступу до інформації, а також введена система захисту та контролю від несанкціонованого доступу. Розмежування прав доступу, введення, зміни і знищення інформації доповнюється рядом інших способів. Для використання комп'ютерів у діяльності аудиторських підприємств необхідне виконання таких умов, як наявність розроблених макетів вихідних документів, наявність програмного забезпечення здатного реалізувати моделі обробки інформації. Комп'ютеризація аудиторської діяльності дозволяє надати інформацію, яку досить важко отримати вручну. Складання планів, програм аудиту, ведення обліку об'єктів аудиту, облік і контроль виконаних робіт значно спрощується за умови використання комп'ютерної техніки.

За умови використання нових інформаційних технологій і комп'ютерної техніки, як при проведенні аудиту, так і при обробці аудиторської інформації, в аудиторській роботі досягається значний прогрес. Комп'ютер стає інструментом аудитора, який дозволяє йому не лише скоротити час на проведення аудиту, але й провести більш детальну перевірку, скласти якісний аудиторський висновок з рекомендаціями щодо стратегії, напрямів і засобів покращення фінансово-господарського стану підприємства в цілому й операцій з основними засобами зокрема.

Одержано 29.03.12

УДК 621.795

П.Г. Плешков, доц., канд. техн. наук, П.Г. Стець, асп.
Кіровоградський національний технічний університет

Аналіз стану та пропозиції щодо заходів модернізації теплоенергетичної промисловості

В статті описано дослідження стану теплоенергетичної галузі промисловості України. Визначено причини низької ефективності теплоенергетичних мереж. Проведено порівняння енерговитратності виробництва в Україні, Росії та країнах ЄС. Запропоновано ряд заходів модернізації теплоенергетичних мереж для підвищення їх надійності та енергоефективності.
енергоспоживання, тепlopостачання, енерговитрати, котельні, житлово – комунальний комплекс, модернізація, енергозбереження

Вступ. Історично склалося, що тривалий час економіка України рухалась у напрямку переважного розвитку енергоємних галузей промисловості, що було зумовлено наявністю відповідних ресурсів, розвинутою інфраструктурою та географічно-геологічними умовами. Це спонукало першочергове створення потужного паливно – енергетичного комплексу, основу якого склали теплові електростанції на органічному та ядерному паливі. Як наслідок, на даний час Україна володіє достатніми енергетичними потужностями, але велику їх частку складає застаріле, технічно зношене обладнання та устаткування. Тому проблема енергозабезпечення країни вже переросла в проблему національної безпеки, від вирішення якої залежить можливість подолання багатьох внутрішніх і зовнішніх кризових процесів. Енергетичною стратегією України передбачено збільшення ефективності енергопостачання та енергоспоживання, зниження шкідливого впливу енергетичної галузі на довкілля, підвищення ККД енергетичних агрегатів і установок, замінивши старі на нові зразки, упровадивши передові енерготехнології.

Актуальність теми. Питання підвищення надійності теплових мереж, ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та енергозбереження вже тривалий час є предметом досліджень науковців всього світу. До ряду найважливіших пріоритетів державної енергетичної політики України належить питання модернізації теплоенергетичної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення ефективності використання паливно – енергетичних ресурсів, енергозбереження та надійності теплових мереж досліджуються у роботах багатьох вчених, як в Україні - так і закордоном, зокрема А.В. Праховника, Д.Г. Закірова, М.Г. Земляного, В.П.Розена, І.Н.Карпа, В.О. Баранніка, Р. Bertoldi, В. Atanasiu. В останні роки значно зросли масштаби досліджень у сфері енергоефективності та модернізації теплоенергетичної галузі. Робота [1] висвітлює головні тенденції у державній політиці по відношенню до теплоенергетичної промисловості. В статті [2] пропонуються заходи по підвищенню надійності тепlopостачання, та по зниженню енергоємності виробництва. Робота [3] дозволяє оцінити перспективи розвитку енергоспоживання та шляхи розвитку енергетики в країнах ЄС, дані цього дослідження можна застосувати для порівняння тенденцій розвитку галузі в Україні та закордоном для можливого застосування європейського досвіду в енергозбереженні. В роботі [4] досліджено стан

теплоенергетики та головні чинники що його сформували, але недостатньо висвітлено технологічні аспекти модернізації теплових мереж.

Основні матеріали дослідження. Зважаючи на тенденцію росту енергоспоживання, яка зберігається протягом останніх десяти років, можна зробити висновок, що через нетривалий проміжок часу потужностей енергоринку України стане недостатньо не лише для експорту, а й для забезпечення власних потреб. Серед причин що зумовляють такий стан енергоринку можна назвати наступні [1]:

- різкий підйом вартості палива в останні роки;
- відсутність реконструкцій міських електромереж – що в умовах росту споживання призводить до зниження їх надійності і створює додаткові втрати енергії;
- моральна та технічна застарілість генеруючого обладнання, його низька ефективність порівняно із сучасними зразками.

Досі не ведеться розробка теплових балансів, у результаті чого ускладнюється прогнозування теплових навантажень у системах теплопостачання. Схеми теплопостачання населених пунктів, розробка яких передбачена Законом України «Про теплопостачання», розробляються без урахування або при відсутності схем територіального розвитку та генеральних планів міст, що знаходяться на даній території. Це не дозволяє забезпечити оптимальний розвиток системи у майбутньому на основі поєднання систем централізованого, децентралізованого та автономного теплопостачання.

Перевагами централізованого теплопостачання є [1]:

- високий рівень конкурентоспроможності систем теплопостачання при ущільненні забудови і збільшенні теплових навантажень;
- висока енергоефективність при застосуванні сучасних технологій когенерації;
- можливість суттєвого зниження втрат теплової енергії за рахунок застосування новітніх технологій і матеріалів у будівництві теплових мереж;
- можливість використання місцевих видів палива і альтернативних джерел енергії, зокрема, побутових і промислових відходів і відповідно, покращення ефективності системи теплопостачання і зменшення шкідливого впливу на довкілля.

Підвищенню ефективності централізованих систем також сприяє впровадження проектів енергозбереження, економічна привабливість яких зростає у зв'язку з підвищенням ціни енергоресурсів. Найскладнішою, щодо ефективності використання енергії залишається ситуація справ у житлово-комунальному комплексі, де зношені теплові та водопостачальні станції працюють з низьким ККД і здійснюють постачання через такі ж зношені мережі. Внаслідок цього втрати енергії сягають 45-50 %.

За винятком відносно нових ТЕЦ Києва та Харкова, на більшості українських ТЕЦ основне устаткування фізично і морально застаріло, потрібні його глибока модернізація або повна заміна - на сьогодні 92,1 % енергоблоків відпрацювали свій розрахунковий ресурс (100 тис. годин), а 63,8 % енергоблоків перетнули визнану у світовій енергетичній практиці межу граничного ресурсу та фізичного зносу (відповідно 170 тис. та 200 тис. годин) і потребують модернізації чи заміни. На теплових електростанціях майже всі енергоблоки перевищили подвійний розрахунковий термін. [2]

Значні енерговитрати мають місце в промисловому виробництві, особливо таких його галузях як металургія, хімічна і нафтопереробна промисловість. Частка енергії у вартості продукту тут складає 30-50 %. У окремих підприємствах цей показник сягає 60 %. У цілому по країні енергоемність валового внутрішнього продукту в 3-5 разів більша ніж у розвинутих країнах Заходу. Уявлення про рівень відставання в енергоефективності виробництва дає рис. 1.

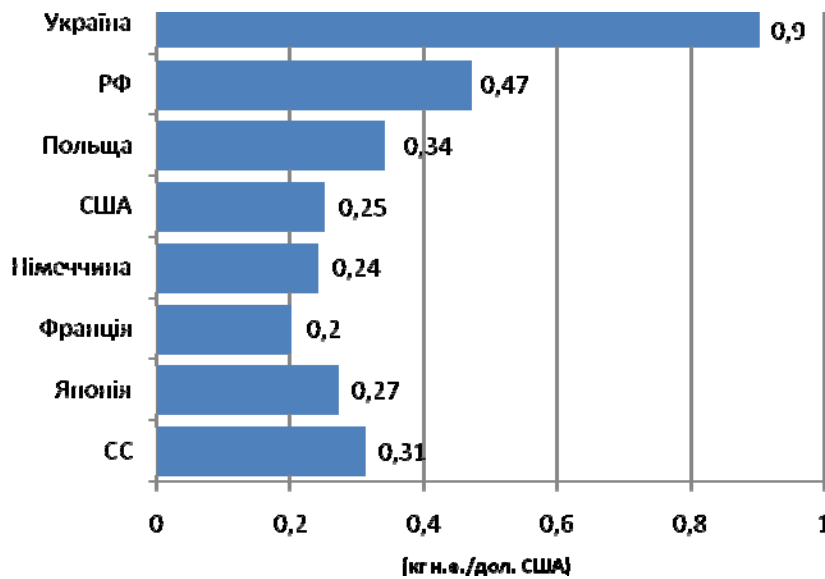

Рисунок 1 - Енергоємність ВВП в Україні та окремих регіонах і країнах світу в перерахунку на умовне паливо в показниках нафтового еквіваленту (н.е.)

У минулому енерговитрати в економіці Радянської України на 25 % перевищували середньосоюзний показник. Переживши енергетичну кризу у 70-ті роки, передові країни світу взяли курс на підвищення енергоефективності. Водночас зменшення енергоємності ВВП склало: у США – 46 %; Японії – 35 %; СС – 32 %. СРСР за цей період відстав ще більше, оскільки зменшення енергомісткості в його економіці склало лише 16 %.[2,3]

Для прийняття рішень по ефективній модернізації теплоенергетичної системи України необхідно провести ряд попередніх досліджень, зокрема:

- оцінити стан енергоспоживання в Україні та порівняти його параметри з аналогічними параметрами енергоспоживання держав - сусідів;
- дослідити перспективи розвитку енергозберігаючих технологій – для вибору пріоритетних заходів модернізації генеруючого та транспортуючого устаткування;
- порівняти сценарії розвитку галузі, для вибору оптимального рішення.

Адекватною реакцією на рівень енергоефективності в Україні мають стати радикальні структурні реформи на основі інноваційної моделі розвитку виробництва за критерієм енергоефективності, реалізація програми збільшення в енергетичному балансі частки альтернативних джерел енергії, а також технологічні зміни на інноваційній основі в енергетиці та ЖКГ.

Для вирішення проблем що виникли в теплоенергетиці необхідна реалізація можливостей науково-технічного прогресу в системах тепlopостачання, що має забезпечити вирішення таких проблем їх технологічного розвитку, як:

- подальший розвиток виробництва, передача та розподіл теплової енергії на базі ефективного використання паливних ресурсів і можливостей вітчизняного енергомашинобудування;
- впровадження теплоенергетичного і електротехнічного обладнання, яке відповідає вимогам надійності, ефективності та екологічності;
- забезпечення комплексної автоматизації технологічних процесів виробництва, транспортування і розподілу теплової енергії;
- створення інформаційно-керуючих систем тепlopостачання.

Базуючись на дослідженнях [1,4,5] розглянемо варіанти заходів які можна застосувати для виведення теплоенергетичної галузі України з кризового стану:

- освоєння виробництва високоефективних котлів та обладнання нового покоління на заводах оборонної промисловості;
- розробку типових проектів повністю автоматизованих з високоефективними котлами, утилізаторами тепла, малогабаритною установкою для приготування води;
- розробку модульних штампованих конденсаційних котлів з майже 100 % ККД;
- теплових насосів, модульних котелень, що встановлюються на дахах будинків;
- виробництва емальованих труб на підприємствах комунальної теплоенергетики;
- виробництва приладів обліку та регулювання тепла.

Список літератури

1. С.Ф. Єрмілов, В.М. Гесць, Ю.П. Яценко, В.В. Григоровський, В.Е. Лір та ін. «Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 році» . – К., НАЕР, 2009. – 93с.
2. Закиров Д.Г. О путях решения проблем надежности и экономичности энергоснабжения потребителей, снижения энергоемкости производства: [Энергетика. Эффективность. Энергосбережение]// Энергетик.- 2006.- № 9.- С. 9-10.
3. . P. Bertoldi, B. Atanasiu “Electricity Consumption and Efficiency Trends in the Enlarged European Union-Status report” 2006- Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
4. Шевцов А.І, Бараннік В.О., Земляний М.Г. «Стан та перспективи реформування системи теплозабезпечення в Україні». Дніпропетровськ 2010 р.
5. Энергосбережение в Украине: проблемы и пути решения/ И.Н.Карп // Экотехнологии и ресурсосбережение. – 2004.-№4-С.3-13.

Одержано 29.03.12

УДК 621.795

К.М. Селехова, ст. гр. ОА 11М

Кіровоградський національний технічний університет

Доцільність та основні моменти зміни найменування ВАТ (ЗАТ) на ПАТ (ПрАТ)

В статті описано основні моменти переходу відкритих (закритих) акціонерних товариств до публічних (приватних) на основі аналізу нормативно-правової бази. Здійснено аналіз доцільності такого переходу, його необхідності та витратності на підприємствах України. Наведено короткий перелік документів, які підлягають переоформленню. Надано загальну оцінку такого переходу з точки зору його впливу на ефективність діяльності підприємств.

відкрите акціонерне товариство, закрите акціонерне товариство, публічне акціонерне товариство, приватне акціонерне товариство, установчі документи, юридична особа

Практика економічно розвинутих країн з ринковою економікою переконливо довела високу ефективність функціонування акціонерних товариств, які стали домінуючою формою підприємництва. В США, наприклад, 90 % продукції добувної та обробної промисловості виробляється акціонерними підприємствами. На переважно акціонерній формі власності функціонують оптова торгівля, банківська і кредитно-фінансова система. Меншою мірою акціонерна форма капіталу застосовується в сільському господарстві цих країн, але й тут вона демонструє переваги, особливо на великих аграрних спеціалізованих виробництвах.

Значення акціонерної форми власності виявляється насамперед у тому, що власниками акцій поступово стають усі верстви населення, завдяки чому долається відчуженість працівників від засобів виробництва, та здійснюється вплив на процес прийняття рішень акціонерним товариством. Економічно своє право власності акціонери реалізують через одержання частини прибутку - дивідендів, але водночас вони беруть на себе і відповідальність за якість роботи акціонерного товариства та дотримання законодавства в процесі його діяльності. Однак, реалії сьогодення показують, що дотримання законодавства підприємствами стає майже головною проблемою в процесі управління через швидкі, спірні зміни останнього, що свідчить про актуальність обраної теми.

Метою даної статті є аналіз основних моментів зміни найменування відкритих та закритих акціонерних товариств, обґрунтування актуальності та доцільності такого переходу та його необхідності для українських підприємств на даний момент. Вивчення нормативної бази, наукових праць вітчизняних вчених економістів та юристів Богуслава В.О., Васильченко О.О., Крикуна С.П., Конової А.С., Сухого Я.М., дозволило зробити висновок, що дане питання не залишає байдужими науковців та є досить своєрідним кроком України в процесі приєднання до Європейського Союзу.

2011 рік привніс багато змін у діяльність підприємств. Зокрема, з 1 квітня 2011 року вступили в дію всі положення Податкового кодексу України, що значно змінило порядок ведення податкового обліку усіх суб'єктів господарювання, але законодавчі органи підготували ще один «сюрприз» для відкритих та закритих акціонерних товариств.

Так 29 квітня 2009 вступив в силу Закон «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI, який встановив нові правила роботи АТ в Україні. ВАТ і

ЗАТ повинні були змінити найменування на ПАТ чи ПрАТ відповідно, а також внести необхідні зміни у свої статuti та внутрішні положення до 30 квітня 2011 року. Тому законодавчо було роз'яснено, що протягом двох років раніше створені акціонерні товариства можуть керуватися Законом «Про господарські товариства» до приведення своїх статутів у відповідність із Законом «Про акціонерні товариства». З 30 квітня 2011 року втратили чинність статті 1-49 Закону України «Про господарські товариства» в частині, що стосується акціонерних товариств, і, незалежно від приведення або неприведення статутів у відповідність із Законом, на всі акціонерні товариства тепер поширюються норми Закону «Про акціонерні товариства».

Згідно статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» «Акціонерне товариство - господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями».

Відкритим акціонерним товариством вважалася організаційно-правова форма товариства, акції якого могли вільно розповсюджуватись шляхом підписки або купівлі-продажу на біржі. Акції закритого акціонерного товариства розподілялися між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не могли розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Відтепер же, щоб користуватися єдиною законодавчою мовою з країнами Євросоюзу, акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства, що можуть здійснювати публічне та приватне розміщення акцій, та приватні акціонерні товариства, що здійснюють тільки приватне розміщення акцій. Тобто принциповий підхід до поділу товариств на публічні та приватні не змінився - основною відмінністю між ВАТ і ЗАТ в минулому та ПАТ і ПрАТ в теперішньому була та залишається особливість розповсюдження акцій між їх учасниками.

Основними змінами та нововведеннями Закону є:

1. Зміна поділу товариств за типами: публічне та приватне товариства замість відкритого та закритого;
2. Встановлення існування акцій товариства виключно у бездокументарній формі;
3. Розширення компетенції наглядової ради;
4. Зменшення строку надіслання повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів з 45 до 30 днів;
5. Зміна кворуму, необхідного для проведення загальних зборів акціонерів: зменшено з 60 % плюс один голос (за Законом України «Про господарські товариства») до 60 % загальної кількості голосів акціонерів;
6. Встановлення вимоги для публічних акціонерних товариств додатково розкривати інформацію про свою діяльність на біржі, де вони пройшли процедуру лістингу;
7. Встановлення граничного кількісного складу акціонерів приватного акціонерного товариства (не може перевищувати 100 акціонерів) тощо.

Отже, вважаємо, що зміна назви з ВАТ на ПАТ та з ЗАТ на ПрАТ є не настільки принциповою та необхідною. Як альтернативний варіант можна було б внести зміни до Закону «Про господарські товариства» без зміни назв таких товариств для спрощення адаптації підприємств.

Мабуть, розуміючи це, 8 квітня 2011 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» та інших законодавчих актів України (щодо відновлення на законодавчому рівні назви Відкрите акціонерне товариство») № 8174, який дозволяє акціонерним товариствам бути публічними, приватними або відкритими, тобто в назві типу товариства замість словосполучення «публічне акціонерне товариство» можна використовувати

словосполучення «відкрите акціонерне товариство». Зокрема в пояснювальній записці було вказано, що такі зміни в законі дозволять відновити назву, що історично склалась в Україні з початку приватизації державних підприємств та створенні акціонерних товариств, і застосовувати поряд з назвою «публічні» назву «відкриті».

Витоком таких змін була думка про те, що хоча Україна й взяла курс на зближення з Європою, але неприпустимим є така зміна, адже в європейських країнах закони, які встановлюють правовідносини між акціонерними товариствами та державними органами, діють десятиріччями, зокрема в Німеччині закон «Про акціонерні товариства» діє з 1965 року, у Фінляндії - з 1978 року, в Великобританії - з 1985 року. Тому створення передумов, які б вносили в життєдіяльність таких підприємств «революційні» зміни їх назв - неприйнятна для розвинутих країн практика. Державні органи цих країн захищають свого виробника від втрат позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, які неодмінно б мали місце при проведенні таких змін.

Отже, руйнівною вимогою для відкритих акціонерних товариств України стала вимога їх перейменування в публічні акціонерні товариства, коли крім збільшення невиробничих витрат товариств, зміна назви безперечно приведе до непорозумінь з іноземними постачальниками та покупцями, і, як наслідок, втрати ринків збуту високотехнологічної продукції, що мають стратегічне значення для України (зокрема, авіаційна галузь - текст Законопроекту).

21 квітня Закон був відправлений на підпис Президенту, але 8 травня 2011 року відхилений. У пропозиціях Президента було виказано думку, що даний законопроект «... нівелює концепцію правового регулювання діяльності акціонерних товариств, запроваджену Законом України "Про акціонерні товариства", та є кроком назад у розвитку законодавства України на шляху його адаптації до законодавства Європейського Союзу». Терміни "публічне акціонерне товариство" та "приватне акціонерне товариство" є загальноживаними у нормативно-правових актах Євросоюзу і введені в законодавство України з метою його адаптації до законодавства країн Європи. Тому, підписання даного законопроекту стало б індульгенцією для тих акціонерних товариств, які в установлені строки не виконали вимог Закону України "Про акціонерні товариства", що створює передумови для невиконання у подальшому законодавчо встановлених вимог, оскільки виникає прецедент скасування законодавчих вимог, які не виконуються, що є неприпустимим.

Виходячи із цього, не можна не застосувати вираз «права рука не відає, що робить ліва»: підприємства, що вже підлаштовують свою діяльність до нового Закону (хоча незрозумілою є суть переходу від ВАТ (ЗАТ) до ПАТ (ПрАТ)), тепер ще мають озиратися на те, що такі зміни можуть бути скасовані і, можливо, не потрібно поспішати одразу виконувати нові вимоги, що взагалі ставить керівників підприємств у глухий кут.

Вищезгадані зміни викликали тільки ще більше питань до законодавчих органів, ніж відповідей на них, зокрема:

1) Чому питання про відновлення назви «відкрите акціонерне товариство» подається на розгляд вже у квітні 2011 року, тобто коли залишається менше місяця до приведення установчих документів підприємств у відповідність закону? Можливо, щоб в подальшому була арена для перевірок документів таких підприємств?

2) Чому «закрите акціонерне товариство» не отримало ніяких преференцій з цього приводу? Тобто, в будь-якому випадку, ЗАТ, що не змінили свої назви та установчі документи, незалежно від прийняття Закону № 8174 залишаться порушниками закону?

3) На яких підставах, в разі підписання Закону № 8174 діяли б ВАТ? Хочеш найменуватися ВАТ - будь ВАТ, а не хочеш - ПАТ?

Крім того, прийняття Закону № 8174 призвело б до порушення принципів рівноправності суб'єктів господарювання та обов'язковості для них норм закону, оскільки прийняття Закону № 8174 передбачатиме, що обов'язок щодо приведення своєї діяльності у відповідність до норм Закону "Про акціонерні товариства" поширювався б лише на ту частину акціонерних товариств, які до моменту прийняття Закону № 8174 вже встигли стати ПАТ, щодо іншої частини акціонерних товариств - на них цей обов'язок не буде поширюватися і вони так і залишаться ВАТ.

Щодо переоформлення документів, то згідно пункту 7 перехідних положень Закону № 514-VI «Акціонерні товариства звільняються від сплати реєстраційного збору під час реєстрації змін до статуту товариства або статуту в новій редакції у зв'язку з приведенням його у відповідність із цим Законом. Заміна (переоформлення) ліцензій, дозволів, свідоцтв, інших документів дозвільного характеру, а також документів, що підтверджують права акціонерного товариства на майно, у зв'язку з приведенням діяльності такого товариства у відповідність із вимогами цього Закону, здійснюється безоплатно». Отже, матеріальних витрат, пов'язаних із внесенням змін до установчих документів, підприємство не несе. Але ж, як відомо, переоформлення документів було і залишається бюрократичною, довготривалою справою, коли для переоформлення бодай одного документу потрібно витратити забагато часу у зв'язку чергами в адміністраціях, в органах податкової служби, статистики, помилками державних службовців при обробці колосальної кількості документів, чергами до нотаріусів тощо. Як кажуть, «час - це гроші», гроші, які підприємство втрачає, відволікаючись від важливих оперативних питань, які потребують вирішення сьогодні, а не тоді, коли буде «приведено статут у відповідність із цим Законом. Крім того, спостерігається підвищення цін на послуги, пов'язані з перереєстрацією компаній.

Згідно Роз'яснення державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Щодо порядку застосування окремих положень розділу XVII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про акціонерні товариства" у зв'язку з набранням ним чинності» від 14 липня 2009 року № 8 приведення діяльності відкритого акціонерного товариства та закритого акціонерного товариства у відповідність із Законом України "Про акціонерні товариства" потребує здійснення таких дій:

- внесення змін до статуту товариства, які в тому числі передбачають зміну найменування акціонерного товариства;
- приведення внутрішніх документів товариства у відповідність з вимогами Закону України "Про акціонерні товариства". Але чи всі документи, окрім статуту, потрібно переоформлювати?

Відповідно до пункту 4.1 Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість» від 07 листопада 2011 року № 1394, перереєстрація платника податку на додану вартість проводиться та Свідоцтво платника ПДВ підлягає заміні в разі виникнення змін у даних платника податку на додану вартість, які стосуються, зокрема, його найменування (найменування включає назву та організаційно-правову форму). З огляду на це, ВАТ (ЗАТ), перейменоване у ПАТ (ПрАТ), повинно пройти процедуру перереєстрації платником ПДВ і заміни свідоцтва платника податку.

Згідно статті 16 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01 червня 2000 року № 1775-III, зміна найменування юридичної особи є підставою для переоформлення ліцензії. Відповідно до частини 3 статті 2 та частини 4 статті 3 Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23 березня 1996 року № 98/96-БР торговий патент видається за плату суб'єктам підприємницької діяльності державними податковими органами за місцезнаходженням цих суб'єктів або місцезнаходженням їх структурних (відокремлених) підрозділів, суб'єктам підприємницької діяльності, що провадять торговельну діяльність або

надають побутові послуги. Однак ані цей Закон, ані видані на його підставі підзаконні нормативно-правові акти не передбачають необхідності переоформлення отриманого патенту у разі зміни найменування суб'єкта підприємницької діяльності.

У частині 27 статті 15 Закону України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів" від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР зазначено, що у разі зміни відомостей, зазначених у виданій суб'єкту господарювання ліцензії, орган, який видав ліцензію, на підставі заяви суб'єкта господарювання протягом трьох робочих днів видає суб'єкту господарювання ліцензію, оформлену на новому бланку з урахуванням змін. При цьому в Законі не зазначено ні спеціального порядку подання, ні спеціальної форми такої заяви. Але, зміна назви підприємства не призводить до припинення дії ліцензії, тому, з огляду на те, що підприємство не припинило свою діяльність, а продовжує існувати з незначною зміною у назві, діє видана йому раніше ліцензія.

Щодо необхідності перереєстрації РРО та внесення змін до посвідчення про його реєстрацію, ні Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР, ні Порядок реєстрації, опломбування та застосування реєстраторів розрахункових операцій за товари (послуги), затверджений наказом Державної податкової адміністрації України від 01 грудня 2000 року № 614 не передбачають обов'язковості таких дій і стаття 17 Закону № 265/95-ВР, яка встановлює відповідальність за порушення його норм, також не передбачає відповідальності за використання РРО тим же підприємством, але з іншою назвою. З огляду на те, що зміна назви підприємства не є зміною особи, за якою зареєстровано реєстратор розрахункових операцій, та за наявності дійсного, не скасованого податковим органом посвідчення про реєстрацію РРО, немає підстав вважати реєстратор незареєстрованим.

Пунктом 7.6 Порядку обліку платників податків, зборів (обов'язкових платежів), затвердженого наказом Державної податкової адміністрації України від 19 лютого 1998 року № 80, передбачено, що у разі внесення змін до даних, що зазначаються у довідці про взяття на облік платника податків за формою № 4-ОПП, видається нова довідка про взяття на облік платника податків замість старої. Що стосується власності на транспортні засоби, то згідно пункту 33 Постанови Кабінету міністрів України від 7 вересня 1998 р. за № 1388 «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів» перереєстрація транспортних засобів проводиться, зокрема, у разі зміни найменування власників - юридичних осіб.

Отже, переоформлювати доведеться багато документів і це далеко не весь їх перелік, тому кожне підприємство має здійснити аналіз таких документів в залежності від специфіки його діяльності.

У разі зміни найменування, товариство також зобов'язане здійснити заміну свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів, розміщених цим товариством (пункт 3 Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку заміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів у зв'язку зі зміною найменування емітента та/або зміною форми існування акцій» від 30 серпня 2011 року № 1180).

До того ж акції з документарної форми існування мали бути переведенні в бездокументарну до 29 жовтня 2010 року. Обіг акцій у документарній формі після 29 жовтня 2010 року став неможливим, що може бути підставою для судових спорів та застосування заходів впливу з боку державних органів.

Ще одним нововведенням для підприємств стало обов'язкове розкриття інформації про свою діяльність на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у строк не пізніше 30 квітня року, наступного за звітним. Як зазначено у Листі Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27 травня 2011 року № 13/02/9587, уперше складаючи звітність згідно з МСФЗ за 2011 рік, публічне акціонерне товариство має ретроспективно перерахувати залишки на 01 січня 2010 року.

Отже, після 30 квітня 2011 року діяльність ВАТ та ЗАТ залишається поза законом, що приводить до зупинки господарської діяльності: неможливості проведення банківських розрахунків, укладання договорів тощо. І, хоча вигод і позитивних змін у зв'язку з таким переходом для підприємств не так багато, якщо вони взагалі є, то от витрат, які необхідно було здійснити, забагато. А ось кому такі зміни до вподоби, так це юридичним компаніям, які пропонують підприємствам свій юридичний супровід з приведення статутних та реєстраційних документів АТ у відповідність до вимог нового Закону, а також надають консультаційну підтримку, пов'язану зі змінами в законодавстві про АТ. Для початку роботи їм необхідно тільки подати певний пакет документів.

Тому, підприємство має вирішити, чи самостійно здійснювати адаптацію документів до нового законодавства, чи довірити цю справу професійним юристам. Але, у будь-якому разі, підприємство втрачає час та матеріальні ресурси - гроші. І, якщо, витрачені на переоформлення грошові кошти підприємство може списати як витрати операційної діяльності, то як і на якому рахунку бухгалтерського обліку відобразити втрачений час?

З вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

1) Кожен «по-своєму» розуміє та використовує поняття «інтеграція України у Євросоюз»: чи то не вносити докорінних змін у законодавство з цього питання, дотримуючись принципу захисту національного виробника, чи то навпаки, змінити, щоб користуватися «спільною законодавчою мовою з Європою»;

2) Законодавчі органи на кожному кроці створюють спірні питання, які в подальшому викликають непорозуміння: якщо бути законотворчою одиницею господарювання, то можна втратити забагато часу і коштів для переписування документів, що по суті, нічого не змінюють в діяльності підприємств, а ті підприємства, які дивляться тверезо на весь законодавчий безлад та не поспішають нічого змінювати, можуть ще й штрафи сплатити за не приведення документів у відповідність спірному законодавству;

3) Сьогодні обліковий персонал підприємства має отримувати одразу другу вищу освіту - юридичну, щоб розуміти не тільки мову «дебету-кредиту», а й швидко реагувати на законодавчі зміни з повним розумінням суті цих змін;

4) Не усі зміни здійснюються на краще, а можливо й усі, але тоді треба чітко визначити, для кого вони на краще - підприємствам або державі.

Список літератури

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
2. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. - К.: Товариство "Знання" КОО, 2007.- 309 с.
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://prou4ot.info/index.php>.
4. Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про акціонерні товариства" щодо відновлення на законодавчому рівні назви відкрите акціонерне товариство від 06.04.2011 № 8174 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>.

5. Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Щодо порядку застосування окремих положень розділу XVII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про акціонерні товариства" у зв'язку з набранням ним чинності» від 14.07.2009 р. № 8 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.
6. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість» від 07.11.2011 р. № 1394 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
7. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
8. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
9. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.06.1995 р. № 265/95-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
10. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів» від 07.09.1998 р. № 1388 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
11. Лист Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.05.2011 р. № 13/02/9587 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.
12. Наказ Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Порядку обліку платників податків, зборів (обов'язкових платежів)» від 19.02.1998 р. № 80 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>.
13. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку заміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів у зв'язку зі зміною найменування емітента та/або зміною форми існування акцій» від 30.08.2011 р. № 1180 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
14. Русак Л.Г. Товариські спілки як форма організації юридичних осіб. - М.: Амалфея, 2000. - 132 с.

К.Селехова

Целесообразность и основные моменты изменения наименования ОАОТ (ЗАО) на ПАО (ПрАО)

В статье описаны основные моменты перехода открытых (закрытых) акционерных обществ к публичным (частным) на основе анализа нормативно-правовой базы. Осуществлен анализ целесообразности такого перехода, его необходимости и затратности на предприятиях Украины. Приведен краткий перечень документов, подлежащих переоформлению. Предоставлена общая оценка такого перехода с точки зрения его влияния на эффективность деятельности предприятий.

K.Seliekhova

Expediency and the basic moments of changing the name JSO (JSC) to JSP (JSPr)

The article describes the main points of open (closed) joint stock companies transition to public (private) ones based on the regulatory framework analyses. The article realized the analysis of the feasibility of such transition, its necessity and expenditure the Ukraine. There is a short list of documents to be reissued. The article provides an overall assessment of the transition in terms of enterprises efficiency.

Одержано 30.03.12

УДК 338

О.С. Бойко, гр. ФК-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Вітчизняний і зарубіжний досвід оцінки нематеріальних активів

У статті розглянуто сутність нематеріальних активів, методи їх оцінки вітчизняними і закордонними підприємствами. Висвітлені проблеми оцінки нематеріальних ресурсів в сучасних умовах.
нематеріальні активи, методи оцінки нематеріальних активів, гудвіл, ділова репутація

На сьогодні для України «нематеріальні активи» поняття не досить освоєне, в результаті чого існує низка проблем, що стають на заваді ефективному використанню цих активів в економіці. Компанії розвинутих країн світу на противагу вітчизняним прагнуть відображати у балансі всі належні їм нематеріальні активи, для підвищення інвестиційної привабливості. Це має стимулювати вітчизняних підприємців використовувати зарубіжну практику бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю за нематеріальними активами.

Проблеми сутності, обліку та контролю нематеріальних активів досліджували вітчизняні вчені Азаровська Ю.В. [1], [Беліков О](#) [2], та Гребешкова О.М. [3].

Метою написання статті є порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду оцінки нематеріальних активів та аналіз можливостей застосування досвіду розвинутих країн.

Поняття «нематеріальні активи» в різних країнах, загалом, має тотожне значення. Ознаками такого виду активів є відсутність матеріальної форми, довгостроковість використання і здатність приносити дохід.

Національні і міжнародні стандарти в деякій мірі відрізняються за класифікацією нематеріальних активів (НМА). Вітчизняне законодавство відносить до нематеріальних активів такі об'єкти, як клієнтські контракти й трудові договори. Українські бізнесмени, на відміну від західних колег, мають право ставити на баланс й амортизувати самостійно створений НМА, але в при цьому балансова вартість активу буде визначатися витратним методом, тобто витратами, фактично понесеними підприємством для створення такого активу. Наприклад, компанія Coca-Cola, де вартість торговельної марки у десятки разів перевищує вартість всіх матеріальних активів компанії, але в її баланс вона не включається [2]. Також, національним законодавством дозволяється відносити до НМА незавершені капітальні інвестиції, крім витрат, понесених на створення торговельної марки, що не вважається інвестицією в НМА.

Для ефективного використання НМА в Україні потрібна обов'язкова постановка активу на баланс підприємства, для того щоб одержати банківський кредит під заставу, наприклад, запатентованого винаходу. Але оскільки в українському законодавстві не визначено єдиної методики віднесення НМА до фінансової звітності, аудитори до питань класифікації й оцінки нематеріальних активів вимушені звертатися до міжнародних стандартів фінансової звітності.

На нашу думку, різниця між українським і міжнародним підходом до ведення бухгалтерського й податкового обліку нематеріальних активів принципова. Тому багато українських компаній, що працюють із західними партнерами, змушені вести одночасно три різні обліки – бухгалтерський і податковий за українськими

стандартами, а також фінансовий – за міжнародними. Але ключовим залишається питання про оцінку активу. Необхідність в оцінці нематеріального активу, може бути пов'язана з купівлею-продажем, внесенням НМА в статутний фонд, постановкою на баланс підприємства та страхуванні або внесенні як застави в банк для одержання кредиту. Оцінка нематеріального активу потрібна й для визначення розміру збитку або компенсації у випадку незаконного використання НМА іншим підприємством, а також при реорганізації, ліквідації або банкрутстві компанії.

Визначають три основні підходи до оцінки нематеріальних активів. По-перше, дохідний, коли при оцінці НМА враховується фінансова вигода, одержувана підприємством від його використання. Різниця між середньорічною ціною на товар і ціною, за якою він продається, може бути основою для розрахунку вартості торгової марки. Тому, як правило, дохідний підхід використовується при оцінюванні патентів, технологій і торговельних знаків. В Україні протягом останнього десятиріччя відбулося підвищення патентної активності в галузях біо- та інформаційно-комунікаційних технологій, що відповідає тенденціям розвитку світової економіки. Але, незважаючи на стабільне зростання кількості заявок, поданих вітчизняними заявниками, окремі технічні напрями розроблені недостатньо.

По-друге, витратний метод, коли актив оцінюється тільки з погляду витрат, фактично понесених на його створення. Прикладом може слугувати, зарплата співробітника, що розробляв програмне забезпечення, вартість послуг юриста при реєстрації авторського права або патентування ноу-хау, що використовували при створенні цього програмного забезпечення, враховуючи суми, сплачені як держмитом або інші обов'язкові платежі.

По-третє, порівняльна оцінка, коли нематеріальні активи підприємства оцінюються порівняно з аналогічними, які вже були об'єктами купівлі-продажу. Найважче оцінити ділову репутацію компанії, оскільки його вартість визначається лише в момент купівлі-продажу бізнесу, яка представляє собою різницю між вартістю підприємства і чистою вартістю його майна. В Україні порівняно із міжнародним досвідом обліку нематеріальних активів найменше використовується термін «ціна фірми» або «гудвіл», який в основному означає добру репутацію фірми. Значення ділової репутації для сучасних компаній проілюстровано Гребешковою О.М. (рис. 1).

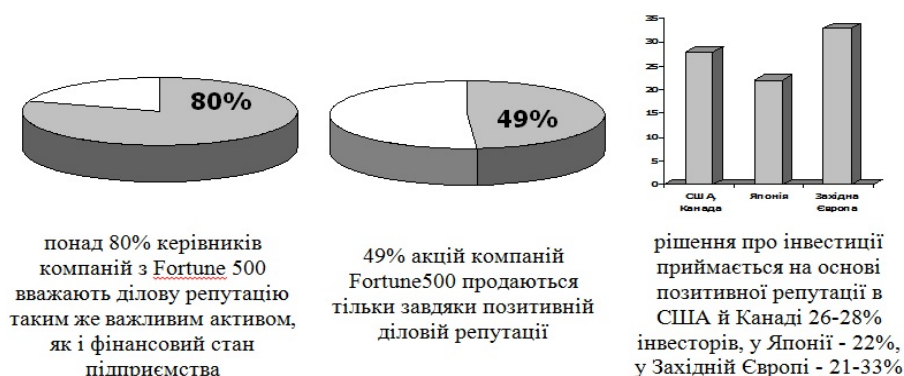

Рисунок 1 - Значення ділової репутації компанії в сучасному бізнес-середовищі у цифрах [3].

Дана ілюстрація демонструє, що позитивна репутація фірми найбільше значення має для інвесторів США та Канади. Причина підвищеного інтересу до корпоративної репутації: це поняття перетворилося у фінансове – гудвіл і стало одним з найважливіших нематеріальних активів фірми, оцінюваних у річному бухгалтерському балансі. Згідно світової тенденції частка нематеріальних активів у вартості компаній зростає, а отже інтерес до оцінки гудвілу також підвищується. Оцінка вартості гудвілу базується на двох методах: надлишкових прибутків – оцінка гудвілу як брэнда, що

допомагає компанії отримувати більше прибутків порівняно із ситуацією, якби вона продавала не брендований товар; балансовому – вартість гудвілу відрізняється від вартості бізнесу в цілому й його активів зокрема, як матеріальних, так й ідентифікованих нематеріальних.

Існує ще один вид нематеріальних активів, які важко оцінити: працівники компанії. На нашу думку, саме персонал визначає успішність підприємства. Оскільки покупець платить не тільки за всі види активів підприємства, але й за спеціально навчених людей, що ефективно працюють й збільшують прибуток купленого підприємства. Зарубіжна практика показує, що роботодавці поступово починають сприймати ключових співробітників як нематеріальний актив. У грошовому вимірі, оцінити колектив практично неможливо, проте є кілька способів оцінити значення персоналу для компанії й побічно обчислити «ціну» людей. Показники ефективності команди, яка працює на підприємстві: рівень прибутку порівняно зі середньорічними показниками (порахувати, скільки компанії коштуватиме відсутність цієї команди); витрати на залучення й навчання нового персоналу; оцінювання кожного співробітника залежно від ефективності його роботи.

За даними компанії Ernst&Young, у структурі власності найбільших світових корпорацій нематеріальні активи вже становлять більше половини загальної вартості компанії, незалежно від сфери діяльності. На противагу зарубіжному досвіду, згідно даних Державної служби статистики за 2010 рік Україною освоєно 189 060,6 млн. грн. капітальних інвестицій, з них інвестиції в нематеріальні активи становлять лише 3,7 %, або 6 984,8 млн. грн. За цей період капітальні інвестиції у підприємства Кіровоградської області склали у фактичних цінах усього 2852201 тис.грн., з них у нематеріальні активи 9859 тис.грн., від загальної кількості це 0,3 % [5].

Отже, нематеріальні активи відіграють важливу роль у функціонуванні підприємств, визначенні їх ринкової вартості та співробітництва з зарубіжними партнерами. В сучасних умовах реформування системи бухгалтерського обліку й фінансової звітності, є складовою частиною заходів, орієнтованих на стимулювання ринкових відносин. Доцільно провести наукові дослідження щодо класифікації, обліку та оцінки нематеріальних активів, а саме гудвілу, працівників компаній та торгових марок та подальше внесення змін щодо оцінки цих категорій.

Список літератури

1. Азаровська Ю.В. Міжнародна практика та вітчизняний досвід удосконалення обліку необоротних активів, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mdau.mk.ua/studentresearchjournal/pdf>.
2. [Беліков Олег](#). Журнал «Юридична канцелярія» №5 2009 м. Харків Гудвіл, як складова частина нематеріальних активів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3217>.
3. Гребешкова О.М., Шиманська О.В., Ділова репутація як стратегічний актив компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economica.org.ua/2009/dilova-reputaciya-kompani%D1%97/>.
4. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kr.ukrstat.gov.ua/arhiv/2011/03/stat_inf_oper_invest.htm.

А. Бойко

Отечественный и зарубежный опыт оценки нематериальных активов

В статье рассмотрены сущность нематериальных активов, методы их оценки отечественными и зарубежными предприятиями. Освещены проблемы оценки нематериальных ресурсов в современных условиях.

A. Boiko

Domestic and foreign experience valuation of intangible assets

The article deals with the nature of intangible assets, methods of assessment of domestic and foreign enterprises. Highlights the problems of assessing intangible resources in the modern world.

Одержано 02.04.12

УДК 336. 012

В.В. Чередник, ст. гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Методи та прийоми оцінки фінансового стану підприємства

У статті розкрито сутність фінансового стану підприємства, необхідність та значення його систематичної оцінки. Виокремлено основні прийоми фінансового аналізу, охарактеризовано його методи та моделі.

фінансовий стан, фінансові ресурси. фінансова стійкість, платоспроможність, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, факторний аналіз, моделі фінансового аналізу

Ефективність господарської діяльності підприємств потребує виваженого оптимального співвідношення необхідних засобів і джерел їх формування. Забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання безпосередньо пов'язане з аналізом фінансового стану.

Фінансовий стан є найважливішою характеристикою економічної діяльності підприємства в зовнішньому середовищі. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловій співпраці, характеризує, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових та інших відносин. Метою оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку.

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Враховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли вчені-економісти: О.Я. Базилінська, Л. Д. Білик, Л. Д. Буряк, О. І. Барановський, О. Д. Василик, К. В. Ізмайлова, Т. М. Ковальчук, Л. А. Лахтіонова, А. М. Поддєрьогін, О. О. Терещенко, С. І. Шкарабан, М. І. Яцків та ін. Питання оцінки фінансового стану підприємств розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: І. Т. Балабанова, О. М. Волкової, А. І. Гінзбурга, А. І. Ковальова, В. Д. Новодворського, В. М. Родіонової, Н. О. Русак, В. А. Русак, Р. С. Сайфуліна, Г. В. Савицької, А. Д. Шеремета та ін. Разом з тим сьогодні

поглибленого вивчення потребують питання удосконалення методики оцінки фінансового стану.

Метою даної статті є дослідження методів та прийомів оцінки фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції.

Як правило, чим вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в результаті чого погіршується його платоспроможність.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних прийомів та методів фінансового аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці за певний період, так і в динаміці - за ряд періодів, дасть змогу визначити "больові точки" у фінансовій діяльності та способи ефективного використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення. Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції; до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів його фінансового оздоровлення.

Кредитори та інвестори аналізують фінансовий стан підприємств, щоб мінімізувати свої ризики за позиками та внесками, а також для необхідного диференціювання відсоткових ставок.

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства опрацювала певні прийоми й методи його здійснення.

Можна назвати шість основних прийомів аналізу:

1) горизонтальний (часовий) аналіз - порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний (структурний) аналіз - визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3) трендовий аналіз - порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5) порівняльний аналіз - внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками.

6) факторний аналіз - визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Методи фінансового аналізу - це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу взагалі та фінансового аналізу зокрема.

Перший рівень класифікації виокремлює неформалізовані та формалізовані методи аналізу.

Неформалізовані методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. До неформалізованих належать такі методи:

- експертних оцінок і сценаріїв,
- психологічні,
- морфологічні,
- порівняльні,
- побудови системи показників,
- побудови системи аналітичних таблиць.

Ці методи характеризуються певним суб'єктивізмом, оскільки в них велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика.

До формалізованих методів фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності, тобто методи:

- ланцюгових підстановок,
- арифметичних різниць,

- балансовий,
- виокремлення ізольованого впливу факторів,
- відсоткових чисел,
- диференційний,
- логарифмічний,
- інтегральний,
- простих і складних відсотків,
- дисконтування.

У процесі фінансового аналізу широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів).

Використання видів, прийомів та методів аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методіку аналізу.

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Існують три основні типи моделей, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства: описові, предикативні та нормативні.

Описові моделі є основними. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності. Описові моделі засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

Предикативні моделі - це моделі передбачувального, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені з них: розрахунки точки критичного обсягу продажу, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

Нормативні моделі - це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їхня суть полягає у встановленні нормативів на кожен статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та у розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Фінансовий аналіз значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей.

Таким чином, у ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

Підбиваючи підсумок розгляду сутності, методів та прийомів оцінки фінансового стану підприємства, слід ще раз підкреслити, що необхідність та значення такої оцінки зумовлені потребою систематичного аналізу та вдосконалення роботи за ринкових відносин, переходу до самоокупності, самофінансування, потребою в поліпшенні використання фінансових ресурсів, а також пошуком у цій царині резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства.

Список літератури

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.

2. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / К. В. Измайлова.- К.: МАУП, 2004.- 152с.
3. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: «ХайТек Прес», 2008. - 336 с.
4. Подольская В.О. Финансовый анализ / В.О. Подольская, О.В. Ярош. – К.: ЦУЛ, 2007. – 488с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566с.
6. Швиданенко Г. О. Сучасні технології діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олесю. — Київ : КНЕУ, 2005. — 210 с.

Одержано 02.04.12

УДК 331.526

Т.А. Мішуровська, ст.гр.ОА-11, Г.К. Рябая, викл.

Кіровоградський національний технічний університет

Сучасні тенденції зайнятості та безробіття в Україні

В статті розкриваються актуальні проблеми зайнятості та безробіття на сьогоднішній день. Показано наслідки безробіття та зайнятості населення як в країнах світу, так і в нашій країні. Наведено статистичні дані, які показують подальше зростання безробіття та незайнятості населення, особливо у період кризи. Розкрито проблеми зайнятості та безробіття сучасного суспільства, охоплено перспективи їх вирішення.

зайнятість, безробіття, світова економічна криза, ринок праці, допомога по безробіттю, заробітна плата, зайнятість в регіонах, подолання безробіття

Постановка проблеми та її актуальність. Зайнятість і безробіття – це дві актуальні і взаємопов'язані проблеми, які охоплюють не лише нашу державу – Україну, але й більшість країн світу. Через безробіття виникає замкнене коло проблем, таких як: міграція населення і, як наслідок, зменшення його в країні, через що виникає демографічна проблема, зменшення рівня споживання, а відповідно і його виробництва в країні, підвищення вимог до праці і її знецінення. Безробіття відображає економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення. Як бездоганно не працювали б ринкові механізми, нажаль, вони не можуть забезпечити повної зайнятості навіть за наявності вільних робочих місць. За останні роки світова економіка занепадала під нищівним впливом глобальної економічної кризи. Саме з цієї причини рівень безробіття в світі зріс до рекордних показників. Кількість постраждалих від економічної кризи, як в Україні, так і за кордоном, в минулому 2011 році збільшувалась в геометричній прогресії. Люди втрачали не лише свій дохід, але й робочі місця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки нині зростання безробіття є однією з найважливіших проблем будь-якої країни світу, то й до її вирішення зверталася велика кількість науковців. Серед українських вчених проблемами зайнятості і безробіття займалися В. Юрчишин, А. Позняк, Л. Гальків, М. Папієв, Д. Акімова, Д. Горбач, серед зарубіжних вчених відзначились праці А Філіпса, П. Самуельсона, А. Оукена, Г. Теренса.

Цілі статті. Метою написання статті є дослідження стану зайнятості та безробіття в Україні і світі та вирішення проблем подолання безробіття в умовах економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Дана проблема потребує пошуку як традиційних шляхів зниження рівня безробіття, створення нових робочих місць, діяльності служб

зайнятості, так і альтернативних (лізинг персоналу, аутстафінг та аутсорсинг), що дасть змогу підвищити зайнятість населення, оптимізувати кількість працівників на підприємстві та знизити витрати працедавця на персонал і виконання окремих бізнес-процесів.

Про те, що ситуація із зайнятстю в багатьох країнах світу є критичною, свідчать такі дані. Наприклад, безробіття у Португалії б'є рекорди за останні 20 років, зараз воно майже сягнуло 12,5%. Проте тим хто залишається працювати теж буде не солодко – уряд пропонує скасувати премії та запровадити додаткові неоплачувані робочі години. У середньому, вакансії, які пропонуються у центрах зайнятості, припускають винагороду в 523 євро на місяць. Це вище мінімальної зарплати, але середня допомога по безробіттю становить 532 євро.[1]

"Надання в Португалії допомоги по безробіттю лише сприяє зростанню інерції на ринку праці, – обурюється португальська викладачка канадського Університету імені Саймона Фрезера Алвару Сантуш. – Щоб покращити становище, треба послідовно скорочувати допомогу, щоб спонукати безробітних як можна інтенсивніше шукати нове місце і як можна швидше повертатися до активної діяльності. У своєму нинішньому вигляді португальський ринок праці представляє собою фабрику з виробництва такого нікчемного товару, як неефективність і неповна зайнятість".[2]

У Греції на 4 мільйони працюючих припадає майже 900 тисяч безробітних. Національна служба статистики оприлюднила звітність за 3 квартал 2011 року. За її даними, переважна більшість людей на ринку праці шукає вакансії з повним робочим днем. Вдвічі меншим попитом користуються пропозиції з частковою зайнятстю. 16% греків почали 2011-й рік без роботи. Завершили його вже 18% безробітних. Поки 7% відмовляються від будь-яких пропозицій, інші готові братися за будь-що.[3]

Безробіття в Іспанії побило 17-річний рекорд. Уперше кількість людей, що лишилися без роботи, перевищила 5 мільйонів. Найбільше безробітних серед працівників сфери послуг та промисловості, а також серед молоді – без роботи опинився кожен другий іспанець віком від 16 до 24 років. "Я безробітний з липня 2010. Радше за все, поїду з Іспанії і спробую пошукати ліпшої долі у США. Тут немає жодних перспектив. Вся моя родина безробітна, заощадження закінчуються", – скаржаться іспанці.[4]

Рівень безробіття в Іспанії – найвищий в усій євросоні. З 2008 року, коли країна стала жертвою іпотечної кризи, кількість безробітних зросла майже на 10% і нині становить 22,85%. Уряд Маріано Рахоя обіцяє низку реформ на ринку праці. Однак політика затягування пасків не сприяє створенню робочих місць. У новому бюджеті передбачені скорочення держвиплат майже на 9 мільярдів євро. За даними іспанського національного статистичного агентства, у 2011-2012 роках роботу шукають 5,3 мільйони іспанців, що становить близько 23% від усіх працівників. Це більше, ніж удвічі перевищує середній рівень безробіття в євросоні. Криза по-різному позначилася на сфері зайнятості та перспективах відновлення ринків праці в різних країнах і регіонах. Так безробіття сягає - від 4,4% у Східній Азії до більш ніж 10% в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (не членів ЄС) та СНД, а також у Північній Африці. Найбільше криза позначилась на розвинутих країнах світу, у 2009 р. рівень безробіття в країнах з розвинутою економікою та в державах ЄС підскочив до 8,4% (у порівнянні з 6,0% в 2008 р. і 5,7% в 2007 р.).[5]

Показники, оприлюднені Євростатом, зазначають, що у лютому 2010 року рівень безробіття в країнах євросоні зріс більше, ніж 10% у порівнянні з 9,9% у січні попереднього року, а у лютому 2009 року показник безробіття в цьому регіоні не перевищував 8,8%. Також дещо зросло безробіття у всіх 27 країнах Євросоюзу – з 9,5% у січні до більше ніж 9,6% в лютому 2010 (більше 8,3% у лютому 2009 року). У

порівнянні з лютим 2009 року кількість безробітних європейців зросла на 3 млн. 139 тис. осіб.[5]

При цьому найнижчий рівень безробіття в лютому 2011 року зареєстровано у Нідерландах (4,0%) та Австрії (5,0%), найвищий - у Латвії й Іспанії - 21,7% і 19,0% відповідно.[6]

Проблема зайнятості та безробіття в Україні відображена приблизно так: третині українців зменшили зарплату, а кожен п'ятий змушений працювати неповний робочий день. Такі результати опитування, проведеного компанією Research & Branding Group в останній декаді січня 2009 року. Згідно з результатами всеукраїнського опитування, в неоплачувані відпустки вимушено пішли 17,6% українців, а кожен десятий був звільнений з роботи. Реальне безробіття в Україні показане на рисунку 1.

Побоюються втратити робоче місце 39,6% респондентів. Неоплачувані відпустки загрожують, на думку опитаних, 36,6% людей. Для 32,5% криза може обернутися зменшенням заробітної плати. 31,9% респондентів бояться бути переведеними на скорочений робочий день. Таким чином, від третини до сорока відсотків громадян не виключають негативного впливу економічного спаду на свою роботу і заробітки.[7]

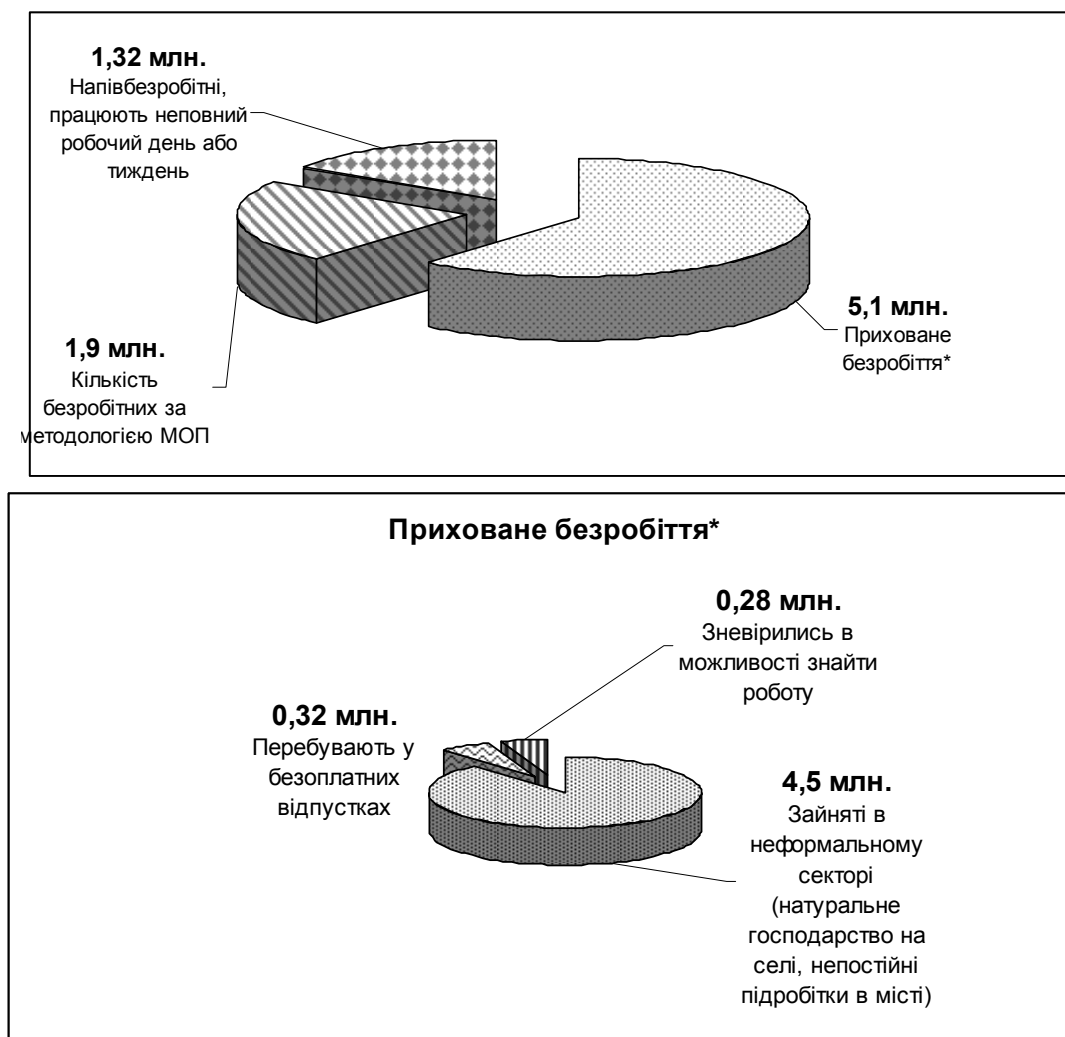

Рисунок 1 – Реальне безробіття в Україні [9]

Найкращий стан справ із зайнятістю в 2009 році традиційно спостерігається в Києві, де на 12 тис. безробітних було 20 тис. вакансій. У багатьох областях України

ситуація набагато гірша – там на одне вільне місце може припадати 35-40 незайнятих громадян. Зокрема, у Вінницькій області на сьогодні зареєстровано 44 тис. 650 безробітних, а пропонується лише 1393 вакансії. Скорочення обсягів зареєстрованого безробіття спостерігалось в усіх регіонах країни, крім Донецької, Івано-Франківської областей, міст Києва та Севастополя.[8]

У депресивних регіонах рівень безробіття цілком закономірно вищий за середній по країні, причому порівняно з відносно благополучними регіонами майже вдвічі. За методологією Міжнародної організації праці (МОП), 2010 року частка безробітних у Рівненській області становила 13%, у Чернігівській, Тернопільській, Сумській, Черкаській, Житомирській, Вінницькій, Полтавській, Кіровоградській, Херсонській, Чернівецькій, Закарпатській – 10%. Для порівняння: у Києві – лише 6,7%, у Криму, на Дніпропетровщині, Луганщині, Одещині та Харківщині – менше ніж 8%.

Ще більшою є різниця в навантаженні зареєстрованих безробітних на 10 вакантних місць: у Хмельницькій – 293, Черкаській – 259, Вінницькій – 139. Тоді як у Дніпропетровській та Одеській – 34 і 37, а в Києві – лише два. Причому попит на робочу силу в більшості депресивних регіонів не відреагував на вихід із кризи і зменшувався навіть у 2010 році, коли в інших регіонах він уже зростав.[9]

У загальному випадку всі області України за гостротою зареєстрованого безробіття можна розділити на кілька груп.

Перша група - регіони з дуже високим безробіттям. Ці регіони відрізняються високим рівнем безробіття, високими темпами його росту (у 2 рази вище середньоукраїнських), великою напруженістю на ринку праці.

Друга група - регіони з високим рівнем безробіття і великою напруженістю на ринку праці (показники перевищують середньоукраїнські). Але темпи росту безробіття тут середні або нижче середніх. В основному це регіони північної половини європейської частини країни. Багато хто з цих регіонів відрізняються підвищеною змушеною неповною зайнятістю.

Третя група - рівень безробіття і напруженість на ринку праці нижче середньоукраїнських, але темпи росту рівня безробіття вище середньоукраїнських. Фактично по гостроті безробіття ця група середня.

Четверта група - регіони з найменш гострим безробіттям у країні. У них рівень безробіття нижче середнього, низка напруженість на ринку праці, темпи росту безробіття нижче середньоукраїнських. У даній групі багато північних регіонів з видобувною промисловістю. [10, С.4-5]

В Україні гостре безробіття спостерігається в регіонах двох типів.

По-перше, це райони з високим природним приростом населення. Тут на ринок праці постійно виходить велика кількість молоді, тоді як кількість робочих місць в умовах економічної кризи не тільки не збільшується, але і скорочується. У регіонах даного типу безробіття існувало й у минулому у виді аграрного перенаселення.

По-друге, депресивні регіони, тобто з перевагою найбільш кризових галузей. На даний момент такими є легка промисловість і військово-промисловий комплекс, що відрізняються найбільшим скороченням обсягів виробництва.

При цьому рівень безробіття в сільській місцевості вище, ніж у міській. У причинах безробіття існує значна регіональна диференціація. Істотними виявилися і соціальні причини (високий природний приріст, значний міграційний відтік), і економічні (різкий спад виробництва в одних галузях, незначний - в інших).

Міжнародна організація праці (МОП) провела дослідження, які показали, що рівень безробітних на Україні значно вище офіційно визнаного. За даними Державного комітету статистики рівень безробіття складав на кінець 2011 року – 1,8% до населення працездатного віку. За даними Державної служби статистики, рівень безробіття в Україні, визначений за методологією Міжнародної організації праці, знизився з 8,0%

економічно активного населення (9 міс. 2010 року) до 7,8% економічно активного населення (9 міс. 2011 року). Станом на 1 лютого 2012 року на обліку в центрах зайнятості перебували 543,8 тис. осіб.[8]

З огляду на новітні наукові розробки та світову практику формування ефективної політики регулювання зайнятості і безробіття в Україні, запорукою вирішення проблеми є розробка і реалізація широкого комплексу відповідних заходів, насамперед, у соціально-трудої сфері. Основні напрями вирішення проблем безробіття мають включати цілу низку заходів, зокрема: приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів, запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці, реалізацію Державної та регіональних програм зайнятості, сприяння стабільній діяльності стратегічно важливих підприємств, забезпечення збереження ефективно функціонуючих робочих місць та створення нових, створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних, легалізацію тіньової зайнятості тощо.

Таким чином, на сьогодні одним із напрямків відновлення економічної динаміки в Україні визначається боротьба з безробіттям. Досвід свідчить, що ринок спроможний забезпечити зростання економічної ефективності, проте не здатний вирішити соціальні проблеми. Проблема безробіття є однією із ключових у ринковій економіці.

Економічна криза, що має місце в Україні, відчутно позначилася на ринку праці. Вирішити проблеми зайнятості та безробіття покликана активна та послідовна політика соціального захисту населення.

Висновки. Перш за все наявність безробіття є свідченням недовикористання ресурсів суспільства, а отже, і чинником, що діє в бік зменшення ВВП, сукупної пропозиції. По-друге, безробіття - це, окрім усього, певна кількість людей із меншою платоспроможністю, що спричиняє зменшення сукупного попиту. Таким чином, безробіття впливає на макрорівновагу з двох боків: і з боку попиту, і з боку пропозиції. За певними дослідженнями ми бачимо, що певний відсоток безробіття існує завжди.

В Україні спостерігається така структура безробіття: ефективний попит на робочу силу, який буде визначати галузеву структуру сукупного ринку праці в недалекому майбутньому змінюватиметься швидше ніж сукупний попит, який визначає структуру зайнятих тепер. Швидко скорочується потреба в працівниках сфери послуг.

Список літератури

1. У Португалії загальний страйк / euronews, новини у світі [Електронний ресурс] - Режим доступу: ua.euronews.net/.../portuguese-workers-stage-a-strike-against-cuts/
2. Безробіття як форма неробства? Португалія [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.portugalua.com/category/news/page/6/
3. Безробіття у Греції: хто виводитиме країну з кризи? /euronews [Електронний ресурс] – Режим доступу: ua.euronews.net/2011/12/15/greece-sinks-deeper-into-job-hell/
4. Безробіття в Іспанії побило 17-річний рекорд | euronews, новини у світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: ua.euronews.net/2012/01/.../spain-s-jobless-total-exceeds-five-million.
5. Тенденції розвитку безробіття в світі в умовах економічної кризи [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/2_86437.doc.htm
6. Безробіття в Іспанії перетнуло межу в 5 мільйонів / BBC Ukrainian - Новини стисло - [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bbc.co.uk/ukrainian/.../120127_spain_unemployment.shtml
7. Третині українців зменшили зарплату: результати опитування - rate1.com.ua [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rate1.com.ua/ua/suspilstvo/riven-zhittja/414/
8. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс] – Ресурс доступу: www.dcz.gov.ua/
9. +Люмпенізація всієї країни / О.Крамар / Український тиждень [Електронний ресурс] – Ресурс доступу: tyzhden.ua/Economics/20364
10. Ковальський В. Регіональний ринок праці та особливості його формування і регулювання / В. Ковальський, А. Коверзнев // Україна: аспекти праці. - 2003. - N4. - С. 3-7.

УДК 657

М.М. Покотилюк, магістрант гр. ОА-11-МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Організаційні та методичні аспекти обліку і контролю у фірмових торговельних мережах

У публікації висвітлені питання організації та методики обліку і контролю діяльності фірмових торговельних мереж на прикладі фірмової торговельної мережі ТДВ «МК «Ятрань». Доведено необхідність виокремлення фірмової торговельної мережі як класифікаційної одиниці торговельних мереж, а також обумовленість моделі інформаційного забезпечення внутріфірмового менеджменту в системі обліку та контролю особливостям створення та функціонування мережі **торговельна мережа, фірмова торговельна мережа, товарний обіг, крупноформатні підприємства, інформаційне забезпечення управління, система бухгалтерського обліку та контролю**

У сучасних умовах розвитку національної економіки сформувалася складна структура товарного обігу, за якої в сфері торгівлі діють підприємства різних торговельних систем, які формують організаційно відокремлені торговельні мережі. Відповідно, особливо актуальною стає проблема розробки адекватного інформаційного забезпечення управління торговельних мереж крупноформатних підприємств, зокрема у системі бухгалтерського обліку та контролю.

У центрі наукових дискусій опинилися складні теоретичні та практичні проблеми визначення ролі торговельних мереж розвитку сфери товарного обігу, активізації їх діяльності в умовах посилення конкурентної боротьби за споживача, стабілізації ринку товарів і послуг та підвищення соціально-економічної ефективності функціонування торгівлі. Проте, не знаходить належної уваги проблематика створення та функціонування фірмових торговельних мереж, що стосується як їх виокремлення за різними класифікаціями, так і врахування їх особливостей при розробці організаційних і методичних аспектів обліку та контролю. Саме ці обставини і обумовлюють актуальність дослідження проблем обліку і контролю діяльності фірмових торговельних мереж.

Проблеми функціонування та розвитку роздрібною торгівлі та відповідно торговельних мереж досліджують зарубіжні вчені: Р. Варлі, Б. Вейтц, Д. Гілберт, Д. Едкок, Р. Колборн, М. Леві, М. Рафік, М. Салліван та інші. Зважаючи на те що роздрібна торгівля має свої особливості в кожній країні, ця галузь викликає значну увагу і вітчизняних науковців: О. Азарян, В. Апопія, Л. Балабанової, О. Виноградової, Н. Голошубової, В.Гросул, О.Корольчука, Е. Локтева, А. Мазаракі, Т. Максимової, І. Міщук, Л. Омелянович, В. Ребицького, А. Савощенко, А. Садекова, Л. Фролової, О. Шубіна. Формування інформаційного забезпечення управління у роздрібній торгівлі також знаходиться у центрі уваги науковців, що досліджують проблематику бухгалтерського обліку та контролю, зокрема М.Т. Білухи, Ю.А. Вериги, В.Г. Горелкіна, Є.В. Калюги, О.П. Корольчука, В.Д. Лагугіна, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, Є.В. Мниха, Н.І. Морозової, Ю.І. Осадчого, М.С. Пушкаря, Є.В. Ромата, В.С. Рудницького, В.В. Сопка, В.Т. Сусіденка, В.О. Шевчука та ін. Незважаючи на достатньо високий рівень відпрацювання проблематики обліку та контролю у роздрібній торгівлі потребують подальших досліджень організаційні та методичні аспекти адаптації моделі

інформаційного забезпечення управління в системі бухгалтерського обліку до особливостей функціонування роздрібних торговельних мереж.

За мету при написанні даної публікації поставлено визначення напрямів оптимізації інформаційного забезпечення управління в системі бухгалтерського обліку на прикладі фірмової торговельної мережі ТДВ «МК «Ятрань» з врахуванням її організаційних особливостей та перспектив розвитку.

Сучасною тенденцією розвитку роздрібною торгівлі є створення торговельних мереж. У фаховій літературі мають місце різні підходи до визначення сутності торговельної мережі: структурно-територіальний, ланцюговий та мережний підходи, відповідно представлені різні визначення торговельної мережі. Нам імпонує таке: торговельна мережа – це сукупність торговельних об'єктів, що знаходяться під спільним управлінням, з централізовано визначеними параметрами торговельного процесу (асортиментом товарів, зовнішнім оформленням, однаковими методами торгівлі) та створені з метою підвищення ефективності торговельного бізнесу [4].

Науковцями розроблено різні підходи до класифікації торговельних мереж і відповідно представлені різні її варіанти. Найбільш поширеними є виокремлення мереж за форматами, за типами, за рівнем диверсифікації, за формами взаємодії структурних підрозділів, за видом торгівлі [1, 2, 3, 4, 5]. На підставі вивчення та узагальнення існуючих підходів до класифікації та формування системи інформаційного забезпечення менеджменту у торговельних мережах з'ясовано, що є необхідним чітко визначити особливості функціонування торговельної мережі з метою обґрунтування завдань формування внутрішньої системи інформації. Це ускладнюється відсутністю однозначних підходів до класифікації торговельних мереж. Зокрема, у розглянутих класифікаціях відсутня така складова як фірмова торговельна мережа. Вважаємо, що певним чином фірмову торговельну мережу є можливим ототожнити з підприємницькою. Проте з метою визначення завдань інформаційного забезпечення внутріфірмового менеджменту необхідно встановити особливості функціонування конкретної фірмової торговельної мережі.

При дослідженні підходів до класифікації торговельних мереж ми дійшли висновку, що з фірмовою торгівлею не варто ототожнювати роздрібну торговельну діяльність роздрібних торговельних фірм регіонального або міжрегіонального масштабу - фірмових торговельних мереж - під єдиною корпоративною, торговельною або франчайзинговою маркою. У цьому зв'язку фірмова торговельна мережа - це мережа, що створена виробником, спеціалізується на продажі продукції, що вироблена засновником та реалізує маркетингово-збутову стратегію виробника. Відповідно вважаємо необхідним розглядати фірмову торговельну мережу як класифікаційну одиницю корпоративних підприємницьких торговельних мереж.

На підставі вивчення нормативної регламентації з'ясовано, що фірмова торговельна мережа представлена фірмовими магазинами. Товарний асортимент фірмового магазину складається з виробничого асортименту підприємства-виробника та з асортименту супутніх товарів. Рекомендований обсяг супутніх товарів - до 25 відсотків від загальної кількості товарних позицій та до 20 відсотків загального обсягу товарообороту.

Організаційні аспекти облікової процедури в частині відображення в обліку операцій у роздрібній торгівлі достатньо ускладнені, що обумовлено широким спектром нормативно – законодавчої бази (нормативна регламентація документування надходження товарів, податковий аспект контролю їх руху, необхідність переоцінки, регламентування обліку доходів та витрат за фінансовим і податковим аспектами, вимоги чинного законодавства щодо організації складського господарства та складського обліку тощо). Відповідно вважаємо необхідним систематизацію та локалізацію нормативно – правової бази за групами. Для фірмових торговельних мереж

доцільно розробляти централізовано ієрархічну нормативно – правову базу з включенням внутріфірмових інструкцій. Організація обліку – це пошук ефективної системи відображення операцій і результатів діяльності з урахуванням галузевої специфіки, результати впровадження якої гарантують достовірність інформації та її повноцінність. Відповідно у структурних підрозділах роздрібно торгівельної мережі при організації обліку доцільно дотримуватися технологічних етапів облікового процесу, розробляти документами руху товарів, витрат, доходів та фінансових результатів від операційної діяльності з врахуванням особливостей комерційної діяльності.

Проблемним організаційним та методичним аспектом обліку у роздрібній торгівлі, що негативно впливає на аналітичну та контрольну практику є формування реалізованих торговельних націнок котловим методом (в цілому по підприємству). Є необхідним у межах облікової політики з врахуванням особливостей функціонування роздрібно торгівельної мережі встановити доцільний рівень аналітики обліку формування та реалізації торгової націнки.

Для забезпечення інформаційних запитів менеджменту важливо оперувати обґрунтованими класифікаціями витрат, доходів і прибутку підприємства роздрібно торгівлі. Ми вважаємо, що заслуговує на увагу групування витрат підприємства роздрібно торгівлі з виокремленням цілей фінансового та управлінського обліку, що спрямовано на посилення контрольної функції обліку.

На більшості торговельних підприємств організаційно не відокремлюють управлінську складову. Проте, є необхідним враховувати інформаційні запити внутрішнього менеджменту стосовно відображення в обліку формування фінансових результатів. Традиційно в обліковій практиці такі завдання реалізуються шляхом деталізації витрат та доходів у напрямку їх видів та центрів.

Стратегічним цілям розвитку ТДВ «М'ясокомбінат «Ятрань»» підпорядковано створення та розширення власної торговельної мережі яка може бути кваліфікована як фірмова. Відповідно до сутності та завдань фірмової (підприємницької торговельної мережі) її значення для підприємства не лише у можливості збільшення обсягів збуту але й у безпосередньому зв'язку з кінцевим споживачем, можливості впливу на ціни, що складаються на ринку роздрібного продажу. На 01.01.2012 року роздрібна торговельна мережа підприємства є потужною і налічує понад 100 одиниць. Фірмова торговельна мережа складається з магазинів, структурних підрозділів виїзної торгівлі, що розташовані у Кіровограді, усіх районних центрах Кіровоградської області, у Миколаївській області, м. Кривий Ріг, м. Кременчук та м. Київ.

За 2011 рік у фірмовій торговельній мережі було реалізовано товарів на суму 255, 432 млн. грн., з яких продукція підприємства становить 159,753 млн. грн., відповідно до товарообороту фірмової торговельної мережі 80% це власна продукція. Така структура товарообороту відповідає рекомендаціям Міністерства Економіки України, стосовно структури товарного асортименту фірмових магазинів. На підставі узагальнення існуючих підходів до класифікації роздрібних торговельних мереж проведено аналіз функціонування досліджуваної мережі та визначено її особливості за різними напрямками та критеріями, як суб'єкта господарювання та об'єкта управління. Вважаємо, що саме класифікаційні ознаки безпосередньо впливають на формування моделі інформаційного забезпечення управління, зокрема обумовлюють організаційні та методичні аспекти обліку і контролю.

Так з'ясовано, що розвиток торговельної мережі ТДВ «М'ясокомбінат» Ятрань» безпосередньо підпорядковано інтересам переробного підприємства, що обумовлює як саму концепцію розвитку так і те, що вона є єдиною для всіх структурних підрозділів. В основі стратегії розвитку лежить інноваційна складова та орієнтація не лише на збільшення кількості структурних підрозділів але й на структурні зміни та підвищення

авторитету фірмової марки, і насамкінець на збільшення обсягів товарообороту. За формою мережної організації торгівлі досліджувана мережа відноситься до магазинної (оффлайн), а за концентрацією брендизованих товарів - до монобрендових. За формою обслуговування не є можливим кваліфікувати торговельну мережу однозначно. Так, є як торговельні точки, що здійснюють традиційне обслуговування, так і магазини самообслуговування. За типом торговельних технологій оффлайнової мережі досліджувана відноситься до сфокусованої торгівлі. За форматом торговельної оффлайнової точки торговельна мережа також характеризується неоднозначно: так, присутні у торговельній мережі ТДВ «М'ясокомбінат» Ятрань» супермаркети, універсами, магазини «біля дому», кіоски. Деякі фірмові магазини є можливим за асортиментом та рівнем обслуговування, а також розташуванням у центрі міста, кваліфікувати як бутік. У досліджуваній торговельній мережі при визначенні цінової політики не враховується формат структурного підрозділу, що на нашу думку, є певним недоліком. Також є доцільним у структурі торговельної мережі (або у діючих торговельних точках як підрозділах) розвивати такий формат як дискаунтер. Такий маркетинговий підхід надасть можливість підвищити престиж фірми, розширити коло потенційних покупців та гнучко використовувати еластичність попиту.

На підставі аналізу організаційних аспектів та результатів функціонування є можливим зазначити, що від впровадження у господарську практику ТДВ«М'ясокомбінат«Ятрань»» фірмової торговельної мережі отримано синергичний ефект.

Підрозділ бухгалтерії ТДВ«М'ясокомбінат«Ятрань»» з обліку фірмової торгівлі забезпечує відображення на бухгалтерських рахунках та документальне супроводження руху товарів у фірмовій торговельній мережі, руху готівкової виручки та формування фінансових результатів від реалізації у роздрібній торговельній мережі. Саме цей підрозділ має забезпечити внутрішній контроль. Вважаємо, що відповідно із обсягами операцій та значною кількістю структурних підрозділів торговельної мережі функція контролю має бути організаційно відокремлена, що обумовлює необхідність створення відділу внутрішнього контролю, що насамперед стосується фірмової торговельної мережі.

Одним з основних об'єктів обліку, що обумовлено наявністю фірмової торговельної мережі є внутрішньогосподарські розрахунки. На підприємстві для відображення руху готової продукції та її «трансформації» у товар при передачі у роздрібну торговельну мережу в межах облікової політики використовують рахунок 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки». Цей рахунок застосовують для відображення транзитним способом передачі готової продукції у роздрібну торговельну мережу записами Дебет 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки» Кредит 26 «Готова продукція» та Дебет 282«Товари в торгівлі» Кредит683«Внутрішньогосподарські розрахунки». Ми вважаємо, що такі підходи є спрощеними і не забезпечують можливостей реалізації перспектив трансфертного ціноутворення.

Бухгалтерською службою ТДВ «М'ясокомбінат» Ятрань», виходячи із особливостей діяльності та запитів управління, розроблено власний Робочий план рахунків, який відображає специфіку галузі, виду діяльності, визначає зміст аналітичного обліку і характеристику форми обліку, яка застосовується, проте напрямом удосконалення Робочого плану рахунків є поглиблення аналітики, що безпосередньо стосується збутової діяльності у фірмовій торговельній мережі.

В досліджуваній торговельній мережі, як і в більшості суб'єктів роздрібної торгівлі, облік торговельної націнки здійснюють котловим методом, навіть не відокремлюють націнку за товарами придбаними від сторонніх постачальників від націнки на продукцію ТДВ «М'ясокомбінат«Ятрань»». Для посилення інформаційного забезпечення менеджменту вважаємо необхідним одночасно з наданням більшої

свободи цінового маневру структурним підрозділам торговельної мережі та впровадженням трансфертного механізму ціноутворення з веденням обліку внутрішньогосподарських розрахунків, диференціювати облік товарів та торговельної націнки за каналами надходження та центрами виникнення доходів.

Є доцільним у подальшому з метою удосконалення внутрішньогосподарського контролю та формування мотиваційного механізму підвищення ефективності торговельної діяльності кожного структурного підрозділу впроваджувати у господарську та облікову практику внутрішньогосподарські розрахунки як розрахунки між виробництвом та торговельною мережею так і між структурними підрозділами з використанням трансфертних цін.

Облік діяльності фірмової торговельної мережі ТДВ «М'ясокомбінат«Ятрань»» потребує за методичним аспектом удосконалення у напрямі більш повного задоволення інформаційних запитів управління, що стосується і більшості торговельних фірмових мереж. У цьому зв'язку перспективним напрямом подальших досліджень є організаційні та методичні аспекти управлінського обліку та контролінгу у фірмових торговельних мережах.

Список літератури

1. Кавун О.О. Формування корпоративних торговельних мереж у роздрібній торгівлі України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 9(51). – С. 91–97.
2. Карел О. П. Адаптація зарубіжного досвіду розвитку мережних форм роздрібної торгівлі в Україні /О.П. Карел, О.А. Кулініч // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – Вип. 257, Т. 1. – С. 214–228.
3. Карел О. П. Эволюция взаимосвязи «производство-торговля»/ О. П. Карел. //Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія. - Х. : ХНУ, 2001. – №535, Ч. 1. – С. 341–345.
4. Пікуш Т.А. Класифікація торговельних мереж // Вісн. КНТЕУ – 2005 – №3. Спецвип. наук. робіт молодих вчених. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун – т. – С. 49–53..
5. Радкевич Л.А. Тенденції розвитку роздрібної торгівлі в умовах посилення конкуренції/ Л.А. Радкевич, О.О. Іскра // Прометей. Регіональний збірник наук. праць з економіки. – Донецьк: ДЕГІ, 2007. – Вип. 3 (24). – С. 375-379.

В публикации освещены вопросы организации и методики учета и контроля деятельности фирменных торговых сетей на примере фирменной торговой сети ОДО «МК«Ятрань». Доказана необходимость выделения фирменной торговой сети как классификационной единицы торговых сетей, а также обусловленность модели информационного обеспечения внутрифирменного менеджмента в системе учета и контроля особенностям создания и функционирования сети.

The publication highlights the organization and methods of accounting and control of the firm trading network on the example of branded retail chain LTD ««МК»Yatran». The necessity of distinguishing proprietary trading network as classification unit trade networks and conditioning models of information management system of accounting and control features of the establishment and operation of the network.

Одержано 02.04.12

УДК 657

Д.К. Мдзінарашвілі, магістр гр. ОА-11м

Кіровоградський національний технічний університет

Проблемні аспекти організації управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах

В статті проаналізовано необхідність та доцільність запровадження управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах. Згруповані чинники, що впливають на постановку як бухгалтерського, так і управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах. Досліджено етапи організації управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах та проблеми, що пов'язані з цим процесом

сільськогосподарське підприємство, бухгалтерський облік, управління витратами, управлінський облік, організація обліку, етапи організації обліку, чинники, що впливають на організацію обліку

Постановка проблеми. Особливої актуальності та складності сьогодні набуває проблема посилення орієнтації обліку на управління, що передусім стосується організації впровадження на підприємствах та забезпечення належного функціонування управлінського обліку. Це пов'язане з тим, що для прийняття ефективних управлінських рішень керівництву необхідна своєчасна, точна та деталізована інформація про витрати, склад собівартості, рентабельність та прогностичні показники з метою управління ними. А таку інформацію можна отримати лише за належної організації управлінського обліку.

Головним призначенням управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах є його орієнтація на забезпечення ефективності діяльності підприємства, на контроль і оцінку раціональності використання виробничих ресурсів, своєчасне виявлення факторів, які гальмують підвищення ефективності, оперативне виявлення рентабельності виробництва, потреб ринку та прогнозування обсягів виробництва та продажу.

В Україні традиційно управлінський облік спрямовується на облік витрат. Прийняття рішень з обліку виробництва потребує планування, обліку, контролю, аналізу, прийняття управлінських рішень, тобто облік витрат і виходу продукції є складовою всього комплексу заходів, які стосуються управління на окремій ділянці - управління витратами.

Незважаючи на той факт, що виокремлення управлінського обліку на теоретичному рівні відбулося ще наприкінці попереднього століття, проте практичного запровадження цього виду обліку на підприємствах нажаль ще не відбулось. Безпосередньо це стосується і такої складової сфери виробництва, як сільське господарство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати дослідження проблем становлення управлінського обліку в Україні викладені в наукових працях С. Голова, В. Ластовецького, Л. Нападовської, В. Палія, М. Чумаченко, Ф. Бутинця та ін. Питаннями впровадження управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах займалися М. Дем'яненко, Т. Маренич, В. Лінник, П. Сук, В. Моссаковський. Проблеми організації управлінського обліку в сільськогосподарському виробництві знайшли відображення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених: М.Т. Білухи, О.С. Бородкіна, Б.І. Валуєва, М.В. Кужельного, Є.В. Мниха, В.В.Сопка, М.Я. Дем'яненка, В.Б.

Моссаковського. К. Друрі, С. Николаєвої, М.С. Пушкаря. Однак, у більшості публікацій висвітлюються питання важливості управлінського обліку для підприємств, а питанням організації цього виду обліку приділяється недостатня увага.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних проблем організації управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах насправді існував завжди, хоча в окремих його аспектах, а саме: облік витрат, елементи аналізу і планування. Проте, недостатня увага приділялась його аналітичності, яка необхідна для відображення інформації у звітності, проведення якісного аналізу й оперативного використання отриманої інформації для прийняття управлінських рішень. Тому сьогодні організація управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах має вирішити коло питань оперативності отримання інформації для цілей управління, велике значення при цьому має її аналітичність [2].

Методика впровадження управлінського обліку як такого на сільськогосподарських підприємствах у загальному вигляді не відрізняється від методики організації управлінського обліку на промислових підприємствах. Так, традиційно процес організації управлінського обліку передбачає наявність таких етапів: методологічний, технічний, організаційний.

На першому етапі обирається модель управлінського обліку в залежності від його мети, визначаються об'єкти та методи обліку витрат, елементи методу фінансового обліку, які будуть використовуватись при формуванні інформації необхідної для прийняття управлінських рішень. На другому етапі обирається склад реєстрів аналітичного обліку, форми внутрішньої звітності, визначаються напрямки руху інформації в межах підприємства. Третій етап передбачає розподіл обов'язків між працівниками в системі управлінського обліку.

Однак, управління витратами в сільськогосподарських підприємствах досить суттєво відрізняється від методики, яку використовують в інших галузях, оскільки на загальну організацію обліку сільськогосподарського виробництва впливають наступні притаманні цій галузі особливості:

По-перше, собівартість зерна, кормів і продукції інших культур встановлюють лише після збирання врожаю, зазвичай наприкінці року, на відміну від продукції промислових підприємств, яку здебільшого калькують щомісячно. Собівартість продукції тваринництва також визначають по завершенні року, оскільки собівартість використаних кормів власного виробництва можна визначити лише після збирання врожаю. Крім того, одержання продукції тваринництва та витрати на виробництво тривають упродовж року нерівномірно, тому загальновиробничі витрати можуть розподілятися на продукцію рослинництва і тваринництва лише після визначення повного обсягу, тобто наприкінці року.

Облік витрат виробництва в рослинництві побудовано таким чином, щоб мати змогу щомісячно узагальнювати витрати на окремі види робіт за культурами або їх однорідними групами, а по завершенні року обчислювати фактичну собівартість зібраної продукції. Така структура обліку вможливує контроль за відповідністю витрат обсягові робіт, якості й термінам їх виконання й досягненої урожайності.

У тваринництві витрати узагальнюють за видами й обліковими групами тварин. Потім витрати відносять на відповідні види продукції, що калькується. Собівартість продукції цієї галузі залежить від обсягу витрат на

утримання тварин та їхньої продуктивності. Продуктивність залежить від якості обслуговування тварин, дотримання раціону годівлі, якості й структури кормів, механізації робіт і низки інших чинників.

Друга особливість обліку в сільськогосподарських підприємствах зумовлена встановленим порядком оцінки продукції упродовж року. Продукцію оприбутковують і списують у витрати впродовж року за плановою собівартістю; коригують за фактичної собівартості лише після складання звітних калькуляцій по завершенні року. Корми й насіння з урожаю поточного року також списують на витрати за плановою собівартістю із подальшим коригуванням за фактичною собівартістю.

По-третє, об'єднання в обліку основних видів предметів праці (насіння й кормів) із товарною частиною продукції під загальною назвою «Продукція сільськогосподарського виробництва», адже головним джерелом створення запасів насіння і кормів є власне виробництво продукції. У звітних балансах залишки продукції розподіляють за окремими статтями залежно від її призначення: корми, насіння, посадковий матеріал, товарна частина для реалізації.

Четверту особливість обліку визначає система документування, що передбачає, зокрема, облік продукції при її збиранні й відвантаженні у полі, а також контроль за її транспортуванням і в місцях зберігання.

П'яту особливість зумовлює методика обліку руху тварин та їх відтворення за видами й зоотехнічними групами. Спеціально обліковують витрати на вирощування й відгодівлю тварин, калькулюють приріст їх живої маси та собівартість поголів'я (у живій масі), що дає змогу контролювати ці процеси й виявляти фактичну вартість тварин, яких переводять до складу основних засобів, реалізують або залишають на кінець року для відгодівлі й вирощування.

Оскільки в сільському господарстві виробничий цикл може тривати від кількох місяців до року й кількох років, собівартість продукції обчислюють раз на рік.

При цьому, безпосередньо на організацію управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах впливають дві групи факторів:

- 1) зовнішні - рівень розвитку галузі, умови діяльності сільськогосподарського підприємства, кліматичні умови, ринкова кон'юнктура, ціноутворення тощо;
- 2) внутрішні - організаційна структура сільськогосподарського підприємства, кількість центрів господарської відповідальності, розподіл обов'язків і відповідальності, професіоналізм працівників, мотивація праці тощо [3].

Отже, побудова управлінського обліку в сільському господарстві має передусім бути спрямована на потреби управління в інформації і забезпечувати облік і контроль витрат за об'єктами обліку: в рослинництві - це сільськогосподарські культури (групи культур); у тваринництві - групи (види) тварин як за структурними підрозділами, так і по підприємству загалом, а також аналіз, оцінку і планування напрямів розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства [2, с. 14].

На нашу думку, при організації управлінського обліку найскладнішим є перший етап, оскільки керівники сільськогосподарських підприємств, з одного боку, не завжди розуміють доцільність запровадження цього виду обліку, а з іншого – навіть прийнявши рішення про необхідність його запровадження не мають достатньо професійних знань щоб сформулювати його цілісну модель.

Організація системи управлінського обліку передбачає сукупність принципів і елементів побудови облікового процесу з метою своєчасного отримання достовірної інформації про виробничу, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства,

здійснення контролю за господарськими процесами та прийняття управлінських рішень [4].

Процес організації управлінського обліку в практичній діяльності має бути поступовим, взаємопов'язаним та обґрунтованим. Для досягнення поставлених цілей і визначених завдань необхідно враховувати загальні напрями розвитку, а також дійсний стан кожного з видів бухгалтерського обліку, аналізу, планування та контролю

Для забезпечення раціональної організації управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах необхідно визначити підходи до поступового, взаємопов'язаного та обґрунтованого втілення ідеї його управлінської орієнтації в практичну діяльність. У даному випадку важливою є розробка плану організації системи управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах, який включає наступні елементи:

- виділення центрів відповідальності;
- порядок документування операцій і документообіг;
- план рахунків управлінського обліку і порядок відображення операцій;
- визначення оптимальних оцінок і методів калькулювання;
- формування системи управлінської звітності;
- організація праці фахівців управлінського обліку та інших виконавців облікових робіт.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реформування бухгалтерської служби є важливою складовою створення на сільськогосподарських підприємствах принципово нової системи управління витратами, яка дасть можливість чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати та прибутки, оперативно отримувати інформацію, необхідну для вжиття заходів щодо підвищення ефективності виробництва та прийняття управлінських рішень. Організація управлінського обліку дуже складний багатоступінчастий процес, і у першу чергу, вимагає наявності трьох основних компонентів: інтеграції зусиль власників та керівництва підприємства, керівників середньої ланки управління і працівників, наявності висококваліфікованих облікових фахівців та необхідних ресурсів.

Список літератури

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. N 996-XIV.
2. тлукевич Н. Організація управлінського обліку (практика впровадження на сільськогосподарських підприємствах) // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007 – N 2 - С. 13-18/
3. Дацюк А.А. Основи організації управлінського обліку в допоміжних виробництвах сільськогосподарських підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vbumb/2009_4/9.pdf/
4. Садовська І.Б. Напрями системного підходу до організації управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2007_4_2/zbirnik_J_FN_4has_2_109.pdf/
5. Моссаковський В. Концепція побудови управління витратами у сільськогосподарських підприємствах // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 6. – С. 32-42.

Д.К. Мдзинарашвили

Проблемные аспекты организации управленческого учета на сельскохозяйственных предприятиях

В статье проанализирована необходимость и целесообразность внедрения управленческого учета на сельскохозяйственных предприятиях. Сгруппированные факторы, которые влияют на постановку как бухгалтерского, так и управленческого учета на сельскохозяйственных предприятиях. Исследовано

этапы организации управленческого учета на сельскохозяйственных предприятиях и проблемы, которые связаны с этим процессом

D. Mdzinarashvili

Problem aspects of organization of administrative account on agricultural enterprises

In the article a necessity and expedience of **organization** of administrative account is analysed on agricultural enterprises. Grouped factors which influence on raising of both book-keeping and administrative account on agricultural enterprises. The stages of organization of administrative account on agricultural enterprises and problems which connected with this process are investigational

Одержано 02.04.12

УДК 657

Д.С. Довженко, магістр гр. ОА-11м

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості формування облікової політики процесу придбання запасів торговельних підприємств

В статті розглянуто сутність облікової політики, досліджено фактори, що впливають на її формування. Проаналізовано особливості торговельної діяльності, що впливають на формування облікової політики підприємств цього виду діяльності. Розглянуто складові облікової політики процесу придбання запасів торговельних підприємств. Запропоновані варіанти обліку транспортно-заготівельних витрат

облікова політика, торгівля, торговельне підприємство, процес придбання запасів, елементи облікової політики, облікова політика процесу придбання запасів, транспортно-заготівельні витрати

Постановка проблеми. Одним із важливих аспектів ефективного функціонування економіки являється розвиток торгівлі. Торговельна діяльність - самостійна діяльність юридичних і фізичних осіб зі здійснення операцій купівлі-продажу товарів споживчого призначення з метою отримання прибутку.

Залежно від форми організації і виконуваних функцій торгові підприємства поділяються на оптові та роздрібні. Наряду із спеціалізованими торговими підприємствами реалізацію товарів можуть виконувати промислові, сільськогосподарські та інші підприємства через фірмові магазини, що дозволяє краще вивчити споживацький попит на свою продукцію і оперативно реагувати на зміни ринку споживачів.

Базовим принципом організації бухгалтерського обліку є її обумовленість як галузево-технологічними, так і організаційними особливостями підприємств. Визначення особливостей господарювання та факторів впливу на облікову політику є важливим у напрямі удосконалення організації бухгалтерського обліку на торговельних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування облікової політики присвячені праці багатьох вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валусева, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, М.С. Пушкаря, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, В.Г. Швеця та інших. Однак, питання галузевої специфіки формування облікової політики залишаються недостатньо вирішеними, а отже потребують подальших досліджень. Зокрема, це стосується особливостей формування елементів облікової політики в частині процесу придбання запасів торговельних підприємств.

Мета статті полягає у дослідженні факторів, що впливають на формування облікової політики процесу придбання запасів торговельних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Облікова політика є вибором самим підприємством певних і конкретних методик та техніки ведення бухгалтерського обліку, які регламентовано чинними нормативними актами і особливостями діяльності підприємства. Формуючи облікову політику підприємство повинно вибирати такі принципи, методи та процедури обліку, які дозволяють достовірно відобразити фінансовий стан і результати діяльності та забезпечити порівнянність фінансових звітів. Звідси головне призначення облікової політики - встановити найбільш вірогідні для конкретного підприємства методи обліку та на їх підставі скласти фінансову звітність, що відповідатиме якісним характеристикам П(С)БО.

Оскільки більшість принципів, методів та процедур складання та подання фінансової звітності передбачено національними стандартами бухгалтерського обліку як безальтернативний варіант, то їх відображення у обліковій політиці не обов'язкове. Вони будуть діяти як безумовний варіант, тому що у нормативних документах передбачено єдиний підхід. У разі коли нормативно-правові акти пропонують декілька варіантів методів обліку або принципів оцінки, тоді підприємство самостійно робить вибір та визначає облікову політику.

Основними завданнями облікової політики торговельного підприємства є:

- визначення відповідальної особи за ведення бухгалтерського обліку в торгових точках;
- затвердження переліку посад, які відповідають за одержання і видання товарно - матеріальних цінностей;
- визначення складу постійно діючої інвентаризаційної комісії та встановлення строків інвентаризації;
- встановлення відповідальних осіб за первинний облік у торгових точках;
- затвердження робочого плану рахунків;
- організація аналітичного обліку руху товарно - матеріальних цінностей;
- розроблення методики бухгалтерського обліку на підприємстві за елементами основних складових облікової політики;
- розроблення графіка документообігу.

При формуванні облікової політики одним із головних завдань є зосередження уваги на виділенні тих факторів, які суттєво впливають на функціонування господарчої системи. Для точнішого виявлення ролі окремих факторів їх згруповують за відповідними ознаками. Класифікація в будь-якому дослідженні має суттєве значення, вона значною мірою визначає методологію, обсяг і зміст облікової політики. Головним при визначенні класифікаційних ознак є взаємодія факторів таких загальних ознак як зовнішнє та внутрішнє середовище.

Оскільки головна ознака, що визначає облікову політику є галузева приналежність, то, перш за все, необхідно з'ясувати ті особливості діяльності торговельних підприємств, що впливатимуть на формування облікової політики:

- на відміну від виробництва, в торгівлі нічого не виробляють, надана послуга не має кількісних характеристик;

- у торгівлі відсутній процес визначення виробничої фінансової собівартості результату, а отже, прямих і непрямих (накладних) витрат, обліку готової продукції та інших облікових робіт, характерних для виробництва;

- з огляду на велику номенклатуру товарів бухгалтерський облік роздрібного товарообігу здійснюють лише у вартісному вираженні за пінами продажу. Кількісно-вартісний облік ведуть за товарами, що потребують особливого контролю (дорогоцінні вироби, автомобілі тощо);

- в оптовій торгівлі здійснюють груповий облік товарів на підставі розрахункового методу згідно з бухгалтерськими документами та оперативними даними;

- у роздрібній торгівлі окремо облікують різницю між купівельною й продажною вартістю придбаних товарів для обчислення валового доходу і фінансових результатів діяльності;

- витрати торгівельних підприємств становлять витрати обігу, що не включають до вартості товарів, належать до витрат звітного періоду, обліковуються на відповідних статтях адміністративних витрат, витрат на збут і фінансових витрат, а також списуються на фінансовий результат звітного періоду.

Визначну роль в діяльності торговельного підприємства займають товарні запаси. Виділимо елементи облікової політики, які безпосередньо стосуються обліку товарних запасів і які відображаються в наказі про облікову політику:

- визначення та первинна оцінка запасів;
- облік транспортно-заготівельних витрат;
- облікова одиниця обліку запасів;
- методи оцінки запасів під час вибуття;
- нарахування торговельної націнки;
- порядок проведення інвентаризації запасів тощо.

Є певні галузеві проблеми, пов'язані з обліком і розподілом транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ). Особливості ведення господарської діяльності зумовлюють значну різноманітність конкретного наповнення змісту ТЗВ. Так, на практиці можливе об'єднання кількох видів робіт, наприклад, підрозділ займається і заготівлею, і транспортуванням, і вантажними роботами, що стосуються запасів. Тому перелік ТЗВ, порядок розрахунку їх розміру, акумулювання їх і віднесення на вартість запасів може мати різний характер у торговельних підприємствах, що займаються різними видами діяльності.

Треба зазначити, що значна номенклатура витрат, залучення до виконання робіт як власних працівників підприємства, так і спеціалізованих організацій тощо, зумовлюють необхідність застосування специфічних методичних прийомів узагальнення розміру ТЗВ, особливо транспортних витрат, тобто застосування відповідних прийомів розрахунків, використання в обліку показників, отриманих при здійсненні відповідних розрахунків, тощо.

П(С)БО 9 «Запаси» передбачено два методичні підходи до відображення сформованих ТЗВ:

- включення їх безпосередньо до собівартості придбаних запасів (метод прямого рахунку),
- відображення ТЗВ загальною сумою на окремому субрахунку рахунків обліку запасів з послідовним віднесенням отриманого розміру витрат на собівартість витрат (методом середнього відсотка).

Торговельні підприємства обирають один із цих підходів і застосовує його при визначенні первісної вартості запасів.

На практиці застосовуються кілька методичних прийомів систематизації й узагальнення первинної облікової інформації про ТЗВ. Найчастіше виконують один з двох видів розрахунків:

- 1) складання калькуляцій витрат;
- 2) використання товарно-супровідних документів зі складанням зведеного розрахунку.

Для торговельних підприємств більш доцільним є використання другого варіанту (тобто використання товарно-супровідних документів), а також в більшості випадків в межах графіку документообороту визначення відповідальності конкретної посадової особи та документу, що передається до бухгалтерії (наприклад звіт з придбання. Такими посадовими особами можуть бути експедитор з постачання, товарознавець і т. ін.

При виборі підприємством прямого методу віднесення ТЗВ на вартість запасів необхідно обрати показник, прийнятний для всіх придбаних запасів, пропорційно до якого величина ТЗВ розподіляється між окремими запасами. При цьому, за величину, взяту як основу для розподілу, як правило, береться загальна вартість придбаних запасів.

Можливим є також застосування й інших показників для розподілу, наприклад обсягу, кількості або маси запасів тощо. Проте, при розподілі ТЗВ необґрунтоване застосування в якості бази розподілу вартості придбаної продукції може суттєво вплинути на фінансовий результат.

Іншим варіантом відображення ТЗВ, що стосуються придбання конкретних видів запасів, у бухгалтерському обліку, відповідно до вимог стандарту 9 «Запаси», є відкриття торговельними підприємствами для їх відображення окремого субрахунку. На цьому субрахунку нагромаджуються ТЗВ, після чого вартість витрат відноситься розрахунковим шляхом на вартість запасів для формування повної первісної вартості запасів.

Вимоги П(С)БО 9 «Запаси» щодо застосування такого методу обліку ТЗВ передбачають наступне. Суми витрат, які узагальнюються на окремому субрахунку рахунків обліку запасів, щомісяця розподіляються між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця і сумою використаних запасів. Сума витрат, що відноситься до витрачених запасів, розраховується множенням середнього відсотка ТЗВ і вартості витрачених запасів, з відображенням їх на тих самих рахунках обліку, в кореспонденції з якими відображене вибуття цих запасів. Середній відсоток ТЗВ визначається розподілом суми залишків ТЗВ на початок звітного місяця і ТЗВ за звітні місяці на суму залишку запасів на початок місяця і запасів, які надійшли за звітний місяць.

При використанні цього варіанту віднесення ТЗВ на вартість купованих запасів вартість запасів оцінюється за цінами постачальника, тобто за купівельною вартістю. До її складу не включаються ТЗВ. Вартість витрат списується наприкінці звітного місяця на ті ж рахунки, на які списується вартість запасів.

У результаті розрахунків формується собівартість витрачених запасів і тих цінностей, що знаходяться у вигляді залишків на рахунках торговельних підприємств. Величина ТЗВ розподіляється не між одиницями запасів, як у випадку методу прямого розрахунку, а між запасами, що вибувають, і залишками запасів на кінець звітного місяця. Цей метод доцільно застосовувати при великій номенклатурі запасів і значних обсягах закупівель.

Відповідно до п. 9 П(С)БО 9 величина таких витрат відображається на окремому субрахунку. Однак, оскільки придбані запаси будуть враховуватися на різних рахунках бухгалтерського обліку, то й ТЗВ необхідно розподіляти на відповідні рахунки обліку запасів.

Аналіз методичних підходів до обліку ТЗВ дозволив виділити такі варіанти рішення щодо методики обліку та розподілу цих витрат для підприємств ресторанного господарства:

1. Ідентифікація витрат з придбання з конкретним запасом, що не вимагає в Робочому Плані рахунків окремого рахунку для обліку ТЗВ та обґрунтування методики їх розподілу. Якщо на підставі контування первинного документа є можливість включення таких витрат до вартості запасів, то такий підхід є можливим. Однак у більшості випадків це є проблематичним.

2. Відокремлене накопичення всіх ТЗВ на спеціальному субрахунку. За таким варіантом в Робочому Плані рахунків необхідно зазначити відповідний рахунок з визначенням аналітики по групах придбаних товарів.

3. Комбінований варіант, за яким ті витрати, що безпосередньо можуть бути ідентифіковані з видом запасів відносять до їх вартості, а інші витрати – накопичують та розподіляють.

Для накопичення ТЗВ, які підлягають розподілу, за комбінованим варіантом по рахунку 28 «Товари» є необхідним відокремити субрахунок. Але на нашу думку, є доцільним такий субрахунок визначити не в цілому по товарах, а по групах товарів, наприклад, лікєро-горілчані, кондитерські, бакалійні і т. ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, серед факторів, що впливають на формування облікової політики, найсуттєвішим являється приналежність до галузі економіки або виду діяльності. Значними елементами методики облікової політики при цьому являються принципи та правила фіксації та передачі інформації, аналітичний облік, оцінка активів, облік та розподіл транспортно-заготівельних витрат, облік витрат та визначення результатів діяльності.

Список літератури

6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. N 996-XIV.
7. Житний П. Системний аспект облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - №1. - С. 62-65.
8. Маляревський Ю.Д. Формування облікової політики підприємства // Економіка розвитку. - 2006. - № 3(39). - С.105-107.
9. Організація бухгалтерського обліку [підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів]. / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутиця. - 3-є вид., доп. і перероб. - Житомир. ПП. "Рута", 2002, - 592 с
10. Петрук О.М. Регулювання бухгалтерського обліку в Україні, теорія, методологія, практика [монографія] / О.М. Петрук. - Житомир: ЖДТУ, 2006. - 152 с.
11. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічною контролю та аналізу: [підручник] В.В. Сопко, В.П. Завгородній. - К.: КНЕУ, 2004. - 412 с
12. Чабанова Н. Організація бухгалтерського обліку / Н. Чабанова, Т. Упир. В. Упир. - Х.: Фактор. 2008. - 480 с.

Д. Довженко

Особенности формирования учетной политики процесса приобретения запасов торговых предприятий

В статье рассмотрена сущность учетной политики, исследованы факторы, которые влияют на ее формирование. Проанализированы особенности торговой деятельности, которые влияют на формирование учетной политики предприятий этого вида деятельности. Рассмотрены составляющие учетной политики процесса приобретения запасов торговых предприятий. Предложенные варианты учета транспортно-заготовительных расходов

D. Dovzhenko

Features of forming of accounting policy of process of acquisition of activities of point-of-sale enterprises

Essence of accounting policy is considered in the article, factors which influence on its forming are investigational. The features of point-of-sale activity, which influence on forming of accounting policy of enterprises of this type of activity, are analysed. The constituents of accounting policy of process of acquisition of activities of point-of-sale enterprises are considered. Offered variants of account transport-purveying charges

Одержано 02.04.12

УДК 657.375.1

О.В.Горенко, магістр гр. ОА-11м

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми організації бухгалтерського обліку та шляхи його модернізації в бюджетних установах України

В статті розглянуто особливості організації та проблеми формування бухгалтерського обліку в бюджетних установах України. Досліджені та обґрунтовані шляхи модернізації та наближення бухгалтерського обліку в державному секторі до міжнародних стандартів.

бюджетна установа, облік, стандарти бухгалтерського обліку в державному секторі, модернізація, реформування

На сьогодні Україна інтенсивно інтегрується у світовий економічний простір, тому перехід національної системи бухгалтерського обліку у бюджетних установах та складання звітності на міжнародні стандарти є лише питанням часу. Багато країн відповідно до сучасних тенденцій розвитку світової економіки прийняли шлях розвитку бухгалтерського обліку, спрямованого на його уніфікацію та дотримання єдиних принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, бюджетна установа – орган, установа або організація, що визначені Конституцією України, а також установи та організації, створені в установленому порядку органами державної влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування, які повністю утримуються за рахунок відповідного державного або місцевих бюджетів.

Фінансово-господарська діяльність бюджетних установ як суб'єктів господарювання характеризується рядом особливостей, які впливають на побудову бухгалтерського обліку. Бюджетні установи функціонують на правах державної власності і належать до неприбуткових організацій, метою діяльності яких є надання нематеріальних послуг.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах як система контролю за наявністю і рухом бюджетних коштів виконує управлінську, контрольну, інформаційну функції.

Вітчизняні науковці активно проводять фундаментальні дослідження можливостей удосконалення обліку в бюджетній сфері. Зокрема, питання організації та методики обліку розглядалися в роботах П.Й. Атамаса, Ф.Ф.Бутинця, Р.Т. Джогои,

С.О.Левицької, С.В.Свірко та інших. Проте попри дослідження в даному напрямі, невирішеними залишаються принципові положення теорії, методології та практики.

Головні види порушень, що виявляються в установах у межах комплексних перевірок бюджетів, характерні для всіх бюджетних установ. Це перевищення кошторисних призначень, порушення законодавства з питань оплати праці, штатної дисципліни, нецільове використання бюджетних коштів, заниження вартості основних засобів.

Головною причиною порушень є недоотримання органами місцевого самоврядування й виконавчої влади норм чинного законодавства на стадіях формування і виконання відповідних бюджетів, а також відсутність належної вимогливості до підпорядкованих установ і організацій у плані бюджетної дисципліни.

Багато проблем створюють негрошові форми розрахунків у бюджетній сфері, що призвело до зловживань. Відповідно до Бюджетного кодексу України, фінансові орган вищого рівня не мають повноважень щодо бюджету нижчого рівня і не можуть розпоряджатися його коштами для проведення негрошових розрахунків [4].

Ведення бухгалтерського обліку в установах невиробничої сфери визначається законодавством про бюджетний устрій і бюджетний процес в Україні, відповідними інструкціями з бухгалтерського обліку в установах і організаціях, що фінансуються з державного і місцевого бюджетів, іншими нормативними документами Міністерства фінансів України та Державного казначейства України.

Необхідність змін у бюджетному обліку зумовило затвердження Кабінетом Міністрів України «Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 - 2015 роки», яка містить основні положення та напрями модернізації обліку. Одним із ключових напрямів при цьому є формування узгодженого законодавства та визначення категорійного апарату.

До специфічних особливостей організації бюджетного обліку слід віднести: контроль виконання кошторису видатків; роздільний облік касових і фактичних видатків; організацію обліку в розрізі статей бюджетної класифікації; сувору відповідність обліку і звітності вимогам нормативних документів; галузеву специфіку обліку в установах культури, науки, освіти, управління.

Реалізація функцій і завдань бухгалтерського обліку в бюджетних установах, вимагає формування нових підходів, які виникають в сучасних умовах, тобто розвиток міжнародних зв'язків і необхідність впровадження міжнародних стандартів в державному секторі. Також необхідна розробка інтегрованого плану рахунків бюджетного обліку.

Питання утворення системи національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо діяльності суб'єктів державного сектору не є дискусійним, оскільки Указом Президента України "Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушень у бюджетній сфері" від 25 грудня 2001 р. № 1251/2001 Міністерству фінансів України та Державному казначейству України були надані повноваження щодо розроблення національних стандартів на основі міжнародних стандартів обліку фінансової звітності державного сектору [6, с.159].

У 2009 році був затверджений перший національний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», до якого у 2010 році були внесені певні зміни. Також в 2010 році були затверджені такі нові стандарти: 102 «Консолідована фінансова звітність», 103 «Фінансова звітність за сегментами», 121 «Основні засоби», 122 «Нематеріальні активи», 123 «Запаси», 124 «Доходи», 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок», 126 «Оренда», 127 «Зменшення корисності активів», 128 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» та 129 «Інвестиційна нерухомість». Наказом Міністерства фінансів України від

24.12.2010 р. № 1629 «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі» вказано, що ці стандарти набирають чинності з 1 січня 2013 року.

Питанню побудови Плану рахунків відводиться особливе місце в процесі реформування бухгалтерського обліку. На сьогодні в державному секторі України використовують План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевого бюджетів (використовується Державним Казначейством) та План рахунків бухгалтерського обліку виконання кошторисів розпорядників бюджетних коштів (використовується усіма іншими розпорядниками бюджетних коштів). Це вплинуло на прийняття рішення про необхідність розробки і впровадження Єдиного плану рахунків в державному секторі.

Міжнародна практика обліку в державному секторі свідчить, що процес реформування фінансового управління було зосереджено на розвитку класифікації доходів і видатків для бюджетних цілей. Більшість вчених дійшло висновку, що потрібно впроваджувати цілісні та інтегровані системи управління фінансами, які складаються за методом нарахування. Метод нарахувань сприяє розширенню управлінських можливостей, а також надає повну інформацію про державні активи й зобов'язання.

Модернізація бухгалтерського обліку в бюджетній сфері до міжнародних стандартів може бути здійснена у відповідності з наступними кроками:

- нормативно-правове регулювання – правова адаптація, тобто приведення чинного законодавства України до норм міжнародних стандартів;

- використання ефективних підходів до організації обліку – розробка нових й уточнення раніше затверджених положень по бухгалтерському обліку, впровадження їх у практику перехід українського бухгалтерського обліку на міжнародні стандарти допоможе нашим та закордонним бухгалтерам, менеджерам краще розуміти одне одного, а у підсумку стане важливою ланкою інтеграції української економіки в європейське та світове співтовариство;

- підвищення ефективності діяльності кадрів – перехід національної системи бухгалтерського обліку на міжнародні стандарти призведе до відповідних змін в роботі по підготовці й підвищенні кваліфікації фахівців бухгалтерського обліку. Налагодження міжнародного співробітництва зумовлює необхідність створення та запровадження довгострокової програми міжнародного співробітництва з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, запрошення іноземних фахівців для участі в навчанні кадрів;

- формування нової методологічної концепції – міжнародні стандарти стають дедалі більше досконалими та завершеними. Багато країн світу приймають Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку як закон для оновлення своєї системи обліку та наближення її до найкращої світової практики.

У реформуванні бухгалтерського обліку важливим методичним підходом є визначення сутності і значень управлінського обліку в фінансово-господарському механізмі бюджетних установ, який забезпечить адаптацію обліку до сучасних умов господарювання бюджетних установ і посилення контролю за ефективністю використання бюджетних коштів.

Можна виділити дві основні причини необхідності активного пошуку ефективних методів ведення та організації управлінського обліку:

- у великих бюджетних установах система управління ними ускладнюється, а тому без надійного інформаційного забезпечення ці системи стають некерованими. Бюджет таких установ вимірюється десятками мільйонів гривень. Виникає необхідність отримання інформації не тільки в розрізі кодів бюджетної класифікації, але й за структурними підрозділами;

– управлінський облік орієнтується на детальний облік витрат і калькулювання собівартості нематеріальних послуг. Сьогодні методика калькулювання таких послуг потребує наукового обґрунтування. Існує необхідність адаптації категорій методів обліку і калькулювання, об'єктів калькулювання, калькуляційних одиниць та похідних від них до методики калькулювання нематеріальних послуг.

Проблеми удосконалення організації обліку в останні роки стали предметом уваги уряду та законодавців. Так, 16 січня 2007 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки” № 34, яка містить основні положення та напрями модернізації обліку. Одним із ключових напрямів при цьому є формування узгодженого законодавства та визначення категорійного апарату.

Отже, сучасні умови функціонування бюджетної системи України характеризуються наявністю ряду проблемних питань в організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Необхідність стандартизації бухгалтерського обліку в бюджетних установах у світовому масштабі та гармонізації облікових систем визначається розвитком процесів економічної інтеграції країни, створенням вільних економічних зон, міжнародних об'єднань і спільних підприємств. Адаптація бухгалтерського обліку в бюджетних установах до Міжнародних стандартів є важливою передумовою для ефективного функціонування та визнання бухгалтерського обліку в бюджетних установах України на міжнародному рівні.

Список літератури

1. Васильєва В.Г. Проблеми організації обліку в бюджетних установах / В.Г. Васильєва // Форум Дніпропетровської державної фінансової академії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.dsfa.mybb3.net.
2. Клименко О.М. Удосконалення плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008.-№12.-С.19-22.
3. Левицька С. Окремі питання реформування бюджетного обліку: стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі // Бухгалтерський облік і аудит . – 2008.-№6.-С.35-38.
4. Нетецький Є.В. Роль і завдання бухгалтерського обліку в управлінні бюджетними установами // Економіка та держава . – 2008.-№12.-С.59-60.
5. Рябінкіна Т. С. Уніфікація бухгалтерського обліку в бюджетних установах / Т.С. Рябінкіна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.confcontact.com.
6. Свірко С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація: Монографія. – К:КНЕУ, 2006. – 244 с.

О. Горенко

Проблеми організації бухгалтерського учета и пути его модернизации в бюджетных учреждениях Украины

В статье рассмотрены особенности организации и проблемы формирования бухгалтерского учета в бюджетных учреждениях Украины. Исследованы и обоснованы пути модернизации и приближения бухгалтерского учета в государственном секторе к международным стандартам.

O. Gorenko

Problems of organization accounting and ways to its modernization in the budgetary establishments in Ukraine

In the article describes the features of organization and problems of developing accounting in the budgetary establishments in Ukraine. The ways of modernization and bringing the accounting in the public sector to the international standards are investigated and proved.

Одержано 02.04.12

УДК 330.14.012

Г.К.Рябая, викл.

Кіровоградський національний технічний університет

Становлення процесів корпоратизації в Україні

В статті розкриваються основні етапи становлення акціонерної власності в Україні, розкрито переваги корпоратизованих підприємств. Вказано на недоліки здійснення корпоратизації та приватизації. Наведено правові аспекти регулювання здійснення процесів корпоратизації. Проаналізовано важливість акціонерних товариств для економіки України.

акціонерні товариства, корпоратизація, приватизація, акціонерна власність, холдингові компанії, корпоративні права

В Україні синонімом бізнесу є підприємництво (господарська комерційна діяльність). Саме акціонерне товариство стало найпоширенішою формою підприємництва в рекордно короткий історичний строк. Одним із основних напрямів економічної політики України є трансформування відносин власності, роздержавлення, приватизація, державна підтримка і захист всіх форм власності та господарювання. Важливим засобом реалізації цього напрямку є корпоратизація. Як зазначають Р. Фрідман, А. Рапачинський та Дж. Ерл, термін "корпоратизація" вживається в Україні для характеристики процесів, в результаті яких підприємства стають до певної міри незалежними від державних органів.

Корпоратизація в Україні започаткована Указом Президента України "Про корпоратизацію підприємств" від 15 червня 1993 р. №210/93, який є чинним і на сьогодні. Указ визначає мету корпоратизації у складі трьох частин: реформування управління державним сектором економіки; підвищення відповідальності державних підприємств за результати економічної діяльності; підготовка їх до приватизації [1, с.14].

Суть корпоратизації - реорганізація державного підприємства чи їх об'єднання шляхом перетворення. Суб'єкт господарювання, який пройшов процес корпоратизації, називається корпоратизованим. Тому, заслуговує на увагу аналіз специфіки корпоратизованого акціонерного товариства порівняно з іншими державними підприємствами.

Починаючи реформування відносин власності у 1992 р., держава мала на меті, насамперед, проведення широкомасштабної і швидкої зміни правового статусу державних підприємств. Проте, це само по собі не могло бути достатнім інструментом підвищення ефективності виробництва. Це пояснюється тим, що правові відносини власності – не реальні (економічні), а вольові (ідеальні) відносини, які не утворюють субстанції виробничих відносин і через те перебувають поза сферою виробництва. Внутрішньою властивістю реалізації всякої, в тому числі й акціонерної, власності є управління даним процесом, без чого власність не реалізується [2, с.135].

Технологія першого етапу приватизації, закладена у приватизаційне законодавство 1992 року, консервативність населення, переважання соціалістичних стереотипів, економічне панування директорів державних підприємств та голів колгоспів і радгоспів штовхнули практично всю сферу економіки на шлях колективізації: до колгоспів на селі додали колгоспи на підприємствах. На першому етапі приватизації (1992-1998 рр.) 96 % об'єктів виявилися в руках не просто

вітчизняного інвестора, а, як правило, інвестора без грошей і без ринкового досвіду; 63 % малих і середніх підприємств було приватизовано трудовими колективами. Результатом масової приватизації стали: по-перше, розпорошення власності серед дрібних акціонерів, по-друге, недоотримання інвестицій, по-третє, управління підприємствами старим менеджментом, який не зумів поліпшити їх роботу [3, с.105].

Другий етап приватизації пов'язаний з Указом Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації в Україні" від 29 грудня 1999 р. і зі зміною методології проведення приватизації, яка полягала у відмові від дроблення власності у процесі приватизації великих і середніх підприємств, а також із продажем контролю над ними в одні руки та з початком грошової приватизації за прийнятими у світі схемами.

Корпоратизація розгорнулася ще на початку першого етапу приватизації і задумана була як етап підготовки до приватизації. Але розпорошення акціонерної власності на першому етапі приватизації призвело до іншої крайності: щоб на підприємстві було створено одного акціонера - державу, і щоб вона так і залишалася єдиним акціонером, без наступної приватизації. Верховна Рада України у 1999 р. змінила стратегію корпоратизації, узаконивши існування підприємств, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизованими. 7 липня 1999 р. було прийнято Закон України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", який містить два додатки, до яких періодично вносяться зміни. Якщо є наміри корпоратизувати певне державне підприємство, яке не підлягає приватизації, потрібно пройти процедуру внесення змін до цього закону, щоб з Додатку № 1 ("Перелік підприємств, які не підлягають приватизації") підприємство було перенесене до Додатку № 2 ("Перелік підприємств, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані") [4, с.225].

В Україні акціонерні товариства можуть бути новостворені, створені шляхом реорганізації або виділення, а також приватизації, корпоратизації, корпоратизації і наступної приватизації [5, с.54]. Переважна більшість з них створена саме трьома останніми шляхами і пов'язана з участю держави як власника (акціонера).

Акціонерні товариства мають такі переваги:

1) для учасників - це обмежена відповідальність за діяльність товариства, легкість вступу і виходу шляхом придбання і відчуження акцій, можливість передання акцій у спадщину, правонаступництво, наявність документів, що підтверджують право власності на цінні папери; участь в управлінні і можливість контролю та вирішального впливу на діяльність товариства; отримання дивідендів, підвищення ринкової вартості акцій у випадку зростання вартості підприємства в цілому, захист прав акціонерів з боку держави, можливість оформлення застави цінних паперів тощо;

2) для корпорації - можливість найдешевшої мобілізації інвестиційного капіталу, зростання вартості бізнесу, запровадження управління підприємством з використанням принципів корпоративного управління та ін.;

3) для держави - сприяння розвитку фондового ринку, зростання довіри зовнішніх інвесторів, поліпшення міжнародного іміджу країни і т.д. [6, с. 69].

Перетворення державних підприємств у акціонерні товариства дає змогу створити організаційно-фінансову основу для вирішення багатьох проблем, які виникають протягом їх діяльності. По-перше, забезпечується виведення підприємства з-під адміністративного підпорядкування міністерству. Плани виробничого і технологічного розвитку затверджуються товариством самостійно, без будь-якого узгодження згори. По-друге, з'являються додаткові, досить суттєві, джерела фінансування виробничого розвитку. Корпоративний сектор економіки фінансується, перш за все, за рахунок внутрішніх джерел - чистого прибутку та амортизації, а також за рахунок емісій цінних паперів і кредитів. Процедура корпоратизації передбачає такі

етапи:

- 1) затвердження рішення про корпоратизацію державного підприємства;
- 2) створення комісії з корпоратизації;
- 3) підготовка акта оцінки вартості цілісного майнового комплексу відповідно до методики оцінки вартості об'єктів приватизації підприємства, проекту плану розміщення акцій та проекту статуту акціонерного товариства;
- 4) затвердження засновником акта оцінки вартості цілісного майнового комплексу, прийняття рішення про створення акціонерного товариства та затвердження його статуту;
- 5) державна реєстрація акціонерного товариства та його статуту. Припинення повноважень комісії з корпоратизації;
- 6) затвердження персонального складу наглядової ради, правління, ревізійної комісії акціонерного товариства Міністерством економіки, Міністерством фінансів і Фондом державного майна України;
- 7) реєстрація випуску акцій;
- 8) укладення договору з реєстратором або зберігачем та депозитарієм чи отримання ліцензії на самостійне ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Підготовка до корпоратизації займає два, три, а то й п'ять і більше років і включає вивчення міжнародного досвіду, залучення міжнародних фінансових консультантів, проведення реструктуризації, очікування вдалого економічного і політичного моменту тощо [7, с.149].

З корпоратизацією окремих підприємств тісно пов'язані корпоратизація їх об'єднань та створення холдингових компаній. Крім корпоратизованих акціонерних товариств, які називають державними акціонерними товариствами в Україні в результаті корпоратизації та приватизації з'явилися такі об'єднання:

НАК – національні акціонерні компанії (НАК "Надра України", Київ; НАК "Нафтогаз України", Київ; НАК "Укргролізинг", Київ, та ін.);

ДАК – державні акціонерні компанії (ДАК "Укрресурси", Київ; ДАК "Укррудпром", Кривий Ріг, та ін.);

ХК – холдингові компанії (ХК "Краян", Одеса; ХК "Реле і автоматика", Київ, та ін.);

ДАХК – державні акціонерні холдингові компанії (ДАХК "Київський радіозавод", Київ; ДАХК "Дніпровський машинобудівний завод", Дніпропетровськ; ДАХК "Чорноморський суднобудівний завод", Миколаїв, та ін.) [8, с.211].

Правоустановчими для створення таких державних і національних компаній є постанови Кабінету Міністрів України та укази Президента України.

Якщо аналізувати діяльність корпоративного сектору економіки України, то в цілому його прибутковість у 2010 р. зросла майже в три рази. Обсяг чистого доходу господарських товариств, у статутному капіталі яких частка держави нині перевищує 50 %, дорівнює 78909,6 млн. грн., що майже в 2,2 рази більше, ніж у минулому році. Сума перерахованих дивідендів від суб'єктів підприємницької діяльності, утворених за участю держави, становить 273815,33 тис. грн. [9].

У 2011 р. спостерігається значне зростання власного капіталу (49603,1 млн. грн.), оборотних активів (51545,8 млн. грн.) та первісної вартості основних засобів (93972,2 млн. грн.) господарських товариств, у статутному капіталі яких державна частка перевищує 50 %. Незважаючи на фінансову кризу, спостерігається значне зростання (більш як у два рази) інвестицій у корпоративний сектор України. За рахунок усіх джерел фінансування залучено інвестицій на суму 10950,8 млн. грн. проти 5396,4 млн. грн. у минулому році [9].

Підвищення ефективності управління корпоративними правами держави досягнуто за рахунок моніторингу діяльності наглядових рад, залучення до роботи в

них тільки фахівців, які пройшли навчання, отримали сертифікати на право здійснення функцій з управління корпоративними правами, а також дотримання відповідних критеріїв. Слід зазначити, що оцінка за номінальною вартістю статутного капіталу не є достатньою для аналізу, особливо зважаючи на те, що вартість акцій українських товариств значно недооцінена. Загалом процеси корпоратизації, як і приватизації, на даному етапі істотно залежать від політичної ситуації, а також інтересів впливових фінансово-промислових груп.

Досвід показує, що корпоратизація дає змогу: здійснити фінансово-економічне оздоровлення підприємств, підвищити культуру виробництва, забезпечити капіталізацію і зростання інвестиційної привабливості; отримати значні кошти, пройшовши процедуру IPO (первинного публічного розміщення акцій на міжнародних фондових біржах); посилити конкурентоспроможність, забезпечити міжнародне визнання рівня управління підприємством, працювати на принципах приватного капіталу.

Таким чином, корпоратизація забезпечує зближення умов для державних і приватних суб'єктів підприємництва, прискорення реформування системи управління за рахунок скорочення адміністративних функцій міністерств, залучення приватних інвестицій у державну власність. Разом із тим усе ще залишається невирішеним ряд проблемних питань, які стосуються специфіки корпоративних відносин у корпоративованих підприємствах. Заслужують на подальший розвиток методологічні підходи до аналізу діяльності корпоративованих підприємств, для дослідження сучасних тенденцій фінансового розвитку всіх державних підприємств України, а також щодо правових аспектів діяльності підприємств державної форми власності і державного сектору економіки на сучасному етапі [10, С.153].

Перед кожним акціонерним товариством, створеним у процесі корпоратизації, постає проблема вибору: стати публічним чи приватним відповідно до Закону України "Про акціонерні товариства", що визначає особливості функціонування акціонерного товариства з одним акціонером, а також діяльність акціонерних товариств та державних холдингових компаній, єдиним засновником та акціонером яких є держава.

Список літератури

1. Белозерова С. Кодекс корпоративного управління: быть или не быть ему в Украине / С.Белозерова // Економіка, фінанси, право. - 2002. - № 2. - С. 13-15.
2. Білорус О.Г., Рогач В.І. Акціонерні товариства: організація і управління / О.Г. Білорус, В.І. Рогач. - К.: Техніка. - 1992. - 144 с.
3. Вінник О. Господарські товариства і виробничі кооперативи. Правове становище / О.Вінник. - К.: Т-во «Знання», КОО. - 1998. - 309 с.
4. Голіков В.І. Розвиток корпоратизму і корпоративних відносин в економіці України / Голіков В.І. - К.: Ін-т екон. прогнозування. - 2002. - 304 с.
5. Довгань Л. Є. Корпоративне управління і права акціонерів: Метод, вказівки до вивч. дисц. «Корпоративне управління» для студ. Ф-ту менеджменту та маркетингу. — К.: НТУУ «КШ».- 1998. -71 с.
6. Довгань Л., Ічанська Н. Сучасні проблеми та шляхи поліпшення корпоративного управління в Україні // Вісн. Терноп. акад. нар. Госп-ва. -2002. - № 7/1. - С. 65-70.
7. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення і розвиток / С.А. Румянцев. – К.: Т-во «Знання», КОО. - 2003. – 149 с.
8. Супрун Н. А. Еволюція вітчизняної моделі корпоративного управління: монографія / Н. А. Супрун. – К.: КНЕУ, 2009. – 270 с.
9. Офіційний сайт Фонду державного майна України. Корпоративне управління. Аналітика: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/ukr/fin_state.php
10. Поважний А. С. Проблемы управления и организации деятельности акционерных обществ в Украине / А.С.Поважний. — Донецк: Дон-ГАУ, 2000. - 172 с.

УДК 330.142

О. Зіменко, ст. групи ФК – 11МБ

Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків

У статті розглядаються принципи та чинники забезпечення фінансової стійкості комерційних банків, завдання забезпечення фінансової стійкості банків, заходи стабілізації банківської системи **банківська система, комерційний банк, фінансова стійкість комерційних банків**

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку в Україні значної актуальності набувають питання залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, стримування відтоку вітчизняних капіталів за кордон, відновлення матеріального виробництва та економічного зростання країни, вирішення яких неможливе без фінансово стійкого банківського сектора економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даний час є немало публікацій, присвячених теорії і практиці забезпеченню стійкості комерційних банків, проводяться дискусії і семінари за участю ділових кіл і представників владних структур, вносяться різні практичні рекомендації по питаннях реформування банківської системи України. Проблеми стійкості знайшли відображення в працях сучасних фахівців банківської справи і представників вітчизняної науки. Можна виділити роботи: Дзюблюка О.В., Ключко Л.А., Кривенко Л.В., Михайлюка Р.В., Онищенко С.К., Ступки Н.М. та інших. Проте, у сфері вивчення стійкості комерційних банків залишається немало невирішених проблем як теоретичного, так і прикладного характеру. Так, до цих пір не отримало достатнього розвитку комплексне дослідження теоретичних питань фінансової стійкості комерційних банків, не склався необхідний рівень розуміння важливості дії різних чинників на стан банківського сектора. Окрім цього, сучасний стан українських комерційних банків настійно вимагає розробки нових підходів до забезпечення їх фінансової стійкості і визначення основних напрямів розвитку банківської системи України.

Тому, **метою** дослідження є поглиблення наукових основ фінансової стійкості комерційних банків як складової частини економічної системи, теоретичне осмислення даної проблеми, розробка адекватних новим реаліям шляхів і методів забезпечення стійкого функціонування вітчизняних банків.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, забезпечення фінансової стійкості комерційних банків базується на наступних принципах [1, с.148-149]:

1) фінансова стійкість комерційного банку означає зростання основних позитивних параметрів його діяльності (капіталу, активів, ліквідності, платоспроможності, рентабельності і т.д.) та зниження негативних параметрів (ризиковості, неякісних та неробочих активів, незбалансованості кредитного та депозитного портфелів тощо), при чому, цей процес має бути безперервним і динамічним та передбачає постійне регулювання з боку керівництва банку з врахування реалій стану економіки;

2) фінансова стійкість комерційного банку залежить від внутрішніх й зовнішніх факторів і досягається лише за умов своєчасної та об'єктивної оцінки ступеня їх впливу на діяльність банківської установи з метою уникнення прийняття неправильних,

неадекватних реальній ситуації управлінських рішень й запобігання погіршення фінансового стану банку;

3) забезпечення фінансової стійкості комерційних банків, подальше функціонування банківського сектору, перехід від екстенсивної до інтенсивної фази його розвитку неможливе без активізації зв'язків банківського і виробничого секторів економіки.

Під час світової фінансової кризи та в посткризовий період основні принципи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків в Україні були порушені, що пов'язано з кумулятивним ефектом дії ряду негативних чинників, які нагромаджувалися впродовж тривалого часу і вплив яких посилювався в період загострення кризових явищ на світових фінансових ринках. Серед цих чинників слід виділити такі [2, с.167-170]:

а) порівняно низький рівень капіталізації банків, що не забезпечує належним чином їхню фінансову стійкість;

б) високий рівень залежності ресурсної бази від зовнішніх запозичень, що також є істотним фактором загрози фінансової стійкості банків з огляду на обмеження зовнішнього фінансування їх діяльності та ускладнення умов доступу на міжнародні ринки позичкових капіталів;

в) низька якість банківських активів, що визначається зростанням обсягів проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля;

г) значна частка іноземного капіталу у структурі капіталу банківської системи України.

Крім того, недовіра до банківської системи, масове вилучення коштів і спрямування їх за відсутності реальних альтернатив для інвестування на внутрішній валютний ринок, у свою чергу, спричинили знецінення національної грошової одиниці стосовно іноземної валюти внаслідок ажіотажного підвищення попиту на останню та ще більше погіршили фінансовий стан вітчизняних комерційних банків.

Тому, за таких умов виникла необхідність реформування банківської системи України та покращення фінансової стійкості банків, що в найближчій перспективі буде пов'язано з виконанням низки завдань [3, с.125-126]:

- зміцнення стійкості банківської системи, що унеможливило виникнення системних банківських криз;

- посилення взаємодії комерційних банків з реальним сектором економіки;

- підвищення рівня капіталізації більшості комерційних банків; підвищення якості реалізації банківським сектором функцій по акумуляції заощаджень населення і підприємств і їх трансформації в кредити і інвестиції;

- відновлення і зміцнення довіри до російської банківської системи з боку інвесторів, у тому числі іноземних, і вкладників, в першу чергу, населення;

- запобігання використанню банківської системи для цілей недобросовісної комерційної політики.

Для забезпечення виконання вищезазначених завдань слід вжити низку заходів, що дозволять стабілізувати ситуацію у банківському секторі та підвищити фінансову стійкість комерційних банків, а саме:

1) стабілізація національної валюти шляхом: запровадження на певний період дії валютного коридору як такого режиму курсоутворення, який би надавав чіткий сигнал усім економічним агентам про тверді наміри центрального банку обмежити діапазон коливання обмінного курсу; вжиття певних обмежувальних заходів щодо збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку і скорочення попиту на неї; зниження рівня доларизації вітчизняної економіки, адже підриєв довіри до національної грошової одиниці зумовлений передусім виконанням грошових функцій на території нашої країни іноземною валютою – доларом США (частково – євро).

2) стабілізація банківської системи, що забезпечується шляхом: гарантування збереження вкладів у банківських установах; контролю за цільовим використанням кредитів рефінансування; обмеження боргового тиску на позичальників; надання гарантій за міжбанківськими кредитами; формування системи моніторингу за появою ознак нестабільності; рекапіталізації банків; поліпшення управління ризиками тощо.

3) удосконалення нормативно правового поля діяльності банківських установ через внесення змін до законодавчої бази в частині систематизації обов'язкових економічних нормативів, що дасть змогу підвищити ефективність банківського регулювання та нагляду [4, с.10].

4) активізація процесів реорганізації і реструктуризації банків, як засобу зміцнення їх фінансової стійкості, а також виходячи з критеріїв економічної ефективності банків- правонаступників, законодавче врегулювання стимулюючих заходів, зокрема зменшення капіталу проблемного банку, що приєднується до фінансово стійкого, на суму безнадійних та сумнівних до повернення боргів.

5) запровадження податкового стимулювання банківської діяльності шляхом: диференціації ставки податку на прибуток, зокрема, підвищити її на прибуток, одержаний від посередницьких операцій на фондовому та валютному ринках і знизити ставку за прибутком, одержаним від наданих у виробничу сферу довгострокових кредитів, що сприятиме активізації інвестиційного процесу і відродженню національного виробництва; розширення бази оподаткування податком на прибуток за рахунок відновлення режиму оподаткування сум дооцінки іноземної валюти і упорядкування практики створення страхових резервів за активними операціями; удосконалення оподаткування ПДВ через запровадження оподаткування операцій з купівлі-продажу за ініціативою банку іноземних валют та цінних паперів, що дасть змогу стримувати зростання ризикованості цих операцій, а також встановлення пільгового оподаткування лізингових операцій, що сприятиме заохоченню інвестицій в реальний сектор економіки [4, с.11].

Висновки. Вважаємо за доцільне відзначити, що робота по формуванню стабільної банківської системи повинна проводитися з участю не лише банківського співтовариства, але органів державної влади. Така інтеграція інститутів, прозорість економічного і політичного курсу дозволить підвищити в банківського співтовариства упевненість в незмінності економічних перетворень і знизить рівень невизначеності.

Таким чином, запропонована система заходів по підтримці стійкого стану вітчизняних комерційних банків, своєчасної нейтралізації і запобігання розвитку дестабілізуючих тенденцій, направлена на створення передумов економічної стійкості і стабільного розвитку банківської системи України.

Список літератури

1. Вовчак О. Д. Банківська справа: [навч. посіб.] / О. Д. Вовчак – Львів. : «Новий Світ – 2000», 2008. – 560с.
2. Вітлінський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В.Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2008. - №6. – С. 48 – 51.
3. Дзяблюк О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості комерційних банків в умовах ринкової трансформації [текст] / О. В. Дзяблюк // Вісник економічної науки України. – 2008. - № 1. – С. 26-31.
4. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи [текст] / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 2009. - № 4. – С. 20-26.
5. Заруба О.Д. Фінансова стійкість комерційного банку: способи визначення / О. Заруба, Р. Шиллер // Вісник Національного банку України. – 1997. - №7. – С. 33 – 36.

В.С. Денишук, магістрант гр. ОА-11-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості обліку в аптечній діяльності

У статті розглянуто основні відмінності в обліку руху товарних запасів аптеки від інших підприємств торгівельної галузі.

Аптека, товарні запаси, торгова націнка, технологія, витрати

Аптека - це заклад охорони здоров'я, основним завданням якого є забезпечення населення, лікувально-профілактичних закладів та інших установ, підприємств і організацій лікарськими препаратами і виробами медичного призначення.

Товарні запаси надходять в аптеку від підприємств-виробників або від оптових розповсюджувачів (аптечних складів, баз). Порядок приймання та оприбуткування лікарських засобів нічим не відрізняється від приймання та оприбуткування інших товарів, тому не варто детально зупинятися на документальному оформленні та бухгалтерському обліку таких операцій. Однак з огляду на специфіку діяльності деякі аптечні установи здійснюють операції з препаратами, які є небезпечними для здоров'я населення і тому потребують спеціального контролю. Зокрема, це стосується наркотичних та психотропних лікарських засобів.

Порядок здійснення аптечними закладами операцій, пов'язаних із придбанням, зберіганням і реалізацією наркотичних та психотропних ліків, визначений у Порядку обігу прекурсорів. Наркотичні засоби та психотропні речовини надходять до аптечних установ на підставі поданих заявок і з урахуванням установлених нормативів. Приймання наркотичних та психотропних речовин та спецбланків ф. № 3 на складі аптечної установи здійснює спеціально створена постійна комісія. Після відповідної перевірки комісія складає Акт приймання наркотичних, психотропних лікарських засобів, прекурсорів та спецбланків форми № 3 від постачальників в аптечних складах і закладах охорони здоров'я України.

Свою специфіку також має отримання аптекою спирту етилового, що використовують для виготовлення лікарських засобів. Для отримання такого товару аптеки мають за два місяці до початку наступного року надати аптечним базам розрахунок прогнозованої потреби спирту етилового на рік.

Аптеки, крім реалізації готових лікарських засобів, можуть самостійно виготовляти лікарські препарати. Виготовлення препаратів в умовах аптеки повинно здійснюватися на основі дозволених до застосування діючих та допоміжних матеріалів. Процес виготовлення лікарських форм повинен проходити з дотриманням санітарно-гігієнічних норм та правил аптечної технології, на підставі рецептів, наданих громадянами, та на замовлення лікувально-профілактичних закладів. Виготовлені в аптеці за рецептами лікарів та на замовлення лікувально-профілактичних закладів лікарські засоби не підлягають державній реєстрації (згідно з абзацом 15 ст. 9 Закону про лікарські засоби).

При виготовленні лікарських засобів на замовлення лікувально-профілактичних закладів підставою для такого виготовлення є спеціальна вимога, виписана лікувально-профілактичною установою. Вимоги на виготовлення лікарських препаратів повинні бути завірені штампом та круглою печаткою відповідного лікувально-профілактичного закладу і підписом головного лікаря та завідуючого відділенням.

Для обліку проведених в аптеці робіт з виготовлення та фасування лікарських

засобів передбачено спеціальні реєстри: Журнал обліку лабораторних робіт та Журнал обліку фасувальних робіт.

На формування вартості готового лікарського препарату впливають: первинна вартість лікарської сировини, торгова націнка, тариф за лабораторно-фасувальні роботи, а також суми уцінки чи дооцінки.

У бухгалтерському обліку процес виготовлення лікарських препаратів та формування їх вартості відобразатиметься таким чином.

Перший етап — передача лікарської сировини зі складу аптечної установи до лабораторії.

У Плані рахунків для відображення операцій з руху товарів на складі передбачено субрахунок 281 «Товари на складі». Для обліку товарів, з яких виготовляють лікарські препарати, окремого субрахунку в плані рахунків не передбачено. Тому аптечні установи до субрахунку 281 можуть відкрити субрахунки другого порядку, наприклад:

- субрахунок 2811 «Лікарські засоби на складі»;
- субрахунок 2812 «Лікарські засоби в лабораторії».

У бухгалтерському обліку передача зі складу в лабораторію відображається записом по дебету субрахунку 2812 та кредиту субрахунку 2811.

На відпущені зі складу лікарські препарати встановлюється певна сума торговельної націнки незалежно від того, до якого відділу здійснюється відпуск: до лабораторії чи відділу для реалізації. Граничні рівні торговельних націнок на медичні препарати, що включені до Переліку вітчизняних та імпортованих лікарських засобів і виробів медичного призначення, ціни на які підлягають державному регулюванню, затвердженого наказом МОЗ і Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 03.12.2001 р. № 480/294, встановлюються обласними державними адміністраціями та згідно з постановою КМУ від 25.12.96 р. № 1548 не можуть перевищувати 35% оптової ціни виробника (митної вартості), а на ті, що придбаваються державними та комунальними закладами охорони здоров'я за бюджетні кошти, не може перевищувати 10% оптової ціни виробника (митної вартості).

У бухгалтерському обліку сума встановленої торговельної націнки відображається записом по дебету субрахунку 2812 та кредиту субрахунку 285 «Торгова націнка». Рекомендуємо для відображення торговельної націнки відкрити субрахунок другого порядку, наприклад, 2851 «Торгова націнка на лікарські препарати».

Другий етап — формування вартості виготовленого в аптечних умовах лікарського препарату, який безпосередньо здійснюється в журналах обліку лабораторних та фасувальних робіт. На підставі даних, відображених у цих журналах, будуть здійснюватися записи в бухгалтерському обліку.

Наприкінці місяця відповідальна особа за ведення Журналу обліку фасувальних робіт визначає загальну суму тарифів за виконані фасувальні роботи шляхом підрахунку тарифів на виготовлення кожної лікарської форми.

Для обліку суми тарифів за лабораторні роботи аптечні установи використовують субрахунок 285 «Торгова націнка», до якого можна відкрити субрахунок другого порядку, наприклад, 2852 «Тарифи за виконання лабораторно-фасувальних робіт».

Реалізація товарних запасів в аптечних установах має деякі особливості, може здійснюватися як за рецептами, так і без них.

За рецептами аптекарські заклади, зокрема, можуть відпускати лікарські засоби безоплатно або на пільгових умовах.

Основним документом, що регламентує пільговий відпуск лікарських засобів за рецептами, є постанова КМУ від 17.08.98 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного

і пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у випадку амбулаторного лікування окремих груп населення і за визначеними категоріями захворювання».

На пільгових умовах можуть також відпускатися лікарські засоби без рецептів окремим категоріям населення, наприклад, пенсіонерам, чорнобильцям, ветеранам війни та праці, за наявності в них відповідного посвідчення.

Слід зауважити, що безоплатно і на пільгових умовах можна продавати не будь-які ліки, а тільки включені до переліку, затвердженого постановою КМУ від 05.09.96 р. № 1071 «Про порядок закупівлі лікарських засобів закладами та установами охорони здоров'я, що фінансуються з бюджету».

Витрати, пов'язані з відпуском лікарських засобів безоплатно або на пільгових умовах, відшкодовуються аптекам за рахунок загальних асигнувань, передбачених відповідними бюджетами. Відшкодування вартості ліків, проданих аптекою на пільгових умовах або безоплатно, провадиться також місцевими органами або закладами охорони здоров'я на підставі зведених реєстрів. Реєстри складаються аптечними закладами і подаються до територіальних медичних об'єднань. Друга копія реєстру разом із рецептами залишається в аптеці або в централізованій бухгалтерії аптек.

Реалізація лікарських засобів, що відпускаються без рецептів та без надання пільг, здійснюється в загальному порядку, що застосовується при роздрібній торгівлі.

Аптечні заклади, що здійснюють розрахунки зі споживачами за готівку, повинні їх проводити через належним чином зареєстровані РРО. Ураховуючи особливості організації торгівлі аптечними товарами, у листі ДПАУ від 09.02.2001 р. № 1651/7/23-3117 наведено рекомендації щодо програмування аптечного товару.

На відміну від інших суб'єктів підприємницької діяльності щодо аптек ДПАУ, враховуючи специфіку організації торгівлі аптечними товарами, не заперечує проти програмування за найменуваннями (100–120 найменувань) і цінами тих аптечних товарів, які постійно знаходяться в асортименті та мають порівняно стабільну ціну. Що ж стосується аптечних товарів, які часто змінюються в асортименті та за цінами, а також препаратів, які виготовляються в аптеці за індивідуальними замовленнями лікарів, то їх доцільно програмувати за групами.

Суб'єкти підприємницької діяльності можуть здійснювати розрахунки з покупцями за лікарські засоби та вироби медичного призначення без застосування РРО у випадках якщо:

— аптечною установою (неплатником ПДВ) придбаний пільговий торговий патент (п. 8 ст. 9 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» у редакції від 01.06.2000 р. № 1776-III; далі — Закон про РРО);

— суб'єкт підприємницької діяльності — фізична особа є платником єдиного податку (п. 3 ст. 9 Закону про РРО);

— торгівля здійснюється в розміщених у сільській місцевості аптеках, аптечних пунктах та кіосках (ст. 10 Закону про РРО та п. 7 Переліку окремих форм та умов проведення діяльності у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, яким дозволено проводити розрахункові операції без застосування реєстраторів розрахункових операцій з використанням розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій, затвердженого постановою КМУ від 23.08.2000 р. № 1336) за умови, якщо граничний річний обсяг розрахункових операцій не перевищує 75 тис. грн. на один структурний (відокремлений) підрозділ (пункт продажу товарів). Але в цьому разі необхідно застосовувати розрахункові книжки та книги обліку розрахункових операцій.

Аптекам заборонено реалізувати населенню неякісні лікарські засоби та засоби з вичерпаним терміном придатності. Такі лікарські засоби, як правило, підлягають

утилізації та знищенню. В обліку їх вартість на підставі відповідних документів відносять на фінансові результати поточної діяльності (субрахунок 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» або 949 «Інші витрати операційної діяльності»).

Такі основні особливості обліку реалізації лікарських засобів і товарів медичного призначення аптеками.

Список літератури

1. Громовик Б.П. Організація роботи аптек. – Вінниця, 2005.
2. Криков В. Організація і економіка фармації. – М., 2009.
3. Тарасова Л.Г., Семенова Т.Д. Организация и экономика фармации. – М., 1987.

В. Денищук

Особенности учета в аптечной деятельности

В статье рассмотрены основные различия в учете движения товарных запасов аптеки от других предприятий торговой отрасли.

V. Denyschuk

Features of the account in the pharmacy

The article describes the main differences in accounting for the movement of inventory from the pharmacy of other companies trading industry.

Одержано 03.04.12

УДК 621(477):330.341.1

О.В. Заярнюк, викл., М.І. Староста, ст. гр. МЕ-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційна діяльність підприємств сільськогосподарського машинобудування: тенденції, проблеми, перспективи

Стаття присвячена дослідженню стану інноваційної діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування в Україні та Кіровоградській області. Проаналізовано особливості сучасного етапу розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування. Запропоновано шляхи підвищення інноваційної активності підприємств сільськогосподарського машинобудування.

інноваційна діяльність, сільськогосподарське машинобудування, венчуринг

Постановка проблеми. Переваги інноваційної складової є очевидними в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, а її вплив на виробництво – радикальним і комплексним. В Україні пріоритетним видом діяльності, що розглядається як потужне джерело інноваційної продукції, є машинобудування, оскільки саме його розвиток визначає ефективність виробничого потенціалу країни, продуктивність праці, енерго- та матеріалоемність ВВП, якісний рівень його

відтворення та промислову безпеку країни.

Проте, перспективи розвитку інноваційної діяльності у цій галузі стають більш проблемними в основному через втрату пріоритетів у сфері розробки, виробництва та збуту продукції. І, як наслідок, вітчизняне машинобудування на сьогодні не забезпечує створення підвалин для розбудови конкурентоспроможної економіки в Україні.

Аналіз останніх публікацій. Розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу та НТП аграрних підприємств приділено значну увагу в нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України та публікаціях науковців, в яких розвиток даної галузі визнано пріоритетним завданням державної технічної політики [6-8]. Серед вітчизняних вчених-економістів, які зробили важливий внесок у дослідження проблем розвитку інноваційної діяльності машинобудівного комплексу, слід відзначити таких як С. Бреус, Д. Малащук, О. Кузьмін, І. Алексеев, Й. Петрович, В. Василенко, А. Гальчинський, В. Гусєв, О. Онищенко, Л. Фільштейн, Н. Гончарова, Л. Крючко, В. Отецький, Л. Лігоненко та багато інших.

Проте, не зважаючи на велику кількість наукових праць та досліджень з цієї тематики, вагомим недоліком більшості із них є те, що вчені, здебільшого, зосереджували увагу на проблемах макроекономічного рівня розвитку інноваційної діяльності машинобудівної галузі і лише частково – регіонального і мікроекономічного рівня.

Метою статті є виявлення тенденцій та перспектив розвитку інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Кіровоградської області, аналіз особливостей сучасного етапу інноваційних процесів і виявлення чинників, які зумовлюють його відставання та проблематичність розвитку, а також розробка пропозицій стосовно активізації інноваційного чинника розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування в регіоні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні сільськогосподарське машинобудування розглядається як комплекс, від діяльності якого залежить конкурентоспроможність сільськогосподарських товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Так, у Концепції Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік зокрема зазначається, що “підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу передбачається досягти через ... оновлення парку сільськогосподарської техніки шляхом забезпечення розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування” [11].

Разом із тим, аналіз статистичних даних основних показників діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування та їх інноваційної активності, свідчить про те, що підприємствам даної галузі доводиться працювати в складних і мінливих умовах зовнішнього середовища. Про існування зазначених проблем переконливо свідчить динаміка кількості інноваційно-активних підприємств машинобудування (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка кількості інноваційно-активних підприємств Кіровоградської області

Показники	Роки				
	2005	2007	2008	2009	2010
Промисловість	37	39	39	32	37
Темп зміни кількості промислових підприємств, %	-	5,4	0	-18,0	15,6
Машинобудування	10	12	12	13	13
Темп зміни кількості підприємств машинобудування, %	-	20,0	0	8,3	0
Виробництво машин та устаткування	3	7	8	9	10
Темп зміни кількості підприємств машин та устаткування, %	-	133,3	14,3	12,5	11,1

Розраховано за [3]

Однією з причин такого стану є слабкість державної політики в науково-технологічній та інноваційній сферах, зокрема недоліки у визначенні державних пріоритетів, незадовільний рівень реалізації програм інноваційного розвитку. Так, Верховною Радою України прийнято Закон “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” [5], а Кабінетом Міністрів – більше 10 постанов та розпоряджень з питань розвитку машинобудування для АПК. Але рівень виконання прийнятих актів не перевищує 13-14%, що веде до подальшого занепаду вітчизняного машинобудування, технічної залежності АПК України від іноземних фірм, втрати вітчизняного та виробничого потенціалу, відтоку з економіки України значних коштів, зростання безробіття.

Інша проблема, яка стоїть перед розвитком машинобудівного комплексу це те, що основні потреби в обладнанні та в машинобудівній продукції загалом Україна забезпечує не за рахунок національного виробництва, а за рахунок імпорту. Ступінь експортної орієнтованості машинобудування можна визначити за допомогою таблиць витрати-випуск України в цінах споживачів. Так, частина експорту у випуску за період 2001-2008 років становила: 2001 – 45,6%, 2004 – 50,5%, 2006 – 31,9%, 2007 – 32,2%, 2008 – 32,7%. Отже, відбулося зниження частки експорту у випуску, що свідчить про втрачання вітчизняними виробниками позицій на зовнішніх ринках. При цьому частка імпортованих товарів за даний період становить: 2001 – 54,5%, 2004 – 57,8%, 2006 – 50,1%, 2007 – 50,1%, 2008 – 51,2%. Тобто переважна частка попиту на ринку покривається за рахунок імпорту [10]. Проведений аналіз експортної та імпоротної позицій машинобудівного комплексу за період 2005-2009 рр. за товарними групами показує від’ємне торгове сальдо.

Одна з причин низької інноваційної активності галузі машинобудування – це недостатні обсяги фінансування. З одного боку, здійснення інноваційної діяльності власними силами надає підприємствам можливість не залежати від провідних фірм, які під гаслом експорту нових технологій насправді передають морально застарілі розробки. З іншого боку, гостра нестача власних коштів гальмує процес впровадження інновацій у виробництво. За 2002-2007 рр. інвестиції в основний капітал галузі збільшувалися, окрім 2005 року. В 2008 році падіння інвестицій в основний капітал склало 5,9%, за січень-вересень 2009 р. скорочення обсягів інвестицій на підприємствах машинобудування становило 53,7% [4]. Відношення інвестицій в основний капітал до основних засобів за період 2000-2009 рр. фактично було найнижчим по промисловості. В умовах нестачі власних коштів підприємства не можуть повною мірою реалізовувати масштабні інноваційні проекти зі значним ступенем новизни продукції. Перспективні проекти розвитку залишаються поза увагою підприємств або в очікуванні інвестування. Нестачу коштів для фінансування інновацій через прямі інвестиції до статутних фондів компаній може заповнити венчурний капітал. Корпоративний венчуринг широко застосовують у закордонних країнах, де реалізація інноваційної політики корпоративного венчурингу сприймається багатьма країнами як ефективний засіб досягнення стратегічних цілей. У 2005 р. загальний обсяг залученого венчурного капіталу у США склав більше 23 млрд. дол. США, в Європі – більше 5 млрд. дол. США, з них Великою Британією залучено 822,7 млн. дол. США, Францією – 461,1 млн. дол. США, Німеччиною – 311,8 млн. дол. США, Швецією – 155,4 млн. дол. США, Данією – 167,8 млн. дол. США [10].

Наявність негативних тенденцій підтверджує і показник чисельності фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи. Їх кількість в галузі технічних наук становила: у 1995 р. – 129499 осіб, а у 2005 р. – 54782 особи, тобто, за цей період вона скоротилась у 2,4 рази. Разом з тим загальна чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи саме з технічних наук свідчить про прогресуюче

звуження можливостей трансферу технологій, а відтак – все більше віддалення України від економіки знань, яка стрімко набирає обертів у розвинених країнах.

Також одним із вагомих чинників інноваційної діяльності є надходження заявок на видачу охоронних документів та використання об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій. Як у економіці країни в цілому, так і в промисловості, цей показник має тенденцію до зменшення. Це особливо помітно, якщо ці обсяги порівняти з аналогічним показником 1990 року: станом на 2005 р. (5127 чол.) цей показник у машинобудуванні становив лише 1,8 % від максимального рівня до 1990 р. (284755 чол.), при чому частка машинобудування в економіці за цим показником до 1990 р. становила 27,7%, а нині – лише 12,1% [3].

Висновки. За результатами проведених досліджень можна зробити висновок про те, що стан, в якому знаходиться галузь сільськогосподарського машинобудування, є критичним та потребує докорінної реформації. Для поліпшення інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно покращити проектну справу, виходячи з того, що якість проектування залежить не лише від якості техніки, а й від підтримки та забезпечення його реалізації з боку держави.

Переважає частка попиту на ринку на товари машинобудування покривається за допомогою імпорту, отже, актуальним є застосування механізмів імпортозаміщення та відповідне зниження чутливості української економіки до цінових тенденцій зовнішніх ринків. Забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності для машинобудівних підприємств є ще більш важливою, ніж інвестиції в основний капітал. Утворюється замкнутий цикл: конкурентоспроможність машинобудівні підприємства можуть підвищити лише за рахунок активізації інноваційної діяльності, але для фінансування останньої необхідно успішно функціонувати на ринку, так як фінансове забезпечення підприємство отримує за рахунок власних джерел. Тому для прискорення технологічних нововведень в машинобудуванні доцільним є використання корпоративного венчурингу (партнерства між великими та малими підприємствами).

Також необхідно налагодити зв'язок між наукою і виробництвом, оскільки в результаті його розриву підприємства вичерпали конкурентний потенціал розвитку своєї продукції. Окрім цього, через неспроможність української науки забезпечити постійне генерування потоку науково-технічних інновацій, а виробництва – опанувати та поширити нові технології, відбувається об'єктивне відторгнення економічних перетворень. Необхідно також реформувати патентне законодавство України, посилити захист вітчизняних суб'єктів, скасувати оплату заявок і витрат на патентування винаходів вітчизняних заявників, забезпечити повноту та охорону їхніх прав та інтересів.

Список літератури

1. Міністерство аграрної політики України. Панорама аграрного сектору України. – К., 2009. – 8 с.
2. Статистичні щорічники України за 2000-2010 рр. [Електронний ресурс]. – доступний з <http://ukrstat.gov.ua>
3. Інноваційна діяльність в Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – доступний з <http://kirstat.kr.ua>
4. Державна програма розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007-2010 роки // Офіц. вісн. України від 12.10.2007р., №74. – С. 31.
5. Закон України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування агропромислового комплексу” // Відомості Верховної Ради України від 07.02.2002 р. Закон № 3032-III. – 2002. – Ст.167.
6. Ситник В.П. Реалізація державної технічної політики з переоснащення машинно-тракторного парку // Вісник аграрної науки. – 2008. – №7. – С. 5-7.
7. Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006-2011 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 516 // <http://zakon.rada.gov.ua/>.

8. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників//Міністерство економіки. – серпень – 2009.
9. Инвестиции в глобальные инновации [Електронний ресурс]. – доступний з <http://russba.ru>.
10. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / Під заг. ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007 – 308 с.
11. Концепція Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік [Електронний ресурс]. – доступний з <http://rada.gov.ua>

О. Заярнюк, М. Староста

Иновационная деятельность предприятий сельскохозяйственного машиностроения: тенденции проблемы, перспективы

Статья посвящена исследованию состояния инновационной деятельности предприятий сельскохозяйственного машиностроения. Проанализированы особенности современного этапа развития предприятий сельскохозяйственного машиностроения. Предложены пути повышения инновационной активности предприятий сельскохозяйственного машиностроения.

О. Zaiarniuk, M. Starosta

Innovative activity of agricultural machinebuilding enterprises: tendencies, problems, prospects

The article is devoted research of the state of agricultural machinebuilding enterprises innovative activity. The features of the modern stage of agricultural machinebuilding enterprises development are analysed. The ways of innovative activity increase of agricultural machinebuilding enterprises are offered.

Одержано 29.03.12

УДК 657.375.1

Я.О. Чадай, ст. гр. ОА-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми обліку основних засобів та шляхи їх вдосконалення

В статті описано переваги та недоліки обліку основних засобів, запропоновано шляхи поліпшення щодо обліку та амортизації основних засобів, а також визначено відмінності бухгалтерського і податкового обліку та проблеми їх ведення на підприємстві.

основні засоби, амортизація, облік, положення стандарти бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку.

Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку визначити шляхи удосконалення обліку основних засобів на підприємствах.

В обліку основних засобів використовують різні методи. Їх різноманіття зумовлює потребу в розгляді їх сутності, переваг і недоліків. Питання вдосконалення методів обліку основних засобів вивчали такі вчені, як: Лінник В.Г., Зюкова М.М., Задорожній З., Панасенко А.П. [4, с.407] та ін.

Питання, пов'язані з проблемами нарахування амортизації на основні засоби та перспективами їх вирішення в Україні, знайшли певне відображення у роботах Орлова П., Орлова С., Онишка Д., Мурашко О., Рибченко М.Ф., Кириленко В.М. [7, с.123] та інших вітчизняних учених-економістів.

Мета статті полягає у визначенні сутності основних засобів, здійснення ряду модифікацій щодо обліку й амортизації основних засобів, що дасть змогу знизити трудомісткість робіт та скоротити документообіг.

Реформування бухгалтерського обліку в Україні на основі Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що відповідають вимогам ринкової економіки та міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, привело до суттєвих змін в обліку основних засобів. В опублікованих нормативних актах – Плані рахунків, затверджену наказом МФУ від 30 листопада 1999р. № 291 із змінами та доповненнями; Інструкції про застосування Плану рахунків, затвердженій МФУ від 30 листопада 1999р. № 291 із змінами та доповненнями; П(С)БО 7 «Основні засоби» - не охоплено всіх без винятку питань, які виникли у зв'язку з реформуванням обліку основних засобів та їх зносу. У зв'язку з цим у практичній діяльності виникають проблеми, що стосуються обліку та амортизації основних засобів [6, с.68].

З моменту введення нового Плану рахунків і Національних стандартів, за якими підприємства України ведуть бухгалтерський облік, пройшло немало часу і це дало змогу виявити їх недоліки та переваги.

До переваг можна зарахувати:

1. Зрозумілість вітчизняного обліку для іноземних інвесторів.
2. Узгодженість Плану рахунків з фінансовою звітністю.
3. Регламентация основних ділянок обліку окремими положеннями, які дають змогу при його веденні використовувати різні варіанти й кожному підприємству обирати найефективніші для нього методи.

Серед недоліків можна виділити:

1. Велику трудомісткість трансформаційних процесів.
2. Низка стандартів, зрештою, як і більшість законів в Україні, написані важкодоступною мовою і є не досить зрозумілими.
3. В опублікованих нормативних актах не охоплено без винятку питань, які виникли у зв'язку з реформуванням обліку основних засобів.
4. Амортизація по основних засобах починає нараховуватися в бухгалтерському обліку з наступного місяця після введення їх в експлуатацію. В П(С)БО 7 такої чіткості немає, у п.29 стандарту зазначено, що «нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт став придатним для корисного використання». Однак придатним для корисного використання може бути й обладнання, яке не потребує монтажу і зберігається на складі, а також інші види капітальних інвестицій. Таке визначення може спричинити формування неправильної думки на практиці стосовно того, що по капітальних інвестиціях теж можна нарахувати амортизацію. У зв'язку із зазначеним, передостанній абзац п.29 П(С)БО 7 треба викласти в такій редакції: «Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів було введено в експлуатацію» [7, с.135].

Важливу роль при амортизації основних засобів відіграє вибір методу нарахування амортизації. Найбільший вплив на вибір методу нарахування амортизації у практичній діяльності справляють такі фактори:

- простота (складність) методу та можливість його застосування;
- вплив на собівартість продукції й вартість засобів у звітності;
- кваліфікація працівника, уповноваженого вирішувати це питання;
- наявність корпоративної політики у сфері нарахування зносу [3, с.387].

Не існує єдиної думки щодо найкориснішого або найдоцільнішого з методів. Тому в питанні вибору методу нарахування амортизації пропонуємо виходити з двох позицій:

- принцип обачності;
- очікуваний спосіб отримання економічних вигід від використання об'єктів.

Найбільше принципу обачності відповідає метод зменшення залишкової вартості, при якому нараховується найбільша сума амортизації в перші роки використання об'єкта. Наступним є метод прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивний метод. За рівномірного випуску продукції показники виробничого методу наближається до прямолінійного.

Основні засоби умовно можна поділити на 2 типи:

а) безпосередньо зайняті у виробництві, допоміжні та обслуговуючі (рахунки обліку 104, 105, 106);

б) інші основні засоби, які переважно становлять інфраструктуру підприємства (рахунки обліку 102, 103, 107, 108, 109) [4, с.136].

Стосовно першого типу об'єктів, то для всіх основних засобів, щодо яких є можливість достовірно та з мінімальними витратами визначити обсяг виробленої продукції, застосовується виробничий метод.

Якщо ж визначити фактичну потужність важко або неможливо, то застосовується один з так званих прискорених методів, що сприятиме швидшому поверненню капітальних вкладень.

До другого типу основних засобів зараховано специфічні об'єкти, які можуть не брати безпосередньої участі у виробничому процесі, їх фактичну потужність важко визначити, та вони не становлять питомо частину основних засобів на підприємствах (крім сільськогосподарських). До цієї групи пропонуємо застосовувати прямолінійний метод [1, с.389].

Наступним моментом, який суттєво впливає на величину нарахованої амортизації, є визначення строку корисного використання.

Надана свобода в цьому питанні призводить до того, що для однакового об'єкта на різних підприємствах такий строк може суттєво відрізнитись. Дослідження процесу нарахування амортизації в інших країнах свідчить, що прогресивним підходом є законодавчий поділ основних засобів на групи із встановленням строків корисного використання.

Іншим ключовим моментом є визначення ліквідаційної вартості основних засобів.

Ліквідаційну вартість доцільно розраховувати лише для об'єктів, що знаходяться на рахунках 103, 104, 105 та мають у своїй структурі суттєву однорідну складову (метал, будівельні конструкції і т.д.). Для всіх інших пропонуємо встановлювати ліквідаційну вартість у мінімальному розмірі 1 грн. (це пояснюється тим, що для розрахунку амортизації методом зменшення залишкової вартості обов'язково потрібна ліквідаційна вартість, більша за нуль) [4, с.408].

За П(С)БО 7, амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [6, с.68].

Відповідно до Податкового кодексу України, амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [5, с.43].

Тому, як бачимо зі вступом в дію ПКУ бухгалтерський та податковий облік основних засобів зближено. В даному випадку це зменшить витрати праці бухгалтерів в їх роботі.

Ще однією проблемою є те, що первинна облікова інформація про наявність, рух, капітальний ремонт та інші операції щодо основних засобів відображається в численних спеціалізованих регістрах, постійні реквізити яких тотожні. Це не сприяє якісному веденню обліку, збільшує трудомісткість опрацювання та відображення інформації, створює певні труднощі у формування документообігу й забезпеченні необхідними видами бланків [1, с.33].

Так, діючі форми первинної документації з обліку основних засобів та інвентаризаційні описи дублюють один одного. Майже зовсім не відрізняються за змістом інвентарні картки форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8. Водночас у наявних формах обліку не передбачено відображення устаткування, придбаного підприємством для резерву, до запровадження в експлуатацію, що на практиці створює певні труднощі при розрахунку амортизаційних відрахувань.

Не знайшла відображення у формах обліку й інформація про зміни первинної вартості інвентарного об'єкта після переоцінки та індексації. Порівняння інвентарних карток форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8 з формою ОЗ-1 «Акт приймання-передачі основних засобів» засвідчує, що в них відсутня лише інформація про висновок приймальної комісії й підписи її членів. Проте, сам факт складання акта і відкриття інвентарних карток свідчить про позитивний висновок комісії, адже при невідповідності технічним умовам об'єкт прийманню не підлягає й інвентарна картка не виписується. Таким чином, доповнивши інвентарну картку підписами членів комісії, можна скоротити форму ОЗ-1. А якщо ввести в неї ще й підписи здавача та одержувача, то при внутрішньому переміщенні об'єктів можна скоротити форму ОЗ-2. Доповнення інвентарної картки підписами комісії з упровадження основних засобів після ремонту, реконструкції, модернізації, а також графою для відображення змін після таких операцій дає змогу скоротити форму ОЗ-3. Можна також не використовувати форму ОЗ-4, якщо доповнити її підписами ліквідаційної комісії й відобразити окремим рядком результати ліквідації об'єкта [4, с.409].

Підсумовуючи вищезазначене вважаємо, що первинна облікова інформація про наявність, рух, капітальний ремонт та інші операції щодо основних засобів відображається в численних спеціалізованих регістрах, постійні реквізити яких тотожні. Це не сприяє якісному веденню обліку, збільшує трудомісткість опрацювання та відображення інформації, створює певні труднощі у формування документообігу й забезпеченні необхідними видами бланків.

Здійснивши ряд модифікацій, можна одержати компактну конструкцію практично універсальної форми типу «Інвентарна картка – акт обліку руху основних засобів», що сприятиме не тільки зниженню трудомісткості облікових робіт і скороченню документообігу, а й посиленню контролю завдяки підвищенню рівня інформативності й наочності документів.

Список літератури

1. Власюк Г.В., Зиміна О.І. Шляхи вдосконалення основних засобів // Держава та регіони. – 2008. - №4. – С. 32-36.
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Затверджено наказом МФУ 30 вересня 2003 р. № 561.
3. Муріна Т.С. Шляхи ефективності використання основних засобів на промисловому підприємстві// Держава та регіони. – 2007. - №6. – С.387-390.
4. Панасенко А.П. Проблеми основних засобів у бухгалтерському обліку// Держава та регіони. – 2008. - №3. – С.407-410.
5. Податковий кодекс від 23.12.2010 № 2856-VI (зі змінами та доповненнями).
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом МФУ від 27.04.2000р. №92 із змінами і доповненнями від 11.12.2006р. №1176.
7. Рибченко М.Ф., Кириленко В.М. Проблеми та шляхи вдосконалення основних засобів// Держава та регіони. – 2007. - №6. – С.135-137.

Я. Чадай

Проблемы учета основных средств и пути их совершенствования

В статье описаны преимущества и недостатки учета основных средств, предложены пути улучшения относительно учета и амортизации основных средств, а также определены отличия бухгалтерского и налогового учета и проблемы их ведения на предприятии.

Ya. Chaday

Problems of account of the fixed assets and ways of their perfection

Advantages and lacks of account of the fixed assets are described in the article, the ways of improvement are offered in relation to an account and depreciation of the fixed assets, and also the differences of book-keeping and tax account and problem of their conduct are certain on an enterprise.

Одержано 02.04.12

УДК 631.356.4.05-519

С.М. Гайдукова, В.Я. Воробейчик, доценти, кандидати технічних наук

Кіровоградський національний технічний університет

Радіохвильова оцінка розмірів бульб картоплі для керування процесом сортування

В статті розглянуто використання радіохвильового методу для визначення розмірів компонентів картопляного вороху

радіохвильова оцінка, розмір, картопля, сортування

При розробці нового комбінованого радіохвильового способу розпізнання компонентів картопляного вороху розв'язувалась задача – забезпечити контроль при односторонньому розміщенні одного вимірювального перетворювача, в якому об'єднуються функції випромінювання і прийому як відображених, так і пройдених хвиль, а необхідна комбінація параметрів цих хвиль формуються в просторі, щоб результат розпізнавання отримувався безпосередньо на виході вимірювального перетворювача, без обробки за допомогою пристрою.

В основі цього способу – явище радіоінтерференції відображеної та пройденої хвиль. Якщо компоненти картофельного вороха, які подаються поштучно опромінювати електромагнітними хвилями, то від кожного компоненту отримуються дві хвилі: перша відображається від верхньої поверхні компоненту, друга проходить через нього спочатку в одному напрямку, а потім, після відображення від нижньої поверхні, в зворотному. Відображена і пройдена хвилі, рухаються паралельно в напрямі, зворотному хвилі, яка опромінює, причому друга відстає від першої по фазі, так як проходить додатково оптичний шлях $2c\sqrt{\varepsilon}$ (тут c – товщина компонента, а ε – суттєва частина його комплексної діелектричної проникності). Обидві хвилі корегентні, мають однакову поляризацію, між ними зберігається постійна різниця ходу. Відомо, що в цьому випадку виникає інтерференція хвиль: енергія електромагнітного поля перерозподіляються в просторі, утворюючи стійке посилення або ослаблення, в залежності від різниці ходу.

При обчисленні різниці ходу хвиль необхідно враховувати величину коефіцієнту відображення опори, на якій компоненти знаходяться в процесі контролю.

При цьому можливі три випадки.

Перший – контрольовані компоненти знаходяться на якійсь опорі, в якій коефіцієнт відображення хвиль більше, ніж, наприклад, у залізній опорі. При відображенні хвилі на межі з «оптичного» більш щільного середовища фаза хвилі додатково змінюється на 180^0 , що еквівалентно «оптичному» шляху довжиною $0,5 \lambda_0$. В даному випадку спостерігається зміна фаз обох хвиль, яка не призведе до додаткового зсуву між собою. Тому різниця ходу S_1 відображеної та пройденої хвилі, як і раніше $2c \sqrt{\epsilon}$.

Другий – компоненти контролюються в повітрі, наприклад, у вільному падінні, або при розміщенні на опорі з малим коефіцієнтом відображення (винипласт, гума та ін.). Фаза відображеної хвилі змінюється, а фаза пройденої хвилі при відображенні від опори – ні. Тому різниця ходу.

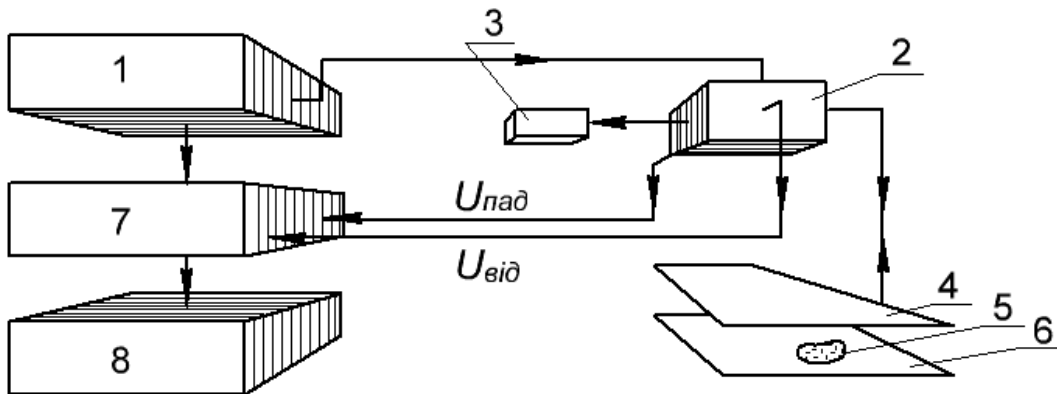

Рисунок 1 – Блок-схема експериментального пристрою: 1 – генератор коливальної частоти з блоком керування; 2 – мостовий рефлектометр; 3 – узгоджене навантаження; 4 – антена; 5 – досліджувальний об’єкт; 6 – залізна підкладка; 7 – індикатор КСВН; 8 – графопобудовник.

$$S_2 = 2c \sqrt{\epsilon_\sigma} + 0,5 \lambda_0 .$$

Третій – коефіцієнт відображення опори більше, ніж такий же коефіцієнт для ґрунту (будь-якої вологості), і менше, ніж для бульб, отже;

$$S_{3r} = 2c \sqrt{\epsilon_r} ,$$

$$S_{2\sigma} = 2c \sqrt{\epsilon_\sigma} + 0,5 \lambda_0 ,$$

де "r" і "σ" відносять до ґрунту та бульб.

Умова взаємного посилення та ослаблення хвиль при інтерференції – рівність різниці ходу відповідно цілому числу довжин хвиль і непарному числу полухвиль. Встановлено, що незалежно від частоти, якщо ґрунт сухий і середньої вологості, $\sqrt{\epsilon_\sigma} \approx 2 \cdot \sqrt{\epsilon_r}$.

Аналіз показує, що практично тільки в першому випадку можливо отримати різнополярні сигнали – максимуму і мінімуму – від розпізнавальних компонентів картофельного вороху, в чому й полягає суть запропонованого методу.

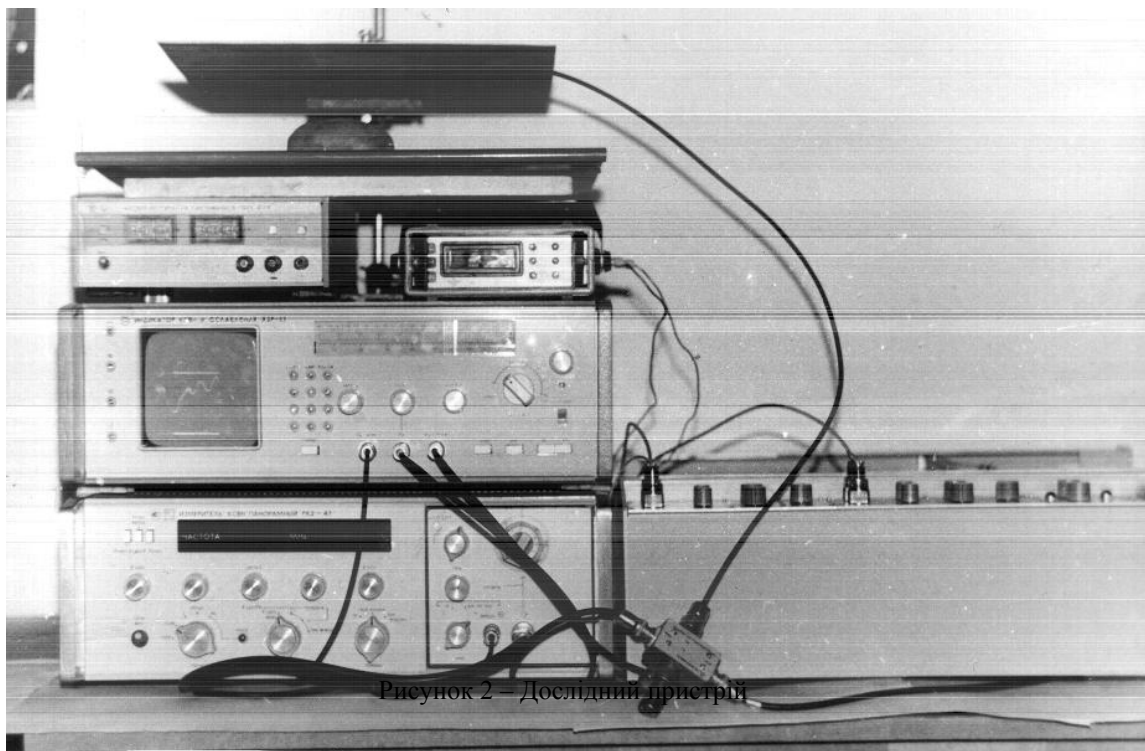
Для розміру c компоненту ці умови досягаються при конкретній довжині хвилі; так як розміри компонентів неоднакові, то слід змінювати λ_0 . Зміни повинні бути в межах від $2 \cdot c_{\min} \sqrt{\epsilon_\sigma}$ до $2 \cdot c_{\max} \sqrt{\epsilon_\sigma}$ (C_{\min} і C_{\max} – найменша та найбільша товщина

компонентів у ворохі). Щоб для великих грудок та каміння не отримати результат такий же, як для малих бульб, необхідна додаткова умова, яка накладає обмеження на розкид компонентів вороху:

$$c_{\max} / c_{\min} < \sqrt{\epsilon_{\delta}} / \sqrt{\epsilon_{\Gamma}} \quad (1)$$

З урахуванням співвідношенням $\sqrt{\epsilon_{\delta}} \approx \sqrt{\epsilon_{\Gamma}}$ розміри компонентів у напрямку опромінення повинні відрізнятись не більш ніж у два рази.

Досліди проводили в діапазоні частот 10 – 1250 МГц. В якості сприймаючого елементу для цього діапазону виготовили антену, яка відповідає наступним умовам: широкий діапазон, малий коефіцієнт стоячої хвилі напруження – КСВН, стандартний вхідний опір, компактність, друковане виконання. В дослідних взаємодіях антени з компонентами картофельного вороху використали вимірювач КСВН панорамний РК2-47 з індикатором Я2Р-67 і графовимірювач «Ендим 620.02». Блок-схема дослідного пристрою показана на рис.1, фото загального виду – на рис. 2.

Генератор коливальної частоти 1 здійснює високоякісні коливання в широкому діапазоні (10 – 1250МГц). Енергія СВЧ надходить в мостовий рефлектометр 2, в якому розгалужуються до узгодженого (невідображаючого) навантаження 3 (Z_0) і дослідної антени 4. Рефлектометр роздільно видаляє та детектує сигнал, пропорційний потужності падаючої хвилі $U_{\text{ПД}}$ на узгодженому навантаженні, і сигнал, пропорційний потужності відображеної хвилі $U_{\text{ВД}}$ від антени. Потужність сигналу пропорційна квадрату напруженостей відповідно падаючої та відображеної хвиль. Модуль коефіцієнта відображення по напруженості:

$$r = (U_{\text{ВД}} / U_{\text{ПД}})^{0,5} .$$

Вихідний параметр пристрою – КСВН зв'язаний з коефіцієнтом відображення:

$$КСВН = (1 + r) / (1 - r) . \quad (2)$$

Антену випромінює СВЧ – хвилі в напрямку до досліджуваного об'єкту 5, розташованому на металевій підлозці 6. При внесенні об'єкту в зону контролю або при

зміні одного об'єкта другим змінюється відображення об'єктом і підкладкою потужність, яка приймається антеною. В результаті змінюється сигнал $U_{ВД}$, який виділяється рефлектором 2. Сигнали $U_{ПД}$ і $U_{ВД}$ надходять з рефлектора на індикатор КСВН 7, де виконується обчислення за формулою (2), після чого отримане значення відображається на екрані в осцилографа частотному діапазоні, який забезпечується генератором коливальної частоти. Реєстрацію частотної залежності КСВН антени виконує графопобудовник 8.

Дослідні зразки – реальні об'єкти: бульби з розмірними характеристиками $b = 46...111$ мм, $a = 36...81$ мм, $c = 32...71$ мм, а також грудки ґрунту таких же розмірів, вологістю 4,3; 17,2; 33,2% і каміння.

У співвідношенні з співвідношенням (1) розкид розмірів компонентів накладає обмеження на їх розпізнання цим методом. Залежності вихідного сигналу антени від об'ємного фактору $V_{\phi} = abc$ компонентів, отримані на частоті 1065 МГц на рис. 3. Видно, що розпізнання забезпечується для каміння усіх розмірів, які змінюються, сухих ґрунтових грудок (вологістю 4,3%) з $V_{\phi} < 460$ см³, грудок ґрунту середньої вологості (17,2%) з $V_{\phi} < 360$ см³ і вологих (33,2%) з $V_{\phi} < 270$ см³.

Вплив об'ємного фактору бульб на величину сигналу антени можна використовувати для оцінки їх розмірів, об'єму або маси з метою сортування по фракціям після розпізнання. Раніше нами було встановлено, що в області частоти 1035 МГц величина сигналу залежить від розмірів і не залежить від фізичних властивостей розпізнавальних компонентів. На рис. 4 приведена отримана на цій частоті, близька до лінійної, залежність сигналу антени від об'ємного фактору бульб.

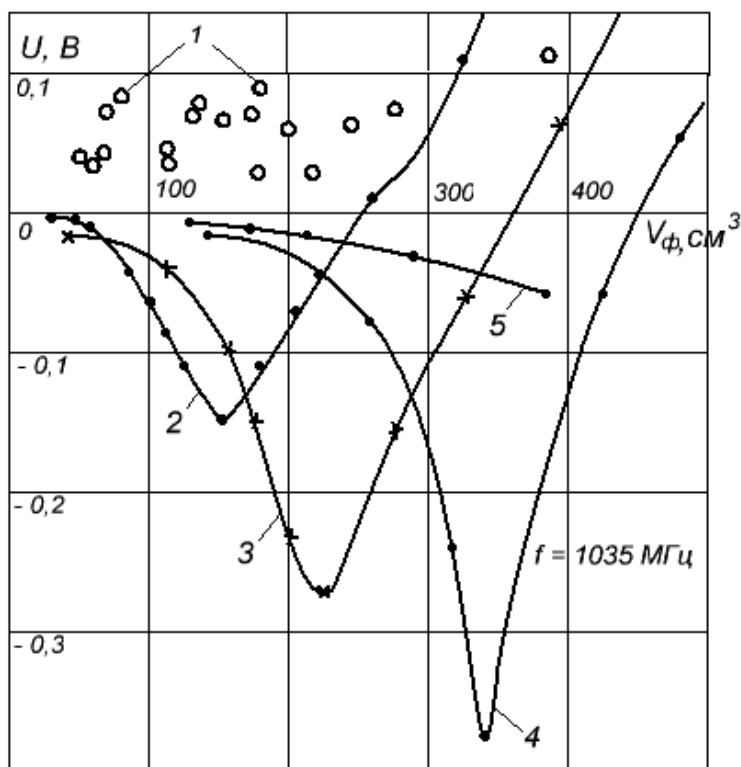

Рисунок 3 – Залежність вихідного сигналу антени U від об'ємного фактору V_{ϕ} компоненту, який поміщений в зону контролю (частота 1065 МГц): 1 – бульби; 2 – 4 – грудки ґрунту, відповідно, $W = 33,2; 17,2$ і $4,3\%$; 5 – каміння.

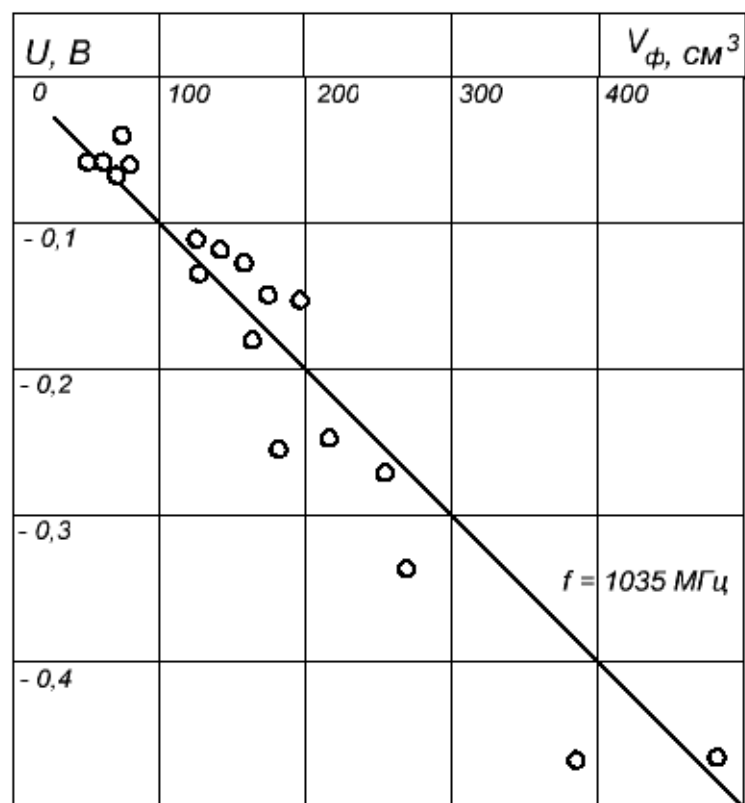

Рисунок 4 – Залежність вихідного сигналу U антени від об'ємного фактору V_{ϕ} бульб на частоті 1035 МГц.

Ця залежність може бути використана для керування процесом сортування, а також для оцінки маси картоплі, яка пройшла сепарацію.

Одержано 03.04.12.

УДК 657

О.О. Джирма, магістрант гр. ОА-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Облікова політика малих підприємств в умовах гармонізації методології обліку формування фінансових результатів у системі фінансового обліку та з метою оподаткування

Стаття присвячена організаційним та методичним аспектам формування облікової політики малих підприємств з врахуванням змін чинного законодавства, зокрема Податкового кодексу України та оновлення П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». З'ясовано чинники, що впливають на вибір елементів облікової політики та визначено проблемні аспекти.

мале підприємство, облікова політика, фінансові результати, особливості малого підприємства як суб'єкта оподаткування та їх вплив на облікову політику

В умовах ринкової економіки мале підприємство вважається найбільш гнучким і стійким до різних економічних змін, які відбуваються досить-таки часто, а іноді носять і глобальний характер.

Мале підприємництво як суб'єкт бізнес-середовища є об'єктивним явищем в умовах ринкової економіки. Відповідно з початком перебудови відносин власності та формуванням ринкової економіки спостерігається бурхливий розвиток малого бізнесу взагалі та, зокрема у формі створення юридичних осіб. Динаміка створення та розвитку малих підприємств відповідає тенденціям формування ринкових відносин. У Кіровоградській області отримало найбільший розвиток та мають подальші перспективи малі підприємства торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 59,5 млн. грн., сфери операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – 19,5 млн. грн. та промисловості – 12,4 млн. грн. [2,7].

Розвиток малих підприємств потребує виважених управлінських рішень як на макрорівні, так і на рівні суб'єкта господарювання, що обумовлює необхідність якісного інформаційного забезпечення управління. Інформаційним джерелом на макрорівні є фінансова та статистична звітність малих підприємств, а на мікрорівні – система бухгалтерського обліку.

Організаційний аспект обліку за умови відсутності поділу та кооперації праці на більшості малих підприємств представлений обліковою політикою. Облікова політика, зокрема, такі її складові, як оцінка, система обліку витрат, методи нарахування амортизації та списання запасів, безпосередньо впливають на показники фінансової звітності. Також вибір елементів обумовлює можливість маніпулювання інвестиційною привабливістю підприємства при залученні додаткового капіталу.

У цьому зв'язку облікова політика малого підприємства має значення як для управління на макрорівні так і для суб'єкта господарювання. Саме ці обставини обумовлюють актуальність дослідження проблеми формування облікової політики та її використання в процесі управлінської діяльності малих підприємств.

Теоретичні та практичні аспекти малого підприємництва розглянуті в працях

багатьох вітчизняних вчених-економістів: О. Ареф'євої, М. Білик, І. Бланка, Л. Буряка, Б. Валуєва, З. Варналія, Н. Герасимчук, О. Данілова, М. Дем'яненка, І. Запатріної, О. Орлова, П. Каблука, А. Поддєрьогіна, В. Сизоненка, А. Соколовської, В. Федосова, І. Чугунова та інших. Проблематика обліку і формування фінансової звітності з врахуванням особливостей облікової політики малих підприємств розглядається у працях Г.А. Велша, О.В. Карпенко, В.В. Ковалева, В.М. Костюченко, М.В. Кужельного, В.О. Меца, Є.В. Мниха, Л.В. Нападовської, В.М. Пархоменка, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка та ін.

Незважаючи на значний доробок і достатньо глибокий рівень відпрацювання потребує подальших досліджень ця проблематика в умовах зміни правового поля (оновлений П(С)БО 25, впровадження Податкового кодексу). Зважаючи на значимість малих підприємств для життєзабезпечення суспільства, важливим завданням постає дослідження та обґрунтування порядку формування їх фінансових результатів, що зумовило вибір теми наукової публікації, її мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

За мету при написанні публікації поставлено з'ясування тенденцій розвитку малих підприємств на регіональному рівні та визначення проблемних аспектів формування їх облікової політики.

Юридична особа – суб'єкт малого підприємництва має назву – мале підприємство. У 2008 році до статті 63 Господарського кодексу України внесено зміни, згідно з якими малими (незалежно від форм власності) визнаються підприємства у яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 млн.грн [1].

Підходи до формування та спрямованість облікової політики малого підприємства обумовлює його статус як суб'єкту оподаткування, зокрема наявність статусу платника ПДВ, застосування пільгових режимів оподаткування з податку на прибуток (у відповідності із пунктом 154.6 ПКУ) та наявністю діяльності, що підлягає патентуванню. Відповідно із прийнятим Верховною Радою Законопроектом №8521 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» [3,5] підприємства з доходом за календарний рік менш ніж 5 000 розмірів мінімальної заробітної плати та чисельністю до 50 працівників будь-якої організаційно-правової форми мають право застосовувати єдиний податок (за ставкою 5 або 3% від доходу) залежно від статусу платника ПДВ. Відповідно, формування облікової політики малого підприємства платника податку на прибуток з огляду на гармонізацію методології формування фінансових результатів в системі фінансової звітності та з метою оподаткування має враховувати потреби інформаційного забезпечення формування податкової звітності.

Формування облікової політики малих підприємств на нормативному рівні обумовлено вимогами П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», оновленого у відповідності до вимог Податкового кодексу. Цим нормативним документом визначено вимоги до формування звітності малих підприємств та спрощеної звітності малих підприємств. Спрощені підходи за П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» поширюються лише на малі підприємства, що оподатковуються за нульовою ставкою (у відповідності із пунктом 154.6 ПКУ) та платники єдиного податку.

Відповідно до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» такі суб'єкти при формування облікової політики також мають право застосовувати спрощені підходи, зокрема стосовно необов'язковості оцінки необоротних активів з врахуванням зменшення корисності та за справедливою вартістю; створення забезпечення наступних витрат і платежів та резерву сумнівних боргів. Особливістю облікової політики таких підприємств є віднесення витрат на формування фінансових

результатів у періоді їх фактичного понесення та визнання витрат і доходів з урахуванням вимог Податкового кодексу України. Також, особливістю є спрямування витрат, що не враховуються Податковим кодексом України з метою оподаткування безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування [6].

В основу методичних підходів при формуванні облікової політики малих підприємств, що не мають права на спрощені підходи обліку доходів та витрат має бути покладено напрям їх економічної діяльності, а також організаційні особливості діяльності. У процесі аналізу стану розвитку малих підприємств регіону встановлено, що основними видами економічної діяльності малих підприємств (за певного скорочення їх обсягу) є торгівля, ремонт автомобілів та автотракторної техніки. Відповідно приділено увагу методичним аспектам формування облікової політики саме малими підприємствам цих сфер. Проведеним анкетуванням встановлено, що значна частка малих підприємств не має внутрішнього регламенту з облікової політики (12% обстежених), а регламенти більшості (81%) містять лише імперативну складову. Відповідно є необхідним переглянути Накази з облікової політики навіть малим підприємствам у яких вони відпрацьовані з врахуванням особливостей діяльності з огляду на внесення суттєвих змін, зокрема стосовно формування фінансових результатів. Так, для малих підприємств з оновленням П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» виникла необхідність ведення обліку за такими об'єктами як загальновиробничі витрати, собівартість реалізації товарів, продукції послуг, інші витрати операційної діяльності тощо. Відповідно зазнав змін і План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [4].

Стосовно необоротних активів елементом облікової політики є метод амортизації, а також побудова обліку витрат на ремонт. У торгівлі найбільш прийнятним методом амортизації виробничого обладнання є лінійна амортизація. Метод, що обирається для нарахування амортизації безпосередньо впливає на оцінку основних засобів, що дає можливість стверджувати про те, що метод амортизації обумовлює інформаційні якості фінансової звітності, зокрема і малих підприємств. У цьому зв'язку дуже важливим є встановлення крім методу також і терміну корисної експлуатації та ліквідаційної вартості. На більшості малих підприємств прийнято нульову оцінку ліквідаційної вартості основних засобів, що на наш погляд є неправомірним та дещо занижує залишкову вартість, зокрема, таких необоротних активів у галузі торгівлі як будівель.

Як відомо, вибір методу амортизації в бухгалтерському обліку повинен здійснюватися відповідно до специфіки діяльності підприємства від якої залежить очікуваний термін використання об'єкта підприємством, фізичний та моральний знос, відпрацювання строго встановленого ресурсу, інші обмеження строку використання об'єкта та решта факторів.

Наприклад, для інформаційної, комп'ютерної та іншої техніки, для якої моральний знос настає набагато швидше, а ніж фізичний доцільним є застосування кумулятивного методу визначення амортизації. Він є найпрогресивнішим з погляду впливу оцінки на якість фінансової звітності. Для ремонтних підприємств обсяги діяльності яких мають сезонний характер доцільно нарахування амортизації здійснювати за виробничим методом.

Є суттєві особливості та проблеми формування облікової політики в частині виробничих запасів як матеріальних оборотних активів, що призначені для використання в ході нормального операційного циклу, так і незавершеного виробництва. Об'єкт обліку «незавершене виробництво» є достатньо складним та важливим з огляду впливу на формування фінансових результатів. Більшість вітчизняних малих підприємств застосовували спрощені підходи до формування

фінансових результатів і не відображали у фінансових звітах незавершене виробництво, навіть за умови вимог чинного законодавства щодо його відображення у звітності. Так, методичні підходи визначення фінансових результатів малих підприємств раніше застосовувались за врахуванням напряму їх економічної діяльності (торговельна, виробнича), що призводило при їх визначенні до наявності двох методик. За першою – обліковуються витрати і визначаються фінансові результати малих підприємств, що займаються торговельною діяльністю, а за другою – зайняті виробничою діяльністю, в яких визначення фінансових результатів полягає у коригуванні їх на незавершене виробництво, відображене в обліку і уточнене в процесі інвентаризації. Навіть серед науковців були поширеними погляди за якими враховуючи, що незавершене виробництво у більшості з малих підприємств незначне, доцільно відмовитися від коригування на нього фінансових результатів, а визначати їх як різницю між доходами і витратами. Ми вважаємо такі підходи неприйнятними для малих підприємств, що здійснюють виробничу діяльність, зокрема з надання ремонтних послуг за умови невідповідності звітних періодів виникнення витрат та формування доходів. Відповідно з тим, що у П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» коригування незавершеного виробництва у складі собівартості виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг передбачено здійснювати або на підставі первинних документів, якими оформляється рух (придбання, виготовлення, передача в місця зберігання, відпуск на сторону, реалізація) запасів, або за результатами інвентаризації на кінець звітного періоду. В частині матеріальних витрат і витрат на оплату праці необхідно обліковою політикою передбачити варіант оцінки незавершеного виробництва. Для ремонтних підприємств більш прийнятним є варіант оцінки на підставі інвентаризації.

Незважаючи на те, що Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва передбачено узагальнення обліку готової продукції та товарних запасів, ми вважаємо це неприйнятним особливо для підприємств, що поєднують надання послуг або виробництво продукції з комерційною діяльністю. Також вважаємо неприйнятним виокремлення в обліку рахунків для відображення розрахунків лише за критерієм «дебітори» та «кредитори». Відповідно обліковою політикою має бути передбачено в частині Робочого плану рахунків синтетичні та аналітичні рахунки з врахуванням особливостей господарської діяльності як в частині активів так і в частині витрат та розрахунків.

На нашу думку, позитивним є впровадження в облікову практику малих підприємств обліку та розподілу загальновиробничих витрат з виокремленням постійної та змінної часток. Так, ми приєднуємось до поглядів науковців які вважають, що одним із напрямів зростання прибутковості малих підприємств має бути сформована ефективна система управління прибутком. За розрахунками дослідників на рівень прибутку малих підприємств найбільш суттєво впливає обсяг витрат, тому малим підприємствам для визначення рівня збитковості і зменшення необґрунтованого зростання постійних витрат доцільно запровадити поділ загальних витрат на змінні і постійні, що не практикувалось. Впровадження таких методичних підходів дозволить чітко визначити планові обсяги реалізації продукції для досягнення беззбиткової діяльності малих підприємств. Доцільно використовувати не обсяг реалізації в натуральних одиницях, а показник доходу від реалізації, оскільки для малих підприємств він є основним джерелом отримання прибутку. Відповідно обліковою політикою необхідно передбачити порядок нагромадження та розподілу загальновиробничих витрат. Для більшості торговельних малих підприємств до таких доцільно відносити загальнозаготівельні затрати та визначити нормативну постійну частку за функціональним навантаженням і плановими обсягами. База розподілу

загальнозаготівельних затрат торговельними підприємствами може бути прийнята не лише як вартість придбання за цінами постачальника, але й за можливістю з врахуванням їх ваги та відстані перевезень. Доцільно застосовувати комбінований метод нагромадження та розподілу транспортнозаготівельних витрат: ідентифікувати прямі транспортнозаготівельні витрати з конкретним запасом та розподіляти загальні. Для малих підприємств платників податку на прибуток на загальних засадах, на нашу думку, є можливим не застосовувати для всіх витрат, що не входять до собівартості рахунок 96 «Інші витрати» котловим методом, а необхідно виокремити у складі цих витрат витрати за напрямками у відповідності з додатками до Податкової декларації з податку на прибуток, зокрема збутові, адміністративні та інші.

Також для малих підприємств діяльність яких підлягає патентуванню в межах робочого плану рахунків необхідно виокремити аналітику для визначення фінансових результатів за цією діяльністю.

Ми приєднуємось до тих науковців, які вважають негативним стійку тенденцію спрямування в останні роки облікової політики на задоволення інформаційних запитів формування податкової звітності. Ця тенденція є об'єктивно обумовленою, а саме: наявність високого рівня тіньової економіки; недостатня вимогливість користувачів фінансової інформації внаслідок відсутності активного фондового ринку та інвестиційної діяльності; низький рівень зовнішнього контролю відповідності ведення бухгалтерського обліку вимогам чинного законодавства. У цьому зв'язку гармонізація методології фінансового і податкового аспектів бухгалтерського обліку може позитивно вплинути на якість формування облікової політики.

Напрямами подальших досліджень є обґрунтування елементів облікової політики малих підприємств з врахуванням особливостей виду економічної діяльності.

Список літератури

1. Господарський кодекс України (зі змінами та доповненнями).
2. Діяльність суб'єктів малого підприємництва за 2010 рік / Статистичний збірник / Державна служба статистики України 2011 рік. – С.205-261
3. Законопроект №8521 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://www.buhuslugi.com.ua>
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>
5. Податковий Кодекс України Документ 2755-17, чинний, поточна версія - Редакція від 19.01.2012 [Електронний ресурс]- режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р. N 39 зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15 березня 2000 р. за N 161/4382 (зі змінами та доповненнями).
7. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державний комітет статистики України 2011 рік. – С. 151-169

О.О. Джирма

Учетная политика малых предприятий в условиях гармонизации методологии учета формирования финансовых результатов в системе финансового учета и с целью налогообложения

Статья посвящена организационным и методическим аспектам формирования учетной политики малых предприятий с учетом изменений действующего законодательства, в частности Налогового кодекса Украины и обновления П(С)БО 25 «Финансовый отчет субъекта малого предпринимательства». Выявлены факторы, которые влияют на выбор элементов учетной политики и определены проблемные аспекты.

O. Dzirma

Registration policy of small enterprises in the conditions of harmonization of methodology of account of forming of financial results in the system of financial account and with the purpose of taxation

The article is devoted the organizational and methodical aspects of forming of registration policy of small enterprises taking into account the changes of current legislation, in particular the Internal revenue code of Ukraine and update of position (standard) of record-keeping 25 the «Financial statement of small business entity». Factors which influence at choice and certainly problem aspects elements of registration policy are found out.

Одержано 02.04.2012

УДК 658.012(011)

А.В. Татаров, доц. канд. техн. наук, І.С. Травкіна, ст. гр. ЕО 08

Кіровоградський національний технічний університет

Автоматизований контроль якості води

В статті висвітлено існуючі автоматизовані системи контролю якості води. Наведено напрямки автоматизації контролю якості води. Обґрунтовано переваги використання автоматичної системи для контролю поверхневих вод.

автоматизовані системи, контроль якості води, проби стічних вод, прилади автоматизованого контролю, хімічне використанням кисню, біологічне використанням кисню, автоматизовані станції контролю поверхневих вод, автоматичні системи контролю поверхневих вод

Контроль вимог до нормуючих показників якості води у водних об'єктах здійснюється за рахунок періодичного відбору і аналізу проб води із поверхневих вод. ДСТУ регламентує аналіз проб із поверхневих джерел водопостачання не рідше одного разу в місяць. Кількість проб і місце їх відбору визначають у залежності з гідрологічними і санітарними характеристиками водойм і узгоджують з місцевими органами санітарно-епідеміологічної служби. При цьому обов'язковим є відбір проб безпосередньо в місцях водозабору і на відстані 1 км вище за течією для рік та водоканалів, а для озер і водосховищ – на відстані 1 км від водозабору (у двох діаметрально розміщених точках). До найбільш ефективних засобів контролю якості води і способів її регуляції відносяться автоматизовані системи контролю, які можуть одночасно вимірювати 8-10 показників якості води. Вони дають можливість швидко і в повному обсязі отримувати інформацію про характер і кількість забруднюючих речовин, а також оперативно приймати рішення і необхідні міри по знешкодженню негативних впливів забруднювачів на джерело водопостачання.

Існуючі автоматизовані системи контролю якості води визначають концентрацію розчинного у воді кисню (від 0 до 0,025 кг/куб м), електропровідність (10^{-4} – 10^{-2} м/см), рН (4-10), температуру (0-40 градусів за Цельсієм), рівень води (0-12 м), концентрацію завислих речовин (0-2 кг/куб м), мідь (0-0,001 кг/куб м).

Контроль за складом вихідних і очищених стічних вод здійснюється один раз в 10 днів (промислові стічні води).

Проби стічних вод відбирають у попередньо очищений посуд виготовлений з борсилікатного скла або поліетилену. Аналіз проб проводять не пізніше чим через 12 годин після відбору проби, так як, при довгому витримуванні проби в складі стічної

води можуть відбутися значні зміни.

Автоматизація контролю якості води проводиться за двома напрямками:

- пряме вимірювання концентрації забруднення з допомогою датчиків;
- створення автоматизованих систем.

За значенням прилади автоматизованого контролю якості води поділяються:

- переносні (які використовуються в польових умовах і рухомих лабораторіях);
- стаціонарні (які широко використовуються в системах автоматизованого спостереження і контролю забруднення).

За допомогою переносних приладів вимірюють органолептичні показники води; рН середовища; вміст крупнодисперсних (завислих) речовин; хімічне використання кисню (ХВК); кількість розчинного у воді кисню; біохімічне використання кисню (БВК), а також концентрацію шкідливих речовин, для яких існують нормовані значення ГДК.

Отже, колір води встановлюють вимірюванням її оптичної щільності на спектрофотометрі при різних довжинах хвиль світла.

При визначенні крупнодисперсних домішок визначають масову концентрацію механічних домішок, при цьому використовують фільтроелементи.

Під хімічним використанням кисню (ХВК) розуміють кількість кисню, яка необхідна для окислення відновників, які є у воді. Вимірювання ХВК здійснюється арбітражними методами.

Вміст розчиненого кисню вимірюють після заключного процесу очистки безпосередньо перед скидом води у водний об'єкт. З лабораторних методів найбільше використання має йодометричний метод Вінклера для визначення розчинного кисню з концентрацією більше 0,0002 кг/куб м. Менші концентрації вимірюють колориметричними методами.

Під біологічним використанням кисню (БВК) розуміють кількість кисню (міліграмах), яка необхідна для окислення в аеробних умовах органічних речовин, які містяться в 1л стічної води, що відбувається у воді в результаті біологічних процесів.

Автоматизовані станції контролю поверхневих вод (АСКПВ) виступають першою ланкою системи спостереження і контролю забруднення води і, працюючи у автоматизованому режимі, видає інформацію про фізико-хімічні показники умовно чистих, тих вод які пройшли очищення, промислового та харчового призначення. Дана система видає дані за 17 параметрами. Ці дані перетворені в електричні сигнали, автоматично передаються по телеграфічним чи телефонним каналам зв'язку в установлені строки (від 1 до 48 разів на добу) в центр обробки інформації (ЦОІ).

Основна частина системи – вимірні станція – складається з чотирьох частин:

- помпово-гідравлічна частина (ПГЧ), яка забезпечує забір води і подачу (без змін температури і хімічного складу) до датчиків;
- вимірвальна частина (ВЧ), яка перетворює фізико-хімічні параметри води в електричні сигнали;
- прилади вимірювання і перетворення (ПВП), які призначені для аналого - числового перетворення, масштабування і видачі коду на регістратор і буфер запам'ятовування;

- апаратура зв'язку, яка забезпечує передачу інформації в ЦОІ.

Використання автоматичної системи для контролю поверхневих вод забезпечує:

- вимірювання параметрів з двох рівнів розміщення водозабірних механізмів;
- дистанційність вимірювань від точки забору води до вимірвального комплексу на відстані до 50 м при висоті піднімання контролюючої води від 15 м;
- обмін даними та командами;
- функціонування на протязі 2 год за рахунок аварійного блоку живлення;
- автоматичний відбір проб води при визначенні ГДК контролюючих параметрів.

Система має наступні технічні дані: продуктивність помпово -гідравлічної частини – 2 куб м/год; періодичність вимірювання – 0,5;1;2;3;6; і 12 год; число відібраних проб за 1 зарядку – 24.

Отже, завдяки контролю вимог до нормуючих показників якості води ми маємо можливість отримувати воду заданої якості, яка не шкодить нашому здоров'ю.

До найбільш ефективних засобів контролю якості води і способів її регуляції відносяться автоматизовані системи контролю, які можуть одночасно вимірювати 8-10 показників якості води. Вони дають можливість швидко і в повному обсязі отримувати інформацію про характер і кількість забруднюючих речовин, а також оперативно приймати рішення і необхідні міри по знешкодженню негативних впливів забруднювачів на джерело водопостачання.

Список літератури

1. Григорьев В.Л. Автоматизация контроля качества природных объектов. М.: Наука 1992.
2. Зайцев Г.Ф. Теория автоматического управления и регулирования. - К., Вища шк. 1989.
3. Стеклов В.К. Проектирование систем автоматического керування. - К., Вища шк. 1995.
4. Иващенко Н.Н. Автоматическое регулирование. – М.: Машиностроение, 1978.

Одержано 02.04.12

УДК 336.22

О.Ю. Коцюрба, асист., А.О. Могилей, ст. гр. ФК 09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи реформування

У статті визначено сутність, функції і види державного фінансового контролю. Розглянуто основні проблеми та необхідність вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні та досліджено діяльність Держаної контрольно-ревізійної служби в сфері фінансового контролю.

фінансовий контроль, фінансово-бюджетна дисципліна, Державна контрольно-ревізійна служба, Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю

Постановка проблеми та її актуальність. Ефективне функціонування державних фінансів, раціональний розподіл і використання ресурсів, динамічний розвиток вітчизняної економіки передбачають необхідність проведення постійного фінансового контролю з боку держави.

Контроль є невід'ємною складовою частиною управління національним господарством і його окремими ланками. Його роль в умовах переходу до ринку визначається не тільки наявністю недоліків у фінансовій практиці, неефективністю витрачання коштів або розкраданням майна, а й закономірністю ускладнення господарських та економічних зв'язків. Застосування застарілих форм фінансового контролю не дає змоги державі оперативно й ефективно

впливати на процеси, які відбуваються в економіці, що призводить до зниження контрольних функцій держави в умовах трансформації економічних відносин [1]

Вдосконалення системи фінансового контролю в Україні може стати запорукою ефективного функціонування державних фінансів, зокрема отримання таких результатів як: дотримання економічної безпеки держави, збалансування державного та місцевих бюджетів, досягнення фінансової самодостатності регіонів, секторів і галузей економіки, збільшення захищеності фінансово-економічних інтересів громадян і суспільства і як результат - процвітання держави, посилення престижу перед світовою спільнотою [4, с.12].

Мета статті полягає у дослідженні системи фінансового контролю в Україні, її основних проблем та визначенні перспектив покращення стану державного фінансового контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему формування системи державного фінансового контролю у своїх працях висвітлювали багато науковців, зокрема Ю.М. Бажал, І.А. Белобжецький, М.Т. Білуха, С.І. Бобир, В.В. Бурцев, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, Л.І. Вороніна, Н.І. Дорош, В.П. Дяченко, З.В. Гуцайлюк, Є.В. Калюга, Є.В. Коломін, М.В. Кужельний, В.Г. Мельничук, В.М. Мітрофанов, В.М. Родіонова, В.К. Савчук, В.В. Сопко, Б.Ф. Усач, В.М. Федосов, В.О. Шевчук, С.О. Шохін та ін. Проте, питання ролі системи державного фінансового контролю в забезпеченні соціально-економічного розвитку держави залишилось практично не розглянутим.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складні економічні процеси, які сьогодні відбуваються практично у всіх країнах світу, істотно стримують розвиток такого важливого складника державного управління, як фінансовий контроль.

Державний фінансовий контроль - це складова частина управління економічними об'єктами та процесами, що полягає в спостереженні за об'єктом з метою перевірки відповідності об'єкта спостереження бажаному та необхідному стану, передбаченому законами, положеннями, інструкціями, іншими нормативними актами. Державний фінансовий контроль здійснюють Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Національний банк, Міністерство фінансів, Фонд державного майна, Рахункова палата, Державна податкова служба та інші державні органи згідно з чинним законодавством України [8].

В Україні проведення економічних реформ, перехід до ринкових відносин спричинили послаблення майже усіх видів контролю на державному рівні, зокрема і державного фінансового контролю. Зниження ролі державного управління, дезорганізація у виконанні найважливіших функцій центральних органів виконавчої влади сприяли появі спотвореного уявлення про необмежені можливості самоорганізації ринку, необхідність усунення держави від управління економікою та іншими сферами життєдіяльності країни, недоцільність науково-технічної, промислової, інноваційної політики тощо. За таких обставин таке уявлення, крім величезних втрат і втрачених можливостей, негативно позначилося як на організації виконавчої влади, так і на принципах її функціонування.

Хоча Україною й було прийнято низку нормативно-правових документів, що регламентують порядок здійснення фінансового контролю (Бюджетний кодекс, Господарський кодекс, постанови Кабінету Міністрів України, стандарти державного фінансового контролю, різноманітні Закони та інші нормативно-правові акти), проте вони не привели до значного покращення рівня фінансової дисципліни у використанні бюджетних коштів. Про це свідчить негативна

тенденція стосовно зростання фінансових правопорушень та економічних злочинів [2, с. 85].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до зменшення загальної величини перевірених установ і організацій органами Державної контрольно-ревізійної служби (з 52540 установ у 2000 р. до 15335 установ в 2010 р., тобто відбулось зменшення приблизно у 3,5 рази), що пов'язано із стрімкими процесами роздержавлення власності. Згідно із наведеною динамікою, незважаючи на зменшення кількості перевірених об'єктів, обсяг виявлених незаконних і нецільових втрат, нестач грошових коштів, порушень є надзвичайно великим (за період 2005-2011 рр. найвище значення цей показник становив у 2011 р. - 1976,6 млн. грн.). З 2007 р. можна побачити стійку тенденцію до зростання кількості правопорушень (у 2007 р. порівняно з 2006 р. кількість злочинів зросла на 41,46 %, в 2008 р. порівняно з 2007 р. - на 2,24 %, у 2009 р. порівняно з 2008 р. - на 2,69 %). Тут необхідно зазначити, що якщо у 2003 р. частка порушників фінансової дисципліни у загальній кількості перевірених підприємств, установ, організацій становила 63 %, в 2005 р. - 64 %, то в 2011 р. вона сягнула 95 %. Такі дані свідчать про певне зменшення фінансової дисципліни, що спостерігається як на рівні бюджетних установ так й організацій [4, с. 12].

Проте навіть ця динаміка повністю не розкриває суть проблеми, яка виникла сьогодні, оскільки, згідно з чинним законодавством, підконтрольні органам Державної контрольно-ревізійної служби об'єкти - це міністерства, державні фонди, бюджетні установи тощо, а на розпорядників бюджетних коштів, статусом вищих від міністерств, їхня компетенція не поширюється, а це, зокрема, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, Рахункова палата, Верховний суд України, Служба безпеки України та інші органи. Органи Державної контрольно-ревізійної служби можуть здійснювати перевірки "непідконтрольних" об'єктів лише за їх ініціативою [7, с. 151].

Якщо проаналізувати застосування окремих видів відповідальності, також спостерігається певна безсистемність та хаотичність у підходах різних контрольних органів влади. На практиці дедалі більше превалюють адміністративна та кримінальна відповідальності, але й у разі їх застосування виникає багато проблем. Найчастіше органи Державної контрольно-ревізійної служби за 2003-2010 рр. застосовували притягнення посадових осіб до адміністративної відповідальності, крім того, цей показник постійно зростає (з 2003 р. по 2010 р. кількість осіб, притягнутих до відповідальності, зросла на 44,06 %) [4, с. 12]. Суми штрафів, які призначають згідно із законодавством, значно менші, ніж обсяги бюджетних коштів, які держава втрачає через зловживання відповідальних посадових осіб.

Отже, узагальнюючі всі наведені вище факти, можна виділити такі основні недоліки державного фінансового контролю [6, с.27]:

1. Переважна більшість контрольних процедур має фіскальний характер. На практиці найчастіше використовують ревізію та перевірку. Ці методи дають змогу лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають змогу запобігти їм чи вивчити причини їх виникнення.

2. Переважання заходів подальшого (наступного) контролю. Існуючі процедури попереднього та поточного контролю (які, як свідчить досвід зарубіжних

країн, є найбільш дієвими) у межах діючої системи фінансового контролю є досить слабкими та неврегульованими.

3. Неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю як в системі управління державними фінансами, так і керівниками підприємств, установ, організацій.

4. Зростання фінансових порушень у сфері використання бюджетних коштів.

5. Неврегульованість діяльності та перетин функцій суб'єктів фінансового контролю.

Також, на сьогодні, одним із головних недоліків діючої системи державного фінансового контролю в Україні є її змістовна й організаційна роздрібненість на окремі ізольовані ланки, відсутність єдиної методологічної бази та технології здійснення державного фінансового контролю, спільного інформаційного простору контрольних органів. Усе це перешкоджає розробленню ефективної політики, у результаті чого в Україні досі відсутній базовий закон про основи державного фінансового контролю, норми якого б нарешті чітко визначили сутність державного фінансового контролю, його предмет та види, форми, способи і методи його проведення, дали б однозначні визначення контрольної перевірки та інших контрольних-аналітичних заходів [7, с. 151].

Із вищезазначеного можна зробити висновок, що в країні склалася, з одного боку, надмірно розгалужена, а з іншого - недостатньо мобільна та дієздатна система органів державного фінансового контролю. Серед усіх проблем, пов'язаних із здійсненням державного фінансового контролю, центральне місце, на нашу думку, посідає проблема ефективності використання бюджетних коштів і державної власності та ефективності самого державного фінансового контролю.

Для вдосконалення чинної системи внутрішнього фінансового контролю, на нашу думку, невідкладними мають стати такі заходи:

- визначення єдиних концептуальних засад організації фінансового контролю;
- оптимізації організаційної структури проведення державного фінансового контролю;
- уточнення і розмежування функцій органів державного фінансового контролю;
- контроль за законністю, доцільністю, повнотою, своєчасністю та цільовим призначенням і використанням державних фінансових ресурсів (у тому числі бюджетних дотацій, субвенцій, кредитів, тощо);
- удосконалення діяльності органів державного й комунального секторів, підвищення якості державного управління;
- законодавче врегулювання питань формування системи державного внутрішнього фінансового контролю [7, с. 151];
- визначення на основі наукового обґрунтування структури системи державного внутрішнього фінансового контролю, відповідних процедур регламентації її функціонування;
- удосконалення контролю за законністю і правильністю надання та використання податкових, митних та інших фінансових пільг і переваг, які надаються суб'єктам господарювання;
- встановлення механізму запровадження внутрішнього аудиту в органах державного й комунального секторів;
- посилити відповідальність керівників на всіх рівнях управління та чітко встановити її межі в законодавстві;

- до суб'єктів державного фінансового контролю слід віднести тільки органи, які здійснюють безпосередньо контрольні функції: Рахункову палату, Державну контрольно-ревізійну службу й органи відомчого контролю;

- формування дієвої системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств, які перебувають у державній або комунальній власності, для підвищення їх прибутковості й конкурентоспроможності.[2, с. 85]

Висновки. На сучасному етапі розвитку економіки організація дієвого фінансового контролю за повнотою формування та своєчасністю надходження державних доходів, а також за законністю й ефективністю використання бюджетних коштів та розпорядженням державною власністю стає одним із напрямів сучасної економічної політики [3, с. 15].

Для успішної ж реалізації перспективних напрямів державного фінансового контролю потрібно поліпшувати його нормативно-правове, організаційно-методичне, інформаційно-аналітичне, фінансове, кадрове і технічне забезпечення. Завдання ж підвищення результативності й ефективності державного фінансового контролю потребує: уточнення його теоретико-методологічних засад, розробки науково обґрунтованої концепції його розвитку і створення єдиної системи, прийняття закону про його єдину систему, уніфікації та встановлення реального пріоритету норм чинного законодавства, докорінного вдосконалення правозастосовної практики в країні, підвищення рівня координації роботи контролюючих і правоохоронних органів, посилення превентивної функції контролю, вдосконалення методичного, кадрового, інформаційно-аналітичного і технічного забезпечення контролюючих органів, зростання захищеності і престижності праці їх працівників, розробки і використання критеріїв і показників ефективності їх діяльності.

Список літератури

1. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р., № 158-р.
2. Плєскач В. Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки / В. Плєскач // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 85.
3. Савченко Л.А. Правові проблеми процесу фінансового контролю : монографія / Л.А. Савченко, О.П. Мельник. – К. : Вид-во КиМУ, 2011. – 235 с.
4. Стефанюк І. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи / І. Стефанюк // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 12.
5. Стефанюк І. Нова парадигма розвитку державної контрольно-ревізійної служби / І. Стефанюк // Фінанси України – 2009. – № 9. – С. 3.
6. Тікань Л.В. Фінансовий контроль: теорія та методологія : монографія / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синюгіна. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2009. – 92 с.
7. Футоранська Ю. Передумови та шляхи реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. Футоранська // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 151.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dkrs.gov.ua>

Одержано 27.03.12

УДК 535.317.2

О.П. Миценко, магистрант гр. ПМ-11-МБ

Кировоградський національний технічний університет

Оценка характеристик и качества изображения полученного фотографическим методом

Современные компьютеризованные системы анализа и контроля различных объектов связаны не только с вычислительными возможностями обработки цифровой информации, но и с физическими проблемами фотооптики, которая существенно влияет как на получение качественных цифровых образов так и на возможность по ним осуществлять контроль размеров.

Прежде чем создавать такие компьютеризованные системы контроля, следует оценить возможности применяемых в них оптических систем для получения адекватных цифровых моделей образов.

Для оценки качества изображения фотографической системы используются несколько методик, основными из которых являются: измерение разрешающей силы, определение пограничной не резкости и частотно-контрастной характеристики объектива. Каждая из перечисленных методик имеет свои сильные и слабые стороны. Например, оценка объектива по пограничной кривой, т.е. по резкости даваемого объективом изображения, не может полностью характеризовать эксплуатационные возможности объектива. Такой же недостаток присущ и оценке объективов по фотографической или визуальной разрешающей силе, по которой невозможно судить о резкости даваемого объективом изображения. Оба этих метода оценки объективов основаны на двух различных способах подхода к восприятию дифракционного изображения точки, точнее — к характеру распределения световой энергии в пределах дифракционного пятна. Максимальная разрешающая способность получается при малых размерах центральной зоны дифракционного пятна и, естественно, при интенсивных кружках рассеяния. Наивысшая резкость, наоборот, получается при больших размерах центральной зоны пятна и почти полном отсутствии кружков рассеяния. Частотно-контрастная характеристика, по которой можно более полно оценить различные аспекты качества изображения, достаточно трудоемка, сложна в применении и использовании для целей сравнения бывает затруднено. Кроме перечисленных характеристик, для оценки качества изображения может применяться такой интегральный показатель, как информационная ёмкость фотографической системы.

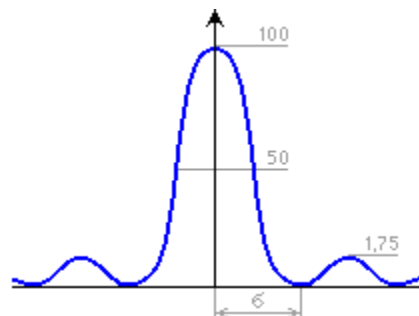

Рисунок 1 - Кривая оценки информационной ёмкости фотографической системы

Разрешающая сила (РС или разрешающая способность) служит для оценки способности объективов давать отдельные изображения очень мелких близко расположенных деталей изображаемых предметов.

Количественно РС равна максимальному числу штрихов (линий), приходящихся на 1 мм оптического изображения специальной испытательной таблицы (миры), получающихся в этом изображении отдельно.

Если разрешающую способность определяют в оптическом изображении, которое образует объектив, рассматривая это изображение, то такая разрешающая сила называется собственной или визуальной.

Величина визуальной разрешающей силы зависит от ряда факторов, главными из которых являются:

- 1) дифракция света на круглых отверстиях оправ, в которые вмонтированы линзы и другие компоненты объектива;
- 2) остаточные абберационные погрешности оптической системы объектива;
- 3) светорассеяние в объективе;
- 4) яркостной контраст между промежутками и самими штрихами в мире — контраст миры.

Если оценивать разрешающую способность объектива по фотографическому изображению миры, то к вышеперечисленным факторам добавляются: разрешающая способность фотослоя, эффекты проявления и другие факторы, которые еще более уменьшают величину разрешающей силы.

Разрешающая сила, определенная по фотографическому изображению миры, называется фотографической.

Фотографическая разрешающая сила для съемочных объективов является основной, ее измерение производится по стандартным методикам и именно она указывается в характеристиках объективов отечественного производства.

Фотоизображение миры (штриховой или радиальной) получают на черно-белой киноплёнке типа КН-1. При использовании другого фотоматериала для измерений, этот факт указывается особо.

Стандартно разрешающая сила определяется при полностью открытой диафрагме объектива и в технических данных на объектив приводится для двух точек — центра и «края», иногда именуемого «полем», т.е. точки, удаленной от центра кадра на 19 мм для малого формата 24×36 мм.

Визуальная разрешающая сила R_v , разрешающая способность фотослоя R_f и фотографическая разрешающая сила R соотносятся друг с другом приблизительно в следующей пропорции:

$$1/R = 1/R_v + 1/R_f,$$

называемой формулой Катца.

Для съемочных объективов характерно, что $R_v > R_f > R$

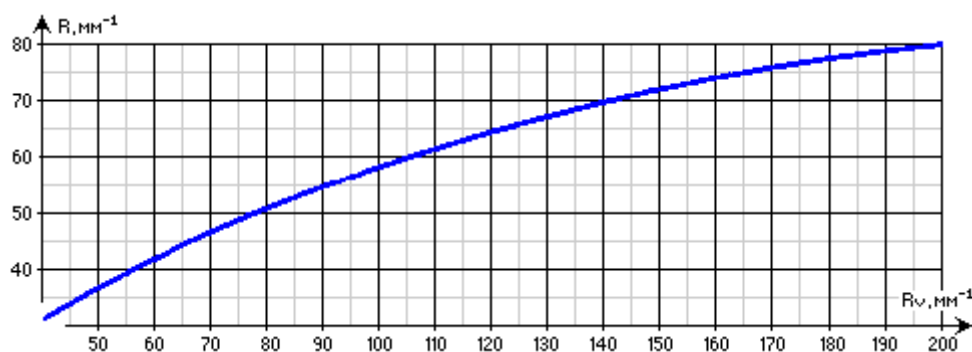

Рисунок 2 – Приблизительное соотношение фотографической и визуальной разрешающей силы объектива

При различных значениях диафрагмы разрешающая сила объектива различна. Как правило, она минимальна при полностью открытом отверстии диафрагмы. Именно это, худшее значение, приводится в технических характеристиках отечественных объективов. С закрытием диафрагмы уменьшаются остаточные абберации оптической системы и разрешающая сила растет. При малых световых отверстиях, обычно начиная со значения диафрагмы 11, разрешающая сила понижается вследствие влияния дифракции света.

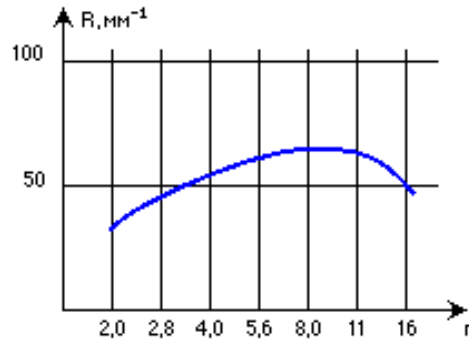

Рисунок 3 – Зависимость диафрагмы от разрешающей силы объектива

Более правильной могла бы быть оценка качества объектива в виде особой угловой разрешающей способности, определенной на основе фотографической разрешающей способности с учетом величины масштабирования изображения (т.е. фокусного расстояния объектива). Такую характеристику, показывающую насколько мелкие детали объекта, могут быть изображены объективом и называют «изобразительной способностью» объектива:

$$\psi = \arct \frac{\cos^2 \omega}{R \times f}$$

где ψ — изобразительная способность (в сантиградах);

ω — половина угла поля зрения;

f — фокусное расстояние объектива;

R — фотографическая разрешающая способность в данной точке изображения.

K изобразительной способности близка т.н. «добротность» фотографической системы:

$$\Theta = \text{arctg} \frac{1}{2 \times R \times f}$$

где Θ — добротность,

f — фокусное расстояние объектива,

R — фотографическая разрешающая способность.

Выделяющая способность — величина, обратная диаметру круга, равновеликого по площади геометрическому изображению объекта, предельно опознаваемого по форме:

$$N = \frac{1}{d}$$

где N — выделяющая способность;

d — указанный диаметр.

Выделяющую способность вводят для описания способности фотографической системы к воспроизведению двумерных объектов, у которых отношение длины к ширине не превышает пяти. Экспериментально установлено, что между выделяющей и разрешающей способностями существует относительно устойчивая взаимосвязь:

$$N = \alpha \times R$$

Откуда следует, что размер (d) геометрического изображения объекта, опознаваемого по форме, в $1/\alpha$ раз больше периода предельно разрешаемого поля

миры. Для опознавания формы простых геометрических фигур (круга, квадрата и т.д.) с вероятностью 0,80 коэффициент $\alpha=0,30...0,40$.

Пограничная не резкость, представляемая обычно с помощью пограничной кривой, является мерой визуальной оценки резкости в оптическом или фотографическом изображении, даваемом объективом. Пограничная кривая показывает, как изменяется освещенность (или оптическая плотность) в месте перехода от черного к белому и наоборот. Поэтому пограничную кривую называют кривой перехода или кривой резкости.

Для нахождения пограничной кривой в фотоизображении с помощью микрофотометра измеряют оптическую плотность почернения в месте перехода от белого к черному в направлении, перпендикулярном линии раздела. По результатам измерения строят график пограничной кривой. Зона перехода называется зоной не резкости и по ее продолжительности, а так же по крутизне перехода судят о резкости или «острости» фотоизображения.

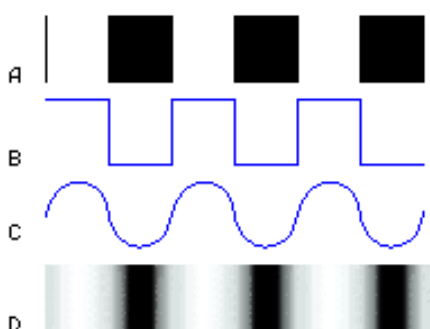

Рисунок 4 – Определение пограничных областей перехода от белого к черному

У большинства объективов плоскость изображения с наивысшим разрешением не совпадает с плоскостью изображения, визуально воспринимаемого наиболее резким. В связи с этим оценку качества объективов можно производить также и по величине т.н. фактора резкости, который вычисляется по формуле:

$$\phi = \frac{f}{f + 250\Delta} 100\%$$

где Φ - фактор резкости;

f - фокусное расстояние объектива в миллиметрах;

Δ - расстояние в миллиметрах между плоскостями изображений, соответствующими наибольшей разрешающей силе и наивысшей резкости. При факторе большем 80% объектив считается хорошего, а в диапазоне от 70 до 80 процентов — удовлетворительного качества.

Любую систему, предназначенную для получения изображений, можно характеризовать так называемой передаточной функцией, включающей две характеристики: амплитудно-частотную (АЧХ) и фазово-частотную (ФЧХ).

АЧХ показывает, каким образом данная оптическая система влияет на интенсивность проходящей через нее световой энергии. Эта характеристика выражает взаимосвязь между соотношениями интенсивностей, т.е. контрастами, имеющими место как в самом объекте, так и в его изображении. При этом указанная взаимосвязь определяется в зависимости от пространственных частот, содержащихся в изображаемом объекте, т.е. косвенным образом — от размеров и формы последнего.

ФЧХ показывает, как данная система обеспечивает взаимное расположение точек в изображении (их координаты) в соответствии с расположением идентичных точек в изображаемом объекте. Возможный фазовый сдвиг в положении точек изображения является следствием остаточных аббераций, присущих данной системе,

таких как [дисторсия](#), [астигматизм](#), кривизна поля и кома. При этом дисторсия приводит к некоторому постоянному по величине сдвигу, не зависящему от пространственной частоты, а остальные aberrации проявляются в виде ассиметричного распределения световой энергии в пятне рассеяния (дифракционном пятне).

Таким образом, если АЧХ показывает, какие амплитудные искажения вносит данная изображающая система, то ФЧХ характеризует эту систему в отношении вносимых ею фазовых искажений, причем оба вида искажений определяются в зависимости от пространственной частоты деталей в изображаемом объекте.

Следует отметить, что АЧХ проявляется по всему полю изображения, а ФЧХ — главным образом, по краям поля. Для большинства объективов определять ФЧХ не имеет большого смысла, за исключением объективов, имеющих или большие углы поля изображения ([сверх широкоугольные](#) объективы), или большие относительные отверстия (сверх светосильные объективы), а также для объективов, используемых в точной фотографии, для аэрофотосъемки и некоторых специальных видов съемки.

Для большинства съемочных объективов передаточная функция приравнивается АЧХ, которая получила название частотно-контрастной характеристики (ЧКХ). График ЧКХ показывает зависимость между коэффициентом передачи контраста в изображении объекта и пространственной частотой в изображаемом объекте. В общем случае под пространственной частотой понимают величину, обратную периоду решетки, содержащей периодические повторяющиеся штрихи и промежутки между ними.

С целью выявления влияния пространственной частоты решетки на передачу контраста применяют или набор решеток или специальную решетку с изменяющейся частотой ее штрихов.

Лучшей решеткой для определения ЧКХ и последующего анализа является синусоидальная, где яркость изменяется по синусоидальному распределению, однако, такую решетку изготовить очень трудно, поэтому чаще применяется прямоугольная решетка с резким перепадом между яркостями промежутков и штрихов.

Измеренные той или иной методикой значения разрешающей силы и построенные графики характеристик могут быть сравнимы для других объективов только при наличии данных, полученных по в точности той же методике.

Строго говоря, сравнивать возможно только данные, полученные при испытаниях, проведенных одновременно. Любые изменения при исследованиях, касается это тест - объектов (мир), освещенности, светочувствительного материала, режимов проявки и самой методики тестирования, — все будет сказываться на полученных результатах, причем полученные значения могут существенно, в разы, отличаться друг от друга. Поэтому, например, абсолютно бессмысленно, без наличия дополнительных опорных данных, напрямую сравнивать значения разрешающей способности объективов, измеренных с использованием нормированной для отечественной промышленности [методики](#) с иностранными данными, зачастую — неизвестного способа получения.

Разрешающая сила объективов или их «качество» в реальных условиях съемки зависит от множества других факторов:

Во-первых, при съемке реальных объектов, отличных от, как правило, монохромных тест - объектов, применяемых при лабораторных исследованиях, начинает сказываться разнообразный спектральный состав элементов изображения. Именно поэтому, специальные высокоразрешающие объективы для монохромной съемки рассчитываются для применения исключительно со светофильтрами, отсекающими мешающие длины волн.

Во-вторых, качество изображения резко снижается при неточной наводке, из-за колебаний фотоаппарата при съемке и из-за других факторов.

Например, даже небольшие ошибки в фокусировке могут снизить паспортную, лабораторно-измеренную разрешающую силу объектива до 80%. При полностью открытой диафрагме нормального объектива, ошибка в фокусировке на несколько миллиметров может снизить разрешающую силу в два раза.

Ошибки в фокусировке субъективно зависят от опытности фотографа, его внимательности и аккуратности, правильности диоптрической коррекции зрения, а технически — от точности юстировки фотоаппарата, принципиальной точности конструкции дальномерного устройства, типов применяемых при наводке фокусируемых элементов и точностей изготовления этих деталей — [фокусируемых экранов](#) и т.д.

Точность работы дальномерного устройства зависит от его конструкции и колеблется в пределах от $\pm 0,025$ мм до $\pm 0,1$ мм в плоскости изображений. Погрешность фокусировки по матовому стеклу при полном относительном отверстии объектива составляет $\pm 0,05$ мм, при диафрагмировании погрешность увеличивается до $\pm 0,1$ мм. Фокусирующие клинья (клинья Додена) обеспечивают наименьшую погрешность фокусировки $\pm 0,025$ мм, однако им присущи определенные недостатки при использовании.

Разрешающая способность зависит и от точности и ошибок автофокусировки, если она имеется, от ее типа, чувствительности и быстродействия (для повышения быстродействия разработчики сознательно идут на существенное ухудшение точности работы системы). При съемке малоконтрастных объектов с применением пассивной системы автофокуса вероятность появления нерезких снимков сильно возрастает.

В некоторых источниках оценивается максимально достижимая разрешающая возможность объективов при съемке с рук. Отмечается, что при любых условиях реальных съемок, естественные и неустраняемые колебания фотоаппарата, находящегося в руках фотографа и вызванные влиянием сердечного пульса, тремором и прочими произвольными движениями человеческого тела, в принципе не позволяют делать снимки с разрешающей возможностью более 50 линий на миллиметр.

Аналогичная ситуация возникает и при съемке движущихся объектов.

Загрязнение оптики также снижает ее разрешающую силу, несколько отпечатков пальцев на передней линзе объектива может привести к 20-ти процентному ее снижению. То же самое относится и к чистоте фильтров и к их качеству.

Существенно на качество получающихся снимков с точки зрения разрешающей способности, могут повлиять и другие моменты, на первый взгляд не относящиеся к фокусировке, но которые так или иначе снижают контраст изображения — повышенное светорассеяние внутри камеры, паразитные засветки и прочее.

Список литературы

1. В.Г. Кулагин: Проектирование фото- и киноприборов. -- М., "Машиностроение", издания 1971 и 1976 г.г.
2. Д.С. Волосов: Фотографическая оптика. -- М., "Искусство", 1971 г.
3. Б.Н. Бегунов, Н.П. Заказов: "Теория оптических систем. -- М., "Машиностроение", 1973 г.А.Ф. Мельканович: Фотографические средства и их эксплуатация. -- М., МО СССР, 1984 г.
4. Отраслевая нормаль НО 5456-67. Стандарты: ГОСТ 25502-82, ISO 12231:2005, ISO 12233:2000.

Одержано 03.04.12

УДК 336.8

Ю.В. Руденко, магістр гр. ФК-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи оптимізації грошових потоків підприємства

У статті досліджуються шляхи оптимізації грошових потоків підприємства. Розглянуто цілі та методи оптимізації грошових потоків підприємств. Запропоновано заходи щодо підвищення суми чистого грошового потоку підприємства з метою ефективного функціонування підприємства у сучасних умовах господарювання.

грошовий потік, оптимізація грошових потоків, збалансованість, методи оптимізації

В сучасних умовах розвитку економіки України гостро постає питання нестабільності та погіршення фінансового стану підприємств. Однією з основних причин виникнення кризових явищ на підприємстві є низький рівень фінансового менеджменту, а фактором, що зумовлює прийняття помилкових управлінських рішень, є відсутність ефективної системи фінансового аналізу і, зокрема, аналізу грошових потоків підприємств. У зв'язку з цим особливого значення набуває поняття “грошовий потік”, яке привертає увагу багатьох практиків і науковців. Важливість дослідження проблеми формування грошових потоків підприємств обумовлюється тим, що вони є важливим об'єктом фінансового управління, від яких залежить розвиток підприємства та кінцевий результат його господарської діяльності.

Вивченням питань сутності грошових потоків підприємств та методів управління ними в теоретичному і практичному аспектах займаються такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Ю. Брігхем, Л. Гапенські [2], Д. Ван Хорн [3], І. Бланк [1], В. Ковальов [7], Л. Лігоненко [8], А. Поддєрьогін [9] та інші.

Метою статті є обґрунтування шляхів оптимізації грошових потоків підприємства.

Проблема оптимізації фінансування сучасних підприємств взагалі та грошових потоків, які обслуговують і забезпечують їх різнобічну діяльність є надзвичайно важливою і потребує ефективного вирішення.

Спроможність в організації ефективного фінансування та грошового обороту на підприємстві визначається сукупністю як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів можна віднести загальну проблему неплатежів, низький рівень виробництва та купівельної спроможності, несприятливі умови кредитування, недосконалість податкової політики. Внутрішніми факторами, що впливають на грошовий оборот підприємства є: висока частка умовно-постійних витрат у собівартість продукції, як результат недозавантаженості виробничих потужностей; енерго- та трудозатратність, низька якість вітчизняної продукції; “тінізація” частини господарського обороту; відсутність джерел довготермінового фінансування капіталовкладень [6, с. 135].

Оптимізація грошових потоків - це процес відбору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливості здійснення господарської діяльності [5, с. 50].

До основних цілей оптимізації грошових потоків відносять:

- забезпечення збалансованості обсягів грошових потоків;
- забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі;
- забезпечення зростання чистого грошового потоку.

Оснoву оптимізації грошових потоків підприємства складає забезпечення збалансованості обсягів вхідних та вихідних грошових потоків. На результати господарської діяльності підприємства негативний вплив має як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку проявляються в зниженні ліквідності й рівня платоспроможності підприємства, росту простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини й матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості по отриманих фінансових кредитах, затримках виплати заробітної плати (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), росту тривалості фінансового циклу, а в остаточному підсумку - у зниженні рентабельності використання власного капіталу й активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку проявляються у втраті реальної вартості тимчасово невикористовуваних коштів під впливом інфляції, втраті потенційного доходу від невикористовуваної частини грошових активів у формі короткострокових інвестицій, що в остаточному підсумку також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Збалансованість дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді досягається шляхом використання "Системи прискорення - уповільнення платіжного обороту". Сутність даної системи полягає в розробці на підприємстві організаційних заходів щодо прискорення залучення грошових коштів з одного боку та уповільненню їх виплат з іншого [8, с. 241].

Прискорення залучення коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення розміру цінових знижок за готівку по реалізованій продукції;
- забезпечення часткової або повної передоплати за зроблену продукцію, що користується високим попитом на ринку;
- скорочення строків надання товарного кредиту покупцям;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;
- використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;
- прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції.

Уповільнення виплат грошових коштів в короткостроковому періоді може бути досягнуто шляхом:

6. використання флоута для уповільнення інкасації власних платіжних документів. (Флоут – сума грошових коштів підприємства, на яку виписані платіжні документи, але ще не інкасовано їх отримувачем. Флоут за конкретним платіжним документом можна розглядати як період часу між випискою по конкретному платежу та фактичною його оплатою). Максимізуючи флоут (період проходження виписаних платіжних документів до їх оплати) підприємство може відповідно підвищувати суму середнього залишку грошових активів без додаткових фінансових ресурсів;

7. збільшення за договором з постачальником терміну надання підприємству товарного (комерційного) кредиту.

- заміни придбання довгострокових активів, що вимагають відновлення, на їхню оренду (лізинг);
- реструктуризації портфеля отриманих фінансових кредитів шляхом перекладу короткострокових їхніх видів у довгострокові.

Важливо відзначити, що "Система прискорення-уповільнення платіжного обороту", вирішуючи проблему збалансованості обсягів дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді і, відповідно, підвищуючи рівень платоспроможності підприємства, створює певні проблеми нарощування дефіцитності грошового потоку в майбутньому. Тому паралельно з використанням механізму цієї системи необхідно розробити заходи щодо забезпечення збалансованості дефіцитного грошового потоку в

довгостроковому періоді заходами росту надходжень грошових ресурсів.

Ріст обсягу позитивного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнутий за рахунок наступних заходів:

1. залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу;
2. додаткової емісії акцій;
3. залучення довгострокових фінансових кредитів;
4. продажу частини (або всього обсягу) фінансових інструментів інвестування;
5. продажу (або здачі в оренду) не використовуваних видів основних засобів.

Зниження обсягу негативного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- 1) скорочення обсягу й складу реальних інвестиційних програм;
- 2) відмови від фінансового інвестування;
- 3) зниження суми постійних витрат підприємства.

Методи оптимізації надлишкового грошового потоку підприємства пов'язані із забезпеченням росту його інвестиційної активності, а саме:

- 1) збільшення обсягу розширеного відтворення необоротних активів;
- 2) прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів і початку їхньої реалізації;
- 3) здійснення регіональної диверсифікованості операційної діяльності підприємства;
- 4) активне формування портфеля фінансових інвестицій;
- 5) дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів.

Головною метою оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, що у свою чергу забезпечує збільшення економічного розвитку, знижує залежність розвитку підприємства від зовнішніх джерел фінансування й забезпечує приріст ринкової вартості підприємства.

Методи оптимізації дефіцитного грошового потоку залежатимуть від характеру дефіцитності – короткострокової чи довгострокової.

Вирішення проблеми дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді досягається шляхом нарощення обсягу вхідного грошового потоку, з одного боку, та скороченням обсягів вихідного грошового потоку з іншого. Зростання обсягу вхідного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнуто за рахунок наступних заходів:

8. залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення власного капіталу;
9. залучення довгострокових фінансових кредитів;
10. продаж частини або всього обсягу фінансових інструментів інвестування;
11. продаж або здавання в оренду основних активів.

Зменшення обсягу вихідного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнуто шляхом:

12. скорочення обсягів і структури реальних інвестиційних програм;
13. відмова від фінансового інвестування;
14. зниження суми постійних витрат підприємства;

В системі оптимізації грошових потоків підприємства важливе місце займає їх збалансованість в часі. В процесі такої оптимізації використовуються два методи – вирівнювання і синхронізації грошових потоків.

Метод вирівнювання грошових потоків передбачає згладжування їх обсягу в розрізі окремих інтервалів певного періоду. Цей метод дозволяє усунути певною мірою сезонні та циклічні відхилення у формуванні грошових потоків як вхідних, так і вихідних, оптимізуючи паралельно середні залишки грошових коштів і підвищуючи рівень ліквідності. Результати цього методу оптимізації грошових потоків в часі

оцінюються з допомогою середньоквадратичного відхилення або коефіцієнта варіації, які в процесі оптимізації повинні знижуватися.

Синхронізація грошових потоків оснований на коваріації вхідного та вихідного грошового потоку. В процесі синхронізації повинно бути забезпечено підвищення рівня кореляції між цими двома видами грошових потоків. Результати цього методу оптимізації грошових потоків в часі оцінюються за допомогою коефіцієнта кореляції, який в процесі оптимізації повинен наближатися до значення “+1”.

Заключним етапом оптимізації є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства. Зростання грошового потоку забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства на принципах самофінансування, знижує залежність розвитку підприємства від зовнішніх джерел фінансування, забезпечує приріст ринкової вартості підприємства.

Підвищення суми чистого грошового потоку підприємства може бути забезпечене за рахунок здійснення наступних заходів:

15. зниження суми постійних витрат;
16. зниження рівня змінних витрат підприємства;
17. здійснення ефективної податкової політики, забезпечення зниження рівня сумарних податкових виплат;
18. здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня дохідності операційної діяльності;
19. використання методу прискореної амортизації основних активів;
20. скорочення періоду амортизації нематеріальних активів;
21. продаж не використовуваних видів основних засобів та нематеріальних активів;
22. посилення претензійної роботи з метою повного та своєчасного отримання штрафних санкцій.

Таким чином, одним із найбільш важливих і складних етапів управління грошовими потоками підприємства є їх оптимізація. Збалансування усіх видів грошових потоків на основі урахування як зовнішніх, так і внутрішніх факторів сприятиме підвищенню ефективності управління грошовими засобами, результатів фінансово-господарської діяльності підприємств.

Список літератури

1. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736с.
2. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент : полный курс в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – 1120с.
3. Ван Хорн Д.К. Основы управления финансами / Д.К. Ван Хорн; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 800с.
4. Васюренко О.В. Деякі характеристики грошових потоків підприємства / О.В. Васюренко, Г.М. Азаренко // Фінанси України. – 2009. - № 19. – С. 28-33.
5. Грилицька А. Модель оптимізації грошових залишків та аналіз руху грошових коштів / А. Грилицька // Економіст. – 2008. - № 9. – С. 50-53.
6. Довбня С.Б. Модель комплексної оптимізації фінансування підприємства / С.Б. Довбня // Фінанси України. – 2006. - № 5. – С. 134-137.
7. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 768с.
8. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками : навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К. : Либідь, 2007. – 255 с.
9. Финансовый менеджмент : [підручник] / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 535с.
10. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація / В.В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. - № 2. – С. 321-324.

Одержано 03.04.2012

УДК 331.101.264

І.М. Романова, ст.гр.УП-11 М., І. М. Сочинська-Сибірцева, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Стан організації оплати праці працівників на приладобудівному підприємстві: пропозиції щодо покращення

В статті розглянуто сучасний стан організації оплати праці працівників на приладобудівному підприємстві. Висвітлені особливості організації оплати праці працівників приладобудівних підприємств. Розроблено теоретичні і практичні рекомендації по вдосконаленню системи організації оплати праці на ВАТ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів».

оплата праці, працівники, підприємство, пропозиції щодо покращення

В даний час при нестабільному економічному розвитку нашої країни вирішення питань заробітної плати набувають дуже гострого характеру. Відсутність стабільності у виплаті заробітної плати призводить з одного боку, до соціальних катаклізмів, бідності населення, а з іншого до звуженого відтворення внаслідок скорочення внутрішнього сукупного попиту. Заробітна плата є найголовнішим джерелом доходів фізичних осіб, отже, від її розміру залежить сума сплаченого прибуткового податку з громадян, що є вагомим джерелом доходів бюджету країни.

Заробітна плата як одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Оскільки вона, з одного боку, є основним (і часто єдиним) джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а з іншого боку, для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства. Тому питання організації заробітної плати і формування її рівня разом з питаннями забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудова відносин у суспільстві, оскільки включають інтереси всіх учасників трудового процесу.

За останні роки розвитку нашої країни відбулося багато структурних змін в економічній, політичній та духовній сфері нашого суспільства. Перехід до ринкової економіки потребує використання адекватних ринкових умов, механізмів регулювання усіх сфер життєдіяльності суспільства, виробництво важливих видів економічних ресурсів, зокрема і трудових. Від того наскільки точно і раціонально використовуються трудові ресурси в більшості залежать темпи економічного і соціального розвитку, ступені задоволення матеріальних та духовних потреб людини [2].

Теоретичною та методологічною основою для написання даної статті послужили праці: Абрамова В.М., Данюка В.М., Колота А.М, Фільштейна Л.М., Дудатій Л.М, Сочинська Сибірцева І. М., та ін. Їх внесок у розвиток сучасної економіки праці дозволив розробити велику кількість систем організації оплати праці, що дозволяють раціонально організувати працю найманого працівника в умовах трансформаційної економіки. Але питання організації оплати праці на приладобудівних підприємствах досі залишається відкритим, саме тому дана стаття базується на більш детальному розгляді цього питання.

Мета статті – вивчення стану організації оплати праці на приладобудівному підприємстві та розробка пропозицій щодо покращення.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити цілий комплекс завдань. Серед них доцільно виділити наступні:

- дослідити сутність і складові елементи організації оплати праці;
- охарактеризувати структуру заробітної плати і елементи її організації;
- детально розглянути особливості організації оплати праці працівників приладобудівних підприємств.

Нині через низьку заробітну плату працівників в різних галузях економіки вона не спроможна виконувати навіть відтворювальну функцію, що призводить до зменшення внутрішнього сукупного попиту, а відтак поглиблення соціально-економічної кризи. Тому високі темпи зростання розміру заробітної плати - не самоцільна об'єктивна вимога часу, а одна із передумов економічного зростання.

Взагалі розмір заробітної плати залежить від складності праці та її умов, професійних якостей співробітника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. З ціною робочої сили заробітна плата не пов'язана. Ціна робочої сили, як більшість інших цін в ринкових умовах не встановлюється штучно, а формується у залежності від попиту і пропозиції на робочу силу. Рівень ціни робочої сили значною мірою залежить від ефективності суспільного виробництва. Тому збільшення заробітної плати на підприємстві, в галузі чи в цілому по державі залежить від ефективності роботи підприємства і кожного співробітника [3].

Кожен підприємець чи підприємство розуміє значимість заробітку як стимулу для кожного працівника. Обрання підприємством сприятливої системи чи методики нарахування заробітної плати, яка б носила дійсно стимулюючий характер відіграє велику роль в діяльності підприємства.

Підприємство самостійно, але відповідно до законодавства, установлює штатний розклад, форми і системи оплати праці, преміювання.

В даний час враховуючи розвиток науково – технічного процесу та його впливу на галузь приладобудування доцільним є розгляд проблем та перспектив розвитку даної галузі.

Суперечливість процесів, що відбувались у приладобудуванні протягом досліджуваного періоду, позначилась на загальних показниках науково-технічного, соціально-економічного розвитку, спричинила відставання вітчизняного виробництва від світового рівня, низьку конкурентоспроможність продукції в умовах переходу України до ринкової економіки. Виникла потреба знайти відповідь на питання: чому така високотехнологічна і наукоємна галузь України, як приладобудування, в загальному експорті виробництва сьогодні не перевищує 5%.

У зв'язку з цим стає надзвичайно актуальною необхідність критичного осмислення шляхів і результатів реалізації тих потенційних можливостей галузі приладобудування, які мали місце в Радянській Україні у 80-ті роки ХХ століття. Це надто важливо, оскільки науково-технічний потенціал приладобудування є одним з гарантів енергійного включення України в євроінтеграційні процеси.

Теоретичне і практичне значення даної статті полягає у дослідженні та систематизації заходів з удосконалення системи оплати праці на підприємстві та внесенні пропозицій по їх впровадженню.

Одним із представників галузі приладобудування є ПАТ «Кіровоградський завод Дозуючих автоматів». Всі показники будуть розглянуті на прикладі даного підприємства.

Робота по організації заробітної плати на підприємстві полягає у виборі моделі формування заробітної плати (тарифної чи безтарифної), виборі форм і систем оплати праці, розробці умов і правил преміювання. Система оплати праці має більше шансів на успіх, якщо вона дуже ретельно вибрана, пристосована для задоволення потреб підприємства і працівників.

В Україні, як правило, застосовують дві основні та одну додаткову (у поєднанні з одного з основних) системи заробітної плати

- почасову;
- відрядну;
- преміальну.

Крім того, існують і інші системи оплати праці, використовувані рідше:

- безтарифна,
- система плаваючих окладів,
- система виплат на комісійній основі

Вибір того або іншого варіанту залежить від особливостей технологічного процесу, форм організації праці, вимог, що пред'являються до якості продукції або виконуваної роботи, стану нормування праці і обліку трудових витрат.

Організація оплати праці на приладобудівних підприємствах базується на широкому комплексі розрахунків. Різноманітність розрахунків обумовлена великою диференціацією форм і систем заробітної плати по окремим професіям робітників [1]. Одними з основних розрахунків є: визначення середніх тарифних коефіцієнтів робітників та робіт; визначення середніх тарифних розрядів; розрахунки преміальних виплат; розрахунки заробітку робітника при скороченому робочому дні тощо.

Найважливішими інструментами організації оплати праці робітників являються тарифна система, форми і системи заробітної плати.

Рівень заробітної плати конкретних виконавців формується під впливом таких чинників:

- складність роботи (кваліфікація, відповідальність);
- умови праці (шкідливість, важкість, інтенсивність, привабливість);
- кількість праці (відпрацьований час у межах норми, понадурочний час);
- результати праці (виконання нормованих завдань, норм виробітку, якісних показників).

Оплата праці на виробничому підприємстві належить до найважливіших механізмів узгодження інтересів працівників з завданнями розвитку виробництва та інтересами роботодавців. Рівень заробітної плати є одним із головних чинників який спонукає працівників реалізувати свої індивідуальні здібності, працювати більш ефективно і продуктивніше. Тим більш, що на кожному підприємстві завдяки фондам оплати праці створюються високоефективні системи організації праці, вирішуються питання підвищення обсягів виробництва, покращення його якісних показників та питання соціального розвитку.

Темпи росту заробітної плати ПАТ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів» можна прослідкувати в таблиці 1.1.

Таблиця 1 – Темпи росту заробітної плати на ПАТ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів»

	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Середня кількість працівників. Осіб	403	398	197	187	197
Фонд оплати праці. Тис. грн.	4354,9	6110	2355,6	4458,3	4212,9

З таблиці видно, що середня кількість працівників протягом 2007 – 2011 років зменшилась на 206 осіб. Якщо ж аналізувати ФОП то цей показник зростав був досить не стабільним. Найбільшим він був у 2008 році. Фонд оплати праці збільшився порівняно з попереднім роком на 1755,1 тис.грн. Збільшення розміру фонду оплати праці відносно попереднього року пов'язане з підвищенням заробітної плати працівників. Найменшим фонд оплати був у 2009 році – 2355,6 тис. грн. таке явище пояснюється важким економічним станом країни, який безпосередньо вплинув на

підприємство.

В Україні в сучасних умовах з різних причин (нестабільність доходів підприємств, інфляція, складна і непостійна система оподаткування, занедбаність нормування праці та ін.) питома вага тарифних ставок в заробітній платі в середньому складає 60 – 65 % (рис. 1).

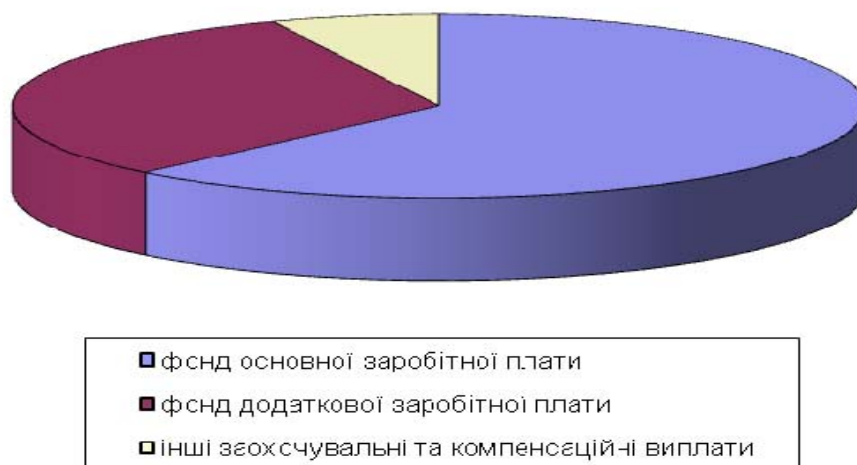

Рисунок 1 – Структура фонду оплати праці в економіці України

Якщо ж аналізувати структуру фонду оплати праці на ПАТ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів», то фонд додаткової заробітної плати та інших заохочувальних та компенсаційних виплат буде набагато меншим. Тобто заохоченню та стимулюванню працівників приділяється не достатньо уваги.

Ефективність праці в продовж останніх років знижувалася. Система організації праці, її оплати, мотивації повинна бути націлена на підвищення ефективності праці. При цьому повинні бути використані різні підходи, інструменти матеріального і морального стимулювання, організаційні заходи, але з переходом до ринкових відносин потрібна принципово нова організація оплати праці. І це не самоціль, а реальна необхідність заміни застарілої, низько ефективної моделі оплати праці, яка значною мірою стримує реалізацію потенціалу працівників і їх колективів, гальмує розвиток економіки. Організація заробітної плати, заснована на використанні її традиційних елементів у вигляді тарифних ставок і окладів, різного виду премії, доплат і надбавок, слабо сприйнятлива до науково-технічного прогресу, підвищення якості продукції, економії ресурсів. Всілякі премії, доплати і надбавки втратили стимулюючу роль і перетворилися по суті на механічну надбавку до тарифних ставок і посадових окладів, як правило, не пов'язану з результатами праці. Більш за те, вони настільки ускладнюють організацію заробітної плати, що вона стає недоступною для розуміння. Головною пропозицією по вирішенні цієї проблеми буде впровадження безтарифної системи оплати праці.

В основі пропонованої безтарифної моделі організації заробітної плати — співвідношення в оплаті праці різної якості залежно від кваліфікаційних груп працівників, розрядів, професії, посад і т.д [2].

Звичайно, при цьому необхідно враховувати інтенсивність праці, виконання норм і встановлених завдань, фактично відпрацьований час і інші умови, які нескладно передбачити. З урахуванням сказаного можна розробити сітку співвідношень в оплаті праці працівників і використовувати її при організації заробітної плати.

Реалізація запропонованої концепції організації оплати праці може дозволити значно скоротити масштаб і діапазон застосування різного виду премій, доплат і

надбавок або відмовитися від них повністю. Крім того, в запропонованій моделі організації оплати праці єдиний ФОП розподіляється між працівниками практично без залишку, тому не буде постійного джерела для виплати премій, доплат і надбавок.

Таким чином скорочення числа всіляких премій, доплат і надбавок, повне виключення їх з організації заробітної плати значно спростить механізм оплати праці, зробить його зрозумілішим і доступнішим для працівників.

Список літератури

1. 1. Кодекс законів про працю України, затверджується Законом N 322-VIII від 10.12.71 зі змінами та доповненнями // ВВР, 1971, додаток до N 50.- С. 375
2. 2. Закон України від 24.03.1995р. №108./95-ВР "Про оплату праці", зі змінами і доповненнями. // w. ww. liga. net.
3. Фільштейн Л.М., Дудатій Л.М., Організація оплати праці. Методичні вказівки К. КНТУ, 2005 р., -56 с.
4. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки праці, Навчальний посібник -2-е видавництво - К.: Знання-Прес 2001 р, - 313 с.

І. Романова., І. Сочинська Сибірцева

Состояние организации оплаты труда работников на приборостроительном предприятии, предложения относительно улучшения

В статье рассмотрено современное состояние организации оплаты труда работников на приборостроительном предприятии. Освещены особенности организации оплаты труда работников приборостроительных предприятий. Разработаны теоретические и практические рекомендации по совершенствованию системы организации оплаты труда на ОАО "Кировоградский завод дозирующих автоматов".

I. Romanova., I. Sochiska Sibirseva

The state of organization of remuneration of labour of workers is on an instrument-making enterprise, suggestions in relation to an improvement

In the article the modern state of organization of remuneration of labor of workers is considered on an instrument-making enterprise. The lighted up features of organization of payment of labor of workers of instrument-making enterprises are Worked out theoretical and practical recommendations on perfection of the system of organization of remuneration of labour on BAT the "Kirovohrad plant of batching automats".

Одержано 03.04.12

УДК 639.3.05

С.С. Гончаренко, магістрант гр. ЕО-11М

Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка впливу екологічних факторів на вирощування товарної риби у водоймах

В статті проаналізовано вплив екологічних факторів на вирощування товарної риби та шляхи покращання екологічної ситуації.

екологічні фактори, риборозведення, хвороби риб

Рибне господарство України відіграє значну роль у забезпеченні населення продовольством, галузей національної економіки – сировиною, а також у відтворенні природних ресурсів та підвищенні зайнятості населення [1].

Рибна продукція – цінний і часто незамінний продукт харчування, що забезпечує потребу людини насамперед у білках тваринного походження, широку гаму вітамінів, різноманіття мікроелементів та біологічно активних речовин.

За рахунок риби та рибопродуктів на 20-30% забезпечується потреба населення в продовольчому білку [1].

Завдяки значному попиту населення на рибу і рибопродукцію, прибутковості її вилову в Україні протягом останніх років створено відповідну матеріальну базу для розвитку рибного господарства на внутрішніх водоймах. Побудовано рибоводні стави, створено величезні штучні водосховища на каскаді великих річок, лиманні господарства, водойми комплексного призначення.

У вирішенні завдання збільшення обсягів постачання населення живою, охолодженою рибою та рибною продукцією виключної важливості набув професійний рівень підготовки фахівців, ефективність використання ними у практичній роботі знань з технологій штучного розведення риби, вирощування рибопосадкового матеріалу і товарної риби.

Метою даної роботи є оцінка впливу екологічних факторів на кількість та якість товарної риби у водоймах.

Для досягнення поставленої мети передбачалося вирішити наступні завдання:

- дослідити вплив показників якості води на стан риби у водоймах;
- виявити причини та наслідки появи паразитів у водоймах.

Прозорість води є одним з основних критеріїв, що дозволяють судити про стан водоймища. Вона залежить від кількості завислих частинок, вмісту розчинених речовин і концентрації фіто- і зоопланктону. [2].

Важливим чинником, що визначає прозорість води в непроточних водоймищах, є біологічні процеси. Прозорість води тісно пов'язана з біомасою і продукцією планктону. Чим краще розвинений планктон, тим менше прозорість води. Таким чином, прозорість води може характеризувати рівень розвитку життя у водоймищі. Прозорість має велике значення як показник розподілу світла (променистої енергії) в товщі води, від якого залежить в першу чергу фотосинтез і кисневий режим водного середовища. До зважених органічних речовин відноситься детрит, який складається з мінеральних і органічних частинок, що об'єднуються в складні комплекси. Детритом харчуються багато коловерток, ракоподібних, молюски, голкошкіри і багато риб [2].

Від біогенних елементів (фосфатів, солей азотної кислоти, мікроелементів), що забезпечують розвиток фітопланктону, залежить продуктивність водоймища. Кількість кисню і вуглекислоти, величина рН, склад і біохімічний стан органічної речовини, а також компоненти сольового складу (HCO_3 , Ca, Na і ін.) – наслідок життєдіяльності організмів, тобто результат інтенсивності біопродукційних процесів.

Водневий показник (рН) є одним з важливих чинників середовища. Найбільш сприятливе для більшості риб значення рН, близьке до нейтрального. При значних зрушеннях в кислий і лужний бік зростає кисневий поріг, ослаблюється інтенсивність дихання. Можливі межі рН, в яких можуть жити прісноводні риби, за інших рівних умов залежать від видової приналежності. Найбільш витривалі карась і короп, шука переносить коливання рН в межах 4,8...8,0; форель – 4,5...9,5; короп 4,3... 10,8.

Сольовий склад виконує важливу роль в житті гідробіонтів. При цьому має значення як сумарну кількість розчинених у воді мінеральних солей, або солоність, так і іонний склад води. По загальній кількості розчинених речовин природні води умовно підрозділяють на 3 групи прісні, солоноваті і солоні. До групи прісних входять води що містять до 1 г/л, солонуватих – 1... 15 г./л і в групу солоних – 15...40 г./л мінеральних розчинених речовин. У рибницьких господарствах якість води оцінюють і по загальній жорсткості [3].

Чим більше солі розчинено у воді, тим вище в ній осмотичний тиск, до якого чутливі гідробіонти. Володіючи певним сольовим складом, організми повинні підтримувати його постійність. Для цього у них існують різні механізми, які не тільки підтримують деяку різницю концентрації солей в середовищі і тілі, але і забезпечують стабільність концентрації в організмі окремих іонів і їх співвідношення. У мінеральному живленні риб істотну роль може виконувати захоплення різних іонів клітинами поверхні тіла, наприклад сполуки сірки, фосфору та інших мінеральних елементів. Великий вплив на хімічний склад води мають кліматичні і гідрологічні чинники, до яких відносяться температура і світло. Ці чинники тісно пов'язані між собою і діють одночасно, викликаючи періодичні (добові, сезонні, щорічні) зміни в життєдіяльності гідробіонтів. У свою чергу, інтенсивність біопродукційних процесів викликана цими чинниками, позначається на зміні гідрохімічних показників. Змінюючи температуру води, можна активізувати або уповільнювати біохімічні процеси як в організмах, так і у водоймищі. На її зміни реагують перш за все фітопланктон і бактерії. Особливо великі ці зміни в сезонному аспекті [3].

У життєдіяльності організмів важливе значення мають вуглець азот і фосфор. Саме їх з'єднання необхідні для утворення кисню і органічної речовини в процесі фотосинтезу. Значну роль в круговороті біогенних елементів виконують донні відкладення. Вони є в одному випадку джерелом, в іншому – акумулятором органічних і мінеральних ресурсів водоймища. Надходження їх з донних відкладень залежить від рН, а також від концентрації цих елементів у воді. При підвищенні рН і низькій концентрації біогенних елементів збільшується надходження у воду фосфору, заліза і інших елементів з донних відкладень.

Залежність хімічного складу від інтенсивності біопродуктивних процесів, перш за все від інтенсивності фотосинтезу фітопланктону, дозволяє кількісно оцінювати величину біо- і рибопродуктивності водоймищ за показниками гідрохімічного режиму. Основними показниками при оцінці інтенсивності біопродуктивних процесів є абсолютний і відносний вміст кисню. Дослідження вмісту кисню у водоймищі використовуються для розрахунків величини первинної продукції і деструкції новоутворюючої органічної речовини – основного корму для всіх гетеротрофних організмів. Не менш важливі відомості можна одержати і при аналізі змін рН, вільної вуглекислоти, біогенних елементів, перманганатній і біхроматній окислюваності, біохімічного споживання кисню (БСК) [4].

Для визначення продукції органічної речовини у водоймищі можуть бути використані дані БСК. Визначенню цього показника слід приділяти таку ж увагу, як і визначенню кисню, біогенних елементів і окисляємості, оскільки біохімічне споживання кисню дає уявлення про вміст у воді нестійкої, швидко окислюючої органічної речовини.

Хвороби риб можуть завдавати великої шкоди рибництву, тому для успішного розведення риби, отримання високої продуктивності водойм важливо вміти діагностувати найбільш поширені захворювання риб, ефективно здійснювати профілактичні заходи. В одних випадках хвороба викликається збудником (паразитом), що потрапляє в організм риби, в інших риба хворіє при нестачі або, навпаки, надлишку деяких розчинених у воді речовин, різких коливаннях температури води, механічних пошкоджень, а також недостатньому або неповноцінному харчуванні.

Хвороби риб поділяють на інфекційні, збудниками яких є бактерії, віруси, гриби або водорості, та інвазійні, викликані тваринами-паразитами: найпростішими, гельмінтами, ракоподібними тощо [2].

Виникнення захворювань тісно пов'язане з багатьма факторами, що впливають на життя риб у водоймі. Так, наприклад, надлишок сірководню або нестача кисню в ставковій воді, вплив стічних вод, які потрапляють у ставки, вселення нових видів (інвазія), внаслідок чого відбувається збагачення паразитофауни місцевих видів риб, та інші негативні чинники знижують стійкість риб до захворювань, сприяють поширенню хвороб.

Тому при постановці діагнозу необхідно не тільки визначити збудника, а й врахувати фактори, які могли б спровокувати спалах хвороби або стати безпосередньою причиною її.

Для запобігання захворювань риб обов'язковим є проведення лікувально-профілактичних заходів. Велику роль у профілактиці захворювань відіграють виконання рибоводно-біотехнічних заходів, дотримання технології вирощування риби, використання доброякісних кормів, особливо при вирощуванні риби в садках та басейнах. Надмірна щільність посадки, різкі коливання температури води, нестача кисню та інші стрес-фактори викликають зниження загальної резистентності організму риб. У ослаблених риб захворювання можуть бути викликані вірулентними або умовно-патогенними мікроорганізмами, в тому числі типовими представниками водної мікрофлори. До таких захворювань належать міксобактеріози, бактеріальна геморагічна септицемія (краснуха, або аеромоноз), деякі інвазії [2].

Для профілактики захворювань виключно ефективно використання полікультури, наприклад вирощування коропа з білим і чорним амурами, білим і строкатим товстолобиками. Ці риби не тільки більш стійкі до небезпечних для коропа захворювань, але й при їх спільному вирощуванні значно покращують екологічний стан водойм. Одночасно знижується рівень паразитарних захворювань, оскільки ці риби поїдають зоопланктон і бентос, окремі представники якого є проміжними господарями багатьох ендопаразитів.

Успішна боротьба з хворобами риб неможлива без своєчасного виконання комплексу спільних лікувально-профілактичних заходів, обов'язкових у технологічному процесі. Це антипаразитарні обробки риби навесні і восени безпосередньо в ставках органічними барвниками, регулярне внесення вапна по воді у ставки при накопиченні в них органічних речовин і хвороботворних мікроорганізмів.

Органічна речовина присутня у воді в розчиненому і зваженому вигляді. Її поділяють на автохтонну і аллохтонну. Запаси автохтонних речовин поповнюються за рахунок фотосинтезу фітопланктону, макрофітів і хемосинтезу деяких бактерій, аллохтонних – за рахунок винесення їх з водозбірної площі, надходження з атмосферними, а також іноді з побутовими і промисловими стоками. Частка розчиненої

органічної речовини приблизно в сотні разів більше, ніж органічної речовини в живих організмах і детриті [2].

В цілому, результати експериментальних досліджень показують, що існує безліч природних факторів які безпосередньо впливають на стан та розвиток гідробіонтів.

За даними фахової літератури профілактичні заходи у загальному зберігають до 25% рибної продукції. Отже, на сьогоднішній день існує необхідність жорсткого контролю за станом водойм, так як своєчасні профілактичні заходи проводити більш доцільно, ніж боротися з несподіваними спалахами хвороб.

Список літератури

1. Тертишний О.С., Товстик В.Ф., «Рибництво з основами гідрології». - 2009. – 288 с.
2. Рекомендации по профилактике болезней рыб, повышению продуктивности сельскохозяйственных водоёмов и улучшению качества товарной рыбы. Микитюк П.В. и др. К. –1987–117с.
3. Хімко Р.В. Мережко В.І. Бабко Р.В. Малі річки. Дослідження, охорона, відновлення. Київ, 2003–238с.
4. Шерман І.М., Краснощок Г.П., Пилипенко Ю.В., Гринжевський М.В., Ковальчук Н.Є. Ресурсозберігаюча технологія вирощування риби у малих водосховищах. Миколаїв, 1996. – 52с.

Одержано 03.04.12

УДК 504.06(083)

І.С. Травкіна, ст. гр. ЕО-08, Л.В. Коломієць, доц., канд. с.-г. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Екологічна паспортизація як важіль впливу на підприємства у сфері природоохоронної діяльності

В статті висвітлено сучасну екологічну ситуацію нашої держави. Визначено шляхи покращення стану довкілля на законодавчій основі. Обґрунтовано необхідність екологічної паспортизації підприємств та територій. Наведено структуру екологічного паспорта.

екологічна паспортизація, нормативна база, ГОСТ 17.0.0.04-90, навколишнє природне середовище, природні ресурси, забруднення довкілля, гранично допустима концентрація

Результатом проведення багатьох міжнародних, регіональних і національних форумів, присвячених проблемам еколого-безпечного розвитку людства та біосфери було одностайне визначення двох основних причин загрози виникнення кризових екологічних ситуацій: низький рівень екологічної культури й свідомості, що майже повсюдний (особливо небезпечний для керівних кадрів) та недостатність впровадження екологічного контролю і управління. Це стосується країн, що розвиваються та, на жаль, і нашої держави. Єдиним виходом з небезпечної ситуації, що склалася, є безумовне дотримання чинного природоохоронного законодавства та термінове прийняття нових національних природоохоронних законів при одночасному надійному забезпеченні їх виконання ефективним державним контролем. За два десятки років, що минули з того часу, як уперше після затвердження був уведений в дію екологічний паспорт підприємства як нормативно – технічний документ згідно ГОСТ 17.0.0.04 – 90

”Екологический паспорт промышленных предприятий”, залишається актуальним питанням доробки піднормативних актів та їх реалізації.

Необхідність впровадження екологічних паспортів визначена в статті ”Державний облік об’єктів, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища”, закону України ”Про охорону навколишнього природного середовища” (1991 р.). В той час як облік природних ресурсів на сьогодні врегульовано достатньо (у формі кадастрів), облік екологічних характеристик суб’єктів господарювання ще потребує адекватного інформаційного забезпечення для повноцінного врахування їх впливу на природні ресурси. Поряд з тим значну роль в покращенні екологічної обстановки має реалізація Закону України ”Про освіту в інтересах збалансованого (еколого-безпечного) розвитку” та вдосконалений варіант Закону України ”Про екологічний аудит”. Згідно вищенаведеного ГОСТу органи охорони природи координують діяльність підприємств та проектних організацій. Роз’яснення по реалізації законодавства надаються посадовими особами в спеціальних виданнях та інструкціях.

Метою статті є обґрунтування невідкладної екологічної паспортизації для всіх об’єктів людської діяльності та впливу; окреслення проблеми екологічного нормування; аналіз сучасного стану паспортизації; розкриття структури екологічного паспорту.

Практичний досвід екологічного контролю різних виробництв у межах України, Росії, Білорусі, набутий за останні роки, переконливо свідчить, що єдиним документом, де може бути зосереджена вся необхідна екологічна інформація і здійснено детальний облік всіх наявних і можливих джерел забруднення довкілля для попередження негативного впливу, є екологічний паспорт. Згідно стандарту екологічний паспорт виробництва має містити наступну інформацію, призначену для виконання таких еколого-економічних завдань:

- оцінка впливу на довкілля викидів, скидів і відходів конкретного об’єкта і визначення плати за природокористування;
- встановлення для об’єкта гранично допустимих викидів (ГДВ), гранично допустимих скидів (ГДС), гранично допустимих навантажень та інших екологічних показників (безпечні межі шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань, виділення тепла тощо);
- планування об’єктом природоохоронних заходів і оцінка їх ефективності;
- підвищення ефективності використання природних, матеріальних та енергетичних ресурсів;
- проведення екологічної експертизи та екологічного аудиту (планових, позапланових, спеціальних);
- контроль за додержанням об’єктами чинного природоохоронного законодавства, екологічних норм і стандартів.

При аналізі впливу виробництва на довкілля необхідно звернути увагу на: екологічність продукції, що випускається; вплив на водні ресурси (обсяги використання, обсяги стоків, характер забруднень, концентрації токсикантів, ступінь очищення); вплив на повітряні ресурси (обсяги забору повітря, кількість викидів у атмосферу, типи шкідливих речовин, ступінь очищення тощо); вплив на матеріальні ресурси й відходи виробництва (обсяги утилізації речовин із стічних вод та газів, кількість твердих відходів – утилізованих і таких, що вимагають поховання, ступінь вилучення з сировини основного компонента); вплив на земельні ресурси (вилучені площі землі, обсяг продукції підприємства, віднесений до 1 га землі, співвідношення основних і допоміжних площ підприємства, виробнича площа на одного робітника, площа комунікацій, під’їзних шляхів, каналізації, водопостачання, енергопостачання,

площа землі під житлом і культурно-побутовими об'єктами, площа під санітарно-захисною зоною, площа рекультивованих земель).

Термін дії екологічного паспорта – 5 років. Після його закінчення відповідні регіональні природоохоронні органи щороку продовжують термін дії екологічного паспорта, якщо встановлені для об'єкта екологічні нормативи не були порушені.

Відсутність належного рівня екологічної паспортизації в Україні позбавляє фахівців можливості своєчасно передбачити, запобігти й ліквідувати національні екологічні загрози, гарантувати екологічну безпеку людей, екосистем.

Реалізація Закону України «Про екологічну паспортизацію» - це головний важіль позитивних змін екологічної ситуації. Структуру типових екологічних паспортів для різних об'єктів паспортизації можна об'єднати за певними спеціальними ознаками. Наприклад, екологічні паспорти потенційно небезпечних об'єктів енергетики (зокрема - атомної, альтернативної), промисловості (хімічної, нафтопереробної, металургійної, добувної, машинобудівної тощо), для водних об'єктів (прісноводних, морських), заповідних територій та ін. Екологічні паспорти різних об'єктів людської діяльності і впливу мають істотно відрізнятися як за структурою, так і змістом та обсягом.

Зокрема, екологічний паспорт підприємств повинен відбивати: перехід від вивчення наслідків (стан навколишнього середовища) до детального диференційованого вивчення причин (ситуації по кожному об'єкту і групах родинних об'єктів); перехід від розгляду загального об'єму викидів до питомих показників, віднесених до одиниці виробленої продукції, яка порівнюється з найкращими світовими показниками.

Фахівцями-екологами МОНУ та НАНУ вже розроблено структуру типових екологічних паспортів промислового підприємства:

паспорт промислового підприємства має 11 розділів і кілька додатків, в яких наводиться інформація про: розміщення, природні умови, технологію виробництва; сировину і продукцію, схеми матеріальних потоків, використання земельних, матеріальних і енергетичних ресурсів; всі види й обсяги забруднень довкілля; відходи, транспорт, заходи з рекультивациі земель; еколого-економічну діяльність виробництва.

Певні риси екологічних паспортів підприємств і територій повинні бути спільними: наявність розділів, де наводиться загальна інформація про об'єкт (місцезнаходження, площа, фізико-географічна характеристика); інформація про особливості екосистем; відомості про особливості забруднення довкілля, джерела та обсяги забруднення; дані про особливості використання природних ресурсів; інформація про перспективи екологізації та ін.

Екологічний паспорт як обов'язковий документ для всіх підприємств, організацій, об'єктів, транспортних засобів розробляється профільними інститутами та організаціями НАН України, затверджується Міністерством охорони навколишнього природного середовища України і є одним з найважливіших державних природоохоронних документів для всіх об'єктів господарської діяльності.

Основні параметри, що характеризують стан навколишнього середовища й обмежують його забруднення відходами виробництва, – це гранично допустимі концентрації деяких шкідливих речовин (ГДК) у повітрі робочої зони, атмосфері, поверхневих водах навколишніх водойм і ґрунтах.

Переліки ГДК постійно розширюються, що зв'язано з появою нових технологій, матеріалів, а також із новими даними медико-біологічних досліджень, що розкривають невідомі шкідливі впливи на живі організми речовин, які раніше вважалися нешкідливими. У ґрунтах навколишньої зони, де паспортизуються об'єкти, повинні контролюватися ті ж шкідливі речовини, що визначаються у викидах і скидах, тому що вони потрапляють у ґрунти і підґрунтя, а через них у рослини і тварини, осідаючи з атмосферами з осадами і з водойм, у які надходять після очищення стічні води.

Проблема вдосконалення екологічного нормування залишається в наш час однією з найактуальніших і водночас найскладніших в усьому світі. Нині використовується близько 1800 гранично допустимих концентрацій забруднюючих хімічних речовин, вироблених людиною (близько 1100 – для води, майже 600 – для повітря, до 40 – для ґрунтів і близько 40 – комплексного негативного впливу), хоч загальна кількість їх уже перевищила 20 тисяч, продовжує збільшуватися й потребує нормування.

В Україні по багатьох шкідливих викидах норми гранично допустимих концентрацій (ГДК) більш жорсткі, чим в інших країнах. Але дотримання цих норм досягається не тільки за допомогою вдосконалення технології виробництва й очищення викидів, але і більш простим шляхом, – наприклад, розбавляючи стоки чистою водою до потрібних значень концентрації забруднюючих речовин.

Доведення технології будівництва й експлуатації кожного об'єкта до світового рівня дозволить вирішити задачі зниження витрат матеріалів, енергії і трудових витрат, підвищення якості продукції і мінімізувати антропогенний вплив виробництва на навколишнє середовище (зменшити викиди забруднюючих речовин, запобігти деструкції ландшафтів, скоротити площу відчужуваних земель і т. д.).

Екологічні паспорти допомагають детально й диференційовано проаналізувати причини змін стану довкілля через вплив конкретного підприємства й порівняти його з іншими в світі, які мають кращі природоохоронні показники. Паспорт передбачає оцінку технологій, повноту використання сировини, палива й схем очищення, загальну економічну оцінку збитків і деталізацію її за окремими видами продукції.

Отже, настав час, коли екологічна паспортизація підприємств стала абсолютно необхідною. Це одностайно визнано всіма провідними вченими-екологами України, а також відомими громадськими діячами у галузі охорони природи, прогресивними й патріотично налаштованими політичними діячами та керівниками виробництв.

Не допускає зволікання розробка і прийняття Закону України “Про екологічну паспортизацію”. Кабінет міністрів України має розробити і прийняти постанову “Про порядок складення і використання екологічних паспортів підприємств і методик класифікації їх екологічної небезпеки”; взамін ГОСТу 17.0.0.90 необхідно прийняти державний стандарт України “Екологічний паспорт підприємства. Основні положення.”

Лише цілковите дотримання нормативної бази нового законодавства може забезпечити інтеграцію екології і економіки та забезпечити сталий розвиток суспільства на шляху до гармонізації стосунків з навколишнім природним середовищем.

Список літератури

1. Екологічна паспортизація об'єктів антропогенної діяльності – важливий засіб екологізації економіки та підвищення рівня національної екологічної безпеки. Білявський Г.О., Тимочко Т.В. Ж-л “Екологічний вісник” травень – червень, с. 17 – 19.
2. Я.І.Бедрій та ін. Промислова екологія. К.: Кондор, 2010. – 374 с.
3. Нормативні та практичні аспекти виконання оцінки впливу на навколишнє середовище. К.: Веселка 2002 р.
4. Заверуха Н.М. та ін.. Основи екології. К.: Каравела, 2006. – 368 с.
5. Реймерс Н.Ф. Екологія. М.: Ж-л “Россия Молодая”, 1994. – 367 с.
6. ГОСТ 17.0.0.04-90 “Экологический паспорт промышленных предприятий”
7. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” 1991 р.

В статті зображено сучасну екологічну ситуацію в нашій країні. Очерчені шляхи покращення стану навколишнього середовища на законодавчому рівні. Обґрунтовано необхідність

экологической паспортизации предприятий и территорий. Приведена структура экологического паспорта.

The article highlights the current environmental situation of our country. Outlined ways to improve the environment of the legislative basis. Justified the necessity of environmental certification and business areas. Sided the structure of ecological passport

Одержано 02.04.12

УДК 336.22

О.В. Ридзевська, асист., А. О. Могилей, ст. гр. ФК 09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Вплив мотивації персоналу на стратегічний розвиток підприємства

У статті досліджено проблему підвищення трудової мотивації персоналу на підприємствах, вказано основні причини гальмування процесу мотивації працівників та запропоновані шляхи вирішення даної проблеми. Визначено роль та місце мотивації персоналу в концепції стратегічного управління підприємством.

мотивація, мотиваційний механізм, стратегічний розвиток підприємства, інноваційний персонал

Постановка проблеми. Підприємства можуть витратити безліч коштів на впровадження новітніх технологій, проведення ґрунтовних ринкових досліджень, але якщо їхні зусилля не будуть підкріплені розумінням кожного працівника ролі у цьому інноваційному процесі, очікуваної ефективності не буде досягнуто [1, с. 68]. Те, наскільки швидко впроваджуються та ефективно використовуються інновації, великою мірою залежить від персоналу підприємства, від його готовності та здатності впливати на стратегічний розвиток підприємства. Тобто перехід підприємства на стратегічний шлях розвитку можливий насамперед після підвищення мотиваційної ролі персоналу.

На відміну від традиційних підходів управління персоналом керівники сучасних підприємств повинні активізувати інноваційну поведінку персоналу, створювати умови для професійного та творчого розвитку, застосовувати прогресивні підходи до мотивації.

Саме тому, кардинальні зміни, що відбуваються в суспільно-політичному й економічному житті України, реформування всієї системи виробничих відносин вимагають створення принципово нової системи управління персоналом. Актуальними на сьогодні є розробка й впровадження системи мотивації управлінського персоналу як найбільш діючого каталізатору в підвищенні трудової активності, сприяттні в досягненні особистих цілей і мети підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатогранно і ґрунтовно питання мотивації персоналу викладені в працях Д.А. Аширова, І.А. Баткаєвої, І.Ф. Беляєвої, М.А. Волгіна, О.М. Волгіної, Б.М. Генкіна, С.С. Занюка, Є.П. Ільїна, А.Я. Кібанова, А.М. Колота, А.І. Кочеткової, Ю.П. Кокіна, Т.І. Лепейко, Д.А. Леонтієва, В.М. Лисюка,

Н.Д. Лук'янченка, Т.Н. Матрусової, Н.Ф. Наумової, В.П. Рожина, які розглянули теорію й методологію мотивації персоналу, стратегічний менеджмент персоналу, практичні аспекти управління мотивацією персоналу. Але в економічній літературі сьогодні проблема мотивації управлінського персоналу недостатньо розглянута з позиції стратегічного управління підприємством, тоді як практика менеджменту диктує нові умови розвитку підприємств, пов'язані з необхідністю їх адаптивності й конкурентоспроможності.

Метою нашої статті є вивчення й аналіз ціннісних орієнтацій працівників вітчизняних підприємств, визначення домінуючих мотиваційних установок, які дозволять ефективно керувати персоналом підприємства, підвищувати мотивацію та продуктивність праці персоналу.

Виклад основного матеріалу. Хороші працівники, спеціалісти є на сьогодні основним капіталом будь-якого підприємства. Знайти кваліфікованого працівника стає дедалі важче, або ж його послуги коштують занадто дорого. Актуальним залишається вислів про те, що «кадри вирішують все». Без злагодженої командної роботи всього колективу навіть процвітаючі підприємства рано чи пізно скочуються до занепаду [6, с. 207].

На сьогодні, у більшості вітчизняних підприємствах керівники дотримуються тих традицій управління, які були сформовані ще в умовах командної економіки. Замість орієнтації на виробництво високоякісної продукції, здатної конкурувати на внутрішньому та світовому ринку, менеджери концентрують свою увагу на виготовленні продукції без застосування творчого підходу, що потребує мінімальних якості та витрат. Так, на переважній більшості підприємств мотивація та стимулювання персоналу знаходяться в незадовільному стані. Зараз кожному третьому мешканцю України заробітної плати не вистачає для придбання всього необхідного. Падіння реальної заробітної плати в галузях господарського комплексу України супроводжувалося зниженням продуктивності праці. Послаблення зв'язку між продуктивністю праці та заробітною платою було значною мірою викликано тим, що на величину останньої почали впливати інші чинники - інфляція, зміна структури виробництва, нестабільність економічного стану підприємств, різні форми власності та пов'язані з цим нові форми оплати праці [2, с. 25].

Якісно нові зміни у ставленні персоналу до якості гальмуються невідповідною мотивацією і кваліфікацією працівників. Кризові економічні явища не сприяють проведенню системного оновлення знань і підвищення кваліфікації працівників, спостерігається відтік найкваліфікованіших кадрів за кордон.

Досвід показує, що персонал вітчизняних підприємств не готовий до використання різного роду інновацій та здебільшого є стримуючим фактором стратегічного розвитку підприємства. Це пов'язано з тим, що у персоналу виникає страх змінювати звичний спосіб роботи, небажання прикладати зусилля на додаткове навчання без істотних матеріальних заохочень [4, с. 87]. У сучасних умовах, рівень безробіття в Україні сприяє формуванню у роботодавців негативного ставлення до проблем мотивації або звичайного їх ігнорування. Більшість з роботодавців поведуть себе банально: відмовився один претендент на вакантну посаду через невисоку заробітну плату, знайдеться інший, що погодиться.

Згідно визначень психологів, кожна людини має певні потреби, які примушують її чинити ті чи інші дії. У сукупності такі дії називають мотивацією. Не виключенням є і ставлення людини до своєї роботи. Кожен потенційний працівник має свої мотиви при виборі професії і місця роботи. Для одних такі мотиви обмежуються бажанням отримати засоби для життя. Інші мають більш широкі мотиви, такі, як здобуття нового досвіду, вивчення нової професії, отримання доступу до певних соціальних привілеїв тощо. Тобто всіх нас примушує діяти мотивація.

Умовно мотивацію працівників можна поділити на два види – фінансову і нефінансову, або ж непрямую.

На сьогодні матеріальне стимулювання працівників підприємств як основна складова частини загальної системи мотивації перейняло здебільшого риси, притаманні попередній адміністративно-командній системі господарювання. Унаслідок відсутності прямої залежності розміру премії від конкретних результатів роботи працівників структурних підрозділів підприємства, вона перестала виконувати свою головну функцію – стимулюючи, і перетворилась у просту надбавку до посадового окладу. Відсутність науково обгрунтованої системи планування, організації, мотивації та контролю діяльності підприємства, а також виражених критеріїв роботи працівників його структурних підрозділів призвели до "зрівнялівки" в системі преміювання. А відсутність висококваліфікованих кадрів, спроможних забезпечити належну організацію і функціонування підприємства за ринкових умов, зводять практично нанівець усі спроби розробки, а тим більше – впровадження високоефективної системи цільового управління, в якій важливе місце належить системі мотивації. Подальше послаблення мотивації праці неминуче призведе до загострення негативних соціально-економічних процесів, які мають місце в нашій державі [3, с. 16].

Звідси, на наш погляд, виникає об'єктивна необхідність створення науково обгрунтованої механізму мотивації праці персоналу підприємств, який би зміг за допомогою дійових важелів і стимулів підвищити зацікавленість працівників продуктивно та якісно працювати, сприяти піднесенню їх конкурентоспроможності, забезпечити якісне оновлення трудового менталітету. Необхідним є інструментарій мотиваційного механізму, здатного поєднати в єдиний вузол цілі і результати діяльності персоналу, щоб на практиці реалізувати цілеорієнтовану мотивацію його високопродуктивної праці.

Також дуже важливо, на нашу думку, визначити вже при прийомі працівника на роботу, який з видів мотивації для нього пріоритетніший. Таку інформацію менеджер з персоналу чи інша відповідальна особа повинна отримати під час співбесіди з потенційним працівником. Якщо кандидата цікавить тільки можливість заробляти, очевидно, що основною для нього є фінансова мотивація. Якщо ж кандидата більше цікавлять інші моменти такі, як престиж, стабільність, соціальний захист, доступ до певних привілеїв чи переваг, можливість навчатися, то основною для них є нефінансова мотивація. Однозначно, що від працівника, якого цікавить тільки фінансова складова мотивації слід очікувати меншої лояльності до компанії ніж від працівника, якого цікавлять не тільки гроші. В обох випадках доцільно розвивати ті нефінансові види мотивації, які є найбільш цікавими для працівника.

Визначальною мірою від персоналу залежать творчість і новаторство, які роблять продукт чи послугу унікальною і тим самим надають їм відмінну якість і конкурентні переваги. Тому підприємству, яке обрало стратегічний розвиток необхідно намагатися задовольнити потреби і очікування своїх працівників у визнанні і отриманні задоволення від роботи, а також у їхньому розвитку. Для того, щоб заохочувати працівників до постійного вдосконалення своєї кваліфікації, на нашу думку, доцільно здійснювати такі заходи:

- планування та забезпечення безперервної підготовки і кар'єрного росту;
- створення умов, що заохочують розроблення і впровадження нововведень;
- проведення стійкого аналізу потреб своїх працівників;
- різноманітні визнання та матеріальні винагороди;
- сприяння відкритому двосторонньому обговоренню інформації стосовно необхідності покращання якості виконання робіт;

- забезпечення умов для ефективної колективної роботи;
- чіткі визначення повноважень та відповідальності персоналу;
- розроблення особистих і колективних цілей, управління процесом поліпшення й оцінки результатів;
- інформування необхідності внесення пропозицій та вдосконалення виробничого процесу;
- аналіз ступеня задоволеності працівників та вдосконалення підходів щодо підвищення рівня мотивації.
- аналіз плинності персоналу і вдосконалення процесу підбору і розстановки кадрів.

Добре спланована система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати об'єми продажу, покращувати виробничий процес та обслуговування клієнтів, без особливо великих матеріальних затрат з боку компанії. Адже, коли працівник виконує свої посадові обов'язки із задоволенням і його цілі саморозвитку включають розвиток підприємства загалом, його коефіцієнт корисної дії зростає в декілька разів [5, с. 12].

Таким чином, з метою позитивного впливу мотивації персоналу на стратегічний розвиток підприємства, система мотивації на підприємствах має базуватися на таких вимогах:

- надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;
- узгодження рівня оплати праці з її результатами;
- створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;
- забезпечення можливостей для зростання професійної майстерності, реалізації здібностей працівників, тобто створення програм навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації;
- підтримування в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками.

Поєднання різних методів стимулювання, робота з персоналом щодо виявлення його мотиваційних переваг у кінцевому результаті дасть змогу досягти високих результатів діяльності вітчизняних підприємств.

Висновки. Отже, мотивація праці персоналу є органічною складовою забезпечення стійкого його функціонування, тобто є однією з головних рушійних сил в реалізації загальної стратегії підприємства, так як забезпечення залежності винагородження працівника від досягнутих ним результатів і кваліфікації максимально зацікавить його у реалізації фізичного або інтелектуального потенціалу, що сприятиме досягненню стратегічних цілей підприємства.

Важливим аспектом у формуванні системи мотивації управлінського персоналу як складової загальної стратегії підприємства, на наш погляд, є:

- залучення професійних зовнішніх консультантів консалтингових компаній, вітчизняних консультантів;
- проведення внутрішньої діагностики ефективності діяльності персоналу;
- розробка мотиваційного механізму управління персоналом на підприємстві;
- перепідготовка, підвищення кваліфікації управлінського персоналу;
- управління кар'єрою менеджерів.

Список літератури

1. Аналіз та оцінка системи мотивації персоналу як чинника безпеки // Журнал «Актуальні проблеми економіки». - 2010. - №10. - С. 68.
2. Капитонов Э. Социология XX века / Э. Капитонов. - Ростов-на-Дону «Феникс». - 2001. – 25 с.
3. Кошелупов І. Ф. Мотивація управлінського персоналу як складової стратегії підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 08.06.09 «Економіка, організація і управління підприємствами» / І. Ф. Кошелупов. - Одеса, 2009. -16 с.
4. Мотивації праці управлінського персоналу // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - №9(87).- С. 86-88.
5. Попов О. С. Управління трудовими ресурсами як складовою конкурентоспроможності промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 08.06.11 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / О. С. Попов. - Харків, 2011. - 12 с.
6. Проблеми оцінювання персоналу на підприємстві // Журнал «Держава та регіони». - 2009. -№4. - С.207.
7. Спивак В. А. Организационное поведение и управление персоналом / В. А. Спивак. - СПб : Издательство "Питер", 2010. - 416 с.
8. Формування цілісної системи мотивації персоналу // Журнал «Держава та регіони». - 2009. -№1. - С. 159.

Одержано 22.03.12

Зміст

<i>А.О. Гаврилюк</i> Механізм антикризового управління підприємством	3
<i>М.С. Пасічник, Т.М. Котенко</i> Правові засади процедури ліквідації підприємств та наявні проблеми.....	6
<i>Ю.І. Чернокушна, Т.М. Котенко</i> Проблеми фінансування закладів охорони здоров'я.....	11
<i>Н.В. Мазуренко, В.В. Шалімов</i> Амортизаційна політика та її вплив на формування фінансових ресурсів підприємства.....	14
<i>Я.С. Заверуха</i> Класифікація зобов'язань підприємства.....	18
<i>В.В. Мошнягул, Л.В. Тищенко, О.С. Бабчинська</i> Еколого - економічна оцінка аеробного і анаеробного способів очищення стічних вод.....	23
<i>О.Б. Каюда</i> Основні напрямки підвищення ефективності використання матеріальних запасів бюджетних установ.....	25
<i>О.С. Дворцова</i> Недержавне пенсійне забезпечення в Україні.....	28
<i>С.С. Шульга</i> Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний стан і перспективи розвитку.....	33
<i>І.М. Стадник</i> Проблеми формування доходів місцевих бюджетів.....	38
<i>А.В. Цюпа, І.Л. Загреба</i> Формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.....	45
<i>В.М. Кікоть, І.З. Скловський</i> Філософський аналіз проблем смерті та безсмертя в історії філософії.....	49
<i>О.С. Бойко</i> Аналіз тенденцій та проблемні питання ринку страхування автотранспорту в Україні.....	51
<i>Р.А. Бринза, В.М. Сало</i> Удосконалення конструкції комбінованого експериментального культиватора КПМ-6.....	55
<i>С.О. Сумченко, В.М. Сало</i> Технічне забезпечення процесів розпушування підорних шарів ґрунту.....	57

<i>М.О. Созонович</i> Особливості аудиту витрат на підприємствах будівельної галузі.....	59
<i>А.І. Суська</i> Особливості аудиту доходів торговельної діяльності.....	62
<i>Т.С. Кур'ян</i> Проблеми розвитку малих підприємств в Україні та деякі шляхи забезпечення їх позитивного розвитку.....	65
<i>О. С. Оврашко</i> Наслідки фінансової глобалізації в Україні.....	70
<i>А.С. Чмаріна</i> Методика аудиту розрахунків з покупцями і замовниками.....	73
<i>А.О. Бродська</i> Історичний аспект розвитку методології оцінки в системі бухгалтерського обліку.....	76
<i>С.Б. Куликовський, Т.І. Куликовська</i> Громадянське суспільство та держава в контексті сучасних парадигм політики.....	80
<i>О.Ю. Золотарьова, К.А. Кириллова</i> Напрями оптимізації функцій податку на прибуток та формування в обліку прибутку до оподаткування.....	83
<i>О. Ю. Коцюрба, М. О. Грешнікова</i> Фінансові потоки підприємства: сутність, класифікація та шляхи оптимізації.....	88
<i>І. В. Нечепорук</i> Банківський маркетинг та банківські інновації.....	93
<i>Д.С. Ричкова</i> Маркетингова стратегія малого підприємства.....	97
<i>К.О. Гуліда</i> Аудит розрахунків з постачальниками та покупцями.....	100
<i>В.С. Заніздра, Т.А. Мельник</i> Економічна сутність фінансового стану підприємства.....	102
<i>Є.А. Вітюк, Т.І.Грінка</i> Особливості використання трудового потенціалу на підприємстві.....	105
<i>Н.М. Чорна, Л.М. Фільштейн</i> Розробка пропозицій щодо ефективного використання робочого часу.....	110
<i>І.О. Панченко</i> Методика аудиту готівкових коштів.....	114

<i>Н.С. Безпала</i> Аудит розрахунків з бюджетом.....	116
<i>А.С. Пугаченко</i> Планування аудиту товарних операцій.....	119
<i>І.О. Боса</i> Розкриття інформації публічними акціонерними товариствами: існуючі вимоги та проблеми	122
<i>М.В. Липатова</i> Обучение студентов-иностранцев речевой деятельности в общественно-политической сфере.....	126
<i>Р.Ю. Клименко</i> Оцінка запасів в обліку підприємства.....	129
<i>Т.С. Жигун</i> Методика аудиту кредиторської заборгованості.....	131
<i>Є. С. Стрельченко</i> Фактори підвищення прибутковості підприємства.....	134
<i>І.С.Безверха</i> Особливості фінансово-господарської діяльності стоматологічних закладів приватної форми власності	138
<i>І.В. Басиста</i> Статус фінансової звітності та її користувачі в умовах ринкового середовища	143
<i>М.А. Моїсєєва</i> Значення балансу при проведенні аналізу фінансового стану підприємства	147
<i>А.В. Гультяєва</i> Особливості аудиту фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва	151
<i>Х.С.Ткаченко</i> Нормативна регламентація форм контролю видатків бюджетних установ	155
<i>І.М. Овчарук</i> Підходи щодо створення системи внутрішньогосподарського контролю операцій з грошовими коштами	159
<i>І.О.Ковальова</i> Напрямки використання рейтингових оцінок при аналізі фінансового стану комерційного банку	162
<i>Д.О.Левченко</i> Вдосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн	166

<i>О.О.Донцова, Г.Т. Костромін</i> Особливості організації менеджменту технічного розвитку підприємства: пропозиції щодо покращення.....	173
<i>В.В. Вербецький, В.В. Зайченко</i> Підходи до вдосконалення менеджменту забезпечення трудовими ресурсами підприємства.....	177
<i>Т. М. Неізнана, В.В. Зайченко</i> Напрямки підвищення економічного потенціалу підприємства.....	180
<i>В.В. Гречкосій</i> Управління формуванням та використанням оборотних коштів підприємства.....	183
<i>О.С. Пухальська</i> Аудит розрахунків з персоналом з оплати праці.....	188
<i>В.І. Коваленко</i> Аудит операцій з основними засобами.....	191
<i>П.Г. Плешков, П.Г. Стець</i> Аналіз стану та пропозиції щодо заходів модернізації теплоенергетичної промисловості.....	193
<i>К.М. Селхова</i> Доцільність та основні моменти зміни найменування ВАТ (ЗАТ) на ПАТ (ПрАТ).....	197
<i>О.С. Бойко</i> Вітчизняний і зарубіжний досвід оцінки нематеріальних активів.....	204
<i>В.В. Чередник</i> Методи та прийоми оцінки фінансового стану підприємства.....	207
<i>Т.А. Мішуровська, Г.К. Рябая</i> Сучасні тенденції зайнятості та безробіття в Україні.....	211
<i>М.М. Покотилук</i> Організаційні та методичні аспекти обліку і контролю у фірмових торговельних мережах.....	216
<i>Д.К. Мдзінарашвілі</i> Проблемні аспекти організації управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах.....	221
<i>Д.С. Довженко</i> Особливості формування облікової політики процесу придбання запасів торговельних підприємств.....	225
<i>О.В.Горенко</i> Проблеми організації бухгалтерського обліку та шляхи його модернізації в бюджетних установах України.....	230

<i>Г.К.Рябая</i> Становлення процесів корпоратизації в Україні.....	234
<i>О. Зіменко</i> Шляхи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків.....	238
<i>В.С. Денищук</i> Особливості обліку в аптечній діяльності.....	241
<i>О.В. Заярнюк, М.І. Староста</i> Інноваційна діяльність підприємств сільськогосподарського машинобудування: тенденції, проблеми, перспективи.....	244
<i>Я.О. Чадай</i> Проблеми обліку основних засобів та шляхи їх вдосконалення.....	248
<i>С.М. Гайдукова, В.Я. Воробейчик</i> Радіохвильова оцінка розмірів бульб картоплі для керування процесом сортування.....	252
<i>О.О. Джирма</i> Облікова політика малих підприємств в умовах гармонізації методології обліку формування фінансових результатів у системі фінансового обліку та з метою оподаткування.....	257
<i>А.В. Татаров, І.С. Травкіна</i> Автоматизований контроль якості води.....	262
<i>О.Ю. Коцюрба, А.О. Могилей</i> Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи реформування.....	264
<i>О.П. Мищенко</i> Оценка характеристик и качества изображения полученного фотографическим методом.....	269
<i>Ю.В. Руденко</i> Шляхи оптимізації грошових потоків підприємства.....	275
<i>І.М. Романова, І. М. Сочинська-Сибірцева</i> Стан організації оплати праці працівників на приладобудівному підприємстві: пропозиції щодо покращення.....	279
<i>С.С. Гончаренко</i> Оцінка впливу екологічних факторів на вирощування товарної риби у водоймах	284
<i>І.С. Травкіна, Л.В. Коломієць</i> Екологічна паспортизація як важіль впливу на підприємства у сфері природоохоронної діяльності.....	287

О.В. Ридзевська, А. О. Могилей

Вплив мотивації персоналу на стратегічний розвиток підприємства.....291

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 12

частина II

Відповідальний за випуск Будулатій В.В.

Комп'ютерна верстка І.М. Каліч

Тиражування О. Г. Каліч

*Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво про реєстрацію № 05720-ПП-1 від 10.12.1996.
25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 25
тел./факс 24-35-53*

Підписано до друку 29.03.2012р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Офсетний друк. Умов. друк. арк. 37,75
Тираж 300 прим. Зам. №00048